 ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਅਮਰ ਲੇਖ

(ਭਾਗ ਤੀਜਾ)

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ

ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਤ ਸਦਨ
ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਮਾਰਗ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ-110001

Amar Lekh (Vol. 3)
Bhai Vir Singh

ISBN # 978-93-80854-84-7

ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਨਵੰਬਰ, 2011

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ :
ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਤ ਸਦਨ
ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਮਾਰਗ
ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ-110001

Printer :
Print Media
1331, Chowk Sangatrashan,
Paharganj, New Delhi - 110055
(m)9810765258

ਮੁੱਲ : 75/- ਰੁਪਏ

ਮੁੱਢਲੀ ਬੇਨਤੀ

ਅਮਰ ਲੇਖਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿਚ ਇਹ ਤੀਸਰਾ ਭਾਗ ਹੈ। ਅਗੇ ਦੋ ਭਾਗ ਛਪ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੁਰਾਂ ਦੇ ਕੌਮ ਵਿਚ ਜਿੰਦ ਫੂਕਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਸਦਾ ਅਮਰ ਲੇਖ, ਜੋ ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ ਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਜਿਲਦਾਂ ਵਿਚ, ਵਡੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਯਾ ਸਤਿਸੰਗੀਆਂ ਨੂੰ ਲਿਖੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਚਿਠੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਛੁਪੇ ਪਏ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਸੁਝਾਅ ਸਾਡੇ ਸਿਰ ਮਥੇ 'ਤੇ

ਨਵੰਬਰ 2011

ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਤ ਸਦਨ
ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ

ਸੂਚੀ ਪੱਤਰ

1. ਭਜਨ ਰਾਮ ਚਿਤੁ ਲਾਵਓ।

ਮਨੁੱਖ ਦੀਨ ਹੀਨ ਤੇ ਦੁੱਖੀ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰੇ ਲਈ ਭਜਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਭਜਨ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਰਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਚਾਹੇ ਵਿਸ਼ਯਾਂ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰੋ ਚਾਹੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦਾ-ਇਕ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ।

ਜਿਸਦਾ ਭਜਨ ਕਰੋਗੇ ਉਸਦੇ ਗੁਣ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣਗੇ।

ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੇ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਬਣ ਸਕੀਏ।

ਸਾਡਾ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਬੂੰਦ ਤੇ ਸਾਗਰ (ਅੰਸ਼ ਤੇ ਅੰਸ਼ੀ) ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਜੁਜ਼ (ਹਿਸੇ) ਦਾ ਕੁਲ (ਸਾਰੇ-ਅੰਸ਼ ਤੇ ਅੰਸ਼ੀ) ਨਾਲ ਮਿਲਨ ਵਿਚ ਹੈ।

ਵਿਸ਼ੇ ਛਿਨ ਭੰਗਰ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਤੇ ਦੁੱਖ ਹੋਵੇਗਾ। ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਥ ਹਨ ਜੋ ਸਾਡੇ ਤੇ ਰੱਬ ਵਿਚ ਦੂਰੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਦੀਵ ਇਕ ਰਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਭਜਨ ਹੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭਜਨ ਸਾਡੇ ਤੇ ਰੱਬ ਵਿਚਾਲੀ ਵਿਥ ਨੂੰ ਮੇਟਦਾ ਹੈ।

ਭਜਨ- ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਜਪਣ, ਯਾਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਮਿਲਾਪ ਤਕ ਅਪੜਨ ਵਾਲੇ ਯਤਨ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।

ਦੁੱਖ ਸੁੱਖ:

ਦੁੱਖ ਮਿਟਦਾ ਹੈ ਵਿਵੇਕ ਨਾਲ ਇਸ ਕਰਕੇ ਵਿਵੇਕ-ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਵੀ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਜਿਥੇ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਦੁੱਖ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਅਨਕੂਲਤਾ ਹੈ ਉਥੇ ਸੁੱਖ। ਪ੍ਰਤਿਕੂਲਤਾ ਤੇ ਅਨਕੂਲਤਾ ਮਨੋ ਕਲਪਤ ਭਾਵਨਾ ਹਨ। ਇਸੇ ਤੋਂ ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੇ ਸੁੱਖ ਦੁੱਖ ਕਿਸੇ ਘਟਨਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਵਿਚ ਹੈ।

ਇਕ ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਰਨ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਦੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੇ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਸੁੱਖ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ, ਕਿਉ ?

ਪਹਿਲਾ ਸਾਡੇ ਅਨਕੂਲ ਸੀ ਤੇ ਦੂਜਾ ਪ੍ਰਤੀਕੂਲ

ਐਸ ਵੇਲੇ ਦੁੱਖ ਜੋ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਕਿਸੇ ਭਲੇ ਵਾਸਤੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੋ ਐਸ ਵੇਲੇ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਇਹ ਗਲ ਨਹੀਂ ਆਈ ਤਦ ਸਾਡੀ ਦਸ਼ਾ ਉਸ ਰੋਗੀ ਨਾਲੋਂ ਅਛੀ ਨਹੀਂ ਜਿਸਦੇ ਫੋੜੇ ਦਾ ਅਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਡਾਕਟਰ ਉਸਨੂੰ ਅਰੋਗ ਕਰਨਾ ਲੋੜਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਇਸ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜ਼ੁਲਮ ਸਮਝ ਕੇ ਡਰਦਾ ਹੈ।

ਪਿਛਲੇ ਅਉਗੁਣ ਬਖਸਿ ਲਏ
ਪ੍ਰਭੁ ਆਗੈ ਮਾਰਗਿ ਪਾਵੈ।
(ਸੋ:ਮ:੫, ਪੰਨਾ-੬੨੪)

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਿਤਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਉਹਦੇ ਪੁੱਤਰ ਹਾਂ। ਮਾਇਆ ਦੇ ਚੰਚਲ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੇ ਸਾਡੇ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਅਸੀਂ ਇਹਦੇ ਚਮਕ ਦਮਕ ਦੇ ਛਲਾਵੇ ਵਿਚ ਛਲੇ ਗਏ ਹਾਂ। ਉਠਦਿਆਂ, ਬੈਠਦਿਆਂ, ਟੁਰਦਿਆਂ, ਫਿਰਦਿਆਂ, ਸੌਂਦਿਆਂ ਤੇ ਜਾਗਦਿਆਂ ਐਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸੇ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਤੋਂ ਆਪਣਾ ਅਸਲਾ ਭੁਲ ਗਏ ਹਾਂ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਇੰਨੀ ਦੂਰ ਚਲੇ ਗਏ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡਾ ਆਪਣੇ ਅਸਲੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਹੋਣਾ ਸਮਝਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ? ਅਸੀ ਆਪਣੇ ਸੋਮੇ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭੁਲਾਇਆ। ਉਹ ਸਾਡੀ ਇਸ ਗਿਰਾਵਟ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਦਯਾਵਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਚਿੱਕੜ ਵਿਚ ਲਿਬੜਿਆ ਤੱਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਲੈਕੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਹਾਂ ਪਸਾਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਕਸ਼ਟਾਂ ਵਿਚ ਤੜਫ਼ਦਾ ਤੇ ਵਿਲਕਦਾ ਤਕਕੇ ਹੱਥ ਵਧਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਦੀ ਉਂਗਲੀ ਫੜਕੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਗਰ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਆਈਏ। ਉਹ ਸਾਡੇ ਔਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਅਣਡਿਠ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ

ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਮਿਹਰਾਂ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵਰਸਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਮਾਤਾ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਗੰਦਾ ਤੇ ਮੰਦਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਸੂਛ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਮਿਟੀ ਘਟੇ ਨਾਲ ਲਿਬੜੇ ਨੂੰ ਉਠਾਉਂਦੀ, ਨਹਾਉਂਦੀ ਧੁਆਉਂਦੀ ਤੇ ਗਲੇ ਨਾਲ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸੂਛ, ਸ਼ੁੱਧ ਤੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਔਗੁਣ ਨਹੀ ਚਿਤਾਰਦਾ, ਪਰ ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦੇ ਉਹਦੇ ਬੰਦੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁਣ। ਉਹ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਭੁਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਪਾਪੀ ਆਪਣੇ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਲੱਜਤ ਹੋ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰੇ। ਉਹ ਔਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਔਗਣੀ ਆਪਣੇ ਔਗਣਾਂ ਤੋਂ ਪਸ਼ੇਮਾਨ ਹੋਕੇ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਅਥਰੂ ਵਗਾਵੇ। ਉਹ ਕੁਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਦਗਧ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਕੁਕਰਮੀ ਪਿਛਲੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਤੇ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਦੇ ਹੱਥ ਮਲਦਾ ਹੋਇਆ ਅਗੋਂ ਨੂੰ ਕੁਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਵੇ।

ਜਿਵੇ ਮਾਤਾ ਦੀ ਗੋਦ ਬੱਚੇ ਵਾਸਤੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਖੁਲੀ ਹੈ ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਪਿਤਾ ਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਪੁਤਰ ਨੂੰ ਗਲਵੱਕੜੀ ਵਿਚ ਲੈਣ ਲਈ ਅੱਡੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ, ਖਿਮਾਂ ਦੇ ਯਾਚਕਾਂ ਤੇ ਅਗੋਂ ਨੂੰ ਮੰਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਸਦਾ ਹੀ ਖੁਲ੍ਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਹੈ, ਉਹਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੀ ਕੋਈ ਹੱਦ ਨਹੀਂ, ਉਹਦੇ ਵਲ ਕਦਮ ਧਰਦਿਆਂ ਹੀ ਪਾਪ ਝੜਦੇ, ਉਹਦੇ ਦੀਦਾਰ ਦੀ ਤੜਪ ਵਿਚ ਵਿਆਕਲ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਗੁਨਾਹ ਸੜਦੇ ਤੇ ਉਹਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਉਮੰਗ ਵਿਚ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਵਗਣ ਵਾਲੀ ਜਲਧਾਰਾ ਸਾਰੀ ਮੈਲ ਕੁਚੈਲ ਰੋਹੜ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸਤੋਂ ਮਨੁੱਖ ਹੌਲਾ ਫੁੱਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਿਰਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਨ ਮਲੀਨ ਵਾਸ਼ਨਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦਿਲ ਦਾ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਤਮਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜੋ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਗੁਨਾਹ ਕਰਕੇ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਪਾਸੇ ਨਾ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਲਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਜਿੰਨਾ ਸੁਭਾਗਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਜਦ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਤੇ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਉਹਦੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੀ ਅਰਜੋਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਬਖਸ਼ੰਦ ਦੀ ਰਹਿਮਤ ਬਖਸ਼ਣ ਲਈ ਜੋਸ਼ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। (*ਦੇਖੋ ਲੇਖ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੇ ਕਵਿਤਾ ਨ.1)

ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਝਲਕਾ ਵਜਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਚਾਨਣੇ ਵਿਚ ਪਾਪ ਇਕ ਦਗਧ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਗਨੀ ਦੀ ਭੱਠੀ ਵਰਗੇ ਦਿਸਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਉਸ ਭੱਠੀ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਡਰਦਾ, ਕੰਬਦਾ ਤੇ ਉਸਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਉਹਦੀ ਕੀਤੀ ਪੁਕਾਰ ਸੁਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਜਿਹੜਾ ਆਦਮੀ ਬਾਲਪਨ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਹੈ ਆਪਣੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ਉਹਨੂੰ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਤੇ ਪਾਲਣਹਾਰ ਦਾਤਾਰ ਦੇ ਵਲੋਂ ਹੁਣ ਤਕ ਬੇਪ੍ਰਵਾਹੀ ਕਿਉਂ ਵਰਤੀ?

ਜੇ ਆਸਤਕਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਜਨਮ ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਜ਼ਬਾਨ ਨਾਲ ਆਖਣ ਮਾਤਰ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਗਲ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੂਰ ਹੈ ਤੇ ਦਿਲੋਂ ਗ਼ਾਫ਼ਲ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇਸ ਬੇਪ੍ਰਵਾਹੀ ਤੇ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਇੰਜ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਦਾ ਦਿਲ ਧਰਮ ਤੋਂ ਗਿਆਤਾ ਹੋ ਜਾਏ, ਫਿਰ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਾ ਭੁਲੇ, ਉਹਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਦਿਲ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਹੋਵੇ, ਹਰ ਵੇਲੇ ਉਠਦਿਆਂ, ਬੈਠਦਿਆਂ, ਸੌਂਦਿਆਂ, ਜਾਗਦਿਆਂ ਪ੍ਰਗਟ ਤੇ ਲੁਕਵੀਆਂ ਥਾਂ ਤੇ ਜਿਥੇ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਾਲਕ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਜਾਣੇ ਤੇ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਬੋਲਣ ਲਈ ਮੂੰਹ ਖੋਹਲੇ ਇਹ ਗਲ ਜਾਣੇ ਕਿ ਜੇ ਮੈ ਬੋਲਣ ਲਗਿਆਂ ਦਿਲ ਤੇ ਜ਼ਬਾਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅੰਤਰਾ ਰਖਕੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗਲ ਕਰਾਂਗਾ, ਤਦ ਉਹ ਸਰਬ ਵਯਾਪਕ, ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਇਸ ਗਲ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੋ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੇ ਕਿ ਉਹਦਾ ਮਨ ਉਹਦੇ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਏ, ਵਿਸ਼ੇ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਬੁਰਾਈ ਵਲ ਫਿਰ ਨਾ ਲਿਜਾ ਸਕਣ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਪਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਸਤੋਂ ਪਾਪ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਚੋਰ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਲਗਿਆਂ ਅਗੇ ਪਿਛੇ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਵੇਖ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਜੇ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਏ ਕਿ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਰੁਪਯੇ ਦਾ ਚਪੜਾਸੀ ਵੀ ਉਸਨੂੰ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤਦ ਉਹ ਕਦੇ ਚੋਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ, ਪਰ ਜ਼ਬਾਨ ਨਾਲ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ

ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੋ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਹੈ, ਤੇ ਹਰ ਥਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਜੇ ਉਹ ਫਿਰ ਵੀ ਚੋਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਉਥੇ ਨਹੀ ਸਮਝ ਰਿਹਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਥੇ ਤਿੰਨ ਰੁਪਏ ਦੇ ਚਪੜਾਸੀ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਹੋਂਦ ਸਾਈਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨ ਰਿਹਾ।

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਜ਼ਹਿਰ ਹੈ ਤੇ ਜ਼ਹਿਰ ਵੀ ਉਹ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਘਾਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਤਦ ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਖਾਏਗਾ ਤੇ ਕਿਸੇ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਖਾਏਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਆਦਿਕ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਹਾਨ ਸ਼ਤਰੂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੰਦੇ ਵਿਚ ਫਾਸੇ ਦਾ ਛੁੱਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ, ਜਨਮ ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦਾ ਗੇੜ ਹੈ, ਮੌਤ ਹੈ ਤੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਅਸਗਾਹ ਸਾਗਰ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਜਿਹੜਾ ਆਦਮੀ ਵਿਸ਼ੇ ਲੰਪਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਵੇਕ ਦਾ ਦੀਪਕ ਮਲੀਨ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਘਟੋ ਘਟ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੇ ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣਿਓਂ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀ ਮਾਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਉਹਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵਿਚਲ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸੋ ਪਹਿਲਾਂ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਨਾਸਤਕਤਾ ਤੋਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਰਸਮੀ ਧਰਮੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਇਸਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਤੀਜਾ ਦਰਜਾ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਪਾਪ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕੀਤਾ ਜਾਏ। ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਕੀਤਾ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਲਬੇੜ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਸ਼ੁੱਧ ਤੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਬਣਾ ਦੇਵੇਗਾ।

ਕੋਈ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਗਿਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੋਚ ਸੋਚਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਗਾ ਹਾਂ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਪਾਪ ਦਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਭਾਗ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏ ਤੇ ਜੇ ਅੱਗਯਾਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤਦ ਬੜੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਉਸ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰੇ, ਜੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਉਕਾਈ ਦੀ ਸੋਝੀ ਨਾ ਪਏ ਤਦ ਰਾਤ ਨੂੰ ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਦਿਨ ਭਰ ਕੀਤੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਇਕ ਕਰਕੇ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਹਵੇਂ ਲਿਆਵੇ

ਤੇ ਦਿਨ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਹਰ ਇਕ ਕੰਮ ਦੀ ਬੜੀ ਕਰੜਾਈ ਨਾਲ ਪੜਚੋਲ ਕਰੇ, ਤੇ ਪਾਪ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਖਿਮਾਂ ਮੰਗੇ ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਨੂੰ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਦ੍ਰਿੜ ਪ੍ਰਣ ਕਰੇ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਬਚਨ ਤੇ ਕਰਮਾਂ ਨਾਲ ਪਾਪ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬੱਚ ਜਾਏ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਲਪ ਵਿਚ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਚਿੰਤਨ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਮਾਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਕੁਕਰਮ ਤੇ ਪਾਪ ਚਿੰਤਨ ਵਿਚ ਆਉਣ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਿਨੀਆਂ ਉਕਾਈਆਂ ਤੇ ਪਾਪ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭੁਲਣ ਤੋਂ ਹਨ, ਜੇ ਬੰਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਯਾਦ ਤੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲਗ ਪਏ ਤਦ ਉਸਤੋਂ ਪਾਪ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਣਗੇ।

ਹੋਰ ਗਲਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਜੇ ਕਦੀ ਕੇਵਲ ਇਸ ਗਲ ਤੇ ਹੀ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਕਿ ਆਪਣੀ ਆਯੂ ਅਜਾਂਈਂ ਗਵਾਈ ਹੈ, ਤਦ ਇਸਦੇ ਵਾਸਤੇ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਦੀ ਬੜੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਆਦਮੀ ਬਾਬਤ ਕੀ ਕਿਹਾ ਜਾਏ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਾਂਗ ਅਗਲੀ ਆਯੂ ਵੀ ਵਿਅਰਥ ਗਵਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਕ ਆਦਮੀ ਪਾਸ ਅਣਮੋਲ ਮੋਤੀ ਹੈ, ਜੇ ਉਹ ਉਸਤੋਂ ਗੁਆਚ ਜਾਏ, ਤਦ ਉਹਦੀ ਉਹਨੂੰ ਬੜੀ ਚਿੰਤਾ ਹੋਵੇਗੀ, ਪਰ ਜੇ ਉਸਦੇ ਮੋਤੀ ਗੁਆਣ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਵੀ ਡਰ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਹ ਮੋਤੀ ਗੁਆਚਣ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲੇਗੀ, ਤਦ ਉਹਦੀ ਚਿੰਤਾ ਤੇ ਫ਼ਿਕਰਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਹਿਸਾਬ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ।

ਆਯੂ ਦਾ ਹਰ ਇਕ ਸ੍ਵਾਸ ਇਕ ਮੋਤੀ ਹੈ, ਜੀਹਦੇ ਨਾਲ ਦੋਨਾਂ ਜਹਾਨਾਂ ਦੀ ਭਲਿਆਈ ਖਰੀਦੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਵਾਸਾਂ ਨੂੰ ਪਾਪਾਂ ਵਿਚ ਖਰਚ ਕਰੇ ਐਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਉਹਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਏ, ਤਦ ਉਹਦੀ ਹਾਲਾਤ ਕੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇਸ ਭੁਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਏ ? ਪਰ ਇਹ ਖ਼ਬਰ ਆਮ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕਿ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਦਾ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜਦ ਕਿ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਹਿੰਮਤ, ਦਿਲ ਵਿਚ ਹੌਸਲਾ, ਬਾਜ਼ੂਆਂ ਵਿਚ ਜ਼ੋਰ, ਲੱਤਾਂ ਵਿਚ ਤਾਕਤ, ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਜੋਤ ਤੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਸਤਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਅਗੇ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਵਾਸਤੇ

ਕੁਛ ਅਰਥ ਰਖ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਜਰਾ ਅਵਸਥਾ ਨੇ ਜੋਬਨ ਕਾਲ ਨੂੰ ਗ੍ਰਸ ਲਿਆ, ਸਰੀਰ ਸਤਯਾਹੀਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਜੋਤ ਨਾ ਰਹੀ, ਸਿਰ ਕੰਬਣ ਲਗਾ, ਨੈਣ ਜੋਤ ਤੇ ਹੀਣ ਹੋ ਗਏ : ਫਿਰ ਪਛਤਾਏ ਹੋਤ ਕਿਆ ਜਬ ਚਿੜੀਆਂ ਚੁਗ ਲਿਆ ਖੇਤ। (ਖਾ. ਸ. 22-2-2007)

{ਨੋਟ-ਇਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਹੇਠ ਦਿਤੀ ਹੈ-ਸੰਪਾਦਕ}

(1) ਨੂਰ ਚਮਕਦਾ ਮੱਥਾ

ਅਰਸ਼ੀ 'ਛੁਹ' ਤੇਰੀ ਦੇ ਸ੍ਵਾਲੀ
ਅਸੀਂ ਦਰ ਤੇਰੇ ਤੇ ਆਏ,
ਡਰਦੇ ਡਰਦੇ, ਕੰਬਦੇ ਕੰਬਦੇ
ਅਸਾਂ ਗਿਣ ਗਿਣ ਕਦਮ ਰਖਾਏ;
ਐਪਰ ਨੂਰ ਚਮਕਦਾ ਮੱਥਾ
ਅਸਾਂ ਜਦੋਂ ਤੁਧੇ ਦਾ ਡਿੱਠਾ,
ਛੁਹ ਬਖਸ਼ਣ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਤੁਸਾਂ ਵਿਚ
ਸਾਨੂੰ ਡੁਲ੍ਹਦਾ ਨਜ਼ਰੀਂ ਆਏ।

(ਮਟਕ ਹੁਲਾਰੇ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚੋਂ)

(2) ਜਿਤ ਵਲ ਨਜ਼ਰ ਉਤੇ ਵੱਲ ਸੱਜਣ

ਨੈਣਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਸੱਜਣ ਬਹਾਇਆ
ਉਹ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਧਸਿਆ,
ਧਸਿਆ ਅੰਦਰਲੇ ਦੇ ਅੰਦਰ
ਜਾ ਡੂੰਘਾਣੀਂ ਫਸਿਆ,
ਨੈਣ ਮੀਟਿਆਂ ਅੰਦਰ ਦਿਸਦਾ
ਨੈਣ ਖੁਲ੍ਹਿਆਂ ਬਾਰ੍ਹ ਦਿਸੀਵੇ,
ਜਿਤ ਵਲ ਨਜ਼ਰ ਉਤੇ ਵਲ ਦਿਸਦਾ,
ਵਣ ਤਿਣ ਸੱਜਣ ਵਸਿਆ॥੩੫॥

(ਲਹਿਰਾਂ ਦੇ ਹਾਰ ਵਿਚੋਂ ੧-੪-੧੯੧੯ ਨੂੰ ਲਿੱਖੀ)

2. ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਸ ਜਗ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ।

(ੳ)

ਗਿਆਨੀ ਸਾਨੂੰ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੇਠ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਬਨਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਇਹ ਗ਼ਲਤ ਹੈ। ਅਸਾਂ ਉਸ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਿਮਰਨ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੈ, ਉਹ ਮੁਕਤ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਯਥਾਰਥ ਰੂਪ 'ਚ (objectively) ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਪਦ ਵਿਚ ਹੋਕੇ (subjectively) ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ (object) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਓਹ ਬਿਨਸਨਹਾਰ ਹਨ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਬਿਨਸਨਹਾਰ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ? ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਆਪਣੀ ਨਿਗਾਹ ਨੂੰ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ। ਫ਼ੇਰ ਅਸੀਂ ਇਹ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੀ ਨਿਗਾਹ ਹੈ।

ਜੀਵਨ ਦਾ ਲਾਹਾ ਸਿਮਰਨ ਹੈ। ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਮਰ ਕੇ ਫੇਰ ਪਤਾ ਲਗੇਗੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿਮਰਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਉਹ ਮਰ ਕੇ ਪਛੁਤਾਉਣਗੇ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਪਛੁਤਾਉਣਗੇ, ਕਿਉਂ? ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਜਦ ਇਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ, ਕਿ ਇਹ ਮਹਾਨ ਕੀਮਤੀ ਤੇ ਅਮੋਲਕ ਸ਼ੈ ਹੈ, ਉਹ ਕਹਿਣਗੇ, ਜੇ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਏਡੀ ਕੀਮਤ ਸੀ ਤਾਂ ਅਸਾਂ ਹੋਰ ਸਿਮਰਨ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕੀਤਾ।

ਸਿਮਰਨ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਲ ਕੱਟਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। ਜਦ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਰਸ ਆਉਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਛੱਡਣ ਨੂੰ ਜੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਜੇਹੜੇ ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਵੀ ਰੋਜ਼ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਯਾ ਕਰਨਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਸੋਹਣਾ ਸੁਖ ਮਿਲੇਗਾ।

Mr. Stead, Editor, Review of reviews (ਮਿਸਟ੍ਰ ਸਟੈਡ, ਐਡੀਟਰ, ਰਿਵਿਊ ਔਫ਼ ਰੀਵਿਊਜ਼) ਨੇ ਕੁਝ ਸਾਲ ਹੋਏ ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਲੈਟਰਜ਼ ਆਫ ਜੂਲੀਆ (Letters of Julia) ਛਾਪੀ ਸੀ। ਇਹ ਬੜਾ ਨਾਮੀ ਆਦਮੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਇਕ ਡੁੱਬਦੇ ਜਹਾਜ਼ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਬਚਾਉਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਤੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਬਚਾਓ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੱਕ ਪਹਿਲਾ ਹੈ ਬਚਣ ਦਾ। ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਰਲੋਕ-ਗਾਮੀ ਭੈਣ ਤੋਂ ਮਿਲੀਆਂ ਕੁਝ ਚਿੱਠੀਆਂ ਛਾਪੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਚਿੱਠੀਆਂ ਇਕ ਮੀਡੀਅਮ (medium) (ਜੋ ਰੂਹਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ) ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲੀਆਂ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਵਿਚ ਉਸਦੀ ਭੈਣ ਜੂਲੀਆ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਤੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਹਰਿ ਰੋਜ਼ ਕਰ ਛੱਡੇਂਗਾ, ਤਾਂ ਜਦ ਇਥੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਆਵੇਂਗਾ ਤਾਂ ਤੂੰ ਵੇਖੇਂਗਾ ਕਿ ਤੇਰੇ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਪੂੰਜੀ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ, ਇਹ ਤੈਨੂੰ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਸੁੱਖ ਦੇਵੇਗੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਵੀ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਕਿ ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ:

"ਕਬੀਰ ਏਕ ਘੜੀ ਆਧੀ ਘਰੀ ਆਧੀ ਹੂੰ ਤੇ ਆਧਿ॥
ਭਗਤਨ ਸੇਤੀ ਗੋਸਟੇ ਜੋ ਕੀਨੇ ਸੋ ਲਾਭ॥"

(ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ੨੩੨)

ਇਕ ਘੜੀ 24 ਮਿੰਟ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅੱਧੀ ਤੋਂ ਅੱਧੀ ਓਹੋ ਪੰਜ ਛੇ ਮਿੰਟ ਹੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਭਾਵ ਹੈ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸਮਾਂ ਨਾਮ ਜਪਿਆਂ ਵੀ ਮਹਾਂ ਫਲ ਦਾਇਕ ਹੈ।

ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਮਹਿ ਆਪਿ ਨਿਰੰਕਾਰਾ॥

(ਗਉੜੀ ਮ:੫, ਸੁਖਮਨੀ, ੧-੮)

(ਅ)

ਜਦ ਅਸੀਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਕਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਿਚ ਮਨ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ, ਤੇ ਫੇਰ ਨਾਮ ਜਪਣਾਂ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਭੁੱਲ ਹੈ।

ਮਾਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਬੱਚੇ ਦਾ ਅਚੇਤ ਮਨ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਰਚਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਬੱਚਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਲਣਾ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਮਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਬੱਚਾ ਬੋਲਣਾ ਹੀ ਨਾ ਸਿਖ ਸਕੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦ ਅਸੀਂ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਡੇ ਅਚੇਤ ਮਨ ਵਿਚ ਸਿੰਜਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਇਹ ਮਨ ਭਰਪੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਨਾਮ ਦਾ ਰਸ ਆਉਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹੋਏ ਜੇ ਮਨ ਜ਼ਰਾ ਵੀ ਟਿਕ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਥੋੜੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਮਨ ਪੂਰਾ ਵੱਸ ਤਦੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪੂਰਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਹੋਵੇ।

"ਮਨੁ ਬਸਿ ਆਵੈ ਨਾਨਕਾ ਜੇ ਪੂਰਨ ਕਿਰਪਾ ਹੋਇ॥"
(ਥਿਤੀ ਗਉੜੀ ਮ:੫-੧੦, ਪੰਨਾ-੨੯੮)

ਸਾਨੂੰ, ਚਾਹੇ ਮਨ ਨਾ ਵੀ ਟਿਕੇ, ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਛੱਡਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ ਮਨ ਵਿਚ ਸੰਸਕਾਰ ਭਰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਫੇਰ ਨਾਮ (automatic) ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਵ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮਨ ਤੇ ਸੰਗਤ ਦਾ ਅਸਰ ਬੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਦਿਨ ਨੂੰ ਜੋ ਕੁਝ ਕਰੇਗਾ ਰਾਤ ਨੂੰ ਵੀ ਉਸੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਲੱਗਾ ਰਹਵੇਗਾ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਕਿਸੇ ਸੰਤ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰੇ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣੇ ਤਾਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਫ਼ਨੇ ਬੀ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਆਉਣਗੇ, ਜੋ ਮੰਦਾ ਕਰਮੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰੇਗਾ ਤਾਂ ਸੁਫ਼ਨੇ ਵੀ ਮੰਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਹੀ ਆਉਣਗੇ।

ਇਕ ਵੰਡ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਡੇ ਤਿੰਨ (relations) ਰਿਸ਼ਤੇ ਹਨ, ਇਕ ਗੁਰੂ ਨਾਲ, ਦੂਜਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ, ਤੀਜਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ (character) ਚਾਲ ਚਲਣ ਉੱਚਾ ਹੋਵੇ। ਸਜਾਤੀ ਨਾਲ ਸਜਾਤੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣ ਆ ਜਾਣਗੇ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਵਿਚ ਮਿਲ ਸਕਾਂਗੇ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਪਾਰਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ। ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਐਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਗੰਦਾ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਪਾਣੀ ਪਾ ਦੇਵੋ ਤਾਂ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਤ੍ਰੀਮਤ ਪਤੀਬ੍ਰਤਾ ਹੋਵੇ, ਤੇ ਆਦਮੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਬ੍ਰਤ ਕਰੇ ਤਾਂ ਦੋਨੋਂ ਉਚੇ character (ਚਾਲ ਚਲਣ) ਦੇ ਹੋ ਕੇ ਸੰਤ ਬਨਣ ਤੇ ਸਤਿਸੰਗ ਬਨਾਉਣ। ਸਿਰ ਨੰਗੇ ਫਿਰ ਕੇ, ਜਾਂ ਮਰਦਾਂ ਨਾਲ ਕਲੱਬਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਔਰਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਕਾਮ ਹੀ (excite) ਪ੍ਰਚੰਡ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਆਤਮਕ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਬਾਣੀ ਤੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਪੱਕਾ ਮਿਲਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਤਮਕ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਨਾਮ ਪਹਿਲਾਂ ਸਥੂਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਸੂਖਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਮਨ ਵਿਚ ਚਾਨਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਦਮੀ ਮਨਮਤੀਆਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਕਹਾਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਫਸਦਾ:-

"ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਸੁ ਜਗ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ॥"

(ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮ:੩ ਅਸ਼ਟ: ੨-੨੨)

ਕਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀ ਫ਼ਾਇਦਾ ਹੈ। ਇਹ (mechanical) ਜੰਤ੍ਰਵਤ ਬੁਧ-ਰਹਿਤ ਰਟਨ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਤਿੱਬਤ ਦੇ ਲੋਕ ਇਕ ਗੋਲ ਡੱਬੇ ਜਿਹੇ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖ ਕੇ ਪਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਫੇਰ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਡੰਡੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਘੁਮਾਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਤਾਂ (mechanical) ਜੰਤ੍ਰਵਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਡਾ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਕਰਨਾ ਕਦੇ ਜੰਤ੍ਰਵਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਨਿਰਜਿੰਦ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਵਿਚ (intellect) ਬੁੱਧੀ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਸਾਡੇ ਮਨ ਤੇ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(ੲ)

"ਸੁਣਿ ਮਾਛਿੰਦ੍ਰਾ ਨਾਨਕੁ ਬੋਲੈ॥
ਵਸਗਤਿ ਪੰਚ ਕਰੇ ਨਹ ਡੋਲੈ॥"
(ਰਾਮਕਲੀ ਮ:੧-੫, ਪੰਨਾ-੮੭੭)

ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ ਵੱਸ ਕਰੇ, ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਇਕ ਕਦੇ ਗਲਬਾ ਪਾਵੇ ਤਾਂ ਡੋਲੇ ਨਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ ਚਾਲ ਚਲਣ ਬਣਾਏ। ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਚਾਲ ਚਲਣ ਤੇ ਸਚਾਈ ਅਤੇ ਸੱਚ ਦੀ ਦਾਦ ਦੁਸ਼ਮਨ ਬੀ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਕਮ ਬੀ, ਜੋ ਇਕ ਸਿੱਖ ਕਹੇ, ਮੰਨਦੇ ਸਨ। ਤੇ ਜੇ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਉਸ ਦੇ ਬਰਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਕਹਿਣ ਤਾਂ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਚਾਲ ਚਲਣ ਅੱਛਾ ਹੋਏਗਾ ਤਾਂ ਮਨ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਲੱਗੇਗਾ। ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ ਵੱਸ ਕਰੋ, ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੋ। ਇਸ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ, ਤੇ ਫੇਰ ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ ਨਾਮੀ ਵਿਚ ਸਮਾਈ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਇਹੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਯੋਗੀ ਨਾਲ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਸਦੇ ਯੋਗ ਦੀਆਂ ਯੁਕਤੀਆਂ ਵਰਤੀਆਂ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਪੂਰਾ ਹੈ। ਪੂਰਾ ਹੋਰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਚੱਕ੍ਰ ਦਾ (circumference) ਘੇਰਾ ਹੋਰ ਗੋਲ (Circular) ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਸਾਰੀਆਂ ਫ਼ਿਲਾਸਫ਼ੀਆਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਹਨ, ਤੇ ਬਹੁਤ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। ਹੁਣ ਜੋ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਜਾਂ ਜੋ ਮੈਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਸਿਰਫ਼ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਟੀਕਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਤੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਸਵਾਲ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।

{ਖਾ. ਸ. 4-5-2006}

3. ਪਰ ਕਾ ਬੁਰਾ ਨ ਰਾਖਹੁ ਚੀਤ॥

ਸਹਸੈ ਜੀਉ ਮਲੀਣੁ ਹੈ ਕਿਤੁ ਸੰਜਮਿ ਧੋਤਾ ਜਾਏ॥
(ਰਾਮ:ਮ:੩ ਅਨੰਦ, ਪੰਨਾ–੯੧੯)

ਮਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਸ਼ੰਸ਼ਾ ਰੱਸੀ ਨੂੰ ਸੱਪ ਤੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਤੇ ਮਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਤਰੂ ਬਣਾ ਦਸਦਾ ਹੈ, ਸ਼ੰਸ਼ੇ ਨੂੰ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਥਾਂ ਦੇ ਕੇ ਸੱਪ ਨੂੰ ਪਾਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣਿਆਂ ਨੂੰ ਹਥੋਂ ਗਵਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ੰਸ਼ਾ ਦਿਲ ਵਿਚ ਨਾ ਰਖਕੇ ਕਈ ਵੇਰ ਆਦਮੀ ਧੋਖਾ ਖਾ ਕੇ ਜਾਨ ਤੇ ਮਾਲ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਉਠਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸ਼ੰਸ਼ਾ ਰਖ ਕੇ ਤਾਂ ਉਹ ਨਿਤ ਆਤਮ ਘਾਤ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਹਾਲਾਤ, ਮੌਕੇ ਤੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿਣਾ ਆਤਮਾ ਦੀ ਜਯੋਤੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਸ਼ੰਸ਼ਾ ਤੇ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ਼, ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵੜਕੇ ਜੋ ਉਸੇ ਨੂੰ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਮੈਲੇ ਹਨ।

ਭਾਵਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਧੀ ਦਾ ਜਿੰਨਾਂ ਭਾਰ ਅਪਣੇ ਤੇ ਲਈਦਾ ਹੈ ਜੇ ਇਨਾਂ ਹੀ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ ਤਦ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ 'ਗ਼ਲਤਫ਼ਹਿਮੀ' ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਨਾ ਰਹੇ।

ਜਦ ਵਿਆਕੁਲਤਾ ਵਿਵੇਕ ਤੇ ਹਾਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਬਰਸਾਤ ਦੀ ਅੰਧਾ ਧੁੰਦ ਬੁਛਾੜ ਵਾਂਗ ਮਨੁੱਖ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਭਯੰਕਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਮਨੁੱਖ ਜੀਵਨ ਭਰ ਵਿੱਦਯਾਰਥੀ ਹੈ, ਸਾਧਕ ਹੈ, ਜੇ ਕਦੀ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਨਿਰਾਸਤਾਂ, **ਅਸਫ਼ਲਤਾਂ**, **ਦੁੱਖਾਂ**, ਬੀਮਾਰੀਆਂ, ਨਿੰਦਿਆਂ ਤੇ

ਵਿਚਾਰ ਕਰੇ ਤਦ ਇਸਨੂੰ ਨਿੱਕੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਸਿਖਿਆ ਮਿਲੇਗੀ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਬਹੁਤੇ ਖੇਦ ਸ਼ੰਸ਼ੇ ਨੇ ਦਿਤੇ ਹਨ, ਸੂੱਛਿ ਵਿਚਾਰ ਦੀਰਘ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਸੁਖ ਦੇਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ।

"ਲਬੁ ਲੋਭੁ ਬੁਰਾ ਅਹੰਕਾਰੁ॥"

(ਦਖ:ਓਅੰ, ਪੰਨਾ-੯੩੧)

ਜੇ ਨਾਮ ਜਪ ਵੇਲੇ ਮਨ ਇਕਾਗਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤਦ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ-ਜਪ ਦੀ ਅਜੇ ਮਹਤਤਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ।

ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਾਪਣ ਵਾਸਤੇ ਗਜ਼ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਗਜ਼ ਛੋਟਾ ਬਣਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਮਸਾਂ ਇਨਸਾਫ਼ ਕਰ ਸਕਾਂਗੇ। ਜੇ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਗਜ਼ ਬਣਾਵਾਂਗੇ ਤਦ ਅੰਦਰ ਵਸ ਰਹੇ ਰਾਗ ਦੇ ਕਾਰਣ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਉਦਾਰਤਾ ਦੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਕੰਜੂਸੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਭਾ ਬਣ ਜਾਏਗਾ।

ਮਨੁੱਖ ਝੂਠ ਬੋਲਕੇ ਬਚ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੀਉਂਦੇ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਹਰ ਇਕ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਤੇ ਆਦਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ।

ਜ਼ੋਰ ਤੇ ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਚਿਰ ਲਈ ਡਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ।

ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਆਦਰਸ਼ ਬਣਾਏ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਨਾ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਥਾਂ ਤੇ ਪੁਜਣ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕੀਤੇ ਕਿਸ਼ਤੀ ਨੂੰ ਦਰਯਾ ਵਿਚ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਹੈ।

ਸ੍ਵਾਰਥੀ ਮਨੁੱਖ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਆਦਰਸ਼-ਹੀਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਆਦਰਸ਼-ਹੀਨ ਦੀ ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ ਤੂਫ਼ਾਨ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਆਦਰਸ਼-ਹੀਨ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਮਨ ਦੀਆਂ ਤ੍ਰੰਗਾਂ ਤੇ ਚਲਣ ਵਾਲੇ, ਦੂਜੇ ਆਦਰਸ਼ ਹੀਨਤਾ ਨੂੰ ਲਾਭਕਾਰੀ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ। ਪਹਿਲਾ ਹਿਤ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਅਹਿਤ ਕਰ ਬਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਕਿਸੇ ਦਾ ਹਿਤ ਵੀ ਸ੍ਵਾਰਥ ਸਾਧਨ ਲਈ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

"ਪਰ ਕਾ ਬੁਰਾ ਨ ਰਾਖਹੁ ਚੀਤ॥
ਤੁਮ ਕਉ ਦੁਖੁ ਨਹੀ ਭਾਈ ਮੀਤ॥"

(ਆਸਾ:ਮ:੫, ਪੰਨਾ-੩੮੬)

ਜਦ ਭਲਾ ਆਦਮੀ ਨਿਰਬਲ ਹੋ ਜਾਏ ਤਦ ਓਹਦਾ ਬਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰ ਨਿਰਬਲ ਹੋ ਜਾਏ ਤਦ ਉਹਦਾ ਬਲ ਗੁਸਾ ਤੇ ਗਾਲੀਆਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਕ੍ਰਿਤਗਯਤਾ ਲੈਕੇ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਕ੍ਰਿਤਘਣਤਾ ਲੈਣਾ, ਚੂਸਣਾ, ਤੇ ਉਪਰੋਂ ਗਾਲੀ ਦੇਣਾ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਅਧਿਕਾਰ ਸਮਝਦੀ ਹੈ।

ਜਿਹੜੇ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ ਤੇ ਟੁਰਦੇ ਹਨ ਇਕ ਨਿਕੇ ਜਿਹੇ ਧਕੇ ਨਾਲ ਡਿਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੇ ਬਲ ਨਾਲ ਟੁਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਹਨੇਰੀ ਤੁਫਾਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਮਨ, ਬਾਣੀ, ਤੇ ਕਰਮ ਵਿਚ ਜਿੰਨੀ ਏਕਤਾ ਹੋਵੇਗੀ ਉਤਨਾ ਹੀ ਆਚਰਨ ਚੰਗਾ ਬਣੇਗਾ।

ਚੰਗੇ ਆਚਰਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਾ, ਪ੍ਰਸਿਧਤਾ, ਮਿਤ੍ਰ, ਧਨ ਤੇ ਬਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਕੰਮ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਕਰਨ ਯੋਗ ਕੰਮ ਸਮਝਕੇ ਇਕ ਨਾਮਣੇ ਲਈ। ਗੁਰਮੁਖ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਮਨਮੁਖ ਦੂਜੀ ਨੂੰ।

ਕੁਤਾ ਪਿਛੋਂ ਭੌਂਕਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਸ਼ੇਰ ਡੱਟਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਹੜਾ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। (ਖਾ.ਸ. 1-3-2007)

ਨੋਟ:- ਇਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਚਿਤ ਕਵਿਤਾ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਤੇ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਕੇਲੋਂ ਦੇ ਗਲ ਲੱਗੀ ਵੇਲ

{ਦਿਉਦਾਰ ਚੀੜ ਆਦਿ ਦੀ ਭਾਂਤ ਵਿਚੋਂ ਪਹਾੜ ਵਿਚ ਇਕ ਨੂੰ ਕੇਲੋਂ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਵੇਲ ਇਸ ਪਰ ਚੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਇਕ ਅਯਾਲੀ ਵੇਲ ਤ੍ਰੋੜ ਮ੍ਰੋੜ ਧੂਹ ਧਾਹ ਕੇ ਹੇਠਾਂ ਲਾਹ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜੋ ਆਪਣੇ ਅੱਯੜ ਨੂੰ ਪਾਵੇ। ਵੇਲ ਦੀ ਅੱਯਾਲੀ ਅੱਗੇ ਮਾਨੋਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਇਹ ਹੈ:-}

ਹਾਇ ਨਾ ਧਰੀਕ ਸਾਨੂੰ,
ਹਾਇ ਵੇ ਨ ਮਾਰ ਖਿੱਚਾਂ,
ਹਾਇ ਨਾਂ ਵਿਛੋੜ, ਗਲ,
ਲੱਗਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਪੀਆ!

ਹਾਇ ਨ ਤੁਣੱਕੇ ਮਾਰੀਂ!
ਖਿੱਚ ਨਾ ਢਟੱਕੇ ਦੇ ਦੇ
ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਲੱਗੀ ਸਾਡੀ
ਤੋੜ ਨਾ ਸਰਾਪੀਆ!

ਹਾਇ ਨ ਵਲੂੰਧਰੀਂ ਵੇ!
ਸੱਟੀਂ ਨ ਉਤਾਰ ਭੁੰਏ,
ਸੱਜਣ ਗਲੋਂ ਟੁੱਟੀਆਂ,
ਹੋ ਜਾਸਾਂ ਇਕਲਾਪੀਆ!

ਮੇਰੇ ਹਡ ਤਾਣ ਨਹੀਂ
ਸਕਾਂ ਨ ਖੜੋਇ ਪੈਰੀਂ,
ਖੜੀ ਸਜਣ ਆਸਰੇ ਹਾਂ
ਅਬਲਾ ਮੈਂ ਅਮਾਪੀਆ!

ਪਜਾਰੇ ਨਾ ਵਿਛੋੜੀਏ ਵੇ,
ਮਿਲੇ ਨਾ ਨਿਖੇੜੀਏ ਵੇ,
ਆਸਰੇ ਨ ਤੋੜੀਏ ਵੇ
ਅਵੇ! ਪਾੜੀਏ ਨ ਜੋੜੀਆਂ।

ਵਸਲ ਵੇਖ ਖੀਝੀਏ ਨਾ,
ਅੱਡ ਕਰ ਰੀਝੀਏ ਨਾ,
ਇਕ ਹੋਈਆਂ ਜਿੰਦੀਆਂ ਦੀਆਂ
ਹੁੰਦੀਆਂ ਨਹੀਓਂ ਕੋੜੀਆਂ। *

ਵਿੱਥ ਵਾਲੇ ਜਗ ਵਿਚ
ਵਿੱਥਾਂ ਪਾਈਆਂ ਚੱਪੇ ਚੱਪੇ,
ਅੱਡੋ ਅੱਡ ਸਭ ਕੋਈ
ਜੋੜੀਆਂ ਨੀ ਥੋੜੀਆਂ।

ਵਿੰਥਾਂ ਮੇਟ ਇਕੋ ਹੋਏ
ਉਹਨਾਂ ਵੇਖ ਰੀਝਣਾ ਵੇ,
ਬਾਹੀਂ ਗਲੋਂ ਲਿਪਟੀਆਂ
ਨ ਚਹੀਏ ਕਦੇ ਤੋੜੀਆਂ।

(ਲਹਿਰਾਂ ਦੇ ਹਾਰ ਵਿਚੋਂ-੩-੮-੧੯੧੬ ਨੂੰ
ਸ਼ਾਮੀ ੪-੫੦ ਵਜੇ ਲਿਖੀ)

* ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 12 ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਸਮੁਦਾਇ ਨੂੰ ਦਰਜਨ ਆਖੀਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 20 ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਸਮੁਦਾਇ ਨੂੰ 'ਕੋੜੀ' ਆਖੀਦਾ ਹੈ।

4. ਨਾਮ-ਜਪ।

"ਨਾਮ ਜਪਹੁ ਨਾਮੋ ਆਰਾਧਹੁ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੀ ਸਰਨਾਈ॥"
(ਸੋਰ:ਮ:੫, ਪੰਨਾ-੬੩੦)

ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਮਤ ਕਿਹੜਾ ਹੋਵੇਗਾ?
ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਤੇਜ ਕਿਰਨਾਂ ਆਪਣੀ ਤਪਸ਼ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਨੂੰ ਭਾਫ ਬਣਾ ਸਮੁੰਦਰ ਨਾਲੋਂ ਅੱਡ ਕਰ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਸਾਗਰੋਂ ਵਿਛੜੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਰੰਗ, ਰੂਪ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਇਨਕਲਾਬ ਆ ਜਾਣ ਤੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਅਸਲੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭੁਲਦੀਆਂ, ਰੂਪਾਂਤਰ ਬਦਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਹਵਾ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹੀ ਫਿਰਦਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਸਾਗਰ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਖਿੱਚ ਉਹਨਾ ਨੂੰ ਬੇਕਰਾਰ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਅੰਤ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਪੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਐਸੇ ਹਿਸੇ ਵਿਚ ਪੁਜਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਥੋਂ ਦੀ ਠੰਡਕ ਉਹਨਾ ਨੂੰ ਫਿਰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਮੀਂਹ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਵਸਦੀਆਂ ਹਨ, ਨਦੀਆਂ ਤੇ ਨਾਲਿਆਂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਦਰਯਾ ਵਿੱਚ ਤੇ ਦਰਯਾ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਫਿਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਜਾ ਪੁਜਦੀਆਂ ਹਨ।

ਵਿਗਯਾਨਕ ਆਪਣੀ ਖੋਜ ਨਾਲ ਹੁਣ ਤਕ ਜਿਸ ਸਿਟੇ ਤੇ ਪੁਜੇ ਹਨ ਉਹ ਇਹ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਆਪਣੇ ਅਸਲੇ ਵਲ ਖਿੱਚੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਨਸਾਨੀ ਰੂਹ ਜੁਜ਼ (ਹਿਸਾ) ਹੈ ਕਿਸੇ ਕੁਲ (ਪੂਰੇ) ਦਾ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸਦੇ ਅੰਦਰ ਤੜਪ ਹੈ, ਖਿੱਚ ਹੈ, ਸੋਜ਼ ਹੈ, ਤੇ ਚਾਉ ਹੈ ਉਸ ਕੁਲ **ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦਾ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਮਾਯਾ ਮਦ ਮਤੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਕਿਤੋਂ ਚੂੰਢੀ**

ਲਗਦੀ ਹੈ, ਚੋਭ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਖੋਭ ਵਜਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਸੱਟ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਬੇਕਰਾਰ ਹੋ ਉੱਠਦੀ ਹੈ, ਤਿਲਮਲਾਉਣ ਲਗਦੀ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਅਸਲੇ ਵਲ ਝੁਕਦੀ ਹੈ, ਉਹਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਬੇਚੈਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਰੂਹ ਦੀ ਇਸ ਭੁਖ ਨੇ ਮਜ਼ਹਬ ਦੀ ਰਚਨਾ ਰਚੀ, ਆਤਮਾ ਦੇ ਇਸ ਖਾਲੀਪਨ ਨੇ ਰਿਲੀਜਨ (Religion) ਦੀ ਸਰਿਸ਼ਟੀ ਉਤਪਨ ਕੀਤੀ। ਰੂਹ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਣ ਤੇ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਸੁਖੀ ਬਨਾਣ ਲਈ ਅੱਡ ਅੱਡ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਤੇ ਅੱਡ ਅੱਡ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਨਿਆਂ ਨੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ, ਟੋਹਾਂ ਲਾਈਆਂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖੇ ਜੋ, ਕਈ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਭਾਰੀ ਅਗਯਾਨਤਾ ਭਰੇ ਕਸ਼ਟ ਤੇ ਭਾਰੀ ਤਸੀਹੇ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾ ਵਿੱਚ ਸਚਾਈ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਇਨੀ ਨਹੀਂ ਜਿਨੀ ਕਿ ਬਨਾਵਟ ਦੀ ਹੈ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਤਰਸ ਆਇਆ ਤੇ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਹੋ ਅਵਤਰਿਆ, ਆਪ ਨੇ ਨਿਰੋਲ ਸਚਾਈ ਤੇ ਤੱਤ ਵਸਤੂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ "ਨਾਮ-ਜਪ" ਦਾ ਮਾਰਗ ਚਲਾਇਆ ਤੇ ਹੋਕੇ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਹੈ:-

"ਤਨੁ ਬੈਸੰਤਰਿ ਹੋਮੀਐ ਇਕ ਰਤੀ ਤੋਲਿ ਕਟਾਇ॥
ਤਨੁ ਮਨੁ ਸਮਧਾ ਜੇ ਕਰੀ ਅਨਦਿਨੁ ਅਗਨਿ ਜਲਾਇ॥
ਹਰਿ ਨਾਮੈ ਤੁਲਿ ਨ ਪੁਜਈ ਜੇ ਲਖ ਕੋਟੀ ਕਰਮ ਕਮਾਇ॥੨॥
ਅਰਧ ਸਰੀਰੁ ਕਟਾਈਐ ਸਿਰਿ ਕਰਵਤੁ ਧਰਾਇ॥
ਤਨੁ ਹੈਮੰਚਲਿ ਗਾਲੀਐ ਭੀ ਮਨ ਤੇ ਰੋਗੁ ਨ ਜਾਇ॥
ਹਰਿ ਨਾਮੈ ਤੁਲਿ ਨ ਪੁਜਈ ਸਭ ਡਿਠੀ ਠੋਕਿ ਵਜਾਇ॥੩॥
ਕੰਚਨ ਕੇ ਕੋਟ ਦਤੁ ਕਰੀ ਬਹੁ ਹੈਵਰ ਗੈਵਰ ਦਾਨੁ॥
ਭੂਮਿ ਦਾਨੁ ਗਊਆ ਘਣੀ ਭੀ ਅੰਤਰਿ ਗਰਬੁ ਗੁਮਾਨੁ॥"
(ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮ:੧ ਪੰਨਾ ੬੨)

ਫਿਰ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ:-

"ਪਾਠੁ ਪੜਿਓ ਅਰੁ ਬੇਦੁ ਬੀਚਾਰਿਓ ਨਿਵਲਿ ਭੁਅੰਗਮ ਸਾਧੇ॥
ਪੰਚ ਜਨਾ ਸਿਉ ਸੰਗੁ ਨ ਛੁਟਕਿਓ ਅਧਿਕ ਅਹੰਬੁਧਿ ਬਾਧੇ॥੧॥
ਪਿਆਰੇ ਇਨ ਬਿਧਿ ਮਿਲਣੁ ਨ ਜਾਈ ਮੈ ਕੀਏ ਕਰਮ ਅਨੇਕਾ॥

ਹਾਰਿ ਪਰਿਓ ਸੁਆਮੀ ਕੈ ਦੁਆਰੈ ਦੀਜੈ ਬੁਧਿ ਬਿਬੇਕਾ॥ਰਹਾਉ॥
ਮੋਨਿ ਭਇਓ ਕਰਪਾਤੀ ਰਹਿਓ ਨਗਨ ਫਿਰਿਓ ਬਨ ਮਾਹੀ॥
ਤਟ ਤੀਰਥ ਸਭ ਧਰਤੀ ਭ੍ਰਮਿਓ ਦੁਬਿਧਾ ਛੁਟਕੈ ਨਾਹੀ॥੨॥
ਮਨ ਕਾਮਨਾ ਤੀਰਥ ਜਾਇ ਬਸਿਓ ਸਿਰਿ ਕਰਵਤ ਧਰਾਏ॥
ਮਨ ਕੀ ਮੈਲੁ ਨ ਉਤਰੈ ਇਹ ਬਿਧਿ ਜੇ ਲਖ ਜਤਨ ਕਰਾਏ॥੩॥
ਕਨਿਕ ਕਾਮਿਨੀ ਹੈਵਰ ਗੈਵਰ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਦਾਨੁ ਦਾਤਾਰਾ॥
ਅੰਨ ਬਸਤ੍ਰ ਭੂਮਿ ਬਹੁ ਅਰਪੇ ਨਹ ਮਿਲੀਐ ਹਰਿ ਦੁਆਰਾ॥੪॥
ਪੂਜਾ ਅਰਚਾ ਬੰਦਨ ਡੰਡਉਤ ਖਟੁ ਕਰਮਾ ਰਤੁ ਰਹਤਾ॥
ਹਉ ਹਉ ਕਰਤ ਬੰਧਨ ਮਹਿ ਪਰਿਆ
ਨਹ ਮਿਲੀਐ ਇਹ ਜੁਗਤਾ॥੫॥
ਜੋਗ ਸਿਧ ਆਸਣ ਚਉਰਾਸੀਹ ਏ ਭੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਹਿਆ॥
ਵਡੀ ਆਰਜਾ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜਨਮੈ
ਹਰਿ ਸਿਉ ਸੰਗੁ ਨ ਗਹਿਆ॥੬॥
ਰਾਜ ਲੀਲਾ ਰਾਜਨ ਕੀ ਰਚਨਾ ਕਰਿਆ ਹੁਕਮੁ ਅਫਾਰਾ॥
ਸੇਜ ਸੋਹਨੀ ਚੰਦਨੁ ਚੋਆ ਨਰਕ ਘੋਰ ਕਾ ਦੁਆਰਾ॥੭॥"
(ਸੋਰਠਿ ਮ:੫ ਘਰ ੨, ਪੰਨਾ ੬੪੧)

ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ, ਧਰਮਾਂ, ਕਰਨੀਆਂ ਤੇ ਕਰਤੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਤਦ ਆਖ਼ਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵਸੀਲਾ ਹੈ? ਜੇ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਹੈ? ਇਹਦੇ ਉਤਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ :

"ਜੀਅਰੇ ਓਲ੍ਹਾ ਨਾਮ ਕਾ॥
ਅਵਰੁ ਜਿ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨੋ ਤਿਨ ਮਹਿ ਭਉ ਹੈ ਜਾਮ ਕਾ॥"
(ਗਉੜੀ ਮ:੫ ਪੰਨਾ ੨੧੧)

ਇਹ ਨਾਮ ਕਿਵੇਂ ਜਪਿਆ ਜਾਏ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ:

"ਊਠਤ ਬੈਠਤ ਸੋਵਤ ਧਿਆਈਐ॥
ਮਾਰਗਿ ਚਲਤ ਹਰੇ ਹਰਿ ਗਾਈਐ॥੧॥
ਸ੍ਰਵਨ ਸੁਨੀਜੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਥਾ॥

ਜਾਸੁ ਸੁਨੀ ਮਨਿ ਹੋਇ ਅੰਨਦਾ
ਦੂਖ ਰੋਗ ਮਨ ਸਗਲੇ ਲਥਾ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਕਾਰਜਿ ਕਾਮਿ ਬਾਟ ਘਾਟ ਜਪੀਜੈ॥
ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਜੈ॥੨॥"
(ਆਸਾ ਮ:੫, ਪੰਨਾ ੩੮੬)

ਸਿਖ ਮਤ 'ਨਾਮ-ਜਪ' ਤੇ ਕੇਵਲ 'ਨਾਮ-ਜਪ' ਤੇ ਹੀ ਜ਼ੋਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ-ਜਪ ਦੇ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ, ਇਕਾਗਰਤਾ ਆਦਿਕ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਅਵਸਥਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਅਨੇਕਾਂ ਕਸ਼ਟ ਤੇ ਤਪ ਤੇ ਸਾਧਨਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਸਿੱਖੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨਾਮ-ਜਪ ਨੂੰ ਸਹਿਜ ਮਾਰਗ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਇਕ ਮਾਤ੍ਰ ਉਪਾਉ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।

ਅਜ ਮਜ਼ਹਬ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਤੇ ਸੈਂਕੜੇ ਨਹੀਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ?' ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਉਕਤੀਆਂ ਤੇ ਯੁਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਨੁਭਵ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੱਸੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਹਰ ਪਾਸਿਓਂ ਸਵਾਲ ਉਠ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਮਜ਼ਹਬ ਹੋਵੇਗਾ? ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਪੁਸਤਕ 'ਤਤ੍ਵ ਚਿੰਤਾਮਣੀ' ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਨਿਕਲੀ ਹੈ। 1100 ਸਫ਼ੇ ਦੀ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਅਨੁਭਵੀ ਵੇਦੋਕਤ ਮਤ ਤੇ ਯੋਗ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਦੁਰੰਧਰ ਵਿਦਵਾਨ ਹਨ। ਆਪ ਨੇ 1100 ਸਫ਼ੇ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਜੋ ਸਾਰ ਗੱਲ ਦੱਸੀ ਹੈ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ:

'ਨਿਰੰਤਰ ਨਾਮ-ਜਪ ਕੇ ਅਭਿਆਸ ਕੋ ਕਬੀ ਛੋੜਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਏ, ਉਸਮੇਂ ਜਿਸ ਕਾਰਯ ਸੇ ਬਾਧਾ ਆਤੀ ਹੋ ਉਸੇ ਹੀ ਛੋੜ ਦੇਨਾ ਉਚਿਤ ਹੈ। ਪਰਮ ਹਰਸ਼ ਔਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸੇ ਨਿਤਯ ਨਿਰੰਤਰ ਭਜਨ ਹੋਤਾ ਰਹੇ ਤੋ ਫਿਰ ਭਗਵਤ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਭੀ ਅਵਸ਼ਕਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਭਜਨ ਕਾ ਪ੍ਰੇਮ ਐਸਾ ਬੜ੍ਹ ਜਾਨਾ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਜਿਸਮੇਂ ਸ਼ਰੀਰ ਕਾ ਭੀ ਗਯਾਨ ਨ ਰਹੇ। ਭਗਵਾਨ ਸ੍ਵਾਯੰ ਪਧਾਰ ਕਰ ਚੇਤ ਕਰਾਵੇਂ ਪਰ ਭੀ ਸ਼ਤੀਖੀਯਨ ਕੀ ਭਾਤ ਪ੍ਰੇਮ ਸਮਾਧਿ ਨਾ ਟੂਟੇ।'

ਇਸ 1100 ਸਫ਼ੇ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਜੋ ਸੰਦੇਸ਼ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਲਈ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ:

"ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਾਨ ਕੇ ਨਾਮ-ਜਪ ਸੇ ਮਨ ਕੀ ਸਫੁਰਨਾਏਂ ਰੁਕਤੀ ਹੈਂ, ਪਾਪੋਂ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਗਿਰਨੇ ਸੇ ਬਚਤਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਮਿਲਤੀ ਹੈ, 'ਨਾਮ-ਜਪ' ਈਸ਼੍ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਮੇਂ ਸਰਵ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸਾਧਨ ਹੈ। ਯਗ, ਦਾਨ, ਤਪ, ਸੇਵਾ ਆਦਿ ਕੁਛ ਭੀ ਨਾ ਬਨ ਸਕੇ ਤੋ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਜਪ ਸੇ ਹੀ ਭਗਵਾਨ ਕੀ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਰਹਿ ਸਕਤੀ ਹੈ। ਨਾਮ ਮਹਿਮਾ ਸਰਵ ਸ਼ਾਸਤਰ ਸੰਮਤ ਹੈ ਔਰ ਯੁਕਤੀ ਤਥਾ ਅਨੁਭਵ ਸੇ ਸਿਧ ਹੈ, ਇਸੀ ਲੀਏ ਨਿਰੰਤਰ ਨਿਸ਼ਕਾਮ-ਭਾਵ ਸੇ ਨਾਮ-ਜਪ ਕੀ ਚੇਸ਼ਟਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਏ।"

ਇਸ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਧੁਰੰਧਰ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਗੀਤਾ ਦਾ ਅਚੁਕ ਭਗਤ, ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਦਾ ਮਹਾਨ ਪੰਡਤ, ਤੇ ਯੋਗ ਸ਼ਾਸ਼ਤ੍ਰ ਦਾ ਆਲਿਮੇ-ਬਾ-ਅਮਲ ਤੇ ਅਨੁਭਵੀ ਮਹਾਤਮਾ ਹੋਕਾ ਦੇਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਨਾਮ-ਜਪ' ਵਿਚ ਲਗੋ, 'ਨਾਮ-ਜਪ' ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਨਾ ਨਿਸਤਾਰਾ ਹੈ, ਤੇ ਨਾ ਛੁਟਕਾਰਾ। (ਖਾ. ਸ. 1-3-2007)

ਨੋਟ:- ਇਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਚਿਤ 2 ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅਗੇ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ -ਸੰਪਾਦਕ

ਯਾਦ

'ਯਾਦ ਸਜਣ ਦੀ' ਹਰਦਮ ਰਹਿੰਦੀ
ਲਹਿ ਗਈ ਡੂੰਘੇ ਥਾਂਈਂ,
ਵਾਂਗ ਸੰਗੀਤ ਲਹਿਰਦੀ ਅੰਦਰ
ਬਣ ਗਈ ਰਾਗ ਇਲਾਹੀ।

ਦਾਰੂ ਵਾਂਗ ਸਰੂਰ ਚਾੜ੍ਹਦੀ,
ਤਰਬ ਵਾਂਗ ਥਰਰਾਵੇ,
ਖਿੱਚੇ ਤੇ ਰਸ-ਭਿੰਨੀ ਕਸਕੇ-
ਲੱਗੇ ਫਿਰ ਸੁਖਦਾਈ॥23॥

{ਲਹਿਰਾਂ ਦੇ ਹਾਰ ਵਿਚੋਂ-੧੬-੯-੧੯੧੪ ਨੂੰ
ਫੇਨੋਲ, ਮਸੂਰੀ ਤੇ ਲਿਖੀ ਗਈ}

ਤੂੰਹੋਂ ਬੂਟੀ ਏ ਲਾਈ ਸੀ

'ਤੇਰੀ ਏ ਯਾਦ ਦੀ ਬੂਟੀ'
ਤੇਰੀ 'ਤਕਣੀ' ਉਗਾਈ ਸੀ।
ਤੇਰੀ ਇਕ 'ਨਦਰ' ਨੇ ਇਸ ਵਿਚ
'ਲਹਿਰ-ਜੀਵਨ' ਛਿੜਾਈ ਸੀ।

ਤੇਰੇ ਇਕ 'ਨਾਜ਼ ਦੇ ਗ਼ਮਜ਼ੇ'
ਸੁਗੰਧਿ ਇਸ ਵਿਚ ਬੁਹਾਈ ਸੀ।
ਮੁਸ਼ਕ ਇਕ ਫਿਰ ਮਚੀ ਮਨ ਵਿਚ
ਮਗਨ ਸੁਰਤੀ ਹੁ ਆਈ ਸੀ।

ਭੁਲਾਓ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ
ਕਿਵੇਂ ਰਹਿਸਨ ਚਿਮਨ ਸਾਡੇ,
ਖਿੜੇ ਤੇ ਮੁਸ਼ਕਦੇ ਸਾਂਈਆਂ!
ਜਿਨ੍ਹੇ ਏ ਮਹਿਕ ਪਾਈ ਸੀ।

ਤੂੰ ਇਕ ਖਿਨ ਨਾ ਭੁਲਾ ਸਾਨੂੰ,
ਨ ਭੁੱਲਾਂ ਮੈਂ ਤੁਸਾਂ ਤਾਈਂ,
ਕਿ ਬੂਟੀ ਏ ਮੁਸ਼ਕ ਵਾਲੀ
ਤੁਸਾਂ ਹੀ ਆਪ ਲਾਈ ਸੀ।

ਫੜਾ ਵੀਣਾ ਮੇਰੇ ਹੱਥੀਂ,
ਤੇ ਭਰਦੇ ਤਾਲ ਮੈਂ ਪੈਰੀਂ,
ਛਿੜੇ ਏ ਗੀਤ— "ਤੂੰ ਸਾਂਈਆਂ"!
"ਤੂੰਹੋਂ ਬੂਟੀ ਏ ਲਾਈ ਸੀ।"

{ਮੇਰੇ ਸਾਈਆਂ ਜੀਉ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚੋਂ}

5. ਇਨਸਾਨੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ।

ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਵਜੂਦ ਸਰੀਰ ਧਾਰੀ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸਨੂੰ ਵੀ ਸਰੀਰ ਦੇ ਪਾਲਣ, ਰਖਯਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤੇ ਅਪਣੀ ਵੰਸ਼ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਚਾਉ ਬੀ ਇਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਂਙੂ ਹੈ। ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਜੀਵ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੈ, ਬਨਸਪਤੀ ਹੈ ਤੇ ਧਾਤੂ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸਦਾ ਆਲਾ ਪ੍ਰਦਾਲਾ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਖੁਰਾਕ ਇਸ ਆਲੇ ਪ੍ਰਦਾਲੇ ਵਿਚੋਂ ਲੈਕੇ ਆਪਣੇ ਦੇਹਧਾਰੀ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਕਾਯਮ ਰਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸੇ ਆਲੇ ਪ੍ਰਦਾਲੇ ਵਿਚ ਇਸਦੇ ਸ਼ੱਤਰੂ ਵੀ ਵਸਦੇ ਹੈਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਖਯਾ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਖੁਰਾਕ ਲੈਣ ਤੇ ਸ੍ਵੈ-ਰਖਯਾ ਕਰਨੇ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਜਤਨ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀਰ ਤੇ ਸ੍ਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗ ਹੈਨ, ਪਰੰਤੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਤਨਾਂ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਤੇ ਕਾਢ ਇਸ ਦੇ ਉਸ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਜੜ੍ਹ ਨਹੀਂ ਪਰ ਚੇਤਨ ਹੈ। ਚੇਤਨ ਹਿੱਸਾ ਇਸਦੇ ਵਜੂਦ ਦਾ, ਯਾ ਸੌਖਿਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸਨੂੰ ਇਸਦਾ ਮਨ ਬੁਧਿ ਕਹਿ ਲਓ-ਉਹ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸਰੀਰ ਪਾਲਨ ਤੇ ਸੁਰਖਯਤ ਰੱਖਣ ਆਦਿ ਦੇ ਆਹਰਾਂ ਵਿਚ। ਏਹ ਆਹਰ ਐਸੇ ਪ੍ਰਬਲ ਪਏ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਮਨ ਬੁਧਿ ਦਾ ਰੁਖ਼ ਸਾਰਾ ਇਸੇ ਪਾਸੇ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਲਗ ਪਗ ਸਾਰਾ ਵਕਤ ਇਸੇ ਪਾਸੇ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। 24 ਘੰਟੇ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਜਿਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲਗ ਪਗ ਇਕ ਤਿਹਾਈ ਹਿੱਸਾ ਨੀਂਦ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨੀਂਦ ਇਕ ਹਾਲਤ ਹੈ ਜੋ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਅਰੋਗ ਤੇ ਤਰੋ ਤਾਜ਼ਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਵਾਪਰਦੀ ਹੈ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਤਿਹਾਈ ਵਕਤ ਖੁਰਾਕ **ਲੱਭਣ, ਪੈਦਾ** ਕਰਨ ਯਾ ਕਮਾਉਣ ਤੇ ਖਰਚ

ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਾਂਗਲੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਠ ਸਤ ਘੰਟੇ ਰੋਜ਼ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦੀ ਭਾਲ ਯਾ ਖਾਣੇ ਲਾਇਕ ਫਲਾਂ, ਕੰਦਾਂ, ਮੂਲਾਂ ਦੀ ਢੂੰਡ ਵਿਚ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਭਯ ਹੈ ਤੇ ਕਿਰਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਤਨਾ ਕੁ ਵਕਤ ਹਲ ਵਾਹੁਣ, ਮਜੂਰੀ ਕਰਨ ਯਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿੱਤੇ ਤੇ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਸਰੀਰ ਪਾਲਣ ਲਈ ਤੇ ਕਪੜਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਸਰੀਰ ਕੱਜਣ ਲਈ। ਜੇ ਸਭਯ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਕੰਮ ਦਿਮਾਗ਼ੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬੀ ਇੰਨਾ ਕੁ ਵਕਤ ਇਸਦਾ ਦਫ਼ਤਰ, ਦੁਕਾਨ, ਕਚਹਿਰੀ ਆਦਿ ਤੇ ਖਰਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਤੀਸਰਾ ਹਿੱਸਾ ਸਭਯ ਇਨਸਾਨਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ, ਸੈਰ, ਮੇਲ ਜੋਲ, ਰੰਗ ਤਮਾਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸਰੀਰਕ ਕਾਰਜ ਹੀ ਹੈਨ। ਸੋ ਲਗ ਪਗ ਸਾਰੇ ਹੀ 24 ਘੰਟੇ ਮਨ ਤੇ ਬੁਧਿ ਦੇ ਇਸ ਸੋਚ ਵਿਚ ਇਸ ਰੁਖ਼ ਵਿਚ ਪਿਆਂ ਲੰਘ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਇਹ ਸਰੀਰ ਜੀਉਂਦਾ ਰਹੇ, ਅਰੋਗ ਰਹੇ, ਸੁਰੱਖਯਤ ਰਹੇ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਰਹੇ। ਗੋਯਾ ਅੰਦਰ ਸਾਡੇ ਜੋ ਹਿੱਸਾ ਕਿ ਜਿੰਦ ਵਾਲੇ ਪੱਖ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹਿੱਸਾ ਸੀ, ਮਨ ਬੁਧਿ, ਉਹ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸਰੀਰ ਦੇ ਆਹਰਾਂ ਵਿਚ।

ਜਿਵੇਂ ਲੋੜ ਹੈ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਖੁਰਾਕ ਦੀ ਤੇ ਰਖਯਾ ਦੀ ਤਿਵੇਂ ਲੋੜ ਹੈ ਅੰਦਰਲੇ ਹਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਕਿਸੇ ਖੁਰਾਕ ਦੀ ਤੇ ਰਖਯਾ ਦੀ। ਠੀਕ ਸਰੀਰ ਵਾਂਙੂ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅਵੈਵ ਤਾਂ ਹਰ ਛਿਨ ਖੀਨ ਤੇ ਖਰਚ ਹੋ ਰਹੇ ਤੇ ਨਵੇਂ ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਅੰਦਰਲੇ ਦੇ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ। ਬੁਧਿ ਤੇ ਮਨ ਨਿਤਾਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਖਿੰਡ ਖਿੰਡਕੇ ਤੇ ਮੈਲੇ ਹੋ ਹੋ ਕੇ। ਮੈਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਦੂਜਿਆਂ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਤੇ ਨਿਤਾਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਰੁਖ਼ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ 24 ਘੰਟੇ ਬਾਹਰ ਮੁਖੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੋ ਮਨ ਕਿ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਰਖਯਾ ਆਦਿ ਦੇ ਆਹਰ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਭੋਗਾਂ ਦੇ ਫ਼ਿਕਰ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਦੀਆਂ ਰੋਕਾਂ ਦੇ ਜੈ ਕਰਨ ਵਿਚ ਲਗ ਲਗ ਕੇ ਇਕ ਖਿੰਡਾਉ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਦੋਂ ਓਹ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਹਾਨੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੈਲ ਤੇ ਖਿੰਡਾਉ ਤੋਂ ਵਰਜਿਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਜਿਤਨੇ ਤਰਦਦ ਯਾ ਆਹਰ ਹਨ, ਓਹ ਹੈਨ ਮਨ ਬੁਧਿ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਤੇ ਮੈਲ ਤੋਂ ਸੁਰਖਯਤ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਆਹਰ। ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਅੰਦਰਲਾ ਸੰਤ,

ਜੋ ਇਨਸਾਨ ਬਾਹਰਲੇ ਆਹਰਾਂ ਵਿਚ ਲਾ ਲਾ ਕੇ ਨਿਰਾ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਐਉਂ ਹੋਣ ਵਿਚ ਅਪਣੇ ਬਲ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸਦਾ ਫਲ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨਸਾਨ ਦੀ "ਸ਼ਖਸੀਅਤ" ਸਭ ਪਹਿਲੂਆਂ ਤੋਂ ਉੱਨਤ ਹੋਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਹੈ ਇਨਸਾਨੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦਾ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਤੋਂ ਉੱਨਤ ਕਰਨਾ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਆਪਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਰੀਰ ਰਖ ਤੇ ਸਰੀਰ ਪਾਲਕ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਵਰਜਿਆ, ਪਰ ਵਰਜਿਆ ਇਸ ਗਲੋਂ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਜਤਨ ਵਿਚ ਲਗਕੇ ਆਪਣੇ ਦੂਏ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਹਾਨੀ ਨਾ ਕਰੋ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਐਤਨੇ ਮਗਨ ਨਾ ਹੋ ਜਾਓ ਕਿ ਆਪੇ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਓ ਤੇ ਜਿੰਦ ਵਾਲਾ ਸਾਰਾ ਹਿੱਸਾ ਸਰੀਰ ਦੀ ਹੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲਗ ਜਾਵੇ ਤੇ ਆਪ ਨਿਤਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਏ। ਸੋ ਆਪ ਨੇ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਇਖ਼ਲਾਕ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਕਿ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਨ ਬੁਧਿ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਪਕੜਦੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਾਰਾ ਇਖ਼ਲਾਕ ਇਹ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਫਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦਾ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਸੁਸਾਇਟੀ ਯਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਇਹ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਦੂਏ ਦੀ ਹਾਨੀ ਰੁਕ ਕੇ ਸਮੁਚਾ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸੁਖ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੀ ਤਾਲੀਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 24 ਘੰਟੇ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਥੋੜੇ ਤੋਂ ਥੋੜਾ ਹਿੱਸਾ ਵਕਤ ਦਾ ਇਹ ਅੰਦਰਲਾ ਸੰਦ-ਮਨ ਬੁਧਿ ਆਪੇ ਦੀ ਸੋਚ ਵਿਚ ਬੀ ਆਵੇ। ਇਹ ਜੋ ਅੰਦਰੋਂ ਉੱਠਕੇ ਬਾਹਰ ਧਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਾਹਰ ਦੇ ਧਾਵਣ ਵਿਚ ਹੀ ਉੱਠਦਾ, ਟੁਰਦਾ, ਬੈਠਦਾ, ਸੌਂਦਾ, ਸੋਚਦਾ, ਹਰਖਦਾ ਤੇ ਉਦਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਉਲਝਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟਕੇ ਅਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਆ ਇਕੱਠਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਇਸਨੂੰ ਸੋਝੀ ਪਵੇ- **'ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲ ਪਛਾਣੁ'**। (441) ਸੋ ਇਸਦੀ ਖੁਰਾਕ ਹੈ ਆਪੇ ਵਿਚ ਆਕੇ ਆਪੇ ਵਿਚ ਜੁੜਨਾ। ਹੁਣ ਇਸ ਜੁੜਨ ਵਾਸਤੇ ਕਈ ਸਾਧਨ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਸਾਧਨ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਇਨਸਾਨ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਧੰਦੇ ਬੀ ਕਰੇ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਵਕਤ ਵੀ ਕੱਢੇ। ਯੋਗ ਆਦਿ ਤ੍ਰੀਕੇ ਮਹਾਂ ਕਠਨ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੇਵਲ ਉਹੋ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਵਲੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਜਾਵੇ। ਜੇ ਸਾਰੇ ਇਉਂ **ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਅੰਨ ਖੁਰਾਕ ਕਿਥੋਂ ਆਵੇ ? ਇਸ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰਾਂ**

ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ: **'ਵਿਚੇ ਗ੍ਰਿਹ ਸਦਾ ਰਹੈ ਉਦਾਸੀ ਜਿਉ ਕਮਲੁ ਰਹੈ ਵਿਚਿ ਪਾਣੀ ਹੇ॥'**(1070) ਵਿੱਚੇ ਰਹੇ, ਪਲੇ, ਸੁਖ ਪਾਵੇ ਪਰ ਅੰਦਰੋਂ ਜੁੜੇ ਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਖਿੜੇ। ਇਸਦਾ ਸੌਖਾ ਤ੍ਰੀਕਾ ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਰਚੀ ਤੇ ਕਿਹਾ ਪੜ੍ਹੋ, ਕੀਰਤਨ ਕਰੋ, ਸੁਣੋ ਤੇ ਵੀਚਾਰੋ। ਬਾਣੀ ਚਾਨਣ ਦੇਂਦੀ ਹੈ, ਰਾਹ ਦੱਸਦੀ ਹੈ। ਸੱਚ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਪਾਦਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੀ ਹਾਨੀ ਕਰਨੋਂ ਵਰਜਦੀ ਹੈ। ਆਪਾ ਜੋੜਨ ਤੇ ਆਪ ਖੇੜਨ ਦੀ ਜੁਗਤ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸੌਖੇ ਤ੍ਰੀਕੇ- ਨਾਮ- ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਦੂਸਰਾ ਸਾਧਨ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਬਾਣੀ ਵਿਚ "ਨਾਮ" ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਅੰਦਰਲੇ ਦਾ ਬਾਹਰਮੁਖ ਤੋਂ ਰੁਖ਼ ਪਲਟਕੇ ਅੰਤਰਮੁਖ ਕਰਨਾ, ਆਪੇ ਵਿਚ ਜੁੜਨਾ ਤੇ ਜੁੜੇ ਰਹਿਕੇ ਖਿੜਨਾ-ਇਹ "ਨਾਮ" ਹੈ। ਨਾਮ ਹੈ ਅੰਦਰਲੇ ਦਾ ਆਪੇ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਤੇ ਅਪਣੇ ਅਸਲੇ -ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ- ਨਾਲ ਲਗੇ ਰਹਿਣਾ। ਨਾਮ ਹੈ ਆਪੇ ਨੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਪਹਿਚਾਣ ਲੈਣਾ ਤੇ ਮਹਾਨ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਤੋਂ ਵਿੱਥ ਵਿਚ ਨਾ ਰਹਿਣਾ। ਇਹ ਗਲ ਉਸ ਜਯੋਤੀ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਮਾਤ੍ਰ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਯਤਨ ਹੈ 'ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ'। ਜਿਵੇਂ ਸਾਡੇ ਮਨ ਬੁਧਿ ਨੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਯਾ ਵਿਚ ਲਿਆਕੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਤੇ ਰਖਯਾ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਲੋੜਨੇ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਇਸ ਆਹਰ ਦੇ ਫੈਲਾਉ ਤੇ ਖਿੰਡਾਉ ਦੇ ਤੰਦਣ ਤਾਣੇ ਵਿਚੋਂ ਅੰਤਰਮੁਖ ਹੋਕੇ, ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਏਕਾਗਰ ਹੋ ਕੇ ਆਪੇ ਵਿਚ ਜੁੜਕੇ ਆਪੇ ਨੂੰ ਜਯੋਤਿ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਲਖ ਲੈਣ ਦੇ ਜਤਨ ਕਰਨੇ, ਇਹ ਹੈ ਆਪੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੇ ਸਾਧਨ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਚੇ ਆਚਰਣ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਆਪੇ ਨੂੰ ਨਿਰਮਲ ਰਖਣਾ ਹੈ ਤੇ ਸੁਸਾਇਟੀ ਨੂੰ ਲਗਦੇ ਚਾਰੇ ਹਾਨੀਆਂ ਤੋਂ ਸੁਰਖਯਤ ਰਖਣਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਨਸਾਨ ਬਾਹਰਮੁਖ ਹੋਕੇ ਹੁਣ ਐਸਾ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਗਯਾਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਿ ਸਰੀਰ ਚਰਖਾ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਕੱਤਣਹਾਰ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਤੇ ਚਰਖਾ ਤਦਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਭਾਵੇਂ ਕੱਤਣਹਾਰ ਤੇ ਚਰਖੇ ਵਾਂਙੂ ਸੰਜੋਗੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਉਹ ਕੱਤਣਹਾਰ ਹੈ ਜੀਉਂਦਾ ਜਿੰਦ ਵਾਲਾ, ਜਿੰਦ, ਸਾਰੀ ਜਿੰਦ ਤੇ ਚਰਖਾ ਉਸ ਬਿਨਾਂ ਹੈ ਨਿਰਜਿੰਦ। ਇਸ ਭੁਲੇਖੇ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪੇ ਤੋਂ ਭੁਲਾ ਛਡਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਮੌਤ ਸਿਰਾਂ ਤੇ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਦਿਨ ਆਕੇ ਦੱਸ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਹ ਹੈ ਸਰੀਰ, ਜਿਸ ਲਈ ਸਾਰੇ ਜੀਉਂਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਨੂੰ ਪਾਈ ਰਖਿਆ ਸੀ ਨਿਰੇ

ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਯਤਨਾਂ ਵਿਚ ਤੇ ਆਪਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਛਾਣਨ ਦਿੱਤਾ ਆਪੇ ਨੂੰ। ਉਹ ਪਾਲੀ ਪੋਸੀ ਸਾਂਭ ਸਾਂਭ ਬਚਾ ਬਚਾ ਰੱਖੀ ਤੇ ਭੋਗਾਂ ਨਾਲ ਲਡਿਆਈ ਦੇਹੀ ਇਕ ਦਿਨ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਮੁਰਦਾ ਹੋ ਕੇ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਵਕਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਢੇਰ ਹੋ ਜਾਏ ਅਰ ਅਸਾਧ ਦੇਰ ਹੋ ਜਾਏ, ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਅੰਦਰਲੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਕਰਤਾ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲੇ ਤੇ ਜੀਉਂਦੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਅਰੋਗਤਾ, ਪਾਲਨਾ, ਰਖਯਾ ਤੇ ਪੂਰਨ ਉੱਨਤੀ ਦੀ ਸੋਚ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਏ। ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਸੁਖੈਨ ਮਾਰਗ 'ਨਾਮ' ਦਾ ਹੈ ਸੋ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ। ਇਥੇ ਵਿਸਥਾਰ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ, ਬਸ ਹੈ ਇਤਨਾ ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਵੀਚਾਰਕੇ ਪੜ੍ਹੋ ਤੇ ਅਪਣੇ ਸਰੀਰ-ਰੱਖ, ਸਰੀਰ-ਪਾਲ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਤਮ-ਰਖਯਾ, ਆਤਮ-ਪਾਲਨਾ, ਆਤਮ-ਉੱਨਤੀ ਦੇ ਸਾਧਨ ਸਿਖਕੇ ਅਪਣੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਜਤਨਾਂ ਵਿਚ ਲਗੇ ਰਹਿਣਾ ਇਨਸਾਨੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੇ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਤੋਂ ਤ੍ਰੱਕੀ ਤੇ ਉੱਨਤੀ ਦਾ ਫਲ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸਕਦੇ। (ਖਾ. ਸ. 21-6-2007)

ਨੋਟ:- ਇਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਚਿਤ ਕਵਿਤਾ ਅੱਗੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਚਿਣੰਗ

ਦਿਉਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿੱਘ ਆ ਗਈ,
ਅੱਗ ਕਿਸੇ ਜਦ ਬਾਲੀ,
"ਇਹ ਕੀ ਚਮਤਕਾਰ ਸੁਖ ਵਾਲਾ?"
ਪੁੱਛਣ ਹੋਹੁ ਸਵਾਲੀ।
ਬਿਜਲੀ ਨੇ ਤਦ ਗਰਜ ਆਖਿਆ:
"ਹੇ ਸੁਖ ਨੀਂਦੇ ਸੁਤਿਓ!
"ਤੁਸੀਂ ਅਗਨ ਹੋ ਆਪ, ਸੁਹਣਿਓ!
"ਪਰ ਚਿਣੰਗੋਂ ਹੋ ਖਾਲੀ"।
(ਸਾਹਿਤਕ ਕਲੀਆਂ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚੋਂ)

6. ਅਰਦਾਸ।

ਅਰਦਾਸ ਕਰਨਾ ਸਾਈਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋਕੇ ਲਾਭਵੰਦ ਹੋਣਾ ਹੈ।

ਸੰਸਯ— ਸਾਈਂ ਸੁਣਦਾ ਨਹੀਂ।

ਸਮਾਧਾਨ— ਐਸਾ ਕਹਿਣਾ ਪਰਮਾਤਮ ਦੇਵ ਨੂੰ ਅਚੇਤਨ ਮੰਨਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇਵ ਚੇਤਨ ਹੈ, ਅਗਨੀ ਅਚੇਤਨ ਹੈ।

ਸੰਸਯ— ਅੱਛਾ ਜੀਓ, ਤਾਂ ਫੇਰ ਸੁਣਦਾ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਪਸੀਜਦਾ ਨਹੀਂ।

ਉੱਤਰ— ਐਸਾ ਕਹਿਣਾ ਇਸ ਤੁੱਲ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮ ਦੇਵ ਜੀ ਪ੍ਰਿਯ ਸਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਚੇਤਨ ਬੀ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਸਰੂਪ ਬੀ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ— ਤਦ ਫੇਰ ਅਰਦਾਸ ਜ਼ਰੂਰ ਪ੍ਰਵਾਣ ਹੁੰਦੀ ਹੋਈ?

ਉੱਤਰ— ਐਸਾ ਕਹਿਣਾ ਇਹ ਅਰਥ ਰਖੇਗਾ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮ ਦੇਵ ਸੁਤੰਤਰ ਤੇ ਸ੍ਵਛੰਦ ਨਹੀਂ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਸਾਡੀ ਇਕ ਹੁਕਮ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਬਜਾ ਲਿਆਉਣਾ ਪਰਮਾਤਮ ਦੇਵ ਦਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ— ਤਦ ਫੇਰ ਤਾਂ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਅਰਦਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਏ।

ਉੱਤਰ— ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣਾ ਦਲੀਲ ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਲਿਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਅਗੇ ਰੋਕ ਪਾ ਦੇਣੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ— ਫਿਰ ਬੇਰੋਕ ਸਿੱਧਾਂਤ ਕੀਹ ਹੈ?

ਉੱਤਰ— ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਰਦਾਸ ਸਾਨੂੰ ਨੇਕੀ-ਕੁੱਲ, ਸਭ ਭਲਿਆਈਆਂ ਦੇ ਸੋਮੇ, ਪਿਆਰ ਤੇ ਬਰਕਤਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਤੋਂ

ਮਾਨੋਂ ਫ਼ੈਜ਼ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਮੁੱਤਾਸਰ ਹੋਣੇ ਵਾਲਾ ਬਣਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ, ਯਾ ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਕਹੋ ਰੀਸੀਪੀਐਂਟ (recipient) ਬਣਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਉਸ ਬਰਕਤਾਂ ਦੇ ਸੋਮੇ ਤੋਂ ਫ਼ੈਜ਼ਯਾਬ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ— ਬੱਸ ਇਤਨਾ ਹੀ ? ਓਹ ਮੁੱਤਾਸਰ ਹੋਕੇ ਪਸੀਜਦਾ ਤੇ ਤ੍ਰੁੱਠਦਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ?

ਉੱਤਰ— ਇਹ ਫੇਰ ਉਸਦੀ ਸ੍ਵਛੰਦਤਾ ਤੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਨੂੰ ਰੋਕ ਪਾਉਣੀ ਹੈ। ਉਹ ਸੁਣਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਤ੍ਰੁਠਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਪਣੀ ਅਲਪੱਗ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਦਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਸਰਬੱਗਤਾ ਤੇ ਛੋੜਦਾ ਹੈ:-

"ਤੂ ਸਮਰਥੁ ਵਡਾ ਮੇਰੀ ਮਤਿ ਥੋਰੀ ਰਾਮ॥
ਪਾਲਹਿ ਅਕਿਰਤਘਨਾ ਪੂਰਨ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਤੇਰੀ ਰਾਮ॥"
(ਬਿਹਾਗੜਾ ਛੰਤ ਮ:੫-੫,੮, ਪੰਨਾ-੫੪੭)

ਅਗੋਂ ਉਹ ਦਾਤਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਅਪਣੇ ਨਿਆਂ ਨੂੰ ਅਰ ਅਪਣੀ ਪ੍ਰਿਯ ਸਰੂਪਤਾ ਦੇ ਬਿਰਦ ਨੂੰ ਕੀਕੂੰ ਪਾਲਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੁਮਤਿ ਦਿਤੀ ਕਿ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ ਪਰ ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਵਾਣਗੀ ਓਸ ਦੀ ਸਰਬੱਗਤਾ ਤੇ ਛੋੜੋ:-

"ਦੁਇ ਕਰ ਜੋੜਿ ਕਰਉ ਅਰਦਾਸਿ॥
ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਤਾ ਆਣਹਿ ਰਾਸਿ॥"
(ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫-੨, ਪੰਨਾ-੭੩੭)

ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ, ਪਰਮਾਤਮ ਦੇਵ ਤੇ ਛੋੜੋ ਕਿ ਜੇ ਉਸਨੂੰ ਭਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਣ ਕਰੇ। ਸਾਡੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਅਲਪ ਬੁੱਧੀ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਵੇਰ ਗ਼ਲਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਉਸਦੀ ਸਰਵੱਗਯਤਾ ਜਾਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਲਈ ਕਿਹੜੀ ਗਲ ਭਲੀ ਹੈ; ਸੋ ਅਰਦਾਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅਸੂਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਰਦਾਸ ਪਰਮਾਤਮ ਦੇਵ ਨਾਲ ਮੇਲ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕਰੇ। ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਰੂਪ ਲਏਗੀ। ਪ੍ਰੇਮ ਹੀ ਚੇਤਨ ਨਾਲ ਚੇਤਨ ਦਾ ਵਸਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੇ ਅਵਗੁਣਾਂ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਲਈ, ਏਹ ਅਰਦਾਸਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਐਉਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ:-

"ਸੁਨਹੁ ਬੇਨੰਤੀਆ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰੇ ਰਾਮ॥
ਕੋਟਿ ਅਪ੍ਰਾਧ ਭਰੇ ਭੀ ਤੇਰੇ ਚੇਰੇ ਰਾਮ॥
ਦੁਖ ਹਰਨ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਮੋਹਨ ਕਲਿ ਕਲੇਸਹ ਭੰਜਨਾ॥
ਸਰਨਿ ਤੇਰੀ ਰਖਿ ਲੇਹੁ ਮੇਰੀ ਸਰਬ ਮੈ ਨਿਰੰਜਨਾ॥
ਸੁਨਤ ਪੇਖਤ ਸੰਗਿ ਸਭ ਕੈ ਪ੍ਰਭ ਨੇਰ ਹੂ ਤੇ ਨੇਰੇ॥
ਅਰਦਾਸਿ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਸੁਆਮੀ ਰਖਿ ਲੇਹੁ ਘਰ ਕੇ ਚੇਰੇ॥੧॥
ਤੂ ਸਮਰਥੁ ਸਦਾ ਹਮ ਦੀਨ ਭੇਖਾਰੀ ਰਾਮ॥
ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਮਗਨੁ ਕਢਿ ਲੇਹੁ ਮੁਰਾਰੀ ਰਾਮ॥
ਲੋਭਿ ਮੋਹਿ ਬਿਕਾਰਿ ਬਾਧਿਓ ਅਨਿਕ ਦੋਖ ਕਮਾਵਨੇ॥
ਅਲਿਪਤ ਬੰਧਨ ਰਹਤ ਕਰਤਾ ਕੀਆ ਅਪਨਾ ਪਾਵਨੇ॥
ਕਰਿ ਅਨੁਗ੍ਰਹ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਬਹੁ ਜੋਨਿ ਭ੍ਰਮਤੇ ਹਾਰੀ॥
ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ਹਰਿ ਕਾ ਪ੍ਰਭ ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰੀ॥੨॥"
(ਬਿਹਾ: ਛੰਤ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ-੫੪੭)

ਨਾਮ ਮੰਗਕੇ ਹੋਰ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ: ਸਰਬਤ ਦਾ ਭਲਾ ਮੰਗੋ:-

'ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ, ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬੱਤ ਕਾ ਭਲਾ।'

ਸੰਸਾਰਕ ਸਰੀਰਕ ਲੋੜਾਂ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ, ਪਰ ਖਿਆਲ ਰਖੋ ਕਿ ਕਰਮ ਤੁਸੀਂ ਕੀਤੇ ਤੇ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਤੁਸਾਡੇ ਸੁਭਾਵ ਨੂੰ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਨੂੰ ਓਹ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਅਰ ਫਲ ਬੀ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਹੈ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕੀਤੇ ਤੁਸਾਂ ਹੀ ਭੋਗਣੇ ਹਨ:

"ਨਾਰਾਇਣ ਨਿੰਦਸਿ ਕਾਇ ਭੂਲੀ ਗਵਾਰੀ॥
ਦੁਕ੍ਰਿਤੁ ਸੁਕ੍ਰਿਤੁ ਥਾਰੋ ਕਰਮੁ ਰੀ॥"
(ਧਨਾਸਰੀ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਜੀ, ਪੰਨਾ-੬੯੫)

ਪ੍ਰਸ਼ਨ— ਫਿਰ ਜੀ ਸੰਸਾਰਕ ਦੁਖਾਂ ਸੁਖਾਂ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਨਾ ਕਰੀਏ?
ਉੱਤਰ— ਇਹ ਅਸਾਂ ਕਦ ਕਿਹਾ ਹੈ? ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ ਪਰ ਅਪਣੀ

ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਬੀ ਮੂੰਹ ਪਾ ਲਿਆ ਕਰੋ। ਫੇਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ (ਰਜ਼ਾ) ਨੂੰ ਅਪਣੀ ਬੁੱਧੀ ਤੁੱਲ ਨਾ ਸਮਝ ਲਿਆ ਕਰੋ। ਓਹ ਜੋ ਕਰੇਗਾ ਸੋ ਠੀਕ ਹੋਵੇਗਾ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ— ਫੇਰ ਅਰਦਾਸ ਦਾ ਕੀਹ ਗੁਣ?

ਉੱਤਰ— ਮੁਖ ਗੁਣ:- ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਭੁੱਲਾਕੇ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਸੋਚਾਂ ਫੁਰਨਿਆਂ ਵਿਚ, ਸੰਕਲਪਾਂ ਵਿਕਲਪਾਂ, ਵਿਅਰਥ ਮਨੋਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਲਗਾ ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਭੁਲਾਈ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਕਾਗ੍ਰਤਾ ਵਿਚ ਆਵੇਗਾ, ਅੰਤਰ-ਮੁੱਖਤਾ ਲਏਗਾ ਤੇ ਬਰਕਤਾਂ ਦੇ ਸੂਰਜ ਅਗੇ ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੁੱਤਾਸਰ ਹੋਣ ਦੇ ਰੂਪ ਤੇ ਸਮੀਪਤਾ ਵਿਚ ਲੈ ਆਵੇਗਾ।

ਸਿਆਣੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਿਆਂ ਮਨ ਦਾ ਘਬਰਾ ਘਟਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਪੱਠੇ ਆਰਾਮ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

"ਮਾਂਗਉ ਰਾਮ ਤੇ ਸਭਿ ਥੋਕ॥
ਮਾਨੁਖ ਕਉ ਜਾਚਤ ਸ੍ਰਮੁ ਪਾਈਐ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਮੋਖ॥"
(ਧਨਾਸਰੀ ਮ:੫-੧੯,੫੦)

ਅਰਥਾਤ: ਪਦਾਰਥ ਮੰਗਣ ਵੇਲੇ ਬੀ ਕੀਤੀ ਅਰਦਾਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਏਗੀ। ਇਥੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਸਮੀਪਤਾ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਪੈਂਦਿਆਂ ਕਲਯਾਣ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਹੋ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਅਸਲ ਗਲ ਹੈ 'ਨਾਮ' ਮੰਗਣਾਂ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹੋਰ ਮੰਗਾਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਮੰਗਣਾ ਸਿਰ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਹੈ। ਸਾਂਈਂ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਸਰਬੱਗਯ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਸਾਨੂੰ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਦਾ ਅਸਰ ਪੈ ਕੇ ਘਬਰਾ ਹਟਦਾ ਹੈ ਤੇ ਰੁਖ਼ ਅਮੰਗ ਵਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਅਰਦਾਸ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਰੱਬ ਦੀ ਰੱਬੀਅਤ ਤੇ ਲਿਮਿਟ (Limit) ਲਾਉਣੀ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਭ ਕਿਸਮ ਦੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਮ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਘੱਲਣੀ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਲਈ ਖੁੱਲੀ ਹੈ, ਸਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਮਨਜ਼ੂਰ ਬੀ ਕਈ ਵਾਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਕਰਮ ਤੇ ਰੱਬ ਦੀ ਦਾਨਾਈ, ਸਾਡੇ ਲਈ ਕੀ ਭੁੱਲਾਂ ਦੇ ਫ਼ੈਕਟਰ?

ਅਸੀਂ ਭੁੱਲਦੇ ਹਾਂ ਜਦ ਅਰਦਾਸ ਦੀ ਕਾਰਜਮੁਖਤਾ ਵਲ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।

"ਏਕੁ ਸਾਹਿਬੁ ਦੁਇ ਰਾਹ ਵਾਦ ਵਧੰਦਿਆ ਜੀਉ।"
(ਧਨਾਸਰੀ ਛੰਤ ਮ:੧-੨, ਪੰਨਾ-੬੮੮)

ਅਰਦਾਸ ਦਾ ਇਹ ਬੀ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਕਿ ਨਿਰਬਲ ਹੋ ਜਾਓ, ਪਰ ਭਰੋਸੇ ਵਿਚ ਵਧੋ। ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ ਤੇ ਰੱਬ ਤੇ ਛੋੜੋ, ਕਿਉਂਕਿ ਓਹ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਾਂ ਲਈ ਕੀਹ ਚੰਗਾ ਹੈ।

(ਨਿਰੋਲ ਅਪਣਾ ਖਿਆਲ ਹੈ) ਅਰਦਾਸ ਯਾਦ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪੱਕੀ ਯਾਦ ਵਾਲਾ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਘੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ: ਪਰ ਯਾਦ ਪੱਕੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਆਦਰਸ਼ ਸਾਂਈਂ ਨਾਲ ਇਕ-ਸੁਰਤਾ ਹੈ, ਅਰਦਾਸ ਉਸਦਾ ਪਹਿਲਾ ਡੰਡਾ ਹੈ।

ਅਰਦਾਸ ਕਿਸਮਤ ਨੂੰ ਬਦਲ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਰੱਬ ਨੂੰ ਨਹੀਂ।

ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਉਹ ਕੁਛ ਮੰਗ ਬੈਠਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਸਾਡੇ ਲਈ ਬੁਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰੱਬ ਦੀ ਦਾਨਾਈ ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਇਹ ਨਾ ਸੁਣੇ।

ਅਰਦਾਸ ਸਾਂਈਂ ਵਲ ਰੁਖ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਿਆਂ ਵਿੱਥ ਮਿਟ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਏਹੋ ਸਾਂਈਂ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਹਾਂ, ਅਰਦਾਸ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਹਜ਼ੂਰੀ ਦਾ ਅਸਰ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ। ਦਿਲ ਦਾ ਭਾਰ ਤੇ ਨਾੜੀਆਂ ਦਾ ਖਿਚਾਓ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ:

**"ਦੁਇ ਕਰ ਜੋੜਿ ਮਾਗਉ ਇਕੁ ਦਾਨਾ ਸਾਹਿਬਿ ਤੁਠੈ ਪਾਵਾ॥
ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਨਾਨਕੁ ਆਰਾਧੇ ਆਠ ਪਹਰ ਗੁਣ ਗਾਵਾ॥"**
(ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫-੫੬, ਪੰਨਾ-੭੪੯)

(ਖਾ. ਸ. 28-6-2007)

ਨੋਟ:- ਇਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਚਿਤ ਕਵਿਤਾ ਅਗੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਅਰਦਾਸ

{ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪਿਪਲ ਦੇ ਪੱਤੇ ਦੀ
ਨੋਕ ਨਾਲ ਲਟਕ ਰਹੀ ਜਲ ਬੂੰਦ ਦੀ}

ਹੇ ਸਾਗਰ! ਬਲ ਵਾਲੇ ਸਾਗਰ!
ਲਹਿ ਲਹਿ ਕਰਦੇ ਸਾਗਰ!
ਪਲਮ ਰਹੀ ਪਿਪਲ-ਪਤ ਨੋਕੋਂ
ਮਿਲਾਂ ਕਿਵੇਂ? ਰਤਨਾਗਰ!

ਜੇ ਕੁੱਦਾਂ ਤਾਂ ਪਵਾਂ ਰੇਤ ਵਿਚ,
ਉਡ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਤਾਣ ਨਹੀਂ,
ਉਛਲ ਝੋਪ ਏ ਬੂੰਦ ਉਮਾਹੀ,
ਹੇ ਮਿਹਰਾਂ ਦੇ ਨਾਗਰ!

(ਮੇਰੇ ਸਾਈਆਂ ਜੀਓ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚੋਂ)

7. ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸੰਦੇਸ਼।

(ਗੁਰਮੁਖ ਪਤਰ)

ੴ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ॥

20-ਪ੍ਰੀਤਮ ਰੋਡ, ਡੇਹਰਾਦੂਨ,

4-6-48

ਪਿਆਰੇ ਜੀਓ ਜੀ!

20 ਯਾ 21 ਤਰੀਕ ਮਈ (1948) ਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਜੋ 9-10-11 ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਆਉਣ ਯਾ ਚਾਰ ਸਤਰਾਂ ਲਿਖ ਘੱਲਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਵੀਚਾਰ ਕਰਕੇ ਦੱਸ ਸਕਾਂਗਾ।

ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਹੇਠਾਂ ਕੁਛ ਸਤਰਾਂ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਜੋ ਆਪ ਜੀ ਚਾਹੋ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਸੁਣਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਪਰ ਇਕ ਗਲ ਇਥੇ ਲਿਖਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਅਖੰਡਤਾਈ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖਣਾ ਗੁਰਸਿਖ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਭਗਤੀ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ। ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦਾ ਨਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਯਾ ਕੱਢਣਾ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਕੀ ਦੇਹ ਤੇ ਹਮਲਾ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ, ਇਹ ਮੇਰਾ ਅਸੂਲ ਹੈ। ਸੋ ਜੇ ਕਰ ਆਪ ਦੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਭੋਗ ਪੈਣੇ ਹਨ ਤੇ ਓਹ ਰਾਗਮਾਲਾ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਪੈਣੇ ਤਾਂ ਮੇਰੀਆਂ ਇਹ ਸਤਰਾਂ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਕੇ ਨਾ ਸੁਣਾਈਆਂ ਜਾਣ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਅਖੰਡਤਾਈ

ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਬੀ ਸਮਾਗਮ ਨਾਲ ਅਸੂਲਨ ਅਪਣਾ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਉਸ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਤੇ ਉਸ ਸਮਾਗਮ ਸੰਬੰਧੀ ਸਾਰੇ ਭੋਗ ਰਾਗਮਾਲਾ ਪੜ੍ਹਕੇ ਪਾਏ ਜਾਣ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਅਪਣੇ ਆਸ਼ਯ ਮੂਜਬ ਇਹ ਚਾਰ ਸਤਰਾਂ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਸੁਣਾ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਹਿਤਕਾਰੀ
ਵੀਰ ਸਿੰਘ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਇਕ ਪਰਮ ਪਵਿਤ੍ਰ ਧਰਮ ਜਗਤ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਜੋ ਇਕ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਫੈਲਣ ਵਾਲਾ ਧਰਮ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਪ੍ਰਾਣੀ-ਮਾਤ੍ਰ ਦੀ ਕਲਯਾਣ ਹੈ। ਜਨਮ ਧਾਰਕੇ ਮਨੁੱਖ ਭੁਲੇਵੇ ਵਿਚ ਗ੍ਰਸਿਆ ਮਰਦਾ ਜੰਮਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਭੁਲੇਵੇ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮਾਤ੍ਰ ਨੂੰ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ- **'ਪ੍ਰਾਣੀ ਤੂੰ ਆਇਆ ਲਾਹਾ ਲੈਣਿ॥ ਲਗਾ ਕਿਤੁ ਕੁਫਕੜੇ ਸਭ ਮੁੱਕਦੀ ਚਲੀ ਰੈਣਿ॥'**(43) ਜੇ ਹੁਣ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁਛੀਏ ਕਿ ਉਹ ਲਾਹਾ ਕੀ ਹੈ? ਤਾਂ ਆਪ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ- **'ਆਇਓ ਸੁਨਨ ਪੜਨ ਕਉ ਬਾਣੀ॥ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਲਗਹਿ ਅਨ ਲਾਲਚਿ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਪਰਾਣੀ॥'** (1219) ਅਰਥਾਤ ਜੀਵਨ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਲਈ ਆਇਆ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਜਸ ਕਰਨੇ ਲਈ ਆਇਆ ਹੈ। ਜੀਵ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਭੁਲਾਕੇ ਦੂਸਰੇ ਲਾਲਚਾਂ ਵਿਚ ਗ੍ਰਸੇ ਹੋਏ ਅਪਣੀ ਉਮਰਾ ਵਿਅਰਥ ਗੁਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦੇ ਧਾਰਨ ਨਾਲ ਜੀਵ ਦੀ ਕਲਯਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ- "ਜਿਨਾ ਅੰਦਰਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਹੈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵੀਚਾਰਿ॥ ਤਿਨਕੇ ਮੁਖ ਸਦ ਉਜਲੇ ਤਿਤੁ ਸਚੈ ਦਰਬਾਰਿ॥" (ਸਲੋਕ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ ਮਹਲਾ 4-15, ਪੰਨਾ-1422)

ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜੰਗਲਾਂ ਬਨਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਟੋਰਿਆ ਕਿ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਤਪ ਕਰੇ, ਸਗੋਂ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ:- 'ਵਿਚੇ ਗ੍ਰਿਹ ਸਦਾ ਰਹੈ ਉਦਾਸੀ ਜਿਉ ਕਮਲੁ ਰਹੈ ਵਿਚਿ ਪਾਣੀ ਹੈ॥'(1070) ਫਿਰ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ ਭਾਈਚਾਰਾ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਤੇ

ਪੰਥ ਬਣਾਇਆ। ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੰਥ ਰਚਣੇ ਦੀ ਆਗਯਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਲੋਂ ਹੋਈ ਹੈ, ਯਥਾ: 'ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਾਚ:-
ਮੈਂ ਅਪਨਾ ਸੁਤ ਤੋਹਿ ਨਿਵਾਜਾ॥ ਪੰਥ ਪ੍ਰਚੁਰ ਕਰਬੇ ਕਹੁ ਸਾਜਾ॥ ਜਾਹ ਤਹਾ ਤਤ ਧਰਮ ਚਲਾਇ॥ ਕੁਬੁਧਿ ਕਰਨ ਤੇ ਲੋਕ ਹਟਾਇ॥'

ਇਉਂ ਸਾਡੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਪੰਥਕ ਧਰਮ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਸ਼ਖਸੀ ਪੂਜਾ ਵੀ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ ਜੈਸੀ ਕਿ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਸ਼ਖਸੀ ਆਰਾਧਨਾ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ। ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਪੰਥਕ ਆਰਾਧਨਾ ਹੈ ਜੋ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਹੀ ਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਰਹਰਾਸ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਖਸੀ ਉਪਾਸਨਾ ਬੀ ਹੈ ਤੇ ਕਾਂਗ੍ਰੀਗੇਸ਼ਨਲ (Congregational) ਅਰਥਾਤ ਸੰਗਤੀਯ ਯਾ ਪੰਥਿਕ ਆਰਾਧਨਾ ਬੀ ਹੈ। ਇਕਲੇ ਬੀ ਪਾਠ ਕਰੋ, ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਬੀ ਸੁਣੋ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਸਾਡਾ ਮਜ਼ਹਬ ਨਿਰਾ ਸ਼ਖਸੀ ਮਜ਼ਹਬ ਨਹੀਂ ਇਹ ਪੰਥਕ ਮਜ਼ਹਬ ਬੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਛੇਵੇਂ ਤੇ ਦਸਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਰਾਜ ਭਾਗ ਦੀ ਨੀਂਹ ਬੀ ਧਰ ਦਿਤੀ, ਫੁਰਮਾਇਆ:- 'ਬਹੁਰ ਤੀਸਰਾ ਪੰਥ ਕੀਨੋ ਪ੍ਰਧਾਨੀ'। ਕਿਉਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ? ਕਿ ਇਹ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਰਵੈਰ ਪੰਥ ਹੈ। ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ' ਹੈ। ਹੁਣ ਜੇ ਖਾਲਸਾ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਛਡ ਬੈਠੇ ਤਾਂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਕੇ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਛਡ ਬੈਠਾ। ਜੋ ਆਦਰਸ਼ੋਂ ਘੁੱਥਾ ਸੋ ਗੁਆਚ ਗਿਆ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਸਿਰੋਂ ਪਰੇ ਜਤਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਹਰ ਸਿਖ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦੇ ਉਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਵੇ।

ਪੰਥ ਬਣਦਾ ਹੈ ਇਕ ਇਕ ਦੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਨਾਲ। ਜਿਵੇਂ ਬੂੰਦ ਬੂੰਦ ਦੇ ਇਕੱਠ ਤੋਂ ਸਰੋਵਰ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਜੈਸੀ ਬੂੰਦ ਤੈਸਾ ਸਰੋਵਰ। ਸੋ ਜੇ ਪੰਥ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਬੰਦੇ ਤੋਂ ਬਣੇਗਾ, ਉਹ ਪੰਥ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੋੜੀ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਪੰਥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ' ਹੋਵੇਗਾ। ਫ਼ਤੇ ਸਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹੈ, ਸੋ ਉਸ ਪੰਥ ਦੀ ਮਾੜੇ ਕਰਮਾਂ ਤੇ ਫ਼ਤੇ ਹੋਵੇਗੀ, ਮਾੜੇ ਰਸਾਂ ਤੇ ਫ਼ਤੇ ਹੋਵੇਗੀ, ਉਸ

ਦੀ ਧਰਮ ਹੀਣਾ ਤੇ ਫ਼ਤੇ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਉੱਚਾ ਰਹੇਗਾ, ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦੇ ਆਸਰੇ ਤੋਂ ਰਚੇ ਗਏ ਪੰਥ ਨੂੰ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦਾ ਜਲ ਖੁੱਲਾ ਸਿੰਚਿਆ ਜਾਵੇ। ਪਿਛੇ ਜੋ ਗ਼ਫ਼ਲਤ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮੂਲਕ ਗਲ ਨੂੰ ਛਡਕੇ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਪੱਤਿਆਂ ਤੇ ਪਾਣੀ ਛਿੜਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਦੇ ਨਿਹਾਲ (ਮੂਲ ਯਾ ਜੜ) ਨੂੰ ਕਾਯਮ ਨਹੀਂ ਰਖ ਸਕਦਾ। ਉਸਦੇ ਮਾੜੇ ਫਲ ਨਿਕਲ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਹੁਣ ਪੰਥ ਲਈ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਇਤਿਹਾਸ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਘੱਲੂਘਾਰੇ ਤੇ ਕਈ ਕਤਲਾਮਾਂ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਲਹੂ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਨ੍ਹਾ ਕੇ ਬੀ ਸਲਾਮਤ ਨਿਕਲਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਸਦਾ ਕਾਰਣ ਸਾਡਾ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਸੀ। ਜਿਸਦੇ ਕਾਰਣ ਸਾਡਾ ਵੀਰਾਂ ਨਾਲ ਅਤਿ ਪਿਆਰ ਸੀ, ਜਿਸਦੇ ਕਾਰਣ ਸਾਡਾ ਦਿਲ ਕਦੇ ਝਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਸਾਡੀ ਸੂਰਤ ਦਾ ਨੇਹੁ ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਕਾਯਮ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਪਾਵਰ ਹਾਊਸ ਤੋਂ ਘਰ ਘਰ ਲਗੇ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਸਾਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸੱਤਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਜੁੜੇ ਹਰ ਸਿੱਖ ਦੀ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪਾਵਰ ਹਾਊਸ ਤੋਂ ਸਤਯਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਸਚਮੁਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ ਲੋਚਦਾ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਬਲਵਾਨ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਆਤਮਕ, ਮਾਨਸਿਕ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਬਲ ਵਾਲਾ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਲੋਚਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰੇ।

ਹੁਣ ਵੀਰੋ! ਪਿਛਲੀ ਹੋਈ ਗ਼ਫ਼ਲਤ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰੋ ਤੇ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਮੂਲਕ ਤੇ ਸ੍ਰੋਮਣੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਮਝਕੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰੋ ਤੇ ਇਸਦੀ ਵਾਗ ਡੋਰ ਸੱਚੀ ਮੁੱਚੀ ਦੇ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਦਿਓ। ਹਾਂ, ਪਾਖੰਡ ਦੂਰ ਕਰੋ- ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਆਗਯਾ ਹੈ **'ਮਨ ਕਰਹਲਾ ਤੂੰ ਮੀਤੁ ਮੇਰਾ ਪਾਖੰਡ ਲੋਭੁ ਤਜਾਇ'**। (234) ਪਰ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਦੂਰ ਨਾਂ ਕਰੋ, ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਕਰੋ। ਅਸਲੀਅਤ ਜਿੰਦ ਭਰੇਗੀ।

ਜਿਸ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦੀ ਜੋ ਕੀਮਤ ਕੂਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦਾ ਜੋ ਮੁੱਲ ਦਸਮ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਓਹੀ ਮੁੱਲ ਪਾਓ: **'ਪੀਊ ਦਾਦੇ ਕਾ ਖੋਲਿ ਡਿਠਾ ਖਜਾਨਾ॥ ਤਾ ਮੇਰੈ**

ਮਨਿ ਭਇਆ ਨਿਧਾਨਾ॥' (186) ਹਾਂ, ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਤੇ ਰਸੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰੋ।

ਤੁਸਾਂ ਕੇਵਲ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਸਤਿਕਾਰ ਪੂਰਬਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਥੰਮ੍ਹ ਬਣਕੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜੀਉਣਾ, ਤੁਸਾਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਾਜੇ ਸਿਖੀ ਧਰਮ ਦਾ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਬੀ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਪੰਥ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਵੱਡੀ ਕਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਲਾਈ ਹੈ। ਅਪਣੇ ਉੱਚੇ ਅਸਲੇ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੋ, ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਉੱਚੇ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਲਿਆਓ, ਉੱਚੀ ਹਿੰਮਤ ਤੇ ਉੱਚਾ ਦਾਈਆ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਉੱਜਲ ਹੋ ਜਾਓ। ਆਪੋ ਵਿਚ ਸੱਕੇ ਵੀਰ ਬਣ ਜਾਓ ਅਤੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਫਿਰ ਨਿਕਲੋ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਨਾਮ ਸੰਦੇਸ਼ੇ' ਦਾ ਪੱਲੂ ਫੇਰ ਦਿਓ:- **"ਮਨ ਕਰਹਲਾ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰਿਆ ਇਕ ਗੁਰ ਕੀ ਸਿਖ ਸੁਣਾਇ॥ ਇਹੁ ਮੋਹੁ ਮਾਇਆ ਪਸਰਿਆ ਅੰਤਿ ਸਾਥਿ ਨ ਕੋਈ ਜਾਇ॥"** (ਗਉੜੀ ਮ:4 ਕਰਹਲੇ-1, ਪੰਨਾ-234)

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ
ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ॥

(ਖਾ:ਸ: ੫ ਜੁਲਾਈ, ੨੦੦੭)

8. ਸਤਿਵੰਤੀਆਂ ਜੋਗ ਸੰਦੇਸ਼।

(ਗੁਰਮੁਖ ਪਤਰ)

{ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਤਿਸੰਗ ਮਲਾਇਿਆ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬੀਬੀ ਸ਼ਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਅਪ੍ਰੈਲ 1949 ਵਿਚ ਇਕ ਪੱਤ੍ਰ ਪੁਜਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਏਥੇ ਕੁਆਲਾ ਲੰਪਰ ਵਿਚ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਾਤੀ ਦੀ ਉੱਨਤੀ ਹਿਤ ਦੂਜੀ ਕਾਨਫ੍ਰੰਸ 23-24 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਆਪ ਆਪਣੀ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਲਈ ਭੇਜਕੇ ਧੰਨਵਾਦੀ ਬਣਾਓ। ਜਿਸਦੇ ਉਤਰ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਡਿਹਰਾਦੂਨ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਦੇਸ਼ ਲਿਖਕੇ ਭੇਜਿਆ।}

ਸੰਪਾਦਕ

ਅਪ੍ਰੈਲ, 1949

ਸ੍ਰੀ ਬੀਬਾ ਜੀਓ

ਆਪ ਦਾ ਪੱਤ੍ਰ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਪਤੇ ਤੇ ਘੱਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਓਥੋਂ ਪਰਤ ਕੇ ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਮੈਨੂੰ ਏਥੇ (ਡਿਹਰਾਦੂਨ) ਪੁਜਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਲਦੀ ਨਹੀਂ ਪੁਜ ਸਕਿਆ। ਤਦ ਬੀ ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਲਿਖੇ ਕਰਕੇ ਜਲਦੀ ਜਲਦੀ ਜੋ ਖਿਆਲ ਆਪ ਨੂੰ ਤੇ ਮਲਾਇਿਆ ਦੀਆਂ ਸਤਵੰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਘੱਲਣ ਲਈ ਵਿਚਾਰੇ ਹਨ ਇਸ ਪੱਤ੍ਰ ਨਾਲ ਘੱਲ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਗੁਰੂ ਜਾਣੇ ਕਿ ਆਪ ਨੂੰ ਵਕਤ ਸਿਰ ਪੁਜਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਘੱਲ ਜਹਾਜ਼ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਜੋ ਜਲਦੀ ਪਹੁੰਚ ਜਾਏ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪ ਸਾਰਿਆਂ ਪਰਦੇਸੀਂ ਵਸਦੇ ਵੀਰਾਂ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਸਿਖੀ ਸਿਦਕ ਤੇ ਉਚ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇ।

ਹਿਤਕਾਰੀ, ਵੀਰ ਸਿੰਘ

ਹਰ ਇਕ ਇਨਸਾਨ ਤੇ ਹਰ ਕੌਮ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖ ਕੇ ਟੁਰੇ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਹਸਤੀ ਕਾਯਮ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਉਤੇ ਸਾਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਟੋਰਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਅਸੀਂ ਕਾਰਬੰਦ ਰਹੀਏ ਤੇ ਨਜ਼ਰੋਂ ਉਹਲੇ ਨਾ ਕਰੀਏ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਦ ਜਗਤ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪਾਕੇ ਗਹੁ ਨਾਲ ਡਿੱਠਾ ਤਾਂ ਆਪ ਨੂੰ ਕੀਹ ਦਿਸਿਆ: 'ਬਾਬਾ ਦੇਖੈ ਧਿਆਨ ਧਰਿ, ਜਲਤੀ ਸਭਿ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਿਸਿ ਆਈ'। (ਵਾ:ਭਾ:ਗੁ–1/24) ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਨੂੰ ਠੰਢ ਪਾਉਣ ਦੇ ਫ਼ਿਕਰ ਵਿਚ ਲਗੇ। ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਦੁਖੀ ਹੋਣ ਦਾ, ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਈਰਖਾ ਦ੍ਵੈਤ ਵਿਚ ਸੜਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਣ 'ਹਉਮੈ' ਨੂੰ ਸਹੀ ਕੀਤਾ। ਹਉਮੈ ਹਰ ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਸਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲੋਚਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੋਟੀ ਹੋਕੇ ਜਦ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਖ਼ੁਦਗ਼ਰਜ਼ੀ ਦੀ ਸੂਰਤ ਪਕੜਦੀ ਹੈ। ਖ਼ੁਦਗ਼ਰਜ਼ੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਹਰ ਇਨਸਾਨ, ਚਾਹੇ ਮਰਦ ਹੋਵੇ ਚਾਹੇ ਤ੍ਰੀਮਤ, ਅਪਣਾ ਨਫ਼ਾ, ਅਪਣਾ ਸੁਖ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਇਹ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵਾਂਜਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਖ਼ੁਦਗ਼ਰਜ਼ੀ ਹੋਰ ਵਧਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਹਾਨੀ ਕਰਕੇ ਬੀ ਅਪਣਾ ਨਫ਼ਾ ਕਢਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਵਰਤੋਂ ਇਨਸਾਨ ਇਨਸਾਨ ਵਿਚ ਤੇ ਕੌਮ ਕੌਮ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਵਾਸਾ ਇਕ ਨਰਕ ਵਾਂਙੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਗਤ ਵਿਚ ਜੋ ਇਸ ਵੇਲੇ ਦੁਖ ਤੇ ਪੀੜਾ ਹੈ ਇਸੇ ਦਾ ਫਲ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਫੇਰ ਨੀਂਹ ਰਖੀ 'ਸਰਬਤ ਦੇ ਭਲੇ' ਦੀ। ਮੱਤ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਭਾਈ ਇਸ ਅੰਦਰਲੀ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ। ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਲਈ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਦਿਤੀ। ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਰਚੀ ਤੇ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਉਚੇ ਆਦਰਸ਼ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੇ। ਪਹਿਲੀ ਮਤਿ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਹ ਦਿਤੀ।

੧. 'ਪਰ ਕਾ ਬੁਰਾ ਨ ਰਾਖਹੁ ਚੀਤ॥
ਤੁਮ ਕਉ ਦੁਖੁ ਨਹੀ ਭਾਈ ਮੀਤ॥'
(੩੮੬)

੨. 'ਦੂਖੁ ਨ ਦੇਈ ਕਿਸੈ ਜੀਅ ਪਤਿ ਸਿਉ ਘਰਿ ਜਾਵਉ॥'
(੩੨੨)

ਇਹ ਸਾਧਾਰਣ ਨੇਕੀ ਸਿਖਾਈ, ਬਦੀ ਕਰਨੋ ਰੋਕਿਆ, ਖ਼ੁਦਗ਼ਰਜ਼ੀ ਘਟਾਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਫੇਰ ਸੁਮਤਿ ਦਿਤੀ:-

੩. 'ਪਰਉਪਕਾਰੁ ਪੁੰਨੁ ਬਹੁ ਕੀਆ
ਭਉ ਦੁਤਰੁ ਤਾਰਿ ਪਰਾਵੈ॥'
(੧੭੧)

ਇਹ ਸਬਲ ਨੇਕੀ ਸਿਖਾਈ ਕਿ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰੋ, ਪਰ ਦਾ ਉਪਕਾਰ ਕਰੋ, ਪੁੰਨ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਸਰ ਕਰੋ, ਤੁਸੀਂ ਭੈਜਲ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਤਰ ਜਾਓਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਸੁਮਤਿ ਦਿਤੀ:-

੪. 'ਅਪਨਾ ਬਿਗਾਰਿ ਬਿਰਾਂਨਾ ਸਾਂਢੈ॥'
(ਗੌਡ:ਰਵਿ, ਪੰਨਾ-੮੭੫)

ਕਿ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਕੰਮ ਸੁਆਰਨ ਲਈ, ਦੂਜੇ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਪਣਾ ਬੇਸ਼ਕ ਵਿਗਾੜ ਲਓ।

ਕਿਥੇ ਇਨਸਾਨ ਦੂਜੇ ਦਾ ਵਿਗਾੜਕੇ ਅਪਣਾ ਸੁਆਰਦਾ ਸੀ ਕਿਥੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਅਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਦੇ ਕੇ ਤੇ ਨਾਮ ਅਭਯਾਸ ਨਾਲ ਮਨ ਨੂੰ ਨਿਰਮਲ ਕਰ ਕਰਕੇ ਅਪਣੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਪਰਾਏ ਭਲੇ ਵਿਚ ਅਪਣੀ ਹਾਨੀ ਕਰਨੋ ਬੀ ਸੰਕੋਚ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਅਮਲੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲੈ ਗਿਆ, ਜਿਥੋਂ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਖ਼ੁਦਗ਼ਰਜ਼ੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਹਉਮੈ ਅਤਿ ਨਿਰਬਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਐਸੇ ਗੁਰਸਿਖ ਨੂੰ ਫੇਰ ਅਪਣਾ ਜੀਵਨ ਰਸਮਈ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਉਹ ਸੁਰਗ ਬਣਾ ਕਢਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਦਸਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਤਕ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਆਪਣਾ ਆਦਰਸ਼ ਸਿਰੇ ਚਾੜਿਆ ਕਿ ਨਾਮ ਸਿਮਰੋ ਜੋ ਅੰਦਰ ਨਿਰਮਲ ਹੋਵੇ; ਬਾਣੀ ਪੜੋ, ਗਾਵੋ, ਸੁਣੋ ਤੇ ਉਸਤੇ ਅਮਲ ਕਰੋ ਜੋ ਤੁਸਾਡੀ ਵਰਤੋਂ ਬੇਗ਼ਰਜ਼ੀ ਦੀ, ਪਰਉਪਕਾਰ ਦੀ ਤੇ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭੱਲੇ ਕਰਨ ਦੀ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਜੋ ਲੋਕ ਵਿਚ ਸੁਖ ਵਰਤੇ ਤੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਸੁਹੇਲੇ ਹੋਵੋ।

ਜਦ ਦਸਮੇ ਜਾਮੇ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲੇ ਨੇ ਡਿੱਠਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਮਗਰੋਂ ਹੁਣ 'ਦੈਵੀ ਗੁਰੂ' ਦੇ ਆਉਣ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤਦ ਆਪ ਅਪਣੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਤੇ ਜਗਤ ਜਲੰਦੇ ਨੂੰ ਠੰਢਾਂ ਦੇਣ ਦਾ ਆਪਣਾ ਕਾਰਜ ਜਾਰੀ ਰਖਣ ਲਈ ਖਾਲਸਾ ਸਾਜਿਆ। ਇਸ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਗੁਰੂ ਪਦਵੀ ਦਿਤੀ। ਪਰ ਹਰ ਖਾਲਸਾ ਜੀਵ ਸ੍ਰੇਣੀ ਵਿਚੋਂ ਹੋਣਾ ਸੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਥਾਪਿਆ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਕੀਤਾ। ਕਿਉਂ ਜੋ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਈਸ਼੍ਵਰੀਯ ਗਿਆਨ ਗੁਰੱਤ੍ਵ ਦਾ ਸਾਰਾ ਅਨੁਭਵ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਤਾਕਿ ਖਾਲਸਾ ਸਦਾ ਗੁਰੂ ਕੀ ਰਹਨੁਮਾਈ ਵਿਚ ਟੁਰੇ।

ਹੁਣ ਜੋ ਖਾਲਸਾ ਹੈ - ਹਰੇਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਇਕ ਅੰਗ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਅੰਗ ਰਲਕੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਉਹ ਜਥੇਬੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਇਕ ਸਰੀਰ ਵਾਂਙੂ ਇਕ ਵਜੂਦ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਵਜੂਦ ਐਉ ਜਥੇਬੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਅੰਗ ਜਥੇਬੰਦੀ ਹੋਕੇ ਇਕ ਸਰੀਰ ਬਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਇਕ ਸਰੀਰ ਹੋਕੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਨਿਰਾ ਮਰਦਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਿਵੇਂ ਬੁਧਿ ਜੀ ਨੇ ਅਪਣੇ ਸਮੇਂ ਅਪਣੇ ਸੰਘ (ਸਤਿਸੰਗ) ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਮਰਦਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਲਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਆਪ (ਸ੍ਰੀ ਬੁਧ ਜੀ) ਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਪਿਆ ਕਿ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬੀ ਲਓ ਤਦ ਆਪ ਨੇ ਮਜਬੂਰ ਹੋਕੇ ਆਗਿਆ ਦਿਤੀ, ਪਰ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ 'ਸਾਡਾ ਮਤ, ਜੋ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਬਰਸ ਚੱਲਣਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਪੰਜ ਸੌ ਬਰਸ ਚਲੇਗਾ।'

ਦਸਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਾਤੀ ਨਾਲ ਇਹ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਆਪ ਨੇ ਧਰਮ ਕਰਮ ਵਿਚ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੀ।

ਹੁਣ ਸੋਚ ਦੀ ਬਾਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਵਿਚ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਕੀਹ ਕਰਨਾ ਹੈ?

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਜਦ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਧਰਮ ਕਰਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ, ਇਥੋਂ ਤਾਈ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਬੀ ਬਖਸ਼ੀ ਤਦ ਸਿਖ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਬੀ ਓਹੀ ਧਰਮ ਹੈ ਜੋ ਸਿਖ ਪੁਰਖ ਦਾ ਹੈ। ਸਿਖ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ

ਅੱਖਾਂ ਅਗੇ ਓਹੀ ਆਦਰਸ਼ ਰੱਖਣਾ ਹੈ ਜੋ ਸਿਖ ਮਰਦ ਨੇ ਰੱਖਣਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਦਰਸ਼ ਉਪਰ ਵਰਣਨ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਦੱਸੀ ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਨਾਲ ਹਿਰਦਾ ਸ਼ੁਧ ਕਰਨਾ ਤੇ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਪਰਮਾਤਮ ਦੇਵ - ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਨੁਭਵ ਨਾਲ ਅੰਦਰੋਂ ਹਉ ਘਟਣੀ ਹੈ ਤੇ ਆਤਮ-ਲੱਖਤਾ ਵਧਣੀ ਹੈ, ਸਿਖ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਫੇਰ ਅਪਣੇ ਗੁਰੂ ਵਾਂਙ ਕੀ ਦੇਖਣਾ ਹੈ?

'ਸਭ ਮਹਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੈ
ਪੇਖਿ ਪੇਖਿ ਨਾਨਕ ਬਿਗਸਾਈ॥'
(ਕਾਨੜਾ:ਮ:੫, ਪੰਨਾ-੧੨੯੯)

ਇਹ ਵੇਖਕੇ ਸਿਖ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਜਗਤ ਜਲੰਦੇ ਵਿਚ ਠੰਢ ਵਰਤਾਉਣੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਨੇਕੀ ਦਾ, ਪਰਉਪਕਾਰ ਦਾ, ਖ਼ੁਦ.ਗਰਜ਼ੀ ਤਿਆਗਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਨਾ ਨਿਰਾ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ, ਸਗੋਂ ਅਮਲੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ। ਸਿਖ ਇਸਤ੍ਰੀ ਬੀ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਪਾਹੀ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਪਰਸਪਰ ਸਹੋਦਰਤਾ ਤੇ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਤੁਸੀਂ ਵੇਖ ਲਵੋ ਯੂਰਪ ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਤੇ ਹੋਰ ਪੱਛਮੀ ਸਭਯ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਖੁਦੀ ਦਾ ਵਰਤਾਉ ਹੈ। ਓਹ ਦੂਜੇ ਦੇਸਾਂ ਦੇ ਘਟ ਵਿਦਵਾਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਾਬੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅਪਣੇ ਸੁਖ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਪਣੇ ਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਫੇਰ ਆਪੋ ਵਿਚ ਖ਼ੁਦਗਰਜ਼ੀ ਦੇ ਭਿਆਨਕ 'ਮੁਜ਼ਾਹਿਰੇ' ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਓਹ ਮਹਾਨ ਜੁੱਧ ਰਚਾਉਂਦੇ ਤੇ ਜਗਤ ਦਾ ਕਸ਼ਟ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਨਸਾਨਾਂ ਵਿਚ ਬਜਾਏ ਪਿਆਰ ਤੇ ਉਪਕਾਰ ਦੇ ਕਟਾ ਵੱਢੀ ਤੇ ਬੇ-ਦਰਦੀ ਫੈਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਨਸਾਨ ਕਹਿਲਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਭਯਾਨਕ ਹੋਣੀਆਂ ਵਰਤਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਲਈ ਚਾਹੋ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਾਇੰਸ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਚਾਹੋ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਕੁਦਰਤ (nature) ਦੀ ਵਾਕਫ਼ੀ ਵਧੀਕ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਇਨਸਾਨ ਆਪ ਨੂੰ ਮੁਹੱਜ਼ਬ ਬੀ ਕਹਿਲਾਉਣ ਲਗ ਪਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਪਿਛਲੇ ਭਿਆਨਕ ਜੰਗਾਂ ਦੇ ਸਾਕੇ ਤੇ ਹੁਣ ਚੀਨ ਤੇ ਬਰਮਾ ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਮਾਜਰੇ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਖੇਲੇ ਗਏ ਖ਼ੂਨੀ ਹੋਲੇ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਸਾਇੰਸ

ਤੇ ਕਾਰੀਗਰੀ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਨੇ, ਇਸ ਦੇ ਆਰਾਮ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਵਧੇਰੇ ਕਰ ਲੈਣ ਦੀ ਸੁਖ ਸਬੀਲੀ ਠੰਡ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਵਰਤਾਈ। ਹਿੰਸਕ ਪਸ਼ੂ ਯਾ ਦਰਿੰਦਾ ਭੁੱਖ ਤੋਂ ਆਤੁਰ ਹੋਕੇ ਮ੍ਰਿਗ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਨਸਾਨ ਰੱਜ ਪੁੱਜ ਕੇ ਖਾ ਪੀ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਐਸ਼ਾਂ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਖ਼ੂਨੀ ਸਾਕੇ ਵਰਤਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੱਧੇ ਸਨ, ਤੇ ਜਾਨਾਂ ਤੇ ਖੇਡ ਕੇ ਵਰਤਾ ਦਿਖਾਏ ਸਨ, ਖਾਲਸਾ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਦਾ ਨਸ਼ੀਨ ਹੈ, ਵਰਤਾਕੇ ਦਿਖਾਏ। ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਵਿਚ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਹੈ, ਖਾਲਸਾ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਬੀ ਧਰਮ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਬੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਗਤ ਵਿਚ ਫੈਲਾਉਣ ਵਿਚ, ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ, ਉਪਕਾਰ ਵਿਚ, ਕੁਰਬਾਨੀ ਵਿਚ ਪਿੱਛੇ ਨਾ ਰਹਿਣ।

ਹੁਣ ਬੀਬੀਓ! ਤੁਸੀਂ ਡੂੰਘੀ ਵੀਚਾਰ ਕਰੋ, ਏਕਾਂਤ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਕੰਘੀ ਮਾਰੋ ਕਿ ਜਦ ਗੁਰੂ ਕਾ ਦਿੱਤਾ ਫਰਜ਼ ਸਾਡੇ ਸਿਰ ਤੇ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜਗਤ ਜਲੰਦੇ ਵਿਚ ਠੰਡ ਵਰਤਾਉਣੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਜਗਤ, ਜੋ ਹਉਮੈ ਕਰਕੇ ਅੰਦਰੋਂ ਸੜਦਾ ਹੈ ਤੇ ਖ਼ੁਦਗਰਜ਼ੀ ਦੇ ਭਯਾਨਕ ਵਰਤਾਉ ਨਾਲ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾੜਦਾ ਹੈ, ਦਾ ਇਹ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਜਗਤ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਭਰਾ ਹੋ। ਇਕੋ ਪਿਤਾ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਉਸਦੇ ਬੱਚੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਭਾਈ ਹਾਂ। ਅਸਾਂ ਪਿਆਰ ਫੈਲਾਉਣਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣਾ ਵਿਗਾੜ ਕੇ ਬੀ ਦੂਜੇ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਰਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਨਾਮ ਤੇ ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਭਯਾਸ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਤਦ ਵੀਚਾਰ ਕਰ ਲਓ ਕਿ ਜਗਤ ਦੀਆਂ ਦੂਸਰੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਵਾਂਙੂ ਸਿੱਖ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ ਨਿਰਾ ਮੌਜਾਂ ਮਾਣਨ ਦਾ ਜੀਵਨ ਅਪਣਾ ਆਦਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਣਾਂ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਮਾਦਾ ਵਧੀਕ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਜੋ ਕਸ਼ਟ ਮਾਂ ਬੱਚੇ ਲਈ ਸਹਾਰਦੀ ਹੈ ਇਹ ਉਸਦੀ ਬਨਾਵਟ ਵਿਚ ਹੀ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਭਲੇ ਕਰਨ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਆਦਤ ਪਾਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜਗਤ ਜਲੰਦੇ ਵਿਚ ਠੰਢ ਵਰਤਾਉਣ ਲਈ ਜੋ ਕੰਮ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਉਹ ਮਰਦਾਂ ਤੋਂ ਸੁਖੱਲਾ ਤੇ ਵਧੀਕ ਅਸਰ ਵਾਲਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਬੀਬੀਓ! ਅਸਾਂ ਪੱਛਮੀ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਯਾਸ਼ੀ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਨਹੀਂ ਲੈਣੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੇ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਸੁਖਾਂ ਲਈ ਦੂਸਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਗੁਲਾਮੀਆਂ ਵਿਚ ਭਾਈਵਾਲੀ ਦੀ ਜਾਚ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖਣੀ। ਸਿੱਖ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਦਾ ਹਲਕਾਰਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਸਾਡੇ, ਦੇਖੋ ਬਾਬਾ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਰਾਣੀ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਆਏ ਗਏ ਦੀ ਆਪ ਕਰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਸਿਖ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ ਬੜੇ ਬੜੇ ਸੇਵਾ ਦੇ ਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਲੋੜ ਅਗੇ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠ, ਸਭਯਤਾ ਦੇ ਪਰਦੇ ਹੇਠ ਓਹੋ ਭਯਾਨਕ 'ਖ਼ੁਦਗ਼ਰਜ਼ੀ' ਵਰਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੁਲਾਰੇ ਮਰਦ ਤੇ ਤ੍ਰੀਮਤਾਂ ਜਗਤ ਜਲੰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ਾ ਲੈਕੇ ਫਿਰ ਨਿਕਲਣ।

ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਸਿਰ, ਜੋ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਬੈਠੀਆਂ ਹੋ, ਇਕ ਹੋਰ ਭਾਰੀ ਫਰਜ਼ ਹੈ। ਹਾਂ, ਤੁਸਾਡੇ ਮਰਦਾਂ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਇਕ ਭਾਰੀ ਫਰਜ਼ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਭਾਰੀ ਕਸ਼ਟ ਪਿਆ ਹੈ, ਚਾਲੀ ਫੀਸਦੀ ਸਿਖ ਬੇਘਰ ਬੇ-ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।* ਗੁਰੂ ਕੀ ਮੇਹਰ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੁਖ ਮਰਦਾਨਗੀ ਨਾਲ ਝੱਲਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਓਹ ਅਜੇ ਸੁਖ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਨਹੀਂ। ਸਿੱਖ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਰਹੀਆਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਹਾਨ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸਿੱਖ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ ਹੀ ਜਗਤ ਨੂੰ ਕਰਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਧਰਮ ਸ਼ਰਮ ਦੀਆਂ ਪੁਤਲੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਿਰੀ ਅਯਾਸ਼ ਮਰਦ ਦੀ ਕਾਮ ਪੂਰਨਾ ਦਾ ਸੰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬੀਬੀਓ! ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪੋਠੋਹਾਰ ਵਿਚ ਇਕ ਥਾਂ ਸਿਖ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਡਿਠਾ ਕਿ ਮਰਦ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਜਰਵਾਣਿਆਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਤੋਂ ਓਹ ਕਿਸੇ ਆਪਣੇ ਬਲ ਨਾਲ ਆਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਚਾ ਸਕਦੀਆਂ ਤਾਂ ਇਕ ਮਹਾਨ ਖੂਹ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਬੱਚੇ ਸੱਟੇ ਤੇ ਫੇਰ ਆਪ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਤੇ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਤੇ ਆਨ ਸ਼ਾਨ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਲੈ ਗਈਆਂ। ਐਦਾਂ ਦੇ ਇਕ ਨਹੀਂ ਕਈ

---

* 1947 ਦੇ ਦੇਸ਼ ਬਟਵਾਰੇ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਵਾਕੇ ਹੋਏ ਜੋ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਚਾਰ ਚੰਨ ਲਾ ਗਏ। ਹਾਂ ਇਕ ਥਾਂ ਇਕ ਮਾਂ ਨੇ ਜਦ ਡਿਠਾ ਕਿ ਹੁਣ ਸਭ ਕੋਈ ਕਤਲ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਬਚਿਆਂ ਸਮੇਤ ਆਪਾ ਬੀ ਬੈਸੰਤਰ ਭੇਟ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਹਾਂ, ਇਕ ਨਹੀਂ ਐਸੇ ਕਈ ਵਾਕੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਕਈ ਸਤਿਵੰਤੀਆਂ ਨੇ ਟਾਕਰੇ ਭੀ ਕੀਤੇ, ਜ਼ਖਮ ਖਾਧੇ ਤੇ ਜਾਨਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਇਹ ਆਪੇ ਤੇ ਖੇਡਣ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਪੱਛਮੀ ਰੀਸਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ। ਇਹ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ, ਨਾਮ ਦਾ ਰੰਗ ਤੇ ਧਰਮ ਸ਼ਰਮ ਦੀ ਉੱਚਤਾ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਹੀ ਕਰਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਪਰਦੇਸੀ ਵਸਦੇ ਵੀਰੋ ਭੈਣੋ! ਆਪ ਦੇ ਸਿਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਕ ਅਹਿਮ ਕੰਮ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਿਖਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਪਾਟੋ ਧਾੜ ਇਸ ਵੇਲੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਪੈ ਗਈ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਕੌਮ ਦੇ ਭਵਿਖਯਤ ਲਈ ਡਰ ਹੈ। ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਪਈਆਂ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ, ਸਿਖਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਜੇ ਕਰੇ ਵੈਰ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਸਿਖਾਂ ਵਿਚ ਆ ਵੜੀ ਧੜੇਬੰਦੀ ਤੋਂ ਸਿਖੀ ਦੇ ਭਵਿਖਯਤ ਦਾ ਡਰ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੁਸਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਕੀਹ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਬਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਸਿਖੀ ਦਾ ਝੰਡਾ ਝੁਲਾ ਦਿਓ, ਵਡੇ ਵਡੇ ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਮਹਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਓ ਯਾ ਆਪਣੇ ਵਿਚੋਂ ਕੁਰਬਾਨੀ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰੋ; ਓਹ ਪਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਸਿਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ, ਦਸਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਫੈਲਾ ਦੇਣ।

ਅੱਗੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਕਯਾ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦ ਵਿਚੋਂ ਬੁੱਧ ਭਿੱਖੂ ਤੇ ਸਾਧੂ ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ ਉਚ ਜੀਵਨੇ ਲੋਕ ਚੀਨ, ਜਾਪਾਨ, ਸੀਲੋਨ ਨੂੰ ਨਿਕਲ ਗਏ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਥੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ। ਜਦੋਂ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਆਇਆ ਤਦ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਬਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਬਚ ਰਿਹਾ। ਜਿਸ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਯੂਰਪ ਦੇ ਦਾਨੇ ਸਲਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਖੁਦ ਹਿੰਦ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਆਪਣਾ ਆਪਣਾ ਆਖ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸੋ ਬੀਬੀਓ! ਤੁਸੀਂ ਤੇ ਤੁਸਾਡੇ ਵੀਰ, ਪਿਤਾ ਤੇ ਪਤੀ ਸਾਰੇ ਰਲਕੇ ਇਕ ਭਾਰੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਸਕੀਮ ਪਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਜਾਰੀ ਕਰੋ। ਗੁਰਸਿਖੀ ਦੇ ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਸਾਧੂ ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਪਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਝੰਡਾ ਜਗਤ ਵਿਚ ਝੁਲਾ ਦਿਓ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਫੈਲਾਉਣ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਖੁਦ ਵੀਚਾਰ ਕਰ ਲਓ ਕਿ ਮਲਾਇਆ ਵਿਚ ਬੈਠੀਓ ਤੁਸਾਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਉਚ ਜੀਵਨ ਬਸਰ ਕਰਨ ਦਾ, ਤਯਾਗ ਵਿਚ ਵੱਸਣ ਦਾ ਅਪਨਾ ਬਿਗਾਰ ਬਿਰਾਨਾ ਸੰਵਾਰਨ ਦਾ; ਗਲ ਕੀਹ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਬਣਕੇ ਗੁਰੂ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਫੈਲਾਉਣ ਦਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿ ਜਗਤ ਦਾ ਦੁਖ ਘਟੇ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਥੋੜੇ ਤੇ ਗਰੀਬ ਦਾ ਨਾ ਖਿਆਲ ਕਰੋ। ਗੁਰੂ ਕਾ ਇਕ ਇਕ ਖਾਲਸਾ ਸਵਾ ਲੱਖ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲੇ ਦੀਓ ਸਪੁਤ੍ਰੀਓ! ਤੁਸਾਂ ਦਾ ਖਤ ਵਾਚਕੇ ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿਖ ਦੁਖ ਝੱਲਣ ਵਿਚ ਯਾ ਦੁਖ ਵੰਡਾਉਣ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਕੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਰੁਝ ਰਹੇ ਸਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਲਾਯਾ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਵੀਰ ਭੈਣਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਜੋ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਸ ਲਈ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਮੰਗ ਤੇ ਇਹ ਸਤਰਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਸਿਖ ਪੰਥ ਨੂੰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਲੋੜ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਸਹਾਈ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਜਿਥੇ ਹੋ ਓਥੇ ਸਿਖੀ ਧਰਮ ਫੈਲਾਓ ਜੋ ਓਹ ਲੋਕੀ ਸੁਖੀ ਹੋਣ ਤੇ ਸਿਖੀ ਦਾ ਬੀਜ ਪਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋਵੇ, ਸਿਖ ਧਰਮ ਨਿਰਾ ਇਕ-ਦੇਸ਼ੀ ਧਰਮ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦ ਨਾ ਰਹਿ ਜਾਵੇ। ਸਚ ਜਾਣੋ ਜੇ ਤੁਸਾਂ ਹੁਣ ਪਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਖਾਲਸਾ ਵੀਰਾਂ ਤੇ ਭੈਣਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਟਾਪੂਆਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਨਮੂਨੇ ਨਾਲ ਸਿਖੀ ਫੈਲਾ ਦਿਤੀ ਤਾਂ ਅਗਲੇ ਸਮੇਂ ਤੁਹਾਡੀ ਇਹ ਸੇਵਾ ਐਨ ਵਕਤ ਸਿਰ ਕੀਤੀ ਸੇਵਾ ਸਮਝੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਗੁਰੂ ਆਪਦਾ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇ ਤੇ ਹਰ ਗੁਰੂ ਕਾ ਪਿਆਰਾ ਚਾਹੇ ਪੁਰਖ ਚਾਹੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਪ ਨੂੰ ਸਵਾ ਲਖੀ ਸਮਝਕੇ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਜੁਟਿਆ ਰਹੇ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ॥
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ॥

(ਖਾ. ਸ. 19-7-2007)

9. ਪਤਿਤ ਉਧਾਰ।

(ਗੁਰਮੁਖ ਪਤਰ)

{ਨੋਟ:- ਸੱਤਰ ਕੁ ਸਾਲ ਹੋਏ (ਯਾਨੀ ਤਕਰੀਬਨ 1937 ਦੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ) ਇਕ ਸਿਖ ਸਰਦਾਰ ਸਜੀਲੇ ਨੌਜਵਾਨ ਆਪਣੀ ਰੋਜ਼ੀ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਦੇਸ ਚਲੇ ਗਏ। ਅਠ ਦਸ ਸਾਲ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਰਹੇ ਪਰ ਫਿਰ ਨਿੱਤ ਦੀ ਅੰਨਯਮਤੀ ਸੁਹਬਤ ਨੇ ਪੈਰ ਥਿੜਕਾ ਦਿਤੇ, ਗੁਰੂ ਕੀ ਮੋਹਰ ਕੇਸ ਵਿਦਾ ਕਰਕੇ ਪਤਿਤ ਹੋ ਗਏ। ਫਿਰ ਜੋ ਘਰ ਚਿਠੀ ਆਈ ਉਸ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਪਤਿਤ ਸੂਰਤ ਦੀ ਮੂਰਤ ਬੀ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ: "ਆਪ ਮੇਰੀ ਫੋਟੋ ਵੇਖਕੇ ਬੜੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਵੋਗੇ, ਪਰ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਜਿਵੇਂ ਜ਼ਮਾਨਾ ਬਦਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀਆਤ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਆਪ ਬੀ ਬਦਲ ਜਾਣਾ ਬਿਹਤਰ ਹੈ।" ਘਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਤੇ ਫੋਟੋ ਦੇਖਦਿਆਂ, ਜੋ ਦਸਤਾਰ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਸੋਲਾ ਹੈਟ ਵਾਲੀ ਸੀ, ਬੜਾ ਹੀ ਦੁਖ ਹੋਇਆ। ਘਰ ਦਿਆਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਦਾ ਕੋਈ ਅਸਰ ਹੋਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਆ ਦਰ ਖੜਕਾਇਆ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੈਸੇ ਪਰਮ ਵਿਦਵਾਨ ਦੀ ਪਤਿਤਾਈ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜਾਇਆ ਸੀ, ਸਾਨੂੰ ਬੀ ਕੋਈ ਰਾਹ ਦੱਸੋ ਤੇ ਕੋਈ ਐਸਾ ਪੱਤ੍ਰ ਲਿਖਕੇ ਦਿਓ ਜੋ ਅਸੀਂ ਭੇਜੀਏ ਤੇ ਓਹ ਆਪਣੀ ਗਲਤੀ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਕੇਸ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਣ ਤੇ ਸਿੰਘ ਸਜ ਜਾਣ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਪੱਤਰ ਲਿਖਕੇ ਦਿੱਤਾ, ਉਸਦਾ ਉਤਾਰਾ ਘਰਦਿਆਂ ਵਲੋਂ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ, ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ **ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਮੂਜਬ ਉਸ ਪੱਤ੍ਰ ਦਾ ਪੂਰਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ,**

ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਨੇ ਕੇਸ ਰੱਖ ਲਏ, ਸਾਬਤ ਸੂਰਤ ਰਹਿਕੇ ਕਈ ਸਾਲ ਪ੍ਰਦੇਸ ਵਿਚ ਬਿਤਾ ਕੇ ਉਸੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਵਾਪਸ ਦੇਸ਼ ਆਏ। ਸਿਖੀ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਦੇਸ ਚਲੇ ਗਏ। ਜੋ ਪੱਤ੍ਰ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਸੰਬੰਧੀ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਅਖਰ ਉਸਦੇ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਨ। (ਯਾਨੀ ਇਹ ਪ੍ਰਵਾਰ ਵਾਲਿਆਂ ਵਲੋਂ ਉਸ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਪਤਰ ਦਾ ਡ੍ਰਾਫਟ ਸੀ) ਇਸ ਲਈ ਉਸਦੇ ਕੁਝ ਅਖਰ ਅਸੀਂ ਅਗੇ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਡੋਲੇ ਮਨ ਨੂੰ ਬੀ ਕਦੇ ਤੁਲ੍ਹਾ ਦੇ ਜਾਣ।}

(ਸੰਪਾਦਕ)

"ਮਾਨਯੋਗ ਸਰਦਾਰ ਜੀਓ,

ਆਪਦਾ ਪੱਤ੍ਰ ਪਹੁੰਚਾ, ਪੜਕੇ ਨਿਰੀ ਹੈਰਾਨੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਦਿਲ ਨੂੰ ਸਖਤ ਠੁਹਕਰ ਲਗੀ ਹੈ।

ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀਅਤਾਂ ਅਗੇ ਝੁਕਣਾਂ ਪਰ ਆਪਣੇ ਆਦਰਸ਼ ਪਰ ਕਾਇਮ ਨਾ ਰਹਿਣਾ ਇਹ ਇਕ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਸੀ ਜੋ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀਆਂ ਨੇ ਸਦੀਆਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਨੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ, ਮਨ ਨੂੰ, ਰੂਹ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਵੇਖਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਵਰਗੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸਾਕਾਂ ਦੇ ਆਖੇ ਝੁਕਣਾਂ ਘਰੋਗੀ ਜੀਵਨ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨਾ ਪਸੰਦ ਨਾ ਕੀਤਾ ਪਰ ਸੰਸਾਰ ਉਧਾਰ ਦੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰਖਕੇ ਰੋਂਦੇ ਬੱਚੇ ਤੇ ਵਿਲਕਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਛੋੜ ਪਰਦੇਸਾਂ ਨੂੰ ਟੁਰ ਗਏ। ਮੱਕੇ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਝੁਕੇ ਮੱਕੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਫੇਰਿਆ। ਕੌਡੇ ਰਾਖਸ਼ ਦੇ ਤੱਤੇ ਕੜਾਹੇ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਪਰ ਉਸ ਅੱਗੇ ਝੁਕੇ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਸਾਹਮਣੇ ਹੁਮਾਯੂੰ ਤਲਵਾਰ ਸੂਤ ਕੇ ਵਾਰ ਕਰਨ ਲਗਾ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖ ਨਹੀਂ ਝੇਪੀ। 'ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸਲਾਮਤ' ਕਹਿਕੇ ਉਸਦੇ ਚਰਨੀ ਨਹੀਂ **ਲਗੇ** ਪਰ ਨਹੀਂ ਲਗੇ। ਅਕਬਰ ਦੇ ਸੱਦੇ ਅਗੇ ਤੀਸਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨਹੀਂ ਘਬਰਾਏ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਇਸ ਸ਼ਿਕਵੇ ਤੇ ਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਤਰੀਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਫਿਰ ਜਾਰੀ ਕਰਵਾਓ, ਨਹੀਂ ਝੁਕੇ। ਜ਼ਮਾਨਾ ਪਿਟਦਾ ਰਹੇ ਪਰ ਆਪਣੇ ਅਸੂਲ ਤੇ ਖੜੇ ਰਹੋ। ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਲਈ ਤੁਹਾਡੇ ਕਹੇ ਮੂਜਬ ਚੰਦੂ ਅਗੇ ਝੁਕ ਜਾਣਾ ਤੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਕਿਹਾ ਮੰਨ ਲੈਣਾ

ਕਿ 'ਹਜ਼ਰਤ ਮਹੁੰਮਦ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿਆਂਗੇ' ਮਸਲਿਹਤ ਵਕਤ ਸੀ, ਪਰ ਅਸੂਲ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਅਸੂਲ ਨਾ ਛਡਿਆ ਤੇ ਤੱਤੇ ਤਵਿਆਂ ਤੇ ਬੈਠੇ ਤੱਤੇ ਰੇਤੇ ਪੁਆ ਕੇ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗ ਦਿਤਾ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਸਬਕ ਸਿਖਾਇਆ ਕਿ ਅਸੂਲ ਲਈ ਜਾਨ ਦੇਣੀ ਹੈ ਪਰ ਝੁਕਣਾ ਨਹੀਂ। ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੇਲੇ ਝਗੜਾ ਬਾਜ਼ ਤੋਂ ਹੋਇਆ। ਨਿਯਮ ਇਹ ਸਨ ਕਿ ਖੁਲ੍ਹੇ ਬਾਜ਼ ਨੂੰ ਜੋ ਫੜ ਲਏ ਉਹ ਉਸਦਾ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹੇ ਕਿ ਬਾਜ਼ ਮੇਰਾ ਹੈ, ਖੇਡ ਦੇ ਨਿਯਮ ਮੈਂ ਤੋੜਦਾ ਹਾਂ। ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਅਸੂਲ ਤੇ ਅਸੀਂ ਕਾਇਮ ਹਾਂ ਤੇ ਬੇ-ਅਸੂਲੀ ਅਗੇ ਨਹੀਂ ਝੁਕਾਂਗੇ। ਸੋ ਖੰਡਾ ਖੜਕਾ ਕੇ ਜੰਗ ਕੀਤਾ ਪਰ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖਣਾ ਸਿਖਾਇਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਕੇ ਸਾਨੂੰ ਉੱਚ ਸੁਰਤੇ ਕੀਤਾ, ਆਜ਼ਾਦ ਸੁਰਤ ਬਖਸ਼ੀ, ਫੇਰ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਕੱਟਣੀ ਸਿਖਾਈ। ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਆਦਰਸ਼ ਪੁਰਸ਼ (Ideal man) ਬਣਾਇਆ। ਖਾਲਸਾ ਇਕ ਨਮੂਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਿਆਰ (Creat) ਕੀਤਾ ਮੁਕੰਮਲ ਇਨਸਾਨ ਦਾ। ਅੰਦਰ ਇਸ ਦੇ ਹਰਦਮ ਸਾਂਈ ਨਾਲ ਮੇਲ ਬਖਸ਼ਿਆ, ਇਖ਼ਲਾਕ ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ। ਇਨਸਾਨੀ ਹਮਦਰਦੀ ਭਰੀ। ਬਾਹਰ ਆਨ ਬਾਨ ਤੇ ਸ਼ਾਨ ਦੇ ਜਜ਼ਬੇ ਵਾਲੀ ਸੂਰਤ ਬਖਸ਼ੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਰੋਅਬ ਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਤੌਰ ਦਿੱਸਣ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਲੋੜ ਅਗੇ ਝੁਕਾਣਾ, ਬਦਲਣਾ, ਅਸੂਲ ਤੋੜਨਾ ਓਸ ਉੱਚੇ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਗਿਰਾਉਣਾ ਹੈ।

ਮੇਰਾ ਇਹ ਲਿਖਣਾ ਗੁਸਤਾਖ਼ੀ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ ਡਾਢਾ ਸਦਮਾ ਗੁਜ਼ਰਿਆ ਹੈ, ਕਲੇਜੇ ਘਾਉ ਲਗਾ ਹੈ। ਕਈ ਦਿਨ ਉਦਾਸੀ ਤੇ ਦਿਲ ਤੰਗੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਖਤ ਲਿਖਣੋਂ ਚਿਤ ਸਿਰ ਫੇਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਖਿਮਾ ਕਰਨੀ ਤੁਸਾਂ ਨਾਲ ਡੂੰਘਾ ਪਿਆਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਦੁਖ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਤੁਸਾਡੀ ਕਿਸੇ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਪੀੜਾ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਹੁੰਦਾ।

ਮਸਲਿਹਤ ਵਕਤ ਤੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀ ਲੋੜ ਅਗੇ ਭਾਈ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ, ਸੁਬੇਗ ਸਿੰਘ, ਸ਼ਹਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਨਹੀਂ ਸਨ ਝੁਕਣਾ ਜਾਣਦੇ? ਕਿਉਂ ਸਭ ਨੇ ਸੀਸ ਦਿਤੇ ਤੇ ਦੁਖ ਪਾਏ ਪਰ ਨਹੀਂ ਝੁਕੇ। ਭਾਈ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਖੋਪਰੀ ਦੀ ਖੱਲ ਉਖੇੜੀ ਗਈ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਉਤਰਵਾਏ। ਤੁਸਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਅਜ ਕਲ ਦੇ ਆਰਿਯਾ ਵਾਂਙੂ

'ਵਾਲਾਂ ਦਾ ਸਵਾਲ' ਸਮਝਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਮਹਾਨ ਗੰਭੀਰ ਅਸੂਲ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਹਨ। ਸਿਖ ਕੇਸਾਂ ਤੋਂ ਜੁਦਾ ਹੋਕੇ ਤੜੱਕ ਹਿੰਦੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਤੇ ਵਿਰਾਸਤ ਜਿਸ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹਰ ਸਿੱਖ ਹੈ ਗੁਆ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਬੀ ਇਕ ਦਿਨ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸ਼ੇਰ ਬਨਾਯਾ ਹੈ, ਵੇਖਣਾ ਸ਼ੇਰਪਣੇ ਨੂੰ ਖੋ ਨਾ ਬੈਠਣਾ।

ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਟੋਪੀ ਦੀ ਥਾਂ ਪੱਗ ਨਹੀਂ ਬੱਧੀ। ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਗੁਲਾਮ ਦੇਸ਼ (Slave Nation) ਨੂੰ ਕੀ ਮਾਰ ਵਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਪਠਾਣ ਆਏ ਤਾਂ ਫਰਗਲ ਤੇ ਚੋਗੇ ਪਾ ਲਏ, ਦਾੜ੍ਹੀਆਂ ਸ਼ਰਈ ਕਰ ਲਈਆਂ, ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਆਏ ਤਾਂ ਹੈਟ (Sol a Hat) ਪਾ ਲਏ। ਇਹ ਮਸਲਿਹਤ ਵਕਤ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਸਾਡੀ ਗੁਲਾਮ ਤਬੀਅਤ (Slave Mentality) ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਚਾਇਆ ਸੀ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਰਤ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਪੰਜਾਬ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਾ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਡੋਗਰਿਆਂ ਦੀ ਸੁਹਬਤ ਤੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਆ ਵੜਨ ਤੇ ਮੁੜ ਸਾਨੂੰ ਖ਼ੁਦਗਰਜ਼ੀ ਸਿਖਾ ਕੇ ਲੜਾਇਆ ਤੇ ਗੁਲਾਮੀ ਦੀ ਰੂਹ ਫੂਕੀ।

ਤਰਸ ਕਰੋ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਬ੍ਰਿਧ ਪਿਤਾ ਉਤੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਉਤੇ, ਕੇਸ ਰਖਕੇ ਸਾਬਤ ਸੂਰਤ ਸਾਨੂੰ ਆਕੇ ਦਿਦਾਰੇ ਦਿਓ। ਅਸੀਂ ਕਿਨੇ ਕੁ ਦੁਖੀ ਹੋਏ ਹਾਂ ਆਪ ਦੀ ਮੂਰਤ ਵੇਖਕੇ ਤੇ ਆਪ ਸੋਚ ਲਓ ਸੂਰਤ ਵੇਖਕੇ ਕਿੰਨੇ ਵਧੀਕ ਹੋਵਾਂਗੇ।

ਮੇਰੇ ਇਹ ਹਰਫ ਪਿਆਰ ਤੇ ਰੰਜ ਦੇ ਸਮਝਣੇ, ਗੁਸਤਾਖ਼ੀ ਨਾ ਸਮਝਣੀ। ਜੇ ਰਤਾ ਬੀ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਅਸਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੈ ਤਾਂ ਸਚੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਨਾਤਾ ਨਾ ਤੋੜੋ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਪਰਦੇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਰਮ ਆਈ ਹੈ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਅਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਲਾਜ ਆਈ ਅਸੀਂ ਕੀਹ ਕਰਾਂਗੇ?

"ਤਬ ਕੁਲੁ ਕਿਸਕਾ ਲਾਜਸੀ ਜਬ ਲੇ ਧਰਹਿ ਮਸਾਨਿ।"

ਸ:ਕਬੀਰ ਜੀ,੧੬੬, ਪੰਨਾ-੧੩੭੩)

(ਖਾ. ਸ. 26-7-2007)

10. ਨਾਮ ਤੇ ਨਾਮੀ।

ਬ੍ਰਾਹਮਣ— ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ: ਨਾਮ ਜਪੋ ਅਸੀਂ ਭੀ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਸਾਂਏਂ, ਪੰਡਾ ਵੀ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਆਹਾ, ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਖੁਨਾਮੀ ਨਿਕਲੇ ਤੇ ਆਪ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਫੇਰ ਨਾਮ ਹੀ ਆਖਿਆ।

ਗੁਰੂ ਜੀ— ਤੁਸੀਂ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਦੇ ਸਾਓ, ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਭੁਲੇਵੇਂ ਵਿਚ ਸਾਓ। ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਐਵੇਂ ਘੜੀ ਦੋ ਘੜੀ ਲਈ ਜਾਣਾ ਨਾਮ ਕੀਕੂੰ ਹੈ?

ਬ੍ਰਾਹਮਣ— ਰੱਬ ਦਾ ਨਾਮ ਲਈ ਜਾਣਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਹੈ?

ਗੁਰੂ ਜੀ— 'ਰੱਬ ਦਾ ਨਾਮ' ਆਖੋ, ਪਰ ਨਾਮ ਵਿਚ ਭਾਵਨਾ ਧਾਰਕੇ ਨਾਮ ਲਓ।

ਬ੍ਰਾਹਮਣ— ਕਿਵੇਂ?

ਗੁਰੂ ਜੀ— ਨਾਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ 'ਨਾਮੀ ਹੈ' ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਧਾਰੋ। ਖਯਾਲ ਕਰੋ ਕਿ 'ਨਾਮੀ ਹੈ'। ਇਸ ਦਿੱਸਦੇ ਤੇ ਵੱਸਦੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਮਾਲਕ ਤੇ ਪਾਲਕ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਵਿਚ ਹੈ, ਪਰ ਦਿੱਸਦਾ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਰੇਖ ਰੰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਹੈ ਘਟਿ ਘਟਿ ਵਿਚ। ਉਹ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੈ। ਉਹ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਸਾਡਾ ਅੰਦਰਲਾ ਭੀ ਜੋਤਿ ਹੈ। ਹਾਂ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਮਿੱਟੀ ਅੰਧ ਵਾਕੂ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਜੀਉਂਦਾ, ਜਾਗਦਾ, ਸਦਾ ਸੁਰਜੀਤ ਆਤਮ-ਤੱਤ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਰੰਗ, ਉਸ ਦੇ ਕਰਨੇ, ਉਸ ਦੇ ਵਿਚਾਰ, ਉਸ ਦੇ ਤਰੰਗ ਉਹੀ ਜਾਣੇ ਕਿਉਂਕਿ ਓਹ ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਨਹੀਂ। ਚਾਨਣੇ ਦੀ ਲਹਿਰ ਤੇ ਕਰਨੇ ਮਿੱਟੀ ਸਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਉਹ ਜੋਤਿ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਸਾਡਾ ਅੰਦਰਲਾ ਬੀ ਜੋਤਿ ਹੈ, ਜੇ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਰਹੇ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਨਿੱਕੀ ਜੋਤਿ

ਦਾ ਚਾਨਣਾ ਵਧ ਜਾਵੇ; ਇਉਂ ਸਾਡਾ ਅੰਦਰਲਾ ਖਿੜਿਆ ਰਹੇਗਾ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬੁਝੇ ਦੀਵੇਂ ਵਾਂਙ ਢੱਠਾ ਜਿਹਾ ਤੇ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਦਿੱਸਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵਿਚ ਮਨ ਰਹੇਗਾ ਤੇ ਦੁਖ ਪਾਏਗਾ। ਸੋ ਉਸ ਮਹਾਂ ਜੋਤੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਵਿੱਥ ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਪਵੇ, ਇਹ ਸਾਡਾ ਪਰਮ ਪਰਮਾਰਥ ਹੈ। ਉਸ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਆਖੋ 'ਨਾਮੀ' ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਨੂੰ ਆਖੋ 'ਨਾਮ'। ਸੋ ਨਾਮ ਵਿਚ ਨਾਮੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਧਾਰੋ, ਮਨ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦਾ ਧ੍ਰੁਵਾ ਬੰਨ੍ਹੋ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਸੋਚ ਕਰੋ ਕਿ ਜਦ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਾਮ ਲਈਏ ਤਾਂ ਧਯਾਨ ਨਾਮੀ ਵੱਲ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾ? ਧਯਾਨ ਇਸ ਜਗਤ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਾਰ ਹੈ। ਜਿਸ ਕੰਮ ਵੱਲ ਧਯਾਨ ਹੈ ਉਹ ਹੋ ਰਹਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਲੋਂ ਧਯਾਨ ਮੁੜਿਆ ਉਹ ਕੰਮ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਹਾਲੀ ਧਯਾਨਹਲ ਤੇ ਬੌਲਦਾਂ ਵਿਚ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹਲ ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਵਿਦਯਾਰਥੀ ਦਾ ਧਯਾਨ ਵਿਦਯਾ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵਿਦਯਾ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਸਾਡਾ ਧਯਾਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਤੋਂ ਉਚੇਰਾ ਨਹੀਂ ਉਠਦਾ, ਅਸਾਂ ਨਾਮੀ ਵਿਚ ਭਾਵਨਾ ਧਾਰਕੇ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਧਯਾਨ ਨੇ ਨਾਮੀ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਸੋ (1) ਉਸ ਸਾਰੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਨੂੰ ਜੋ ਧਿਆਨ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿਸਟਮਾਨ ਤੋਂ ਚੁੱਕਣ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਵਿਚ ਲਾਉਣ ਤੇ ਖਰਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, 'ਨਾਮ' ਆਖਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਧਯਾਨ ਸਾਂਈਂ ਵਲ ਲਗ ਗਿਆ, ਤਦ (2) ਉਸ ਧਿਆਨ ਦੇ ਲਗੇ ਰਹਿਣ ਨੂੰ 'ਨਾਮ' ਆਖਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ (3) ਉਹ ਲੱਗਾ ਧਿਆਨ ਸਾਂਈਂ ਵਲੋਂ ਪਯਾਰ, ਵਲਵਲੇ ਤੇ ਜੀਵਨ ਰੌ ਨਾਲ ਭਰੇ ਤ੍ਰੰਗ ਲੈ ਲੈ ਖੀਵਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮਿਹਰ ਦੀ ਲਹਿਰ ਇਸ ਵਿਚ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰਦੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਨਾਮ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ (4) ਇਸ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਹੋਇਆਂ ਘਟ ਘਟ ਵਿਚ, ਵਣ ਤ੍ਰਿਣ ਵਿਚ, ਪਯਾਰਾ ਹੀ ਪਯਾਰਾ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਮ ਆਖਦੇ ਹਨ। (5) ਧਯਾਨ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਉਤੋਂ ਚੁੱਕਣ ਦੇ 'ਪ੍ਰਿਥਮ ਤਰੱਦਦ' ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਨਾਮੀ ਦੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਣ ਤਕ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰੰਗ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਨਾਮ ਆਖਦੇ ਹਾਂ। ਨਾਮ ਨਿਰਾ ਰਟਨ ਮਾਤ੍ਰ ਨਹੀਂ, ਨਾਮ ਰਟਣ ਹੈ, ਜਪ ਹੈ, ਸਿਮਰਨ ਹੈ। ਨਾਮ ਜੀਵਨ ਹੈ, ਨਾਮ ਮਿਹਰ ਹੈ, ਨਾਮ ਰੂਹ ਤੇ ਰੱਬ ਦਾ ਸੰਜੋਗ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਪਯਾਰ, ਪ੍ਰੇਮ, ਤ੍ਰੰਗ, ਸੁਖ, **ਰਸ, ਰੰਗ** ਮਾਨਣ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਜਦ 'ਨਾਮ' ਆਖਦੇ

ਹਾਂ ਤਾਂ ਜੀਭ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਉਚਾਰਨ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਰੱਬੀ ਰੌ ਵਾਲੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੁਲਾਰਿਆਂ ਤੇ ਉਮਾਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਉੱਜਲ ਪ੍ਰਜ੍ਵਲਤ ਦਗ਼ ਦਗ਼ ਕਰਦਾ ਸੂਰਜ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ। ਨਾਮ ਹੈ ਨਾਮੀ ਵੱਲ ਲੱਗਣਾ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਨਾਮੀ ਵਲੋਂ ਮਿਹਰ ਦਾ ਵਰਸਾਉ, ਹਾਂ ਉਸ ਵਲੋਂ ਉਤਰ ਰਹੇ ਪਿਆਰ, ਉਮਾਹ, ਅੰਦਰਲੀ ਸੋਝੀ ਤੱਕ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਨਾਮ' ਹੈ। ਸੋ ਤੁਸੀਂ ਵੇਖ ਲਓ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਸਾਓ, ਓਹ ਤੇ ਏਹ, ਕੁਛ ਫ਼ਰਕ ਰਖਦੇ ਹਨ?

ਬ੍ਰਾਹਮਣ (ਠੰਢਾ ਸਾਹ ਲੈਕੇ)— ਆਪ ਧੰਨਜ ਹੋ। ਮੇਰੇ ਸੁੱਤੇ ਦੀ ਜਾਗ ਖੋਲ੍ਹੀ ਜੇ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਿਰਾ ਮਟਰ ਮਟਰ ਸ਼ਿਵ ਸ਼ਿਵ ਕਰਨ ਨੂੰ ਕਿ ਲੋਕੀਂ ਪਏ ਸੁਣਨ ਕਿ ਭਗਤ ਹੈ ਤੇ ਜੀਭ ਤਾਲੂ ਨਾਲ ਪਈ ਵੱਜੇ ਦੰਦ ਪਏ ਦੰਦਾਂ ਨਾਲ ਖਾਣ ਖੜੱਕਾ ਤੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਪਿਆ ਮਣਕੇ ਤੇ ਮਣਕਾ ਠਾਹ ਠਾਹ ਵੱਜੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਦੋ ਤ੍ਰੈ ਘੜੀ ਕਰ ਉੱਠਣਾ ਨਾਮ ਜਾਣਦਾ ਸਾਂ। ਹੁਣ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਜੀਭ ਨਾਲ ਜਪਣਾ ਨਿਸ਼ਫ਼ਲ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ— ਫੇਰ ਭੁੱਲ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ ਹੋ। ਜੀਭ ਨਾਲ ਜਪਣਾ ਸਫ਼ਲ ਨਾਮ ਹੈ। ਜਪਣਾ ਕਰਮ ਹੀ ਜੀਭ ਦਾ ਹੈ, ਜੀਭ ਅੱਖਰ ਉਚਾਰਦੀ ਹੈ, ਨਾਮ ਭੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਪਿਆਰਿਆ! ਸਾਰੀ ਗਲ ਮੁੜ ਸਮਝ ਲੈ: 'ਨਾਮ' ਆਤਮਜਾਗ ਨੂੰ ਆਖੀਦਾ ਹੈ। ਮਨ 'ਮਾਇਆ' ਦੇ 'ਬਿਸਮਾਦ' ਵਿਚ ਸੌਂ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮਰਨ ਤੁੱਲ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਜਾਗ ਉੱਠਣਾ ਤੇ ਉਸ ਜਾਗ ਵਿਚ ਫਿਰ ਜਾਗਦੇ ਰਹਿਣਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਦੀ ਨੀਂਦ ਕਿ ਜਾਗ ਕੋਈ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ। ਮਨ 'ਮਾਇਆ ਬਿਸਮਾਦ' ਦੀ ਮੂਰਛਾ ਤੋਂ ਉੱਠਕੇ 'ਆਤਮ ਬਿਸਮਾਦ' ਦੀ ਜਾਗ੍ਰਤ ਵਿਚ ਆਕੇ ਇਕ ਰੱਬੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਰੌ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਆਰੰਭ ਤਾਂ 'ਜੀਭ ਦੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਤੋਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਬ੍ਰਾਹਮਣ— ਜੀ ਫੇਰ ਮੇਰੀ ਭੁੱਲ ਦਿਖਲਾਓ ਜੋ ਮੈਂ ਨਿਰਸੰਸੇ ਸਮਝ ਜਾਵਾਂ!

ਗੁਰੂ ਜੀ— ਤੇਰੀਆਂ ਭੁੱਲਾਂ ਦੋ ਹਨ, ਇਕ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਤੇ ਇਕ ਮਗਰਲੀ।

ਨਾਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਮੀ ਦਾ ਥਹੁ ਪਤਾ ਸੁਣੀਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ 'ਨਾਮੀ' ਹੈ ਫੇਰ 'ਨਾਮ' ਹੈ, ਫੇਰ 'ਨਾਮੀ' ਹੈ। ਆਦਿ ਤੋਂ ਅੰਤ ਨਾਮੀ ਹੈ ਵਿਚ ਨਾਮ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਮੀ ਦੇ ਗੁਣ ਸੁਣੀਂਦੇ ਹਨ- ਕਿ ਉਹ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਾਲਦਾ ਹੈ, ਮੱਤ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਰੱਖਣਾ ਲੋਚਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਅਸੀਂ ਸਦਾ ਸੁਖੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਵਿਚ ਅੱਪੜਨਾ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ। ਜੀਉਂਦੇ ਜੀ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਣਾ ਤੇ ਨਾਲ ਵੱਸਣਾ ਸਾਡਾ ਪਰਮਾਰਥ ਹੈ। ਪਰ ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਦੁਖੀ। ਇਹ ਦੁੱਖ ਨਾਮੀ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜੇ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਹੈ। ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਇਹ ਇੱਛਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਲਈ ਸਾਰੇ ਜਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੁਖੀ ਹੋਈਏ ਪਰ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਸੁਖ ਨੂੰ ਭਾਲਣ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਦੁਖੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਇਆ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਉਲਟ ਭੁਲਾਵੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਤੇ ਸਾਡੇ ਵਿਚ 'ਵਿੱਥ' ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਤੇ ਸੱਚਾ ਸੁਖ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਮੇਲ ਵਿਚ। ਸੋ ਜੇ ਸਦਾ ਸੁਖ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਆਦਮੀ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਉੱਠਣ ਤੇ ਨਾਮੀਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਐਸੀ ਇੱਛਾ ਕਰੇ, ਉਹ ਨਾਮੀ ਦੇ ਗੁਣ, ਸਿਫ਼ਤ, ਸਰੂਪ, ਲਛਣਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਸਮਝਦਾ ਸੁਣਦਾ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਦੇਖ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਕਦਾ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅਗੋਚਰ ਹੈ, ਤਾਂਤੇ ਇਕ ਖਿਆਲ ਬਨਾਉਂਦਾ ਹੈ ਨਾਮੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਤੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ। ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਧ੍ਰੁਵਾ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਹੈ ਨਾਮੀ ਦਾ ਤੇ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਨਾਮ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਲਾ ਲੈਣ ਦਾ। ਸੋ ਤੁਸਾਡੀ ਪੀਹਲੀ ਭੁੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਨਾਮੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਬੰਨ੍ਹੇ ਬਿਨਾਂ ਤੇ ਧਿਆਨ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ (ਦਿੱਸਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ) ਤੋਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਨਾਮੀ ਵਿਚ ਲਾ ਲੈਣ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਧਾਰੇ ਬਿਨਾਂ, ਨਾਮ ਰਟਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਜਦ ਨਾਮ ਦੇ ਅਰਥ ਵਲ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਵਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਧਾਰੀ ਤਾਂ ਦੱਸੋ ਕਿਸਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹੋ ? ਪਹਿਲਾਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਵਿਚ ਭਾਵਨਾ ਧਾਰੋ, ਫੇਰ ਨਾਮ ਜਪੋ, ਇਹ ਜਾਣਕੇ ਕਿ ਇਹ ਨਾਮ ਉਸ ਮਾਲਕ ਪਾਲਕ ਦਾ ਹੈ। ਜਪਦਿਆਂ ਇਸ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਰਹੋ ਕਿ 'ਹਾਜ਼ਰਾ ਹਜ਼ੂਰ ਦੀ' ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਯਕੀਨ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਜਪ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਬ੍ਰਾਹਮਣ— ਠੀਕ ਹੈ, (ਸਿਰ ਹਿਲਾਕੇ) ਸਵਾਦ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਫੇਰ

ਜੀ! ਜਦ ਇਹ ਖ਼ਿਆਲ ਬਣਾ ਲਿਆ ਤੇ ਮਨ ਲਗ ਗਿਆ ਫੇਰ ਜੀਭ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਰਹੀ?

ਗੁਰੂ ਜੀ— ਏਥੇ ਹੀ ਨੁਕਤੇ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਜੇ ਤਾਂ ਇਹ 'ਨਾਮੀ ਦੇ ਵਜੂਦ ਜਾਂ ਖ਼ਿਆਲ' ਤੇ 'ਨਾਮੀ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਜੋਤ ਲੈਣ' ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆਉਂਦਿਆਂ ਮਨ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਹੁਲਾਰਾ ਉਸ ਦੀ ਯਾਦ ਦਾ ਆ ਗਿਆ, ਸਾਂਈਂ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਤੇ ਪਿਆਰ ਜਾਗ ਪਿਆ, ਅਰਥਾਤ ਖ਼ਿਆਲ ਫੌਰਨ 'ਅਨੁਭਵ' ਵਿਚ ਬਦਲ ਗਿਆ ਤਦ ਕਾਰਜ ਹੋ ਗਿਆ, ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸ ਜਾਏਗਾ, ਪਰ ਰਿਖੀ ਜੀ! ਐਸਾ ਹੁੰਦਾ ਨਹੀਂ ਸਿਵਾ ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਇਆਂ ਦੇ। 'ਖ਼ਿਆਲ ਰੱਬ ਦੀ ਹੋਂਦ' ਦਾ ਯਾ ਉਸ ਦੇ ਵਜੂਦ ਦਾ ਧ੍ਰੁਵਾ' ਬੰਨ੍ਹ ਲਈਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਿੱਸਦੇ ਜਗਤ ਦਾ 'ਕਰਨਹਾਰ ਹੈ' ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ। ਪਰ ਫੇਰ ਭੁੱਲ ਜਾਈਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ 'ਮਾਯਾ' ਤੋਂ ਉੱਠਕੇ ਇਕ ਦਮ 'ਨਾਮੀ' ਪਰ ਨਹੀਂ ਜਾ ਲੱਗਦਾ। ਸਮਝ ਭਾਵੇਂ ਸਮਝ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਧਯਾਨ ਜਿੱਥੇ ਹੈ ਉੱਥੇ ਹੀ ਹੈ, ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਤੋਂ ਉੱਠਕੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਪਰ ਨਿਰੰਤਰ ਟਿਕ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਗਲ ਲਈ ਕਿ ਧਿਆਨ ਭੁੱਲ ਵਾਲੇ ਥਾਂਉਂ ਤੋਂ ਉੱਠੇ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਤਰੱਦਦ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਓਹ ਤਰੱਦਦ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਧਾਰੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰਕ ਹੈ।

ਫੇਰ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਕਿ ਦਿਲ ਦਾ ਇਕ ਤਰੱਦਦ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸਾਂ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ,- 'ਰੱਬ ਹੈ', ਅਸਾਂ ਸਮਝ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਨਾ ਅਸਾਂ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਮਾਯਾ ਤੋਂ ਧਯਾਨ ਉੱਚਾ ਕਰਕੇ ਉਸ ਉਤੇ ਲਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਬੀ ਅਸੀਂ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਧਯਾਨ ਸਾਡੇ ਆਖੇ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਇਸ ਧਯਾਨ ਨੂੰ ਮੋੜਨ ਦਾ ਤਰੱਦਦ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਤਦ ਵਿਚਾਰ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਦਾ ਅਸਰ ਸਰੀਰ ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਰੀਰ ਅਸਰ ਮਨ ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਕੰਮ ਸਰੀਰ ਕਰੇ ਮਨ ਉਸੇ ਦਾ ਅਕਸ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਕਚਾਲੂ ਪੁੱਟੋ ਤਾਂ ਰਾਤ ਸੁਫ਼ਨੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕਚਾਲੂ ਪੁੱਟਣ ਦੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਮਨ ਉਦਾਸ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਢਿੱਲਾ ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗਲ ਸਮਝਕੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਰੂਪ ਰੇਖ ਤੋਂ ਪਰੇ ਰਹਿਣ

ਵਾਲੇ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨਾਮੀ ਦਾ ਇਕ 'ਅੱਖਰਾਂ ਵਾਲਾ ਨਾਮ' ਲੱਭਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਉਸ 'ਅੱਖਰਾਂ ਵਾਲੇ ਨਾਮ' ਨੂੰ ਜੀਭ ਤੇ ਰੱਖ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਜੀਭ ਨਾਲ ਜਪਦੇ ਹਾਂ:-

'ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ।'

ਜਦ ਜੀਭ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਦ ਧਜਾਨ ਜੋ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਹੈ ਮੋੜਾ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਇਹਨਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਵੱਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਅਸਾਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਵਜੂਦ, ਉਸਦੀ 'ਹੈ' ਯਾ 'ਹੋਂਦ' ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਕਾਇਮ ਕਰ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ; ਉਸ ਦੇ ਸਰੂਪ, ਗੁਣਾਂ, ਸਿਫ਼ਤ ਸਲਾਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਰੂਪ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਹੋਯਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਲਿਵਲੀਨ ਹੋਣਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੋਯਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਝੱਟ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਉੱਠਕੇ ਮਾਨਸਕ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲਗਾਤਾਰ ਨਾਮ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਜਪੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰੀਰਕ ਠੁਹਕਰ ਦਾ ਅਕਸ ਮਾਨਸਕ ਮੰਡਲ ਤੇ ਪੈਕੇ ਮਾਨਸਕ ਮੰਡਲ ਈਸ਼੍ਵਰ ਧਜਾਨੀ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਿਰ ਨਾਮ ਮਾਨਸਕ ਮੰਡਲ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੋਕੇ 'ਆਤਮ ਮੰਡਲ' ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ 'ਨਾਮੀ' ਦੇ ਦੁਆਰੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚੀਦਾ ਹੈ। ਸਮਝਣ ਸਮਝਾਉਣ ਮਾਤ੍ਰ ਲਈ ਐਉਂ ਕਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੀਕੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਬ੍ਰਾਹਮਣ— ਬਹੁਤ ਠੀਕ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ— ਮਨੁੱਖ ਸਾਰਾ ਧਜਾਨ ਸਰੀਰਕ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਲਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਵੇਖੋ ਲਗ ਪਗ ਪੌਣੇ ਤ੍ਰੈ ਪਹਿਰ ਰੋਜ਼ ਸਵੀਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਰੀਰਕ ਸੁਖ ਵਾਸਤੇ ਹੈ; ਪੌਣੇ ਤ੍ਰੈ ਪਹਿਰ ਰੋਜ਼ ਲਗ ਪਗ ਰੋਜ਼ੀ ਕਮਾਉਣ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਪੁਰ ਖਰਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਬੀ ਸਰੀਰਕ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਹੀ ਧਿਆਨ ਰਿਹਾ, ਬਾਕੀ ਪੌਣੇ ਤ੍ਰੈ ਪਹਿਰ ਹੱਸਣ, ਖੇਡਣ, ਸੈਲ, ਤਮਾਸ਼ੇ, ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਬੀ ਸਰੀਰਕ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਨੂੰ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਸੋ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਸਰੀਰਕ ਮੰਡਲ ਵੱਲ ਰੁਖ਼ ਰਖਿਆਂ ਬੀਤੇ, ਹੁਣ ਧਿਆਨ ਮਾਨਸਕ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਜਾਵੇ ਕੀਕੂੰ ਤੇ ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ? ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਨਹੀਂ, ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਉਸਦਾ ਧਿਆਨ ਸਰੀਰਕ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਹੈ। ਸੋ ਸਿੱਧਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰੀਰਕ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਲੱਗ ਰਹੇ ਧਿਆਨ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਰੀਰਕ ਕ੍ਰਿਆ ਨਾਲ ਚੁੱਕੀਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਨਾਮ ਦਾ ਜਪਣਾ,

ਜਿਸ ਨਾਲ ਧਜਾਨ ਨਾਮੀ ਦੇ ਖ਼ਿਆਲ, ਉਸ ਦੀ ਸਿਫ਼ਤ ਸਲਾਹ ਤੇ ਸਰੂਪ ਵੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਬੇ-ਮਲੂਮੇ ਇਸ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਇਹ ਧਿਆਨ ਮਾਨਸਕ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬ੍ਰਾਹਮਣ— ਜੋਗ ਅਭਿਆਸ ਨਾਮ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ?

ਗੁਰੂ ਜੀ— ਅੱਭਜਾਸ ਧਿਆਨ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਚੁਕ ਕੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਣ ਦੇ ਹੋਰ ਕਈ ਹਨ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਜੀਵ ਏਕਾਂਤ ਵਾਸੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ! ਕੱਲਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਹੈ। ਜੇ ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਏਕਾਂਤ ਵਾਸੀ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਕੁਛ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਜਗਤ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਜੇ ਜਗਤ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਇਕ ਗੱਲ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਜੋ ਅੰਦਰਲੇ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਉੱਨਤੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਵਾਹ ਪੈਣ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਏਕਾਂਤ ਵਿਚ ਅੰਦਰਲਾ ਏਕਾਂਤ ਜੋਗੀ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਐਉਂ ਜੇ ਸਾਰੇ ਬਨੀਂ ਜਾ ਬੈਠਣ ਤਾਂ ਰੋਟੀ ਸਾਰੇ ਕਿੱਥੋਂ ਖਾਣ, ਸੋ ਹੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਬਨ ਵੱਸਕੇ ਸਾਧਨ ਕਰਨ, ਬਨ ਵੱਸ਼ਕੇ ਸਾਰੇ ਭੁੱਖੇ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਮਰ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਧਨ ਐਸਾ ਲੋੜੀਏ ਕਿ ਜੋ ਬੇਮਲੂਮੇ ਅਸਰ ਕਰੇ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਟੁਰੇ ਰਹਿਣ। ਜੀਵ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦਾ ਰਹੇ, ਪਰ ਅੰਦਰੋਂ ਧਿਆਨ ਮਾਯਾ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਲ ਰੁਖ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਨਿਰੰਤਰ ਅੰਦਰੋਂ ਰੱਬ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਫੇਰ ਅੰਦਰੋਂ ਸਾਂਈਂ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਰਹੇ ਤੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਕਾਰ ਬੀ ਕਰਦਾ ਰਹੇ। ਇਹ ਤ੍ਰੀਕਾ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸਾਂ 'ਨਾਮ' ਕਿਹਾ ਸੀ। ਅੰਦਰੋਂ ਮਿਲਿਆ ਰਹਿਣਾ ਕੋਈ ਮੁਰਦਾ ਮੇਲ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਜੋ ਜੜ੍ਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਸੰਗਮ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਉਹ ਮੇਲ ਜੀਵਨ ਹੈ, ਆਤਮ ਜੀਵਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ 'ਜੀਵਨ ਤੱਤਾਂ' ਦਾ ਮੇਲ ਹੈ। ਅਸਲ ਜੀਵਨ ਹੀ ਉਹ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਾਂਈਂ ਵੱਸਿਆ ਉਹ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ।* ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਵੱਸਿਆ ਉਹ ਮੁਰਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਲਗਾਤਾਰ ਰੌ ਹੈ ਸਾਡੇ ਧਜਾਨ ਦੀ ਸਾਂਈਂ ਵੱਲ, ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਰੌ ਹੈ ਸਾਂਈਂ ਦੇ ਪਜਾਰ ਦੀ ਸਾਡੇ ਵੱਲ। ਹਾਂ, ਉਹ ਇਕ ਜੀਵਨ ਹੁਲਾਰਾ ਹੈ।

---

* ਸੋ ਜੀਵਿਆ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਇ॥
ਨਾਨਕ ਅਵਰੁ ਨ ਜੀਵੈ ਕੋਇ॥ (ਮਾਝ ਵਾਰ ਮ:੧, ਪੰਨਾ-੧੪੨)

ਬ੍ਰਾਹਮਣ— ਦੂਸਰੀ ਭੁੱਲ ਬੀ ਦੱਸੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ?

ਗੁਰੂ ਜੀ— ਦੂਸਰੀ ਭੁੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਤੁਸੀਂ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹੋਏ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦੇ ਕਿ ਧਯਾਨ ਮਾਯਾ ਮੰਡਲ ਤੋਂ ਉੱਠਕੇ ਮਾਨਸਕ ਤੇ ਆਤਮਕ ਮੰਡਲ ਵੱਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਮਾਯਾ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲਤਾ ਉਹੋ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਰੁਮਕਾ ਰੱਬੀ ਨਹੀਂ ਫਿਰਦਾ, ਕਦੇ ਸਿਫ਼ਤ ਸਲਾਹ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਕਦੇ ਤੁਸੀਂ ਉਨਮਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਕਦੇ ਚਾਉ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ, ਕਦੇ ਭੈ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ, ਕਦੇ ਪਜਾਰ ਰੌ ਨਹੀਂ ਫਿਰਦੀ, ਕਦੇ ਵੈਰਾਗ ਦੀ ਰਮਜ਼ ਨਹੀਂ ਵੱਜਦੀ, ਕਦੇ ਵਲਵਲਾ ਨਹੀਂ ਉਠਦਾ, ਕਦੇ ਸ਼ੁਕਰ ਦਾ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਉਮਗਦਾ। ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਲੱਗ ਕੇ ਜਪਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਏਵੇਂ ਕਹਿ ਛੱਡਦੇ ਹੋ ਕਿ ਜਪਦੇ ਹਾਂ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਰਾਜ! ਇਹ ਬੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਆਤਮਾ ਦਾ ਜੱਗਜਾਸੂ ਸਤਿਸੰਗ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ, ਅਰਥਾਤ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਜੀਉਂਦੇ ਦੀ ਸੁਹਬਤ ਕਰੇ। ਨਾਮੀ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਅੰਦਰ ਲੈ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਜੀਉ ਉਠੇਗਾ, ਹਾਂ ਜਪਣਾ ਹੀ 'ਜਾਗ੍ਰਤ' ਨੂੰ ਲੈ ਆਏਗਾ।[1] ਤੁਸੀਂ ਮੁੱਢ ਵਿਚ 'ਸਾਂਈਂ ਦਾ ਸਰੂਪ', 'ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ' ਕੋਈ ਧ੍ਰੁਵਾ ਨਹੀਂ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜਪਦੇ ਹੋਏ ਵੇਖਦੇ ਹੋ ਕਿ ਕੀ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਦ ਨਾਮ ਕੋਈ ਜਪੇਗਾ ਜ਼ਰੂਰ ਨਾਮੀ ਅੰਦਰ ਆਵੇਗਾ ਤੇ ਮਨ ਉਨਮਨ ਹੋਵੇਗਾ।

ਬ੍ਰਾਹਮਣ— ਜੀ ਮੇਰੀ ਨਿਸ਼ਾ ਹੋਈ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ— ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਧਰਮਸਾਲ ਬਣਾਓ, ਉੱਥੇ ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਸਰੰਜਾਮ ਕਰੋ।

ਬ੍ਰਾਹਮਣ— ਸਤਿ ਬਚਨ, ਹੋਰ ਕੁਛ ਆਗਜਾ?

ਗੁਰੂ ਜੀ— ਹੋਰ ਬਾਣੀ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਧੁਰੋਂ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਲਿਖ ਲਓ, ਇਸ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਿਆ ਕਰੋ। ਬਾਣੀ ਦੀ ਕੀਰਤਨ ਨਾਲ ਮਨ ਸਿਫ਼ਤ ਸਲਾਹ ਦੇ ਘਰ ਜਾਵੇਗਾ।[2] ਯਾਦ ਰਖੋ:- ਉਹ ਦਿਲ ਮੁਰਦਾ

---

1. ਸੁਤੜੇ ਅਸੰਖ ਮਾਇਆ ਝੂਠੀ ਕਾਰਣੇ॥
   ਨਾਨਕ ਸੇ ਜਾਗੰਨਿ ਜਿ ਰਸਨਾ ਨਾਮੁ ਓਚਾਰਣੇ॥(ਸ:ਮ:5, ਪੰਨਾ-1425)
2. ਜਿਸ ਨੋ ਬਖਸੇ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ॥
   ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਪਾਤਿਸਾਹੁ॥ (ਜਪੁਜੀ-25)

ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਿਫ਼ਤ ਸਲਾਹ ਦਾ ਰੁਮਕਾ ਨਹੀਂ ਫਿਰਦਾ। ਜ਼ਿਮੀਂ, ਅਸਮਾਨ, ਤਾਰੇ, ਚੰਦ, ਸੂਰਜ, ਪਾਣੀ, ਪੌਣ ਸਭ ਸਿਫ਼ਤ ਸਲਾਹ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਇਹ ਨਾ ਲੈ ਜਾਣ ਤਦ ਮਨ ਮਰਿਆ ਜਾਣੋ। ਜੇ ਜੀਉਣਾ ਚਾਹੋ ਤਦ ਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰੋ, ਮੋਇਆ ਮਨ ਸਿਫ਼ਤ ਸਲਾਹ ਦੇ ਘਰ ਆਕੇ ਜੀਵੇ। ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਨਾਮ ਵਿਚ, ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਖੇਲਦੇ 'ਜਾਗੇ ਮਨ' ਅੰਨਦ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਦੇਖ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਰਾਜ! ਤੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈਂ, ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੁੱਜਤੀ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਯਾਦ ਰੱਖ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਹੁੱਜਤਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾ ਹੁੰਦਾ। ਅਕਲ ਦੀਵਾ ਹੈ, ਚਾਨਣ ਹੈ, ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤੋ ਤਾਂ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੀਦੀ ਹੈ। ਸੂਛ ਅਕਲ ਤੋਂ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਵਾਲੀ ਵਿੱਦਯਾ ਸਹਾਇਕ ਹਨ ਨਾਮ ਦਿਆਂ, ਹਾਂ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਨਾਮ ਅਭਯਾਸ ਦੀ ਕਰਨੀ ਨਾਲ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਨਿਰੀ ਵਿੱਦਯਾ ਨਾਲ ਸਮਝ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੁਛ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਧ੍ਯਾਨ ਮਾਯਾ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਉਠਦਾ। ਮਾਯਾ ਤੋਂ ਮਨ ਦਾ ਧ੍ਯਾਨ ਨਾਮ ਨਾਲ ਉਠਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਨੇ ਹੀ ਗ੍ਯਾਨ ਵਿਚ ਯਾ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਨੇਕੀਆਂ ਤੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਸਫ਼ਲਤਾ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਹੈ। ਜਾਹੁ ਤੈਨੂੰ ਨਾਮ ਦੀ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਈ, ਜਪੁ ਅਰ ਵੱਸ, ਉਨਮਨ ਹੋ ਅਰ ਦੇਖ ਕਿ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਪ੍ਯਾਰ ਕੀ ਹੈ।

ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦਾ ਹੱਥ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਪਿਆ:-

"ਕਰਿ ਹੁਕਮੁ ਮਸਤਕਿ ਹਥੁ ਧਰਿ
ਵਿਚਹੁ ਮਾਰਿ ਕਢੀਆ ਬੁਰਿਆਈਆ॥"
(ਆਸਾ ਵਾਰ-੪੭੩)

ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਚੱਕ੍ਰ ਆਕੇ 'ਕੜਕ' ਜੇਹੀ ਹੋਈ, ਮਾਨੋਂ ਕੋਈ ਛੌੜ ਕੱਟਿਆ ਗਿਆ। ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਆਵਰਨ ਢਹਿ ਪਿਆ। ਜਾਗ ਆਈ, ਆਪ ਹਲਕਾ ਫੁੱਲ ਹੋ ਗਿਆ, ਸਰੀਰ ਦਾ ਭਾਰ ਮਾਨੋਂ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸਰੂਰ ਭਰ ਗਿਆ। ਲੂੰ ਲੂੰ ਵਿਚੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਝਰਨਾਟ ਫਿਰ ਨਿਕਲੀ, ਮਨ ਆਪੇ ਤੋਂ ਉਚੇਰਾ ਹੋਕੇ 'ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਰੰਗ' ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਤ੍ਰਾਟਕਾਂ ਨੇ ਮਾਯਾ ਲੀਨ ਕਰਕੇ ਪੱਟ ਛੱਡਿਆ ਸੀ,

ਅੱਜ ਡਿੱਠਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜਦ 'ਨਾਮ' ਆਖਦਾ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਕੀ ਆਖਦਾ ਹੈ, ਸਮਝੀਦਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਐਉਂ ਬੁੱਝੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰੀਦਾ ਹੈ। ਵਾਹ ਵਾਹ ਹੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੇਰੇ ਭਾਗ!

ਕੁਛ ਚਿਰ ਮਗਨ ਰਹਿਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਮੱਥਾ ਟੇਕਕੇ 'ਨਾਮ ਦਾਨ' ਲੈਕੇ, ਹਾਂ 'ਜੀਆ ਦਾਨ' ਲੈਕੇ ਦੁਖ ਦੇਣ ਦੇ ਬਦਲੇ ਅਮਰ ਸੁਖ ਲੈਕੇ ਨਗਰੀ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹ ਮੌਜਾਂ ਦਾ ਸਾਂਈਂ ਸਮੁੰਦਰ ਕਿਨਾਰੇ ਹੀ ਵਿਚਰਦਾ ਰਿਹਾ। (ਗੁ:ਨਾ:ਚ:-1, ਅਧਿ:36-ਜਗਨ ਨਾਥ ਫੇਰੀ)

(ਖਾ. ਸ. 2-8-2007)

11. ਵਿੱਦਿਅਕ ਜਾਗ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਲੋੜ।

ਸਿਕੰਦਰ ਨੇ ਅਫ਼ਲਾਤੂਨ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਮਨੁਖ ਜਾਤੀ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਖਤਰਨਾਕ ਮਰਜ਼ ਕੇਹੜੀ ਹੈ? ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਅਫ਼ਲਾਤੂਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਖਤਰਨਾਕ ਮਰਜ਼ ਉਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸਦੀ ਹੋਂਦ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਨਾਂ ਹੋਵੇ ਤੇ ਖ਼ਬਰ ਹੋਣ ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾਏ।

ਸਿਕੰਦਰ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ? ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਅਫ਼ਲਾਤੂਨ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਕਿੰਨੀ ਖਤਰਨਾਕ ਤੋਂ ਖਤਰਨਾਕ ਮਰਜ਼ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਸਦੀ ਹੋਂਦ ਦੀ ਖਬਰ ਹੋਣ ਤੇ ਹੀ ਜੇ ਕਦੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਭਰੋਸੇ ਤੇ ਨਿਯਮ ਪੂਰਬਕ ਇਲਾਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ, ਤਦ ਉਸਦੇ ਜੜ ਪਕੜਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਸਦਾ ਖੁਰਾ ਖੋਜ ਮਿਟਾਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਸਕਾਂਗੇ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਮਰਜ਼ ਬੇਖਬਰੀ ਵਿਚ ਜੜ੍ਹ ਪਕੜ ਜਾਏਗੀ ਤੇ ਉਸਦੀ ਹੋਂਦ ਦੀ ਖਬਰ ਪਾਕੇ ਵੀ ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਏਗੀ ਤਾਂ ਓਹ ਬੇਖਬਰੀ ਤੇ ਬੇਪ੍ਰਵਾਹੀ ਵਿਚ ਇੰਨੀ ਪ੍ਰਬਲ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਏਗੀ ਕਿ ਫਿਰ ਉਸਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਹਰ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਤੋਂ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਵੀ ਨਾਕਾਮਯਾਬ ਰਹੇਗੀ ਤੇ ਅੰਤ ਮੌਤ ਹੋਵੇਗਾ।

ਆਪਣੇ ਕੌਮੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਲ ਨਿਗਾਹ ਮਾਰੋ, ਸਿਮਰਨ, ਪ੍ਰੇਮ, ਏਕਤਾ, ਮੈਤਰੀ ਤੇ ਸਹੋਦ੍ਰਤਾ ਲਈ ਅਸਾਂ ਜਨਮ ਲਿਆ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਹ ਮਾਯਾਵੀ ਜਗਤ ਜਿਸਦੇ ਵਿਚ ਵੱਸਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਰਗ ਰਗ ਵਿਚ ਸ੍ਵਾਰਥ, ਖ਼ੁਦਗਰਜ਼ੀ, ਲਾਲਚ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਜਿਸਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦੀ ਨਸ ਨਸ ਵਿਚ ਈਰਖਾ, ਦਵੈਸ਼, ਖੁਦ ਪਸੰਦੀ ਤੇ ਹਉਮੈ ਘਰ ਕਰੀ ਬੈਠੀ ਸੀ

ਜਵਾਲਾ ਮੁਖੀ ਪਹਾੜ ਵਾਂਗ ਫੁਟ ਸਾਡੇ ਤੇ ਆ ਪਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਸੀਂ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਝੰਡੇ ਹੇਠ ਆਏ, ਸਾਡੇ ਵੈਰੀ ਹੋ ਗਏ, ਪੜੋਸੀ ਦੁਸ਼ਮਨ ਬਣ ਗਏ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੀਅ ਦਾਨ ਦੇਣ ਲਈ ਮੁਕਤੀ ਦਲ ਬਣਾਏ ਉਹ ਸਾਡੀ ਜਾਨ ਲੇਵਾ ਹੋ ਗਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਖਜਾ ਲਈ ਤਲਵਾਰ ਚੁਕੀ ਸਾਡੇ ਸਿਰਾਂ ਦੇ ਯਾਚਕ ਬਣ ਬੈਠੇ, ਇਸ ਤਰਾਂ ਨਾਲ ਰਾਜਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਜਾ ਤਕ ਇਕੋ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੀ ਕ੍ਰੋਪਾਤਰ ਹੋ ਸਾਡੇ ਦਬਾਣ ਲਈ ਉੱਠ ਖੜੇ ਹੋਏ, ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਜ਼ੱਰਰਾ ਜ਼ੱਰਰਾ ਵੈਰੀ ਹੋ ਗਿਆ।

ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਵੇਖੋ ਉਹ ਰੋੜੇ ਜੋ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਅਟਕਾਏ ਗਏ, ਉਹ ਜਾਲ ਜੋ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਗਿਰਾਣ ਲਈ ਵਿਛਾਏ ਗਏ, ਉਹ ਕਸ਼ਟ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਂ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਦੁਲਾਰਿਆਂ ਲਈ ਰਚੀ ਗਈ, ਉਹ ਦੁਖ ਜੋ ਏਕਤਾ, ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਸਹੋਦਰਤਾ ਦੇ ਪੁਤਲਿਆਂ ਲਈ ਈਜਾਦ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਆਯੂ ਦੀ ਕੌਮ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵੇਖੇ, ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਉਂਗਲੀਆਂ ਤੇ ਗਿਣੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਸੌ ਸਾਲ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਵੇਖਣੇ ਪਏ। ਉਹ ਆਪਤਾਂ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰਾ ਜ਼ਰਾ ਜਹੀ ਠੋਕਰ ਨਾਲ ਸਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਨਸਲਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਦੇ ਲਾਲੇ ਪੈ ਗਏ, ਉਹ ਹੋਸ਼ ਗੁੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਾਕਿਆਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਬੜੇ ਬੜੇ ਦਮਖਮ ਵਾਲੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਚਕਨਾਂ ਚੂਰ ਹੋ ਗਈਆਂ ਤੇ ਉਹ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਤਖਤੇ ਤੇ ਐਸ਼ਵਰਜ, ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੇ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਬੇਮਿਸਲ ਕੌਮਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਲੇਵਾ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇਵਾ ਤਕ ਨਾਂ ਛਡਿਆ ਇਕ ਵਾਰ ਹੀ ਸਾਡੇ ਤੇ ਆ ਪਈਆਂ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦਾ ਤਿਆਰ ਬਰਤਿਆਰ ਖਾਲਸਾ, ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲੇ ਦਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਤੇ ਬੇਦਾਰ ਰੈਹਣ ਵਾਲਾ ਖਾਲਸਾ ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਸਾਮਣੇ ਛਾਤੀ ਡਾਹ ਕੇ ਖੜਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਹਰ ਮੈਦਾਨ ਆਪਣੇ ਬਿਰਦ ਬਾਣੇ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖੀ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹਰ ਮੈਦਾਨ ਆਪਣੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਫਤੇ ਬਖਸ਼ੀ, ਜਿਸਤੋਂ ਅੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਤੀਰ ਰੂਪੀ ਮਿਜ਼ਗਾਂ ਵਿਚ ਨਿਗਹ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਬੜੀ ਤੇਜ਼ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਚਬਾਣ ਵਾਲੇ ਦੰਦਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਬਾਨ ਵਾਂਗ ਸਲਾਮਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਰਾਹਨੁਮਾਈ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ।

ਖ਼ਾਲਸਾ ਸਲਤਨਤ ਵਿਚ ਡੋਗਰਿਆਂ ਦੇ ਕਦਮ ਰੱਖਣ ਦੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਇਕ ਇਕ ਕਰਕੇ ਜਾਣ ਲੱਗੇ ਤੇ ਸਾਡਾ ਕਦਮ ਪਸਤੀ ਵਲ ਫਿਲਸਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ।

ਸਿਖ ਕੌਮ ਅਜ ਬੜੀ ਨਾਜ਼ਕ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਦੀ ਲੰਘ ਰਹੀ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਕੌਮੀਅਤ ਖਤਰੇ ਵਿਚ ਹੈ, ਧਰਮ ਖਤਰੇ ਵਿਚ ਹੈ, ਸੋਸ਼ੀਅਲ ਹਾਲਤ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿਚ ਹੈ ਸੰਸਾਰਕ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਖਤਰੇ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਵਿਦਜਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕੌਮ ਇਸ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਬੇਖਬਰ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਕੁਝ ਖ਼ਬਰ ਹੈ ਤਦ ਉਹ ਇਸ ਬੇਪ੍ਰਵਾਹੀ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੀ ਖ਼ਬਰ ਨਾਂ ਹੋਣ ਜਹੀ ਹੈ, ਜਿਸਤੋਂ ਕੌਮ ਦਾ ਭਵਿਸ਼ਤ ਭਾਰੀ ਨਾ ਉਮੈਦੀ, ਨਿਰਾਸਤਾ ਤੇ ਮਾਯੂਸੀ ਵਿਚ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਖ਼ਿਆਲ ਨਹੀਂ, ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ, ਅਨੁਮਾਨ ਨਹੀਂ, ਬਲਕੇ ਸੋਲਾਂ ਦੇ ਸੋਲਾਂ ਆਨੇ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕਦੀ ਕੌਮ ਨੂੰ ਇਸ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਦਸ਼ਾ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਖ਼ਬਰਦਾਰ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਤੇ ਖ਼ਬਰਦਾਰ ਕਰਕੇ ਬਚਾਓ ਦੇ ਸਾਧਨ ਨਾ ਸੋਚੇ ਗਏ ਤੇ ਸੋਚਕੇ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਨਾਂ ਆਂਦਾ ਗਿਆ, ਤਦ ਇਹ ਦੀਨ ਤੇ ਦੁਨੀ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਪੰਥ, ਇਹ ਅਕਾਲੀ ਪੰਥ ਕੌਮਾਂ ਦੀ ਘੋੜ ਦੌੜ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਆਪ ਗੁਆ ਬੈਠੇਗਾ।

ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਬਚਾਓ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਤੇ ਕੇਵਲ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ "ਸਿੱਖ" 'ਸਿੱਖਣ ਵਾਲੇ' 'ਪੜ੍ਹਨਵਾਲੇ' 'ਵਿਦਿਆਰਥੀ' ਬਣਾਯਾ ਜਾਏ, ਵਿਦਜਾ ਨਾਲ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰੋਗ ਤੋਂ ਆਗਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੇ ਓਹਨਾਂ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ, ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਤੇ ਧਰਮ ਧੁਜਾਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨਾਮੇ ਰੱਖੇ ਜਾਣ। ਜਿਨਾਂ ਨੇ ਕੌਮ ਦੀ ਆਨ, ਸ਼ਾਨ ਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਖਾਤਰ ਆਪਣਾ ਸਰਬੰਸ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਭਾਈ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ, ਮਨੀ ਸਿੰਘ, ਸੁਬੇਗ ਸਿੰਘ, ਸਬਾਜ ਸਿੰਘ, ਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਹਰ ਕੀਰਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਾਰਨਾਮੇਂ ਰੱਖੇ ਜਾਣ ਜੋ ਜੀਉਂਦੇ ਰਹੇ ਤਦ ਕੌਮ ਲਈ, ਜੇ ਮੋਏ ਤਦ ਕੌਮ ਲਈ। ਫਿਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਰੌਸ਼ਨ ਮੁਨਾਰਿਆਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਆਪਣੇ ਕੌਮੀ ਜਹਾਜ਼ ਨੂੰ ਮੁਖਾਲਫ ਹਵਾ ਦੇ ਥਪੇੜਿਆਂ, ਖਤਰਨਾਕ

ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਟੱਕਰਾਂ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਤੂਫਾਨਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਕੇ ਸਲਾਮਤੀ ਦੇ ਕਨਾਰੇ ਤੇ ਲੈਜਾ ਸੱਕਣ।

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹੁਣ ਜਦ ਕੇ ਅਵਿਦਜਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕੌਮ ਦੀ ਹਾਲਤ ਭਾਰੀ ਖਿਚਾਖਿਚੀ ਵਿਚ ਹੈ, ਕੌਮ ਦੇ ਸੱਚੇ ਸਪੁਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਨਿਕਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੀ ਕੌਮ ਨੂੰ ਜਹਾਲਤ ਦੇ ਪੰਜੇ ਤੋਂ ਛੁਡਾਣ ਲਈ ਤਨ, ਮਨ ਤੇ ਧਨ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਜੇ ਕਦੀ ਤੁਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰੁਸਵਾਈ ਤੇ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਜੇ ਕਦੀ ਤੁਸੀਂ ਦੂਜੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਾਸੋ ਹੀਣਾ ਹੋ ਕੇ ਨਹੀਂ ਜੀਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤੇ ਹਾਂ ਜੇ ਆਪਣੀ ਪਹਲੀ ਗੌਰਵਤਾ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਤਖਤੇ ਤੇ ਚਮਕਣਾ ਚਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਤਦ ਆਪਣੇ ਪੂਰੇ ਬਲ ਨਾਲ ਕੌਮ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆਵਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਇਸ ਸਾਂਝੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕ਼ਾਮਯਾਬ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਗਾ ਦਿਓ।

(ਖਾ. ਸ. 20-9-2007)

12. ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਰਸ।

(ਗੁਰਮੁਖ ਪਤਰ)

{ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਸੁਆਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਇਸ ਪੱਤ੍ਰ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਉਤਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।}

-ਸੰਪਾਦਕ

ਸੁਆਦ ਨਹੀਂ ਆਂਵਦਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜਾਣੇ ਜੋ ਸੁਆਦ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ। ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਤਾਂ ਬੂਟੇ ਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਰਸ ਚੰਦਰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਪਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਐਸੇ ਸਿਆਣੇ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਬੰਦੇ ਦਾ ਧਰਮ ਭਜਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਰ ਦਰੁਸਤ ਸਤਜਾ ਨਾਲ ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਆਸਰੇ। ਰਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਵੱਸ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਅਜੇ ਰਸ ਦਾ ਹੱਕ ਕਿੱਥੇ ਹੈ? ਰਸ ਤਾਂ ਕਦੇ ਕਦੇ ਗੁਰੂ ਝਲਕਾਰਾ ਮਾਤਰ ਦੇ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬੱਚੇ ਡੋਲ ਨਾ ਜਾਣ। ਅਜੇ ਤਾਂ ਜੁੱਧ ਹੈ। ਨਾਮ ਦੇ ਗੋਲੇ ਮਾਰਕੇ, ਮਾਇਆ ਦੇ, ਮੈਲ ਦੇ, ਗੁਬਾਰ ਦੇ, ਘਬਰਾ ਦੇ ਮੋਰਚੇ ਤੋੜਨੇ ਹਨ। ਦਬਾ ਦਬ ਗੋਲੇ ਬਰਸਦੇ ਰਹਿਣ ਤੇ ਵੈਰੀ ਦੇ ਕਿੰਗਰੇ ਢਹਿੰਦੇ ਰਹਿਣ।

ਜਪ ਕੀ ਤੇ ਰਸ ਕੀ? ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਬੀਰ ਰਸ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਂ ਅਸਾਂ ਮਾਰਿਆ ਹੈ, ਜ਼ਰੂਰ ਫਤਹ ਪਾਣੀ ਹੈ। ਬਸ ਗੁਰੂ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖ ਕੇ (ਸਿਮਰਨ ਦੀਆਂ) ਤੋਪਾਂ ਚਲਦੀਆਂ ਰਹਿਣ। ਫਤਹ ਪਾ ਕੇ ਫਿਰ, "ਰਾਮ ਰਾਜ" ਦੇ ਰਸ ਭੋਗਾਂਗੇ, ਸੇਵਾ ਕਰਿਆ ਕਰੋ, ਬਾਣੀ ਪੜਿਆ ਤੇ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਕਰੋ। ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਸੁਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਪਾਹੀ ਦਾ ਕੰਮ ਸਦਾ ਲੜਨਾ ਹੈ, ਪਿਆਰੇ ਜੀ!

ਅਸੀਂ ਨਾਮ ਸੁਆਦ ਆਸਰੇ ਜਪਦੇ ਹਾਂ। ਸੁਆਦ ਤਾਂ ਐਸੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜੋ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਪਾਪ ਕਰਵਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਪਾਪ ਵਿਚ ਰਸ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਪਾਪ ਕੌਣ ਕਰਦਾ? ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਮ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿਚ ਜੇ ਰਸ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਕੌਣ ਨਾ ਜਪਦਾ? ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ "ਸਿਲਾ ਆਲੂਣੀ ਚੱਟਣੀ ਤੁਲਿ ਨ ਲਖ ਅਮਿਅ ਰਸ ਇਖੀ"। (ਵਾ:ਭਾ:ਗੁ:-28/1)

ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਅਲੂਣੀ ਸਿਲਾ ਦੇ ਚੱਟਣ ਦਾ ਸਬਰ ਹੈ, ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ, ਕਸੀਸ ਵੱਟਣ ਨਾਲ ਸਫਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਰਸ ਮਿਲ ਗਿਆ ਤੇ ਨਾਮ ਜਪ ਲਿਆ ਤਾਂ ਕਿਹੜੀ ਵਡੀ ਗਲ ਹੋਈ? ਜਦੋਂ ਰਸ ਟੁੱਟੇ ਤਦੋਂ ਜਪੋ, ਕਸੀਸ ਵੱਟ ਕੇ ਜਪੋ, ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਕੇ ਜਪੋ। ਤਦੋਂ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਗੁਬਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੁਬਾਰ ਨਾਲ ਨਾਮ ਦਾ ਜੁੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਸੁਖ ਕਿੱਥੇ?

ਇਹ ਦੁਗਾੜੇ ਠਕੂ ਨਾਮ ਅਸਲ ਕਲਿਆਣ ਕਰਤਾ ਹੈ। ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਸਾਵਧਾਨ ਤੇ ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਕੇ ਗੋਲਾ ਬਾਰੀ ਕਰੀਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਸੁਆਸ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦਾ ਫਾਇਰ ਕੀਤਿਆਂ ਗੜ੍ਹਾ ਗੜ ਵੈਰੀ ਦੇ ਕਿੰਗਰੇ ਢਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮੋਰਚੇ ਬਾਦ ਮੋਰਚਾ ਫਤਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹੱਤਾ ਕਿ ਕਿਲ੍ਹਾ ਸਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਰਸ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਰਸ ਆਪੇ ਨਾਮ ਜਪਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਕਠਨ ਹੈ ਪਰ ਇਹੀ ਹੈ ਜੋ ਰਸ ਵਾਲੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਫਤਹ ਦਾ ਨੁਕਤਾ ਇਕ ਹੈ ਕਿ ਜਪੀ ਜਾਵੋ ਤੇ ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰੋ। ਜੋ ਸੋਚ ਨੇੜੇ ਆਵੇ ਵਗਾਹ ਮਾਰੋ ਤੇ ਜੀਭ ਨੂੰ ਖਲੋਣ ਨਾ ਦੇਵੋ। ਨਾਮ ਅਸਲ ਕਲਜਾਨ ਕਰਤਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਚਾਰ ਕੁ ਦਿਨ ਰਸ ਆ ਕੇ ਜੇ ਫੇਰ ਗੁਬਾਰ ਪਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਸੇ ਰਸ ਦੇ ਇਸ਼ਕ ਵਿਚ ਬਾਵਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਤੇ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸੁਸਤੀ ਤੇ ਘਬਰਾ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਬਲ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਸੀਸ ਵੱਟ ਕੇ, ਸੁਆਦ ਤੋਂ ਬੇ-ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੋ ਕੇ ਮੋਰਚਾ ਗੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਜਦ ਤਕ ਕਿ ਫਤਹ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਪਤਾ ਨਹੀ ਕਿ ਮੈਂ ਠੀਕ ਹਾਂ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਗਲ ਇਹ ਡਾਢੀ ਸੋਚ ਨਾਲ ਸਮਝ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਜੇ ਪਹਾੜ ਸੈਰ ਕਰਨ ਜਾਓ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾ ਛਡ ਜਾਣਾ। ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਕੇ ਜਪਣਾ। ਕਿਸੇ ਕੁਸੰਗੀ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਦਿਲੀ ਪਿਆਰ

ਨ ਕਰਨਾ, ਅਰਥਾਤ ਮਨ ਨੂੰ ਐਸੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਤੇ ਇਕ ਤਾਕੀਦ ਕਰਨੀ।

ਕਿਸੇ ਦੀ ਬਾਤਬ ਮੈਂ ਕੀ ਕਹਾਂ, ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਫਿਕਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੁਦਈ ਸੁਸਤ ਤੇ ਗਵਾਹ ਚੁਸਤ ਨਾਲ ਕੀ ਬਣੇ? ਹਠ ਕਰਨ ਤੇ ਜੋ ਭਾਰ ਸਹੇੜ ਲਿਆ ਨੇ ਸੋ ਧੋਕੇ ਕੱਢਣਾ, 'ਬਿਨੁ ਬੈਰਾਗ ਨ ਛੂਟਸਿ ਮਾਇਆ॥' ਨਾਲੇ ਚੌਧਰੀ ਬਣੇ, ਨਾਲੇ ਪਾਪੂਲਰ ਹੋਣ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਅੰਦਰ ਵਸੇ ਫੇਰ ਚਾਹੇ ਕਿ ਧਰਮ ਵਿਚ ਭੀ ਸੁਆਦ ਪਿਆ ਆਵੇ (ਇਹ ਔਖੀ ਖੇਡ ਹੈ)। ਉਪਰ ਮੈਂ ਜੋ ਕਹਿਆ ਹੈ ਹਠ ਕਰਕੇ ਬਾਣੀ ਪੜੋ। ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਨਜ਼ਰ ਵੱਜੇ ਕਿ ਮੈਲ ਕਿੱਥੇ ਪਈ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਕੱਢਿਆ ਜਾਵੇ। ਆਪ ਹਿੰਮਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮਦਦ ਉਸਨੂੰ ਕਾਰਗਰ ਹੈ ਜੋ ਆਪ ਹਿੰਮਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਕੋਈ ਹਿੰਮਤ ਹੀ ਨਾ ਕਰੇ ਤੇ ਲੰਮਾ ਹੀ ਪਿਆ ਰਹੇ ਤਦ ਮਦਦ ਕੀ ਸਵਾਰੇਗੀ। ਸਿਵਾਏ ਮਦਦਗਾਰ ਦੇ ਮੋਢੇ ਥਕਾਣ ਦੇ। ਪਰ ਯਤਨ ਦਾ ਮਾਦਾ ਵਧਾਓ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹੁੱਟ ਜਾਇਆ ਕਰੋਗੇ।

"Tell them how to stand on their own legs, Don't supply them with motor-machines."

ਇਹ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਘਾਟਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਮਾਪੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਖੜੋਣਾ, ਤੁਰਨਾ ਆਪ ਸਿਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਠੀਕ ਉੱਕਰ ਗੁਰਮੁਖ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਦਾ ਕੁੱਛੜ ਚੁੱਕਣ ਨਾਲ ਲੱਤਾਂ ਨਿਰਬਲ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ, ਹੋਰ ਹਿੰਮਤ, ਹੋਰ ਪਾਠ, ਹੋਰ ਸੇਵਾ, ਹੋਰ ਵੈਰਾਗ ਕਰੋ।

"ਹਮ ਖ਼ੁਦਾ ਖ਼ਾਹੀ ਓ ਹਮ ਦੁਨੀਆਏ ਦੂੰ।
ਈਂ ਖਿਆਲ ਅਸਤੋ ਮੁਹਾਲ ਅਸਤੇ ਜਨੂੰ।"
ਤਦ "ਵਣਜੁ ਕਰਹੁ ਵਣਜਾਰਿਹੋ ਵਖਰੁ ਲੇਹੁ ਸਮਾਲਿ॥"
(ਪੰਨਾ-੨੨)

ਖਟੀ ਭਾਂਵੇਂ ਘੱਟ ਹੋਵੇ ਪਰ ਘਾਟਾ ਨਾ ਪਵੇ। ਐਦਾਂ:-

"ਲੱਗਾ ਰਹੇਂ ਤਾਂ ਲਗਾ ਰਹੁ ਹਰਦਮ ਕਦੀ ਨ ਡੋਲ।
ਲਗਾ ਰਹੇਂ ਤਾਂ ਲੱਖ ਦਾ ਹਟੇਂ ਤਾਂ ਕੌਡੀ ਮੋਲ"।

ਆਪਣੇ ਸੰਗੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ, ਨਾਲ ਨਾਲ ਲਿਫਟ (ਹੱਲਾ ਸ਼ੇਰੀ) ਦੇਈ ਚਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ ਪਰਸਪਰ ਸਹਾਇਤਾ।

"ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੁਰੁ ਕਰਿ ਮਨ ਮੋਰ॥
ਗੁਰੂ ਬਿਨਾ ਮੈਂ ਨਾਹੀ ਹੋਰ।"
(ਗੌ:ਮ:੫, ਪੰਨਾ-੮੬੪)

(ਖਾ. ਸ. 3-4-2008)

13. ਇਤਿਹਾਸ ਕੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ?

(ੳ) ਓਹ ਅਨਯਮਤੀ ਜੋ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਸੂਰਜ ਵਤ ਰੌਸ਼ਨ ਸਦਾਕਤਾਂ ਵੇਖ ਇੱਧਰ ਰਜੂਅ ਰਖਦੇ ਹਨ,

(ਅ) ਓਹ ਅਸਿੱਖ ਜੋ:

"ਨਾਨਕ ਬਧਾ ਘਰੁ ਤਹਾ ਜਿਥੈ ਮਿਰਤੁ ਨਾ ਜਨਮੁ ਜਰਾ॥"

(ਸਿਰੀ:ਮ:੫, ਪੰਨਾ-੪੪)

ਦੀ ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ ਸੁਣ ਸਿੱਖ ਬਣਨ ਦਾ ਚਾਉ ਰੱਖਣ,

(ੲ) ਉਹ ਬਦੰਸ਼ੀ ਜੋ:

"ਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰ ਗੁਰਿ ਨਾਨਕ ਕਉ ਸਉਪੇ
ਫਿਰਿ ਲੇਖਾ ਮੂਲਿ ਨ ਲਇਆ॥"

(ਸੋ:ਮ:੫, ਪੰਨਾ-੬੧੨)

ਬੁਸ਼ਾਰਤ ਤੋਂ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਝੰਡੇ ਹੇਠ ਜੀਉਣਾ ਚਾਹੁਣ,

(ਸ) ਉਹ ਗਉਰ ਅਛੂਤ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਆਦਮੀ ਜੋ:-

"ਜੋ ਸਰਣਿ ਆਵੈ ਤਿਸੁ ਕੰਠਿ ਲਾਵੈ॥"

(ਬਿਹਾ:ਮ:੫, ਪੰਨਾ-੫੪੪)

ਦੀ ਸੱਦ ਸੁਣ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦਾ ਅਮਰ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁਣ,

(ਹ) ਓਹ ਮੌਤ ਦੇ ਤਰਾਸ (ਡਰ) ਤੋਂ ਭੈ ਭੀਤ ਹੋਏ ਜੀਵ ਜੋ:-

"ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਭੇਟੀਐ ਪੂਰੀ ਹੋਵੈ ਜੁਗਤਿ।
ਹਸੰਦਿਆ ਖੇਲੰਦਿਆ ਪੈਨੰਦਿਆ ਖਾਵੰਦਿਆ ਵਿਚੇ ਹੋਵੈ ਮੁਕਤ।"

(ਗੂ: ਵਾਰ, ਪੰਨਾ-੫੨੨)

ਦੀ ਸੋ ਸੁਣ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁਣ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇਸ ਅਕਾਂਖਯਾ ਦਾ ਉੱਤਰ ਸਿਖਾਂ ਵਲੋਂ ਕੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਦਾ ਵਰਤਾਉ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੰਗਤ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਲੂਕ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ?

ਜੋ ਆਦਮੀ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਲਈ:-

'ਗੁਰਿ ਕਹਿਆ ਸਾ ਕਾਰ ਕਮਾਵਹੁ।' (832) ਫਰਜ਼ ਹੈ। ਉਹ ਕਾਰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਦ ਕਿੱਥੇ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਕਦ ਕੀਤੀ ਹੈ? ਆਦਿਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਉਸ ਲਈ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ, ਹੀਲ, ਹੁੱਜਤ, ਚੂੰ, ਚਰਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਥਾਂ ਨਹੀਂ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਜਾਣ ਉਸਨੂੰ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਉਸਦਾ ਧਰਮ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਕਰਨ ਜੋਗ ਕੰਮ ਹੈ।

ਹਾਂ ਜੇ ਉਹ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੇ ਤਦ ਸੋਚ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਕਾਰ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਮਯਾਬੀ ਨਾਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਸ।

ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਹ ਭੀ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਆਸ਼ਾ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਗੁਰ ਇਤਹਾਸ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਟੀਕਾ ਤੇ ਤਫਸੀਰ (explanation) ਦਾ ਕੰਮ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜੇ ਕੋਈ ਵਯਕਤੀ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਮਲੂਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਬਾਬਤ ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਕੀ ਕੈਂਹਦਾ ਹੈ ਤਦ ਉਸਨੂੰ ਆਦਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਵੇਖਣ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਫ਼ਰ ਵਿਚ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਹਿੰਦ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਇਸਲਾਮ ਦੋਹਾਂ ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਇਕ ਆਦਮੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੰਗ ਰਖਯਾ, ਅਗਰ ਆਪ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਕਾਂਸ਼ੀ, ਜਗਨ ਨਾਥ, ਪ੍ਰਯਾਗ ਆਦਿ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਗਏ, ਤਦ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਹ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਮਕੇ, ਮਦੀਨੇ, ਈਸਾਈਆਂ ਤੇ ਬੋਧੀਆਂ ਦੇ ਲਾਸਾਂ ਆਦਿਕ ਸ਼ੈਹਰਾਂ ਵਿਚ ਅਪੜ ਸਿੰਘ-ਨਾਦ ਵਜਾਇਆ।

ਸੋਚਣ ਦੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕਦੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਹਿੰਦ ਲਈ, ਨਹੀਂ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਕੇਵਲ ਹਿੰਦੂਆਂ ਲਈ, ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਕੇਵਲ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਛਤ੍ਰੀ ਤੇ ਵੈਸ਼ਾਂ ਲਈ ਹੀ

ਸਮਝਦੇ ਤਦ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਕੇ, ਮਦੀਨੇ ਦੇ ਬਿਖੜੇਰ ਸਤੇ, ਬਗਦਾਦ ਆਦਿਕ ਦੇ ਦੂਰ ਦਰਾਜ਼ ਦੇ ਸਫਰ ਤੇ ਲਾਸਾਂ ਆਦਿਕ ਦੇ ਪੁਰ ਖੇਤਰ ਦੇਸ਼ਾਂਟਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਸੀ? ਕੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦਾ ਉਕਤ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਜਾਣਾ ਤੇ ਉਥੋਂ ਦੀ ਆਮ ਜਨਤਾ ਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਤ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਨਾਣਾ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੇ ਮਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਲਈ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਸਮਝਦੇ ਸੀ? ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਆਪਣੇ ਇਸ ਬਚਨ:-

"ਸਭੇ ਸਾਂਝੀਵਾਲ ਸਦਾਇਨਿ
ਤੂੰ ਕਿਸੈ ਨਾ ਦਿਸਹਿ ਬਾਹਰਾ ਜੀਓ॥"
(ਮਾਝ:ਮ:੫, ਪੰਨਾ-੯੭)

ਨੂੰ ਸਿਖੀ ਦਾ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਅਸੂਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਦਸ ਕੇ ਖੁਦ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ਾਂਤਰਾਂ ਦੇ ਮਤ ਮਤਾਂਤਰਾਂ ਵਿਚ ਰਟਨ ਕਰਕੇ ਅਮਲੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਦਸੀ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਪਾਸ ਪ੍ਰਿਥੀ ਮਲ ਤੇ ਤੁਲਸਾ ਆਏ, ਉਹਨਾਂ ਜਾਤਿ ਅਭਿਮਾਨ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਭਨਜੋ ਸੁਨ ਸੋਇ।
"ਜਾਤ ਪਾਤਿ ਗੁਰੁ ਕੀ ਨਹਿੰ ਕੋਇ।
ਉਪਜਹਿੰ ਜੇ ਸ਼ਰੀਰ ਜਗ ਮਾਹੀਂ।
ਇਨ ਦੀ ਜਾਤਿ ਸਾਚ ਸੋ ਨਾਹੀਂ।
ਬਿਨਸ ਜਾਤ ਇਹ ਜਰਜਰਿ ਹੋਇ।
ਅਗੈ ਜਾਤਿ ਜਾਤ ਨਹਿ ਕੋਇ।
'ਆਗੇ ਜਾਤਿ ਨ ਜੋਰੁ ਹੈ ਅਗੈ ਜੀਉ ਨਵੇ"
ਜਿਨ ਕੀ ਲੇਖੈ ਪਤਿ ਪਵੈ, ਚੰਗੇ ਸੇਈ ਕੇਇ'॥
ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ।
ਆਗੇ ਜਾਤਿ ਨ ਜੋਰ ਸਿਧਾਰਾ
ਉਪਜੈ ਤਨ ਇਤਹੀਂ ਬਿਨਸੰਤੇ।
ਆਗੇ ਸੰਗ ਨ ਕਿਸੇ ਚਲੰਤੇ।

ਸਿਮਰਜੋ ਜਿਨ ਸਤਨਾਮ ਸਦੀਵਾ।
ਸਿੱਖਨ ਸੇਵ ਕਰੀ ਮਨ ਨੀਵਾਂ।
ਤਿਨ ਕੀ ਪਤ ਲੇਖੇ ਪਰ ਜਾਇ।
ਜਾਤਿ ਕੁਜਾਤਿ ਨ ਪਰਖਹਿ ਕਾਇ॥
(ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਯ ਰਾ: ੧ ਅ: ੪੦)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਭਾਈ ਢੇਸੀ ਤੇ ਭਾਈ ਜੋਧਾ ਆਏ, ਉਹਨਾਂ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਤੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਗੁਰਾਂ ਨੇ-

ਪੰਥ ਨਵੀਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਕਰਯੋ।
ਭੇਦ ਬਰਨ ਜਾਤੀ ਪਰ ਹਰਯੋ।
ਚਤੁਰ ਵਰਨ ਏਕ ਦੇਗ ਅਹਾਰਾ।
ਇਕ ਸਮ ਸੇਵਹ ਧਰਉਰ ਪਜਾਰਾ।
(ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਯ ਰਾਸ ੧, ਅਧ: ੪੩)

ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਅਕਬਰ ਪਾਸ ਜਾਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਬਤ ਸ਼ਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨੇ:-

ਚਤੁਰ ਬਰਨ ਕੋ ਇਕ ਮਤ ਕਰਯੋ।

....
ਇਕ ਥਲ ਭੋਜਨ ਸਭ ਕੋ ਖਈ।
ਸ਼ੰਕਰ ਬਰਨੇ ਪ੍ਰਜਾ ਅਬ ਭਈ।
(ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਯ, ਰਾ:੧ ਅ: ੪੩)

ਫਿਰ ਇਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਬਿਸ਼ੰਭਰ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-

ਬਡੇ ਲਘੁ ਕੋ ਭੇਦ ਨਹਿ ਸਿਖਜਾ
ਲੇਵੈ ਸਿੱਖਰ ਬਰਨ ਜਾਤਿ ਕੋ ਦੂਰ
ਧਰ ਐਸੋ ਸਿਖ ਸੁ ਲਿਖ।
(ਰੁਤਿ ੫, ਅ:੭੧੫)

1758 ਬਿਕਰਮੀ ਨੂੰ ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਕੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਡਿਗ ਪਿਆ, ਉਸਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਫੜ ਖੜਿਆ ਤੇ ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਕਰ ਲਿਆ, ਜਦ ਇਹ ਅਰੋਗ ਹੋ ਗਿਆ ਤਦ ਫਿਰ ਖਾਲਸੇ ਪਾਸ ਆ ਗਿਆ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਸਿੰਘ ਸਜਾ ਲਿਆ। (ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੁਤਿ 6 ਅਧਜਾਇ 18)

1761 ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੁਕਤਸਰ ਦਾ ਜੰਗ ਜਿਤਕੇ ਅਥਲੂ ਮੈਹਮੇ ਪਿੰਡ ਪਾਸ ਉਤਾਰਾ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਬਹਿਮੀ ਸ਼ਾਹ ਸਯਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਆਇਆ ਤੇ ਖਾਲਸਾ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਬਿਨੈ ਕੀਤੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜਾਇਆ ਤੇ ਮਹਿਮਾ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਰਖਯਾ। (ਪ੍ਰਿਥਮ ਐਨ ਧਿਆਏ 10)

ਜਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ 1981 ਨੂੰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਬ੍ਰਿਧ ਮਾਈ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਤੇ ਸਿਖੀ ਸਿਦਕ ਦੇ ਖਿਚੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਗਏ, ਤਾਂ ਇਕ ਦਿਨ 6 ਹਿੰਦੂ, ਜੋ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਏ ਹੋਏ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਭੇਦ ਕਰ ਲਿਆ। (ਬਿਜੈ ਮੁਕਤ ਸਾਖੀ 74)

ਇਕ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਨੂੰ ਸ਼ੁਧ ਕਰਕੇ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਅਨੰਦ ਪੜ੍ਹਾ ਲਿਆ ਜਦ ਇਹ ਜੋੜੀ ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਈ, ਤਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਰਖਯਾ।

ਇਹ ਤੇ ਐਹੋ ਜਹੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਦਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਗਲ ਸਪਸ਼ਟ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਸਿਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮਾਤਰ ਲਈ ਦਸਿਆ ਹੈ। ਸਿਖ ਧਰਮ ਦੇ ਦਰਵਾਜੇ ਜੇ ਕਿਸੇ ਜਾਤੀ ਲਈ ਅਜ ਬੰਦ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਇਹ ਗੁਰਮਤ ਤੇ ਗੁਰ ਆਸ਼ੇ ਦੇ ਉਕਾ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਤਾਂ ਡੰਕੇ ਦੀ ਚੋਟ ਨਾਲ ਹੋਕਾ ਦੇਕੇ ਕੈਂਹਦੇ ਹਨ:-

ਜਾਤ ਵਰਨ ਦੀ ਕਾਨ ਤਜ ਮਿਲਹਿ ਖਾਲਸੇ ਸੰਗ
ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੋ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰ ਮਨ ਰੂਪ ਗੂੜ੍ਹਾ ਰੰਗ।

(ਖਾ. ਸ. ੭-੮-੨੦੦੮)

14. ਗੁਰਪੁਰਬ ਵਾਲੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਦਿਨ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ?

1. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉੱਠ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ।
2. ਨਿੱਤ ਨੇਮ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ।
3. ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਲਾਉਣੀ ਯਾ ਸੁਣਨੀ।
4. ਕਥਾ ਤੇ ਵਖਿਆਨ ਕਰਨੇ ਤੇ ਸੁਣਨੇ ਅਰ ਕੜਾਹ ਪਰਸ਼ਾਦ ਵਰਤਾਣੇ।
5. ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਮਨ ਅੰਦਰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਲਖ ਲਖ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰਨਾ।
6. ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਖੋਜਣਾ ਜੋ ਅਸੀਂ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਸਿੱਖ ਹਾਂ?
7. ਕਾਮ ਕਰੋਧ ਲੋਭ ਮੋਹ ਹੰਕਾਰ ਆਦਿ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਲਈ ਅਰਦਾਸੇ ਸੋਧਣੇ ਤੇ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ।
8. ਸਾਫ ਪੁਸ਼ਾਕੇ ਪਹਿਰਨੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ ਪਹਿਰਾਉਣੇ।

---

* ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਲੇਖਕ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਪਵਿਤ੍ਰ ਖਿਆਲ/ਸੁਝਾ ਸੈ.ਗੁ.ਨਾ.ਸਾ.- 441 ਦੀ ਗੁਰਪੁਰਬ ਸਪਤਮੀ ਨੂੰ ਕਲਮਬੰਦ ਕੀਤੇ ਸਨ ਤੇ 'ਗੁਰਪੁਰਬ ਗੁਲਜ਼ਾਰ' ਨਾਮ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਯਾਰ੍ਹਵੇਂ ਖੇੜੇ ਵਿਚ ਛਪੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਿਆਲਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਗੁਰਪੁਰਬਾਂ ਲਈ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਅੰਕ 5 ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਬਦ "ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲੇ" ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਅੰਕ 6 ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਬਦ "ਕਲਗੀਧਰ" ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਸਤਾਖ਼ੀ ਪਰ ਸਾਡਾ ਲਕਸ਼ ਨੇਕ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਲੇਖਕ ਜੀ ਤੇ ਉਧਾਰਚਿਤ ਪਾਠਕ ਜੀ ਮਾਫ਼ੀ ਬਖਸ਼ਨਗੇ। -ਸੰਪਾਦਕ

9. ਆਪਣੇ ਪਰਵਾਰ ਤੇ ਮਿਤਰਾਂ ਨਾਲ ਰਲਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਣੇ।
10. ਘਰ ਘਰ ਦੀਪ ਮਾਲਾ ਕਰਨੀਆਂ ਤੇ ਉਤਸ਼ਵ ਕਰਨੇ।
11. ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ ਦੇ ਲੇਖ ਤੇ ਖਾਲਸਾ ਟ੍ਰੈਕਟ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਮਨ ਖਿਚਵੇਂ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹਨੇ ਤੇ ਸੁਨਾਉਣੇ।
12. ਆਪਣੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਤੇ ਧੀਆਂ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਗਾਤਾਂ ਘਲਣੀਆਂ।
13. ਆਪਣੇ ਮਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਪੁਰਬ ਕਾਰਡ ਭੇਜਣੇ।
14. ਵਿਛੜੇ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਮੇਲਣਾ।
15. ਪੰਥ ਵਿਚੋਂ ਫੁਟ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ।
16. ਧਰਮ ਕਾਰਜਾਂ ਵਾਸਤੇ ਅਰਦਾਸੇ ਕਰਾਉਣੇ।
17. ਜੇ ਦੁਆਨੀ ਫੰਡ ਚੀਫ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਨੂੰ ਨਾ ਭੇਜਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੁਣ ਜ਼ਰੂਰ ਭੇਜਣਾ।
18. ਬੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣਾ।

(ਪੁਸਤਕ ਗੁਰਪੁਰਬ ਗੁਲਜ਼ਾਰ, ਖੇੜਾ-11)

15. ਗੁਰੂ*।

'ਗੁਰੂ'! ਸਦਕੇ! ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ
ਦੱਸੋ ਜੀ 'ਗੁਰੂ' ਕਿਸ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ?

ਪੁੱਛੋ ਭਾਈ, ਪੁੱਛੋ, ਜਮ ਜਮ ਪੁੱਛੋ, ਪੁੱਛਿਆਂ ਸਾਰੇ ਲੋਕੀਂ ਇਹ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਬਈ 'ਗੁਰੂ' ਦਾ-

{1} ਇਕ ਅਰਥ ਹੈ 'ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ' ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
{2} ਦੂਆ ਅਰਥ ਹੈ 'ਵੱਡਾ'।
{3} ਤੀਆ ਅਰਥ ਹੈ 'ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਦਾਤਾ'।
{4} ਚੌਥਾ ਅਰਥ ਹੈ 'ਉਸਤਾਦ', ਸਿੱਖਜਾਦਾਤਾ।
{5} ਪੰਜਵਾਂ ਅਰਥ ਹੈ 'ਮੁਰਸ਼ਿਦ'।
{6} ਛੇਵਾਂ ਅਰਥ ਹੈ 'ਪੈਗ਼ੰਬਰ'।
{7} ਸਤਵਾਂ ਅਰਥ ਹੈ 'ਅਵਤਾਰ'।
{8} ਅਠਵਾਂ ਅਰਥ ਹੈ 'ਖ਼ੁਦਾ', 'ਰੱਬ'।

ਪਰ ਭਾਈ! ਜੋ 'ਸਿੱਖ' ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਅਰਥ ਕੀ ਹੈ?

ਗੁਰੂ ਦਾ ਅਰਥ

ਜੀਓ ਜੀ! ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਰਥ ਹੈ:-

ਇਕ ਸਭ ਤੋਂ ਪਿਆਰਾ, ਪਿਆਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ

* ਇਹ ਖਿਆਲ 14 ਪੋਹ ਸੰਮਤ ਗੁ. ਨਾ. ਸਾ. 448 (28 ਦਸੰਬਰ 1917) ਦੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਸਪਤਮੀ ਦੇ ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਛੰਦ ਮੁਕਤ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੈ। (ਸੰਪਾਦਕ)

ਪਿਆਰਾ, ਇਕ ਸਮਝ ਦੀਆਂ ਡੂੰਘਾਈਆਂ ਤੋਂ ਭੀ ਡੂੰਘੇ ਥਾਂ
ਵਸਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ, ਸੱਚਾ, ਸੁੱਚਾ,
ਪਿਆਰਾ, ਮਿੱਠਾ ਲੱਗਣ ਵਾਲਾ,
ਸੱਚੀ ਮੁੱਚੀ ਅੰਦਰ ਵਸਦਾ ਵਜੂਦ,
ਅੰਤਰ 'ਵੱਸਦਾ' ਮਿੱਠਾ ਵਜੂਦ। ਜੀਓ ਜੀ!
ਫੇਰ ਨੈਣੀ ਵੱਸਦਾ ਮਿੱਠਾ ਵਜੂਦ।
ਜੀਓ ਜੀ! ਫੇਰ ਜਿਧਰ ਜਿਧਰ ਨਜ਼ਰ ਜਾਏ ਓਧਰ ਓਧਰ ਵੱਸਦਾ
ਵਜੂਦ।
ਆਹੋ ਨੀ, ਰਹਿੰਦਾ ਨੀ
ਹਰਦਮ ਰਹਿੰਦਾ
ਅੱਖੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ।
ਜਿਸਨੂੰ 'ਸਿੱਖ' ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਜਾਮੇ ਵਿਚ ਡਿੱਠਾ
ਯਾ ਸੁਣਿਆਂ ਸੀ। ਤੇ ਹੁਣ ਜਿਸ ਦੇ ਜਾਗਤੀ
ਜੋਤ ਸਦਾ ਸਲਾਮਤ ਵਜੂਦ ਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ਬੇਸ਼ੁਬਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਉਸਦੇ
ਆਤਮਾਂ ਵਿਚ ਇਉਂ ਦਾ ਹੈ ਕਿ
ਉਹ ਵਜੂਦ ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ-
'ਆਹੋ ਨੀ ਰਹਿੰਦਾ ਨੀ
ਹਰ ਦਮ ਰਹਿੰਦਾ
ਮੇਰੇ ਨੀ ਅੰਦਰੇ।'
ਛਹਿਬਰਾਂ ਲਾਈ ਰਖਦਾ ਹੈ
ਤੇ ਉਹ ਏਸ 'ਸੰਗੀਤ ਥਾਟ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ:

"ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੁਰੁ ਕਰਿ ਮਨ ਮੋਰ॥
ਗੁਰੂ ਬਿਨਾ ਮੈ ਨਾਹੀਂ ਹੋਰ॥"
{ਗੌਂਡ ਮ: ੫/੮੬੪}

{ਕ: ਧ: ਚ:-੨, ਅਧਿ:-੯੭}

16. ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ।

ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ: ਇਹ ਤਾਂ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਸ਼ੈ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਜੋੜੋ, ਮਨ ਜੋੜੋ ਉਸ ਤੇ ਮਨ ਕੁਛ ਟਿਕਣ ਲਗ ਜਾਏਗਾ, ਪਰ ਇਉਂ ਟਿਕਿਆ ਮਨ 'ਭਾਉ' ਬਿਨਾਂ, ਕੀਹ ਸਾਰੇਗਾ? ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਕੁਛ ਸ਼ਕਤੀ ਵਧ ਜਾਏ ਤਾਂ ਵਧ ਜਾਏ, ਪਰ ਜੀਵਨ ਦਾ ਪਰੋਜਨ ਤਾਂ ਹੈ 'ਜੀਵਨ ਦਾਤਾ ਨਾਲ ਮੇਲ'। ਜੀਵਨ ਦਾਤਾ ਹੈ ਚੇਤਨ, ਜਿਉਂਦੀ ਜਾਗਦੀ ਹੋਂਦ, ਸਰਬ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਕਾਣ, ਸਰਬ ਦੀ ਜਿੰਦ ਦੀ ਜਿੰਦ, ਅਸੀਂ ਬੀ ਹੋਏ ਰੂਹ, ਜਿੰਦ। ਜਿੰਦ ਨੇ ਜਿੰਦ ਨੂੰ ਮਿਲਨਾ ਹੈ। ਨਿਕੀ ਜਿਹੀ ਜਿੰਦੜੀ ਨੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਤੇ ਅਮਿੱਤ ਜਿੰਦ ਨੂੰ ਮਿਲਨਾ ਹੈ। ਦੁਖਾਂ ਨਾਲ ਵਿਹੜੀ ਜਿੰਦ ਨੇ ਸਦਾ ਸੁਖੀ ਜਿੰਦ ਨਾਲ ਵਸਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਦੋ ਜਿੰਦਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨਹਾਰ ਵਸਤੂ 'ਪਿਆਰ' ਹੈ। ਹਾਂ, ਜਿੰਦੜੀ ਨੂੰ ਜਿੰਦ ਨਾਲ ਮੇਲਦਾ ਹੈ 'ਪਜਾਰ'।

'ਵਿਭੂਤੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ ਦੇ ਸਾਧਨ ਕਰਨੇ' ਆਪਣੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਵਧਾਉਣ ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਸਮਰਥ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਰਗ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਨਿਜ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਸਦਾ ਦੇ ਮੇਲੇ-ਉਸ ਨਾਲ ਮੇਲੇ, ਜੋ ਸਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਬਖਸ਼ ਸਕਦੇ। ਕਿਉਂ? ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਮਨ ਦਾ ਝੁਕਾਉ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ ਦੇ ਸਾਧਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਵੀ ਅਪਣੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਵਲ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਂ, ਦੀਸਣਹਾਰ ਦੇ, ਜੋ ਬਿਨਸਣਹਾਰ ਹੈ, ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਗੁ: ਨਾ: ਚ: ਭਾਗ-1, ਅਧਿ-6)

17. ਭੋਗ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ।

ਵਿਕਾਰ ਸਾਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਵਿਕਾਰ ਹਨ ਮਨ ਦੀ ਇਕ ਗਤੀ-ਮਨ ਦੇ ਪਦਰਥਾਂ ਵਲ ਖਿੱਚ ਖਾਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ੍ਕੇ ਭੋਗਣ ਦੀ। ਭੋਗਣ ਨਾਲ ਭੋਗ ਸਮੇਂ ਰਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਸਰੀਰ ਦਾ ਬਲ ਖਰਚ ਹੋਕੇ ਤੇ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਖਰਚ ਹੋਕੇ ਮਗਰੋਂ ਨਿਤਾਣਪੁਣਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਹੁਤ ਭੋਗਾਂ ਮਗਰੋਂ ਰੋਗ ਉਪਜਦੇ ਹਨ। **'ਭੋਗੀ ਕਉ ਦੁਖੁ ਰੋਗ ਵਿਆਪੈ॥'** (ਪੰ.੧੧੮੯) ਭੋਗਾਂ ਦਾ ਰਸ ਹੈ ਹੀ ਆਪੇ ਦੇ ਖਰਚ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਫਲ। ਜਿਵੇਂ ਆਤਸ਼ਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ ਅਪਣੀ ਲੁਭਾਇਮਾਨਤਾ ਵਿਖਾਉਣ ਤੇ ਚਮਤਕਾਰ ਮਾਰਨ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਖਰਚ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕੁਛ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭੋਗ-ਰਸ ਵਿਚ ਆਪਾ ਖਰਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਮਨ ਜੋ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਬਾਹਰਲੇ ਅਕਸ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਭੋਗ ਵੇਲੇ ਡੂੰਘੇ ਅਕਸ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਅਕਸ ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਬਹਿਕੇ ਛਾਈਆਂ ਪਾਕੇ ਉਸਤੇ ਮਾਨੋ ਮੈਲ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਮੈਲਾ ਜਿਹਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਭੋਗਾਂ ਦੇ ਅਕਸਾਂ ਦੀਆਂ ਝਰੀਟਾਂ ਦੀ ਧੁੰਦ ਛਾਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਧੁੰਦ ਵਿਚ ਨਿੱਤ ਦੇ 'ਭੋਗ-ਅਭਜਾਸ' ਕਰਕੇ ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਰੁਚੀ ਇੰਨੀ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਫਿਰ ਬਿਰਤੀ ਬਾਹਰ ਮੁਖ ਹੀ ਹੋਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਮਨ ਤੋਂ ਇਹ ਕਬਜ਼ਾ ਤਾਂ ਉਠਦਾ ਹੈ ਜੇ ਕੋਈ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਏ। ਸੋ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੈ ਸੇਵਾ। ਫਿਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਅਭਿਆਸ, ਪਾਠ ਵੀਚਾਰ ਤੇ ਕੀਰਤਨ। ਫਿਰ ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ-ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਣ। ਫੇਰ ਸਾਂਈਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਗੁ:ਨਾ:ਚ: ਭਾਗ 1, ਅਧਿ-6)

18. ਸੇਵਾ।

ਸਰੀਰ ਦਾ ਰੌ ਅਪਣੱਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਉੱਠ ਕੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵੱਲ ਪੈਣ ਕਰਕੇ ਮਨ ਦਾ 'ਆਪਾ ਲੋਚਨ' ਦਾ ਥਰ ਟੁੱਟਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਮਨ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ, ਮਨ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਕੰਡੇ ਤੇ ਤੋਲ ਤੋਲ ਕੇ ਲਾਹੇ ਤੇ ਤੋਟੇ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਸਿਆਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ, ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਸਰ ਮਨ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਲਾਉਣ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਬੇਥਵੇ ਖਿੰਡਾਉ ਤੋਂ ਮਨ ਇਕ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਰੁਖ਼ ਪਕੜਦਾ ਹੈ। ਤੀਸਰੇ ਇਹ ਬਾਣੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਤੋਂ ਆਈ ਹੈ ਤੇ ਉੱਥੇ ਧੁਰੋਂ ਆਈ ਸੀ। ਸੋ ਬੇਮਲੂਮ ਪਾਠਕ ਦੇ ਮਨ ਦਾ ਰੁਖ਼ ਉਧਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਵਾਕ ਹੈ-

> **"ਇਹ ਬਾਣੀ ਮਹਾ ਪੁਰਖ ਕੀ**
> **ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸਾ ਹੋਇ॥"**
> (ਗਮ:ਦ:ਓਅੰਕਾਰ ਦ:ਮ:੧-੪੦)

ਫਿਰ ਬਾਣੀ ਨਾਮ ਦੀ ਕੀਮਤ ਦੱਸਦੀ ਹੈ। ਨਾਮ ਵਲ ਪ੍ਰੇਰਦੀ ਹੈ, ਾਮ ਵਿਚ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ। 'ਨਾਮ' ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਨਾਮੀ ਵਲ ਰੁਖ਼। ਹਾਂ ਨਾਮ' ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਕਿ 'ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ' ਜਪਦੇ ਾਂ। ਨਾਮ ਪਿਆਰੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਨਾਮ ਜਪ ਨਾਲ ਪਿਆਰਾ ਯਾਦ ਵਿਚ ਸਦਾ ਹੈ। ਯਾਦ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣੇ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨ ਕਹੀਦਾ ਹੈ। 'ਸਿਮਰਨ' ਰਥਾਤ 'ਯਾਦ' ਪਿਆਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮ ਮੇਲਣ ਹਾਰ ਹੈ-ਜੀਵ ਨੂੰ ਸ਼੍ਵਰ ਨਾਲ, ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਨਾਲ, ਆਨੰਦ ਸਰੂਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ।

ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਮਾਰਗ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਟੋਰਿਆ ਇਸ ਤੇ ਟੁਰਿਆਂ ਜਗਯਾਸੂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹੇ ਤੇ ਗਾਂਵੇਂ, ਤਦ ਮਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਮ ਵਲ ਰੁਖ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਕਾਰ ਮੂਰਤਾਂ ਤੋਂ ਮਨ ਉੱਚਾ ਉੱਠਕੇ ਸਕਤੇ ਵਲ, ਅਰਥਾਤ ਰੱਬ ਵਲ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਈ 'ਯਾਦ' ਨੇ 'ਪਿਆਰ' ਦਾ ਰੁਖ਼ ਫੜ ਲਿਆ। ਹੁਣ ਅੰਦਰ ਨਿਰਮਲ ਹੋਕੇ ਸਾਂਈਂ ਵਿਚ ਜੁੜਨ ਲਗ ਪਿਆ। ਮੈਲ ਘੱਟ ਗਈ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲ ਮਨ ਦਾ ਧਾਉਣਾ ਘਟ ਕੇ ਮਨ ਆਪੇ ਵਿਚ ਖਲੋਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦੀ ਯਾਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਖ਼ਿਆਲ ਵਿਚ ਉਸਦੀ ਹੋਂਦ ਦੇ ਖ਼ਿਆਲ ਵਿਚ ਖੜੋਂਦਾ ਹੈ। ਐਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਹਰੋਂ ਤਰੁਟਕੇ ਅੰਦਰੇ ਉਪਰ ਵਾਰ ਨੂੰ ਰੁਖ਼ ਪਕੜਕੇ ਮਨ ਟਿਕਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਸੂਸਥ ਬਿਵਸਥਾ ਅੰਦਰ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਚਜਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਤੇ ਟਿਕਾਉ ਤੇ ਨਿਰਮਲਤਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਏਹ ਆਪਾ ਨਿਰਮਲ ਹੋਣ ਤੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਸਾਰੇ ਵਿਆਪਕ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਜੀ ਦੇ ਮੇਲ ਦੀ ਕੋਈ ਰਮਜ਼ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। (ਇਹ ਹੈ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਦਾ ਫਲ)

(ਗੁ:ਨਾ:ਚ: ਭਾਗ 1, ਅਧਿ-6)

19. ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਉਦਾਸ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਪ ਕਿਰਤੀ ਹਨ, ਮੋਦੀ ਖਾਨਾ ਟੋਰਦੇ ਹਨ, ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਸੁਰਤ ਸਾਂਈਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਂਵ ਤਾਂ ਤੋਲਣ ਤੱਕਣ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਦੋ ਧੜਵਾਈ ਹਨ, ਪਰ ਕਦੇ ਮੌਜ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਗੱਦੀ ਤੋਂ ਉੱਠਕੇ ਤੋਲਣ ਬੀ ਆ ਬਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵੇਰ ਤੋਲਦੇ ਜਦ 'ਤੇਰਾਂ' ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ 'ਤੇਰਾਂ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇਰਾ ਤੇਰਾ' ਕਹਿਣ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਕਹਿੰਦੇ ਤਾਰ ਬੱਝਕੇ ਅੱਖੀਂ ਜੁੜ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਤੱਕੜੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਉਸੇ ਰੰਗ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਕਦੀ 'ਪਾ' ਦੇ ਵੱਟੇ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ 'ਧੰਨ ਪਾ' ਹਾਂ 'ਪਾ ਸਾਈਆਂ! ਪਾ, ਮਿਹਰਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਪਾ'।

ਫਿਰ ਦੇਖੋ ਕੰਮ ਛੱਡਦੇ ਸਾਰ ਕੀਰਤਨ ਆਰੰਭ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਮਗਰੋਂ ਤੀਜੇ ਪਹਿਰ ਘਰ ਸ਼ਹਿਰ ਛੱਡ, ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਜਾ ਬੈਠਦੇ ਹਨ। ਅਚਰਜ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਹੈ। ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਹੈਨ, ਪਰ ਮੋਹ ਨਹੀਂ। ਪਦਾਰਥ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਾਰਾ ਅਭਜਾਗਤਾਂ ਤੇ ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਤੇ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵੇਰ ਸ਼ਿਕੈਤਾਂ ਹੋ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਉਜਾੜਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਮੁਹਾਸਿਲ ਲੇਖਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮਾਲ ਤੇ ਨਕਦੀ ਠੀਕ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਖਾਤੇ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਕੁਛ ਜਮਾਂ ਹੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਇਲਾਹੀ ਬਰਕਤ ਹੈ। ਮੱਥਾ ਨੂਰ ਝਮਕਦਾ ਹੈ, ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਇਲਾਹੀ ਬਰਕਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਹੱਥ ਧਰ ਦੇਣ ਨਿਹਾਲ ਕਰ ਦੇਂਦੇ

ਹਨ। ਸਾਧਨ ਤੱਕੋ ਤਾਂ ਹਠ ਯੋਗ ਤੱਕ ਬੀ ਕਰ ਚੁਕੇ ਹਨ, ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨ ਕਮਾ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਆਤਮਾਂ ਦੀ ਕਲਜਾਨ ਵਾਸਤੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦੇ ਲੋਕ ਜੋਗੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ, ਸਾਰੇ ਧਿਆਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ, ਸਾਰੇ ਤਜਾਗੀ ਸੰਨਜਾਸੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਫਿਰ ਤੱਕੋ, ਏਹ ਸਾਧਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਭਾਈਚਾਰਾ ਛੋਡਕੇ ਬਨੀਂ ਜਾ ਵੱਸਦੇ ਹਨ। ਪਿਛੋਂ ਭਾਈਚਾਰਾ ਚੰਗੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਧਨ ਉਹ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਜੋ ਸਭ ਕੋਈ-ਜੋ ਕਰਨਾ ਚਾਹੇ-ਕਰ ਸਕੇ ਤੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਵਿਚ ਰਹਿਕੇ ਕਰ ਸਕੇ। ਫਿਰ ਸਰੀਰ ਦੇ ਇੰਦ੍ਰੇ ਸਿਥਲ ਕਰਕੇ ਤਾਕਤਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਲ ਪੈਣਾ ਕਲਜਾਨ ਦਾ ਹੇਤੂ ਨਹੀਂ। ਕਲਜਾਨ ਤਾਂ ਆਤਮ ਪਦ ਵੱਲ ਉੱਠਣ ਨਾਲ ਹੈ। ਸੋ ਆਤਮਾਂ ਸ੍ਵਛ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਭਾਉ ਉਪਜੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ। ਉਹ ਭਾਉ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲੇਗਾ। ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਬੀ ਰੂਹ ਹੈ, ਆਤਮਾਂ ਹੈ, ਜਿੰਦ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਚੇਤਨ ਹੈ। ਜਿਤਨੇ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਜੀਵ ਵਿਚ ਹੈਨ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੀ ਹੈਨ। ਤਾਂਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਗੁਣ ਵੀ ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਭਾਉ ਅੱਗੇ ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਸੀਦੇਗਾ। ਦੁੱਵਲੀ ਪ੍ਰੇਮ ਹੀ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਾਂ ਨਾਲ, ਵਹੁਟੀ ਨਾਲ, ਉਲਾਦ ਨਾਲ ਪਜਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹੈ ਹੀ। ਸਭ ਜ਼ਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਜਾਰ ਕੀਹ ਵਸਤੂ ਹੈ। ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਤੇ ਨਿਜ-ਗਜਾਨ ਹੈ;- ਆਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਵਿਚ ਆਯਾ ਨਿਜ-ਗਜਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਇਸ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਵੱਲ ਬੀ ਲਾਇਆ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ— ਪਜਾਰ ਦੇਖੀ ਵਸਤੂ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਹੈ ਅਣਦੇਖੀ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਲੱਗੇ?

ਉਤਰ— 'ਅਨਦੇਖੀ' ਤੇ 'ਦੇਖੀ' ਦੋਵੇਂ ਪਦ ਤਾਂ ਦੀਸਣਹਾਰ ਜਗਤ ਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਨਾਲ ਬੋਲੀਦੇ ਹੈਨ ਤੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀਸਣਹਾਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਨਾ, ਉਹ ਤਾਂ ਦੇਖਣਹਾਰ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ। ਸਾਡੇ ਦੇਖਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਉਹ ਬਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਦੀਸਣਹਾਰ ਬਿਨਸਨਹਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ਹੈ, ਸੋ ਹੁਣ ਸੋਚ

ਦੀ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੇਖਣ ਹਾਰ ਸਾਥੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਹਾਂ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਅੰਸ਼ ਤੋਂ ਵਿੱਥ ਤੇ ਨਹੀਂ ਵੱਸਦਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਹਨ: ਉਹ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਵਿਚੇ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਕੁਦਰਤ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਨਹੀਂ, ਆਪਣੀ ਕੀਤੀ ਤੋਂ ਵਿੱਥ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਵੱਸ ਰਿਹਾ'। ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਅਰਥ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਹ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੈ, ਅੰਗ ਸੰਗ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਅੰਤਹਕਰਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਕੁਦਰਤ ਵਿਚ ਬੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ— ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿੱਥ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਹਾਂ? ਦੁਖੀ ਤੇ ਉਦਰੇ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਹਾਂ?

ਉਤਰ— ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਹੈ। ਪਰ ਸਾਰੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਬੈਠੇ ਪਿਆਸ ਨਾਲ ਮਰਦੇ ਹਨ, ਪਿਆਸ ਦਾ ਦੁਖ ਖੂਹ ਤੋਂ ਨਵਿਰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਸਮਝਣ ਲਈ ਮੋਟੀ ਗੱਲ ਆਖੀ ਹੈ। ਤਿਵੇਂ ਅੰਦਰ ਹੁੰਦੇ ਸੁੰਦੇ ਸਾਈਂ ਦੇ ਜੀਵ ਦੁਖੀ ਹਨ। ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਹੈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਭੁਲਾ ਛੱਡੀ ਹੈ। ਰੱਬ ਅੰਦਰ ਸਭ ਦੇ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਸਾਡੇ ਚੇਤੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵੱਸ ਰਿਹਾ। ਚੇਤੇ ਵਿਚ ਵੱਸ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਖੂਹ ਪੱਟਣ ਵਾਂਙੂ ਗਲ ਹੋ ਜਾਏਗੀ, ਅਰਥਾਤ ਉਸਦੀ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਸੂਰਤ ਬੱਝ ਜਾਏਗੀ, ਫੇਰ ਠੰਢ ਪਵੇਗੀ। ਦੇਖੋ ਸਾਡਾ ਮਨ ਸਦਾ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਇੰਦ੍ਰੇ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਧਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਭੋਗਾਂ ਵਲ ਰੁਖ਼ ਨੇ ਅਤੇ ਮਨ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਕ ਤੇ ਸਹਾਈ ਹੋਣ ਦੇ ਰੁਖ਼ ਨੇ ਮਨ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਵਲ ਦਾ ਰੌ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਇਉਂ ਸਾਈਂ ਵਲੋਂ ਭੁੱਲ ਪਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ 'ਭੁੱਲ' ਹੈ ਵਿੱਥ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਤੇ ਸਰਬ ਥਾਂ ਰਵ ਰਹੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਵਿਚ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਭੁੱਲ ਦਾ ਉਲਟ ਹੈ-ਯਾਦ। ਯਾਦ ਅੰਦਰ ਵਸਾਈਏ ਤਾਂ ਮਨ ਦਾ ਰੁਖ਼, ਜੋ ਸਦਾ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਅੰਤਰਮੁਖ ਹੋਣ ਦਾ ਗੁਣ ਆਵੇਗਾ। ਮਨ, ਜੋ ਸਰੀਰ ਦੀ ਰਖਜਾ ਲਈ, ਸਰੀਰ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਲਈ ਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਭੋਗਾਂ ਲਈ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਰੁਖ਼ ਬੰਨ੍ਹੀ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਸਾਈਂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਬੀ ਕਿਸੇ ਆਹਰੇ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਜਾਏਗਾ। ਉਹ ਆਹਰ

ਕੀ ਹੋਊ? ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨ ਦਾ। ਸੋ ਇਹ ਆਹਰ ਸੋਚੋ ਕੀ ਸੁਭਾਉ ਲਵੇਗਾ?

ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਧਾਵਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਰੁਕਕੇ ਅੰਦਰੇ ਆਪਣੇ ਨਿੱਕੇ ਜਿਹੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਟਿਕਣ ਦਾ ਸੁਭਾਉ ਸਿੱਖੇਗਾ ਤੇ ਸਾਡੇ ਚੇਤੇ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਏਗਾ ਨਿਰੰਕਾਰ।

'ਅੰਦਰਲੇ ਮਨ ਦੀ ਆਪਣੇ ਹੀ ਨੁਕਤੇ ਉਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦੀ ਜਾਚ' ਮਨ ਨੂੰ ਆਉਣ ਲਗ ਜਾਵੇਗੀ। ਫਿਰ ਸੋਚੋ ਉਹ ਯਾਦ ਕਿਸਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਬਾਹਰਲੇ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ, ਬਾਹਰਲੇ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਅੰਦਰ ਆਪਣੇ ਦੇਖਣਹਾਰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਸੋ ਮਨ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਬਾਹਰ ਧਾਵਣੋ ਰੁਕਿਆ ਤੇ ਯਾਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਦੇਖਣਹਾਰ ਨੂੰ, ਇਉਂ ਸਨੇ ਸਨੇ ਮਨ ਉਸ ਵਿਚ ਸਮਾਉਣ ਦਾ ਰੁਖ਼ ਪਕੜੇਗਾ ਤੇ ਉਸਦਾ ਰੁਖ਼ ਹੁੰਦਾ ਜਾਏਗਾ ਦੇਖਣਹਾਰ। ਮਨ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੀ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਜੋ ਸੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ, ਉਸ ਵਿਚ ਵੱਸ ਪਿਆ ਨਿਰੰਕਾਰ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਤਰ ਮੁਖ ਰੁਖ਼ ਵਿਚ ਟਿਕਾਉ ਹੋਯਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ (ਭਾਉ) ਆਯਾ ਹੈ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ, ਜੋ ਉਸਦਾ ਮੂਲ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮੂਲ ਵਿਚ ਜੁੜਕੇ ਸਦਾ-ਮੇਲ ਵਿਚ ਚਲਾ ਜਾਏਗਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਯਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡਾ ਅੰਦਰਲਾ ਜੀਵਤੱਤ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਹੋ ਤੇ ਆਪੇ ਵਿਚ ਟਿਕ ਟਿਕਕੇ ਪਰਮ ਤੱਤ, ਜੋ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਜੁੜੇ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਕਲਜਾਨ ਹੈ*। ਹੁਣ ਸੋਚੋ ਕਿ ਕੈਸਾ ਸੌਖਾ ਹਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਮਝੇ ਪੈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਹਰੇਕ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ?

ਸੌਖਾ ਹੈ ਸਮਝ ਜੋਗਾ, ਸੌਖਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਰਨ ਜੋਗਾ, ਪਰ ਕਰਕੇ ਵੇਖੀਏ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਪੜਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਹਾਂ, ਇਕ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦਾ ਹੋਰ ਵਾਧਾ ਹੈ। ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਰੋ ਇਹ ਕਾਰ, ਏਥੇ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਓ ਫਿਰ ਆਸ ਕਰਨੀ ਅੱਗੇ ਬੀ ਸੁਖੀ ਹੋਸਾਂ। ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਪਸਿੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਜੋ ਏਥੇ ਤਾਂ ਕਰੀ ਚੱਲੋ ਕਰਮ

---

* ਤੰਤੈ ਕਉ ਪਰਮ ਤੰਤੁ ਮਿਲਾਇਆ ਨਾਨਕ ਸਰਣਿ ਤੁਮਾਰੀ॥
(ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੧-੫੯੭)

ਮਾਤ੍ਰ ਤੇ ਆਸ ਰਖੋ ਕਿ ਅੱਗੇ ਚੱਲਕੇ ਫਲ ਮਿਲੇਗਾ। ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਪਸਿੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਏਥੇ ਕੁਛ ਨਾਟਕ ਚੇਟਕ ਵਿਭੂਤੀ ਮਿਲ ਜਾਏ ਤੇ ਆਤਮਾ ਯਾ ਰੂਹ ਸਾਡੀ ਪਰਮਪਦ ਤੇ ਨਾ ਅੱਪੜੇ ਤੇ ਅੱਗੇ ਦੇ ਸੁਖ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਨਾ ਬੱਝੇ। ਆਪ ਦੋਹੀਂ ਜਹਾਨੀ ਸੁਖ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰਨਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਨਵੀਂ ਤੇ ਅਨੋਖੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਹਰ ਗਲ ਦੇ, ਹਰ ਸਾਧਨ ਤੇ ਤਜਰਬੇ ਨਾਲ ਜਾਣੂ ਹਨ ਤੇ ਜਦ ਰਾਇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤਦ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਤੇ ਨਿਜ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਦੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਬੀ ਕਈ ਵੇਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਈਚਾਰਾ ਦੁਖੀ ਹੈ। ਚੰਗੇ ਲੋਕ ਸਾਧੂ ਹੋਕੇ ਤਜਾਗ ਧਾਰਕੇ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਟੁਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਾਰੇ ਕਿਥੇ ਟੁਰ ਜਾਣ? ਜੇ ਭਲਾ ਸਾਰੇ ਤਜਾਗੀ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਤਜਾਗੀਆਂ ਦੀ ਮਧੂਕੜੀ ਤੇ ਚਾਦਰਾ ਕਿਥੋਂ ਆਵੇ? ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਇਹ ਚੰਗਾ ਹੈ ਕਿ ਤਜਾਗ ਪਸੰਦ ਲੋਕ ਮਨ ਦਾ ਤਜਾਗ ਕਰਨ, ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਵਿਚ ਵੱਸਣ, ਗ੍ਰੀਬਾਂ ਲਈ ਧਨ ਦੀ, ਮਨ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਕੇ ਨਿਜ ਨੂੰ ਤਜਾਗ ਵਿਚ ਰੱਖਣ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਨਿਰਮਲ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਭਾਈਚਾਰਾ ਉੱਚਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਕਸ਼ਟ, ਜੋ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਪਏ ਹਨ, ਜਿੰਸ ਨੂੰ ਇਕੱਲਾ ਦੁਕੱਲਾ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਭਾਈਚਾਰਾ ਹੀ ਉਚੇਰਾ ਹੋਕੇ ਦੂਰ ਕਰੇ, ਇਸ ਕਰਕੇ, ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ[1] ਨਾਲੋਂ ਅਵੱਸੋਂ ਟੁੱਟਕੇ ਅਲੱਗ ਜਾ ਬੈਠੇ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਇਕ ਜੀਵ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੋਵੇ ਤੇ ਐਸੇ ਉਧਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ ਨਾਲ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਬੀ ਉਧਾਰ ਹੋਵੇ। ਫਿਰ ਸਾਧਨ ਹੋਵੇ ਕਿ ਰੋਟੀ ਵਲੋਂ ਬੇਫ਼ਿਕਰ ਆਦਮੀ ਬੀ ਕਰ ਸਕੇ ਤੇ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਬੌਲਦਾਂ ਦੇ ਮਗਰ ਟੁਰਨ ਵਾਲਾ ਰਾਹਕ ਬੀ ਕਰ ਸਕੇ। ਕਿਵੇਂ? ਸਾਂਈਂ ਦੀ ਯਾਦ ਨਾਲ। ...ਹਾਂ, ਓਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਸਵੇਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠਕੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ। ਇਕ ਪਹਿਰ ਕਰੋ, ਇਕ ਘੜੀ ਕਰੋ, ਅੱਧੀ ਘੜੀ ਕਰੋ, ਅੱਧੀ ਤੋਂ ਅੱਧੀ ਕਰੋ, ਜਿੰਨੀ ਸਰੇ ਕਰੋ। ਦੱਸੋ ਇੰਨਾ ਸਮਾਂ ਹਰ ਕੋਈ ਕੱਢ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਫਿਰ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਠਦੇ, ਬਹਿੰਦੇ, ਟੁਰਦੇ, ਫਿਰਦੇ ਉਸਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਰਸਨਾ **ਤੇ** ਵਸਾਓ, ਰਸਨਾਂ ਤੋਂ ਨਾਮ ਸਹਿਜੇ

1. ਸਮਾਜ, ਸੁਸਾਇਟੀ।

ਸਹਿਜੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਮਨ ਵਿਚ ਉਤਰ ਜਾਏਗਾ। ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਹੈ, ਹੈ ਤਾਂ ਹਾਸੇ ਵਾਂਙੂ ਪਰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਚੰਗਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਜੀਭ ਤੇ ਰੱਖੀ ਰੋਟੀ ਦੀ ਗ੍ਰਾਹੀ ਚਿੱਥਦਿਆਂ ਚਿੱਥਦਿਆਂ ਆਪੇ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਲਕੜੀ ਕਿ ਉਂਗਲੀ ਨਾਲ ਹੇਠਾਂ ਨਹੀਂ ਧੱਕੀਦੀ, ਤਿਵੇਂ ਨਾਮ ਰਸਨਾਂ ਤੋਂ ਆਪੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਅੰਦਰ ਲੰਘ ਗਏ ਅੰਨ ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਕੁੱਵਤ ਗ਼ੈਰ ਇਰਾਦੀ ਵਾਲੇ (=ਅੰਦਰਲੇ ਬੇਖ਼ਬਰੀ ਚੇਤਨਾ ਵਾਲੇ) ਮਨ ਨੇ ਉਸ ਤੋਂ ਹੀ ਅੰਗ ਪ੍ਰਤਿ ਅੰਗ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਾਮਾਨ ਬਣਾ ਕੱਢਣੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਰਸਨਾ ਤੇ ਸਦਾ ਵਸਾਇਆ ਨਾਮ ਮਨ ਵਿਚ ਲਹਿ ਜਾਏਗਾ। ਮਨ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਮਨ ਦ੍ਵਾ ਸਿਮਰਨ (ਯਾਦ) ਬਣ ਜਾਏਗਾ। ਯਾਦ 'ਪਿਆਰ ਭਾਵ' ਬਣ ਜਾਏਗੀ, ਇਹ 'ਭਾਵ' ਮੇਲ ਵਿਚ ਰੱਖੇਗਾ। ਹੁਣ ਤੱਕੋ, ਹਲ ਵਾਹੁੰਦਾ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਤੇ ਹੱਟੀ ਬੈਠਾ ਵਪਾਰੀ ਤੇ ਨੌਕਰੀ ਪੇਸ਼ਾ ਸਾਰੇ ਹੀ ਜੇ ਅੰਦਰੋਂ ਰੁਖ਼ ਯਾਦ ਵੱਲ ਰੱਖਣ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਕਿੱਤੇ ਵਿਚ ਫ਼ਰਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ ਤਾਂ ਘੱਟ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਕੁਛ ਪਊ। ਕਿਉਂ? ਪਰ ਹਰ ਕਮਾਮ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ, ਸੋਚਦਿਆਂ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਵਿਚੋਂ ਵਿਚੋਂ ਵਿਹਲ ਮਿਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਵਪਾਰੀ ਦੇ ਇਕ ਗਾਹਕ ਦੇ ਜਾਣ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਆਉਣ ਵਿਚ ਸਮਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕੰਮਾਂ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚੋਂ ਵਿਹਲ ਦੀਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਵਿੱਥਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲੇ ਤਾਂ ਦੇਖੋ ਕਿੰਨਾਂ ਸਮਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਹਲ ਵਾਲੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਸਮ੍ਹਾਲਾ ਕਰਦਿਆਂ ਯਾਦ ਮਨ ਵਿਚ ਲਹਿਕੇ ਕਿਸੇ ਸੁਰਤ ਦੇ ਡੂੰਘੇ ਪਰਤਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਪਰਤ ਵਿਚ 'ਸੰਸਕਾਰ' ਵਸਦੇ ਹਨ ਉਥੇ ਨਾਮ ਜਾ ਵਸਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਥੇ ਗਿਆ ਫੇਰ ਆਪੇ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ, ਸਰੀਰ ਦਾ ਰੁਖ਼ ਬੀ ਨਾਮ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਵਸ ਗਿਆਂ ਜਨਮ ਕਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ[1]।

ਦੇਖੋ ਨਾ, ਰੋਟੀ ਜੋ ਖਾਧੀ। ਖਾਂਦਿਆਂ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਖਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਜਦ ਪੇਟ ਵਿਚ ਚਲੀ ਗਈ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ,

---

1. ਏਕੁ ਸ਼ਬਦ ਮੇਰੈ ਪ੍ਰਾਨ ਬਸਤੁ ਹੈ ਬਾਹੁੜਿ ਜਨਮਿ ਨ ਆਵਾ॥
(ਬਿਲਾਵਲ ਮ:੧, ਪੰਨਾ-੭੯੫)

ਆਪੇ ਹੀ ਪਚਦੀ ਹੈ ਤੇ ਲਹੂ, ਮਿੱਝ, ਮਾਸ, ਹੱਡੀ, ਮਗ਼ਜ਼, ਅੱਖਾਂ, ਹੱਥ, ਪੈਰ ਪਈ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਬੇਖ਼ਬਰੀ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਪਰਤ ਹੈ ਨਾ ਅੰਦਰ ਜੋ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਦਾਨੇ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਨ ਦੀ ਕੁੱਵਤ ਗ਼ੈਰ ਇਰਾਦੀ ਵਾਲੀ ਸਤਜਾ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੋ ਸੋਚ ਲਵੋ ਕਿ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿਛੇ ਕੋਈ ਮਨ ਦਾ ਹੋਰ ਪਰਤ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਜਿਥੇ ਜੋ ਆਪੇ ਪਿਆ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸਾਥੋਂ ਅਨਜਾਣੇ। ਸੋ ਨਾਮ ਜਪਦਿਆਂ ਜਦ ਸਿਮਰਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਿਮਰਨ ਹੋਕੇ ਮਨ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਡੂੰਘੇ ਪਰਤਾਂ ਵਿਚ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਐਉਂ ਭਾਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਮਨ ਪ੍ਰਾਣ ਤੇ ਸਰੀਰ ਕਿਸੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਹੈਨ। ਹਾਂ, ਜੀਓ ਫੇਰ ਕੋਈ 'ਹੈ' ਦਾ ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਅੰਦਰ ਵਜਾਪ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠਾ ਸਿਮਰਨ ਆਪੇ ਮਨ ਬੁਧ ਨੂੰ ਸੂਛ ਤੇ 'ਹੈ' ਦੇ ਭਾਵ ਵਿਚ ਰੰਗ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। 'ਹੈ' ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਾਨੇ 'ਸਤਿ' ਆਖਦੇ ਹਨ, ਸਤਿ ਦੀ ਲੱਖਤਾ ਹੋ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਐਉਂ। (ਗੁ:ਨਾ:ਚ: ਭਾਗ 1, ਅਧਿ-6)

20. ਨਿਰਵਿਘਨ ਰਸਤਾ।

ਤ੍ਰੈ ਗੱਲਾਂ ਪਲੇ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ:

1) ਨਾਮ ਵਿਚ ਲਿਵ ਲਾਉਣੀ। 2) ਹਉਮੈਂ ਜਿੱਤਣੀ। ਤੇ-

3) ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਸੁਖ ਮਨਾਉਣਾ।

ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ ਗਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹੋ ਹੀ ਸੂਖਮ ਤੇ ਨਿਰਵਿਘਨ ਤੋਂ ਨਿਰਵਿਘਨ ਰਸਤਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਜਪੋ, ਜਪਦਿਆਂ ਸਿਮਰਣ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਸਿਮਰਣ ਮਨ, ਪ੍ਰਾਣ ਤੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆਂ ਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿਚ ਟੁਰਦਿਆਂ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਕਟੀਜੇਗੀ ਤੇ ਸਾਂਈਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਜਾਗੇਗਾ। ਸੁਰਤ ਸਾਂਈਂ ਰੁਖ਼ੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਬਾਹਰ ਵਲੋਂ ਮਨ ਦਾ ਧਾਵਨਾ ਮਰਿਯਾਦਾ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਜਾਏਗਾ। ਇੰਦ੍ਰੇ ਮਨ ਦੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਰਹਿਣਗੇ, ਖਿੱਚੋਤਾਣ ਛੱਡਣਗੇ। 'ਮਨ' ਅੰਦਰ ਜਾਗ ਪਈ ਉੱਚੀ 'ਬੁੱਧੀ' ਦੇ ਹੇਠ ਟੁਰਨ ਲਗ ਪਏਗਾ। ਬੁੱਧੀ ਨਿਰਮਲ ਹੋਕੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਅਗੁਵਾਨੀ ਵਿਚ ਆਵੇਗੀ। ਆਪੇ ਤੇ ਕਾਬੂ ਵਧੇਗਾ।

ਪਰ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਭਜਾਸ ਰਖੋ। ਪੜ੍ਹੋ, ਗਾਂਵੋਂ, ਵਿਚਾਰੋ। ਬੁੱਧੀ ਉਸ ਨਾਲ ਵਿਵੇਚਨਾ ਵਿਚ ਜਾਏਗੀ, ਮਨ ਟਿਕੇਗਾ ਤੇ ਠੰਢ ਵਰਤੇਗੀ। ਬਾਣੀ ਦੇ ਅਭਜਾਸ ਨਾਲ ਨਾਮ ਦੀ ਕੀਮਤ ਦੀ ਸੋਝੀ ਤੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਰੁਚੀ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਉਖੜਿਆਂ ਤੇ ਤੋਟ ਪੈਣ ਵੇਲੇ, ਬਾਣੀ ਰਖਜਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਧੁਰੋਂ ਆਈ ਹੈ; ਇਹ ਧੁਰ ਨੂੰ ਲੈ ਤੁਰੇਗੀ, ਇਹ ਧੁਰ ਨੂੰ ਅਪੜਾਵੇਗੀ[1]।

---

1. ਇਹ ਬਾਣੀ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ **ਕੀ ਨਿਜ ਘਰਿ** ਵਾਸਾ
(ਰਾਮ. ਦਖ. ਓਅ. ਮ. ੧, ਪੈਨਾ-੯੩੫)

ਬਾਣੀ ਮਾਨੋ ਦਾਇਰਾ ਹੈ (ਗੁਲਜਾਈ) ਤੇ ਨਾਮ ਮਾਨੋ ਨੁਕਤਾ ਹੈ ਵਿਚਲਾ (ਮਰਕਜ਼)। ਇਹ ਤਾਂ ਹਈ ਨਾਮ ਦਾ ਸਾਧਨ।

ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਸਮਝ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਾਡੇ ਮੂਲ ਤੋਂ ਨਿਖੇੜਨਹਾਰ ਹੈ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਵਹਿ ਰਹੀ 'ਹਉਂ'। ਇਸ ਨੂੰ ਅਸਾਂ ਆਪੇ ਤੋਂ ਨਿਖੇੜ ਵੱਖਰਾ ਕਰਕੇ ਵੇਖਣਾ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਬਾਣੀ ਤੇ ਨਾਮ ਸਾਨੂੰ ਅੰਤਰ ਮੁਖ ਕਰਨਗੇ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਾਡੀ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਿ 'ਹਉਂ' ਸਾਰੇ ਬੰਧਨਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਜਤਨ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਨਿਖੜਵਾਂ ਰੁਖ਼ ਲੈਣਾ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਸੱਚ ਪਰ ਲੈ ਜਾਏਗੀ।

ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਦਰ 'ਹਉਂ' 'ਮੈਂ ਹਾਂ' ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਅਭਿਮਾਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਸਾਂਈਂ ਵਿਚ ਤੇ ਜੀਵ ਵਿਚ ਪਰਦਾ ਤਾਣਦੀ ਹੈ ਭੁੱਲ ਦਾ। 'ਹਉਂ' ਮਨ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਰੁਖ਼ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਮੇਰੀ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਸਾਰਦੀ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਜਦੋਂ ਜੀਵ ਆਕੜਦਾ ਤੇ ਹੰਕਾਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹਉਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ 'ਮੈਂ' ਵਿਚ, ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਦਿਖਾਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਧਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਲੈਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮਾਣਦਾ ਹੈ, ਭੋਗਦਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਜਦੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ 'ਮੇਰੀ' ਦੀ ਪੂਰਨਤਾ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਲੋੜੀਦਾ ਹੈ ਯਾ ਲੱਝਦਾ ਹੈ; ਤਾਂ ਉਹੋ 'ਹਉਂ' ਕਾਮਨਾ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਦੇ ਭੋਗ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਦੀ ਹੈ, ਕਦੇ ਲੋਭ ਦਾ, ਕਦੇ ਮੋਹ ਦਾ। ਫੇਰ ਜਦੋਂ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਠੁਹਕਰ ਵੱਜੇ ਤਾਂ ਇਹ ਕ੍ਰੋਧ ਬਣਕੇ ਪ੍ਰਗਟਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਕ੍ਰੋਧ ਕੁਛ ਸਾਰ ਨ ਸਕੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕ੍ਰੋਧ ਜਲਨ, ਸਾੜਾ ਤੇ ਈਰਖਾ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਹਉਂ ਹੀ ਸੱਭੋ ਕੁਛ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ 'ਹਉਮੈਂ' ਹੀ ਬੰਧਨ ਰੂਪ ਹੈ; ਜੰਮਣ ਮਰਣ ਸਾਰੇ ਖੇਲ ਮਾਇਆ ਦੇ ਇਸੇ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸੇ 'ਹਉਂ ਦੀ ਸੋਝੀ' 'ਦਰ ਦੀ ਸੋਝੀ' ਅੱਗੇ ਤਣਿਆ ਹੋਇਆ ਪੜਦਾ ਉਤਾਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਹੀ ਮਾਨੋ ਰੋਗ ਰੂਪ ਹੈ। ਦੂਰ ਹੋਵੇਗੀ ਇਹ ਨਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨਾਲ, ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਇਹ ਸਮਝ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਹੀ ਰੱਖੀਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਆਕੇ ਵਿਘਨਕਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਰੋਕਾਂ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਨਾਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਮਨ ਦੀ ਨਿਰਮਲਤਾਈ ਵਿਚ ਬੀ ਮੈਂ ਗਿਆਨੀ, ਮੈਂ ਤਪੀ, ਮੈਂ ਅਭਿਆਸੀ ਦੇ ਭਾਵ ਖੜੇ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਉਮੈਂ ਦੇ ਰੂਪ ਆਹ ਆਹ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਭੁਲੇਖਾ ਟਪਲਾ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ, ਇਹ ਸਾਵਧਾਨਤਾ

ਰੱਖਣੀ ਹੈ। ਗਲ ਕੀਹ, ਹਉਮੈਂ ਜਾਣਨੀ ਹੈ ਤੇ ਜਿੱਤਣੀ ਹੈ[1]।

ਤੀਸਰੇ ਗੱਲ ਹੈ ਭਾਣਾ ਮੰਨਣਾ। ਜਗਤ ਵਿਚ ਵੱਸਦਿਆਂ ਦੁਖ ਸੁਖ ਵਾਪਰਦੇ ਹਨ, ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਠੁਹਕਰ ਅੰਦਰ ਡੂੰਘੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਹ ਠੁਹਕਰ 'ਹਉਮੈਂ' ਨੂੰ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ 'ਮੈਂ ਮੇਰੀ' ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ। 'ਮੈਂ' ਨੂੰ ਜਦੋਂ 'ਮੇਰੀ' ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿਚ ਰੋਕ ਪਵੇ ਯਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਖੁੱਸੇ ਤਦੋਂ ਇਹ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਜਦੋਂ ਹੋਣੀਆਂ ਵਾਧੇਰਕੇ 'ਮੇਰੀ' ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਵਿਣਸਦੇ ਯਾ ਵਿਛੁੜਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ 'ਭਾਣਾ' ਕਰਕੇ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਉਹ ਠੁਹਕਰ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ ਤੇ ਹਉਮੈ ਤੋਂ ਨਿਖੇੜਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਪਦਾਰਥਾਂ' ਤੇ 'ਮੋਹ ਵਾਲੇ ਅਪਣਿਆਂ' ਨੇ ਰਹਿਣਾ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਕਦੇ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਜੋ ਮਿਲੇ ਸਨ ਤੇ ਵਿਛੁੜਨਗੇ, ਓਹ ਕਦੇ ਬੀ ਸਾਡੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਾਹਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਤੇ ਕਾਹਦਾ ਜਕੜਵਾਂ ਮੋਹ, ਆਏ ਹੁਕਮ ਵਿਚ, ਗਏ ਹੁਕਮ ਵਿਚ। ਅਸੀਂ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਤੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਸਾਡਾ, ਅੰਦਰ ਜਿਸ ਨਾਲ ਲਿਵ ਦੁਆਰਾ ਮਿਲ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਬਾਹਰ ਦੇ 'ਆਉਣ', ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਫਿਰ 'ਵਿਛੁਣਨ ਤੇ ਵਿਣਸਨ' ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਲੇਪ ਕਿਉਂ? ਜੋ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਾਂ, ਹਉਮੈਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਧੁਰੋਂ ਹੋ ਗਏ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਪਿਆਰਾ ਰੱਬ ਹੈ, ਉਹ ਜੋ ਕੁਛ ਅਸਾਂ ਲਈ ਕਰਦਾ ਹੈ ਭਲਾ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਪਿਆਰ ਦਾਤੇ ਨਾਲ ਹੈ, ਦਾਤਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਦਾਤਾਂ ਦੇਣ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਆਪ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਦਾ ਉਸ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਾਲ ਲੱਗੇ ਰਹੀਏ। ਐਉਂ ਦੀ ਵੀਚਾਰ-ਦੁਖ ਸੁਖ ਵਾਪਰਨ ਵੱਲ ਜਦੋਂ ਹਉਮੈ ਜ਼ੋਰ ਪਕੜਦੀ ਹੈ ਚਾਹੋ ਹੰਕਾਰ ਦਾ, ਚਾਹੋ ਕ੍ਰੋਧ ਦਾ, ਚਾਹੋ ਟੋਆ ਖਾਂਦੀ ਹੈ ਗ਼ਮ ਚਿੰਤਾ ਦਾ, ਤਦੋਂ— ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਤੇ ਲਿਵ ਦੀ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਟੁੱਟਣ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੀ।

ਏਹ ਤ੍ਰੈ ਗੱਲਾਂ, ਸੁਖੀ ਮਨ ਵਾਲੇ ਬਣਾ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ।

(ਗੁ:ਨਾ:ਚ: ਭਾਗ 1, ਅਧਿ-6)

1. ਹਉ ਵਿਚਿ ਮਾਇਆ ਹਉ ਵਿਚਿ ਛਾਇਆ॥ ਹਉਮੈ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜੰਤ ਉਪਾਇਆ॥ ਹਉਮੈ ਬੂਝੈ ਤਾ ਦਰੁ ਸੂਝੈ॥ ਗਿਆਨ ਵਿਹੂਣਾ ਕਥਿ ਕਥਿ ਲੂਝੈ॥ (ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੪੬੬)

21. ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸਰੁ ਤੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸਰੁ।

ਫੇਰ ਸਚੇ ਪੁਰਖ ਤੋਂ ਆਗਜਾ ਆਈ, ਹੁਕਮ ਹੋਆ:-

"ਨਾਨਕ! ਜਿਸ ਉਪਰਿ ਤੇਰੀ ਨਦਰਿ
ਤਿਸ ਊਪਰਿ ਮੇਰੀ ਨਦਰਿ।
ਜਿਸ ਉਪਰ ਤੇਰਾ ਕਰਮ,
ਤਿਸ ਉਪਰ ਮੇਰਾ ਕਰਮ।
ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸਰੁ
ਤੇਰਾ ਨਾਉਂ ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸਰੁ।"

ਤਬ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪੈਰੀਂ ਪਇਆ, ਸਿਰੋਪਾਉ ਦਰਗਾਹੋਂ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ[1]।

ਤਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬੜੀ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਿਚ ਇਹ ਗਾਂਵਿਆਂ:

"ਤੂ ਦਰੀਆਉ ਦਾਨਾ ਬੀਨਾ ਮੈਂ ਮਛੁਲੀ ਕੈਸੇ ਅੰਤੁ ਲਹਾ॥ ਜਹ ਜਹ ਦੇਖਾ ਤਹ ਤਹ ਤੂ ਹੈ ਤੁਝ ਤੇ ਨਿਕਸੀ ਫੂਟਿ ਮਰਾ॥੧॥ ਨ ਜਾਣਾ ਮੇਉ ਨ ਜਾਣਾ ਜਾਲੀ॥ ਜਾ ਦੁਖੁ ਲਾਗੈ ਤਾ ਤੁਝੈ ਸਮਾਲੀ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਤੂ ਭਰਪੂਰਿ ਜਾਨਿਆ ਮੈ ਦੂਰਿ॥ ਜੋ ਕਛੁ ਕਰੀ ਸੁ ਤੇਰੈ ਹਦੂਰਿ॥ ਤੂ ਦੇਖਹਿ ਹਉ ਮੁਕਰਿ ਪਾਉ॥ ਤੇਰੈ ਕੰਮਿ ਨ ਤੇਰੈ ਨਾਇ॥੨॥ ਜੇਤਾ ਦੇਹਿ ਤੇਤਾ ਹਉ ਖਾਉ॥ ਬਿਆ ਦਰੁ

1. ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ।

ਨਾਹੀ ਕੈ ਦਰਿ ਜਾਉ॥ ਨਾਨਕੁ ਏਕ ਕਹੈ ਅਰਦਾਸਿ॥ ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਸਭੁ ਤੇਰੈ ਪਾਸਿ॥੩॥ ਆਪੇ ਨੇੜੈ ਦੂਰਿ ਆਪੇ ਹੀ ਆਪੇ ਮੰਝਿ ਮਿਆਨੋੁ॥ ਆਪੇ ਵੇਖੈ ਸੁਣੇ ਆਪੇ ਹੀ ਕੁਦਰਤਿ ਕਰੇ ਜਹਾਨੋੁ॥ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈਂ ਨਾਨਕਾ ਹੁਕਮੁ ਸੋਈ ਪਰਵਾਨੋੁ॥੪॥੩੧॥
(ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮਹਲਾ੧, ਪੰਨਾ-੨੫)

ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਰਤੀ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ 'ਗਗਨ ਮੈ ਥਾਲ' ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਉਚਾਰਿਆ।

ਉਸ ਮਾਜਰੇ ਨੂੰ, ਜੋ ਅਨੰਤ ਤੇ ਅਨਾਦ, ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਰਹਿਤ ਅਪਣੇ ਸੱਚ ਖੰਡ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਜਿਸ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਜਿਸ ਡਿੱਠਾ ਉਸ ਨੂੰ ਹੈ, ਐਉਂ ਸਾਮਝਣ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਰਮ ਤੇ ਪੂਰਨ ਸ਼ੁੱਧ ਆਤਮਾਂ ਵਿਚ ਰੱਬੀ ਤਾਕਤ-ਅਲੂਹੀਅਤ-ਦੈਵੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿਸੇ ਐਸੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਭਰੀ ਗਈ ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਰੀ ਗਈ ਕਹਿਣਾ ਬੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ, ਜੋ ਧੁਰੋਂ ਜਗਤ ਰਖਜਾ ਲਈ ਆਏ ਸਨ ਤੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਤਜਰਬੇ ਕਰਦੇ ਇਸ ਦੁਖਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਮਨੁੱਖ ਮੰਡਲ ਦੇ ਦੁਖ ਆਪੂੰ ਬੀ ਸਹਿ ਸਹਿਕੇ ਪੂਰੇ ਜਾਣੂੰ ਹੋ ਗਏ ਸਨ, ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਆਰੰਭ ਦੇਣ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗੁਰੱਤਵ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਪੂਰਨ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੁਖ਼ ਤੇ ਲਗਨ ਪੂਰੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਅਭੇਦ ਸੀ। ਹੁਣ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਮਨੁੱਖ ਜਾਮੇ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ) ਟੇਕ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਉਧਾਰ ਲਈ ਆਗਜਾ ਕੀਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਮਿਹਰ ਸੀ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ- "ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਬੇ ਪਾਯਾ ਬਖਸ਼ ਦਰ" ਤੇ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤੇਰਾ ਨਾਉਂ 'ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸਰੁ' ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਰੱਬੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਪਹਿਲੋਂ ਤੋਂ ਪੂਰਨ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਆਗਜਾ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਛੱਟਾ ਦੇਣ ਦੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਮੇਲ ਤੇ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ:

"ਅਪਰੰਪਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸਰੁ
ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਮਿਲਿਆ ਸੋਈ ਜੀਉ॥੫॥੧੧॥"
(ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੧ ਪੰਨਾ-੫੯੯)

ਸੋ ਇਸ ਮਾਨੁਖ ਜਾਮੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਪ ਸੀ ਤੇ ਕੋਈ ਦੇਹ ਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਹ ਗੱਲ ਬੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ਦੱਸੀ ਹੈ[1]।

"ਬੀਜਉ ਸੂਝੈ ਕੋ ਨਹੀ ਬਹੈ ਦੁਲੀਚਾ ਪਾਇ॥
ਨਰਕ ਨਿਵਾਰਣੁ ਨਰਹ ਨਰੁ ਸਾਚਉ ਸਾਚੈ ਨਾਇ॥੪੬॥"
(ਰਾਮ:ਮ:੧ ਦ:ਓਅੰਕਾਰ/੯੩੬)

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ 'ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੋਨੀ ਵਿਚ ਆਇਆ' ਕਹਿਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਪਣੀ ਸਿਖਜਾ ਵਿਚ ਮਨ੍ਹੇ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਾ ਮਨੁੱਖ ਕਹਿਣਾ ਬੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਰੀ ਬੇਅਦਬੀ ਕਰਨਾ ਤੇ ਕੂੜ ਤੋਲਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਜੋ ਕੁਛ ਸਨ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਇਕ ਸੋਨੇ ਦੀ ਡਲੀ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਗ ਵਿਚ ਅੱਗ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਗ ਰੂਪ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਉਹ ਸੋਨਾ ਬੀ ਹੈ ਤੇ ਅੱਗ ਬੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਅੱਗ ਦੇ ਭੀ ਉਸ ਵਿਚ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਸੋਨਾ ਬੀ ਹੈ। ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਬੀ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਢੁਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰਬੀਅਤ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਅਦੇਸ਼, ਅਕਾਲੀ ਤੇ ਅਜ਼ਲੀ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਕੁਛ ਖਿਆਲ ਦੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ **"ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਗੋਵਿੰਦ ਰੂਪ"** (੧੧੯੨) ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ: ਇਸੇ ਲਈ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨੀ 'ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸਰੁ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਓਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪ ਨੂੰ "ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸਰੁ" ਆਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ 'ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸਰੁ' ਆਖਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਭੇਤ ਨੂੰ ਭੱਟਾਂ ਨੇ 'ਪਰਤਖ ਹਰਿ' ਤੇ 'ਆਪਿ ਨਰਾਇਣੁ ਕਲਾਧਾਰਿ ਜਗ ਮਹਿ ਪਰਵਰਿਯਉ' ਕਹਿਕੇ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਹੈ:

---

1. ਦੇਖੋ ਦੀਬਾਚਾ ਟੀਕਾ ਜਪੁਜੀ ਸ਼ੰਕਰ ਦਿਆਲ ਜੀ ਦਾ।

ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਨਾਨਕ ਦੇਉ ਨਿਰੰਕਾਰਿ ਆਕਾਰ ਬਣਾਇਆ॥
(ਵਾਰ੨੪/੨੫)

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਪਣੀ ਪੂਰਨ ਹਉਮੈਂ ਅਭਾਵਤਾ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਢਾਡੀ (ਜਸੁ ਕਰਨ ਵਾਲਾ) ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੀ ਰੱਬੀ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਆਪ ਪਤਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ:

"ਹਉ ਢਾਢੀ ਵੇਕਾਰੁ ਕਾਰੈ ਲਾਇਆ॥
ਰਾਤਿ ਦਿਹੈ ਕੈ ਵਾਰ ਧੁਰਹੁ ਫੁਰਮਾਇਆ॥
ਢਾਢੀ ਸਚੈ ਮਹਲਿ ਖਸਮਿ ਬੁਲਾਇਆ॥
ਸਚੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹਿ ਕਪੜਾ ਪਾਇਆ॥
ਸਚਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਭੋਜਨੁ ਆਇਆ॥
ਗੁਰਮਤੀ ਖਾਧਾ ਰਜਿ ਤਿਨਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ॥[1]
ਢਾਢੀ ਕਰੇ ਪਸਾਉ ਸਬਦੁ ਵਜਾਇਆ॥
ਨਾਨਕ ਸਚੁ ਸਾਲਾਹਿ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ॥੨੭॥"
(ਮਾਝ ਕੀ ਵਾਰ, ਪੰਨਾ-੧੫੦)

ਇਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੀ ਪੂਰਨ 'ਹਉਮੈ-ਅਭਾਵਤਾ' ਦਿਖਾਈ ਹੈ, ਜੋ ਹੋਰ ਕਈ ਅਵਤਾਰਾਂ ਪਿਕੰਬਰਾਂ ਨੇ ਅਪਣਾ ਰੂਹਾਨੀ ਰੱਬੀ ਪੈਗ਼ਾਮ ਦੱਸਣ ਲੱਗਿਆਂ "ਮੈਂ" ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਉਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀ ਵਸੀਕਾਰਤਾ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਹਉਂ ਦਾ ਲੇਸ਼ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇੱਥੇ ਦਾਉ ਨਹੀਂ ਖਾਧਾ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਢਾਡੀ ਦੱਸਕੇ ਤੇ ਵਿਹਲਾ ਦੱਸਕੇ ਹਉਂ ਅਭਾਵਤਾ ਦੱਸੀ। ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੀਵੇਂ ਹੋਣ ਦੀ ਅਰ ਅਸਮਾਨੀ, ਰੂਹਾਨੀ, ਰੱਬੀ ਵਸੀਕਾਰਤਾ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਹੋਣ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਦਿਆਂ ਅਪਣੀ ਰੂਹਾਨੀ ਵਸੀਕਾਰਤਾ ਤੇ ਔਜ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ:

"ਢਾਢੀ ਸਚੇ ਮਹਲਿ ਖਸਮਿ ਬੁਲਾਇਆ॥"

---

1. ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਦਾ ਮੈਂ ਅਗੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਉਥੋਂ ਸੱਚੀ ਸਿਫ਼ਤ ਸਲਾਹ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਦਿੱਤਾ, ਉਸ ਨਾਮ ਦਾਤ ਦਾ ਜਗਤ ਵਿਚ 'ਪਸਾਉ' ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਅਪਣਾ ਰੱਬੀ ਕਮਾਮ ਦੱਸਿਆ ਤੇ ਅੰਤ ਪੂਰੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਣ, ਰੱਬੀ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਪਤਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। **'ਜੈਸੀ ਮੈ ਆਵੈ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ'** ਤੇ **'ਬੀਜਉ ਸੂਝੈ ਕੋ ਨਹੀ ਬਹੈ ਦੁਲੀਚਾ ਪਾਇ'** (੯੩੯) ਆਦਿਕ ਥਾਂਈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੱਬੀ ਵਸੀਕਾਰਤਾ ਦਾ ਪਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀਂ ਤੋਂ ਪਿਆ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਗਰਭ ਜੂਨਿ ਵਿਚ ਆਕੇ 'ਨਾਨਕ ਰੂਪ' ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਆਖਣਾ ਬੀ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਾ ਮਨੁੱਖ ਕਹਿਣ ਬੀ ਝੂਠ ਬੋਲਣਾ ਹੈ। ਉਹ ਰੱਬੀ ਨੂਰ ਦੇ ਸੋਮੇ, ਉਹ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦੇ ਦਾਤਾ, ਉਹ ਇਲਾਹੀ ਰੰਗ ਦੇ ਰੰਗੇ, ਉਹ ਅਲੂਹੀਅਤ, ਰੱਬੀਅਤ, ਦੈਵੀ ਸ਼ਕਤਿ ਤੇ ਤਾਣ ਦੇ ਸਰਸ਼ਾਰ ਚਸ਼ਮੇ; ਉਹ ਇਲਾਹੀ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਦਿਪਤ ਸੂਰਜ, ਹਰ ਵੇਲੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਲੀਨ, ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਮਛਲੀ ਵਾਂਗੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੀਰ ਦੇ ਵਾਸੀ, ਤਿੰਨਾਂ ਕਾਲਾਂ ਵਿਚ ਤੇ ਅਕਾਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਕਦੇ ਨਾ ਸਾਂਈਂ ਤੋਂ ਵਿਛੋੜੇ, ਵਿੱਥ, ਅੰਤਰੇ, ਦੂਰੀ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ, ਅੰਤਰ-ਆਤਮੇ ਸਦਾ ਮਿਲ ਰਹੇ, ਚਾਨਣਾ ਹੀ ਚਾਨਣਾ **'ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਗੋਵਿੰਦ ਰੂਪ'**[1] ਸਨ, ਹਨ ਤੇ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਜੂਦ ਬਾਬਤ ਭਾਵ ਬਾਕੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਭੱਟਾਂ ਦੇ ਸਵਈਆਂ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਸਿੰਘ (ਦੂਜੇ) ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸਪਸ਼ਟ ਹਨ। ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਦਰਗਾਹੇ ਜਾਣ, ਪੁੱਤ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਹਾਲ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।[2]

---

1. ਬਸੰਤ ਮ:੫, ਪੰਨਾ-੧੧੯੨
2. ਪੰਜਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਵਾਕ- 'ਜਿਨ੍ਹਾ ਨ ਵਿਸਰੈ ਨਾਮੁ ਸੇ ਕਿਨੇਹਿਆ॥ ਭੇਦੁ ਨ ਜਾਣਹੁ ਮੂਲਿ ਸਾਂਈਂ ਜੇਹਿਆ॥' (ਆਸਾ ਮ:੫, ਪੰਨਾ-੩੯੭) ਤੇ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵਾਕ: 'ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਨ ਦੋਊ ਏਕ ਹੈਂ' ਐਸੇ ਵਾਕ ਹਨ ਜੋ ਹਰਿ ਜਨ ਤੇ ਹਰਿ ਵਿਚ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਸਨ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ 'ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਦਾ ਅਵਤਾਰ'।

ਪਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਓਹ ਹਉਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ, ਲੇਸ਼ਾਵਿਦਯਾ ਵਿਚ ਬੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ, ਨਿਜ ਨੂੰ ਢਾਡੀ ਤੇ ਦਾਸ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਅਪਣੇ ਰੱਬ ਅੱਗੇ। ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਅਪਣੀ ਰੱਬੀ ਵਸੀਕਾਰਤਾ ਵਲੋਂ ਰੱਬ ਦੇ ਰੰਗ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੋਣੋਂ ਰੱਬੀਅਤ; ਈਸ਼੍ਵਰੱਤ੍ਵ, ਅਲੂਹੀਅਤ, ਦੈਵੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਸਰਸ਼ਾਰ ਹੋਣੋਂ ਕਦੇ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਅਰ ਆਪ ਇਸ ਦੇ ਪਤੇ ਵੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅਪਣੀ ਉੱਚੀ ਰੱਬੀ ਵਸੀਕਾਰਤਾ ਸਾਫ਼ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਹਉਮੈ ਦਾ ਅਭਾਵ ਪੂਰਨ ਹੈ।

ਤੇ ਇਹ ਸੱਚ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਨ ਹੈ।

ਹਉਮੈਂ ਦਾ ਅਭਾਵ ਕਰਦੇ ਐਸੀ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿ ਸੱਚ ਲੋਪ ਹੋ ਜਾਏ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸਲ ਸਰੂਪ ਬਾਬਤ ਗ਼ਲਤ ਬਿਆਨ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਏ। ਨਾ ਸੱਚ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਐਸੇ ਤ੍ਰੀਕੇ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਉਮੈ ਲਸਾਂ ਮਾਰਨ ਲਗ ਜਾਏ। ਕੇਵਲ ਉਚਾਰਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕਈ ਇਕ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੱਬੀ ਵਸੀਕਾਰਤਾ ਦਾ ਪਤਾ ਬੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮਦਾਸ ਪੰਡਤ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਸਮਝ ਬੁੱਝਕੇ ਫਿਰ ਫਿਰ ਡੋਲਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ: 'ਜਾਹ ਗੁਰੂ ਕਰ'। ਉਸ ਪੁੱਛਿਆ: 'ਕਿੱਥੋਂ ਲੱਭਾਂ' ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਪਤਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਥੇ ਇਕ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਇਕ ਸੂਹੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀ ਸੂਰਤ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ, ਬ੍ਰਹਮ ਦਾਸ ਨੇ ਪੁਛਿਆ: ਮੈਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਲੱਭਦਾ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਜਵਾਬ ਮਿਲਿਆ: ਇਹ ਹੁਣ ਤਕ ਤੇਰਾ ਗੁਰੂ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਮਾਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਪੁਛਿਆ: ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੱਚਾ ਗੁਰੂ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜਵਾਬ ਮਿਲਿਆ: ਗੁਰੂ ਸੱਚਾ ਤਾਂ ਉਹੋ ਸੀ, ਜਿਸ ਪਾਸੋਂ ਤੂੰ ਆਇਆ ਹੈਂ। ਤਦ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪੈਰੀਂ ਆ ਪਿਆ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾਨ ਦੇਣ ਨਾਲ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਗਿਆ, ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਸੱਟ ਪਾਏ ਤੇ ਸੁਖੀ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਰੱਬੀ ਵਸੀਕਾਰਤਾ।

ਇਸ ਰੱਬੀ ਵਸੀਕਾਰਤਾ ਦੇ ਦਰਜੇ ਦਾ ਨਾਮ, ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ ਬਹੁੰ ਉੱਚਾ ਹੈ-ਦੇਵੀ, ਦੇਵਤੇ, ਪਿਕੰਬਰ, ਅਵਤਾਰ, ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖੀ ਦਰਜਿਆਂ

ਤੋਂ ਬੀ ਉੱਚਾ ਹੈ-ਗੁਰੂ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਰਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਨਿਰਾ ਉਸਤਾਦ ਯਾ ਮੁਰਸ਼ਿਦ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਰੱਬ ਜੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ 'ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ' ਦਾ ਨਾਮ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ ਉਹੋ ਗੁਰੂ ਹਨ, ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਤੋਂ ਭਿੰਨਤਾ, ਅੰਤਰੇ, ਵਿੱਥ, ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ ਤ੍ਰੈਕਾਲ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੇ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਕਦੇ ਜੁਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਉਹ 'ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ-ਗੁਰੂ' ਯਾ 'ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ' ਹਨ। ਇਹੋ ਇਲਾਹੀ ਭੇਤ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ **'ਕੋਟਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕੋ ਠਾਕੁਰ ਸੁਆਮੀ'** (੬੧੨) ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਨਿਰੂਪਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਸਿੰਘ (ਦੂਜੇ) ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ, 'ਵਹੁ ਪ੍ਰਗਟਿਓ ਪੁਰਖ ਭਗਵੰਤ ਰੂਪ' ਤੇ ਭੱਟਾਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, **'ਭਨਿ ਮਥੁਰਾ ਕਛੁ ਭੇਦੁ ਨਹੀ ਗੁਰੁ ਅਰਜੁਨੁ ਪਰਤਖ੍ ਹਰਿ'** (੧੪੦੯) ਏਹ ਸਾਰੇ ਲਫਜ਼- 'ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ' 'ਭਗਵੰਤ ਰੂਪ', 'ਪਰਤਖ ਹਰਿ', ਉਸੇ ਤਾਤਪਰਜ ਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਦ 'ਗੁਰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ' ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਦਰਜਾ ਹੈ, ਜੋ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਜੋਨੀ' ਵਿਚ ਆਏ ਦਾ ਲਖਾਯਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੋ 'ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ' ਦੇ ਨਿਜ ਪਿਆਰੇ ਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਨਾਲ ਨਿਰੰਤਰ ਅਭੇਦ ਮੇਲ ਵਿਚ ਹੈ, ਪਰ ਜੋ ਮਨੁੱਖਾਂ, ਫ਼ਿਲਸਫ਼ਾਦਾਨਾਂ, ਪੀਰਾਂ, ਪਿਕੰਬਰਾਂ, ਅਵਤਾਰਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਰੱਬੀ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੀ ਸਦਰਸ਼ਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਂਈਂ-ਰੂਪ ਨੂੰ ਸਾਂਗੋਪਾਂਗ ਪਰਤੱਖ ਕਰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜੀਵਤ-ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਜੀਵਨ-ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੇ ਦਾਮਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੇ ਵਸੀਕਾਰਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕੇਵਲ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ 'ਜੀਅਦਾਨ' ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

> **"ਜੀਅ ਦਾਨੁ ਦੇ ਭਗਤੀ ਲਾਇਨਿ**
> **ਹਰਿ ਸਿਉ ਲੈਨਿ ਮਿਲਾਏ॥੨॥"**
> (ਸੂਹੀ ਮ:੫/੭੪੯)

ਇਹ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚੋਂ ਆਪ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਜੀਅ-ਦਾਨ ਦੇਕੇ ਦਾਤਾ ਮੁਰਦੇ ਜੀਵਾਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਕਰਮ-

ਬੱਧ ਹੋਕੇ, ਕੈਦੀਆਂ ਦੇ ਕੈਦਖਾਨੇ ਜਾਣ ਵਾਂਗੂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਸਗੋਂ ਪਰਮ-ਸੁਤੰਤਰ, ਪਰਉਪਕਾਰ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਜਗਤ ਦੇ ਉਧਾਰ ਵਾਸਤੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਤੇ ਡਾਕਟਰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਨ ਜਾਂਦੇ ਹਨ: ਓਹ ਕਰਮ ਬੱਧ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਰਹਿਤ ਆਖੀਦਾ ਹੈ[1]।

(ਗੁ:ਨਾ:ਚ: ਭਾਗ 1, ਅਧਿ-6)

1. ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਹਹੂ ਮਹਿ ਨਾਹੀ ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ॥
ਜੀਅਦਾਨੁ ਦੇ ਭਗਤੀ ਲਾਇਨਿ ਹਰਿ ਸਿਉ ਲੈਨਿ ਮਿਲਾਏ॥੨॥
(ਸੂਹੀ ਮ:੫-੭, ਪੰਨਾ-੭੪੯)

22. ਹਜ਼ੂਰੀ ਦਾ ਪਾਠ।

ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੈਵੀ ਆਗਜਾ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹਿਆ। ਜੋ ਭੁੱਲ ਉਹਨਾਂ ਨੇ (ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦੇ) ਕਾਜ਼ੀ ਤੇ ਨਵਾਬ ਦੀ ਦੂਰ ਕੀਤੀ ਸੋ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਓਹ ਦੋਵੇਂ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਨਮਾਜ਼ ਪੜਨੀ ਕਿ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ, ਪਾਠ ਕਰਨੇ ਨਾਮ ਉਚਾਰਨਾ, ਧਿਆਨ ਜੋੜਨੇ ਕਿ ਤਾੜੀ ਲਾਉਣੀ, ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਨੀ ਕਿ ਪੂਜਾ ਵਿਚ ਆਉਣਾ, ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ ਕਿ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਵਿਚ ਜਾਣਾ, ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਮਾਨੋ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਵੰਨੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਜਤਨ ਹਨ, ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਬਾਹਰਲੀ ਸੂਰਤ ਤੇ ਕਰਤੱਬ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਆਪਣੇ ਤ੍ਰੂੰਗਾਂ ਵਿਚ ਬੁੱਲੇ ਲੁਟੱਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਹਾਂ, ਇਹ ਕਰਨੀਆਂ ਸੂਰਤਵਾਨ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਿੰਦ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਇਸ ਲਈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਜਦ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਆਰੰਭੀ ਤਾਂ ਪਹਿਲੀ ਮੱਤ ਇਹ ਦਿੱਤੀ ਕਿ:

ਭਜਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਕਰੋ।

ਕਿਤਨੇ ਸਿਖ ਇਸ ਵੇਲੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਕਿਤਨੇ ਜੋ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਖਦੇ ਹਨ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ, ਸੁਆਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਨਿਤਨੇਮ ਕਰੀਦਾ ਹੈ, ਸੁਖਮਨੀ ਦਾ ਪਾਠ ਬੀ ਰੋਜ਼ ਦੂਏ ਦਿਨ ਮੁਕਾ ਲਈਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਵਾਧੂ ਪਾਠ ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਬੀ ਕਰੀਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸੁਆਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਹੁਣ ਜੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰੋ ਹਿਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਤਬਾਂ ਨੂੰ ਘੋਖੋ ਤਾਂ ਇਹ ਖੇਚਲ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਗੁਰੂ

ਬਾਬੇ ਨੇ ਜੋ ਕੁਛ ਅੱਜ ਕਾਜ਼ੀ ਤੇ ਨਵਾਬ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਅੱਜ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਕਾਜ਼ੀ ਤੇ ਨਵਾਬ ਨੂੰ ਖੂਬ ਝਾੜ ਪਾਈ, ਜਾਂ ਇਹ ਕਿ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜਿਸਨੇ ਅੰਤਰਯਾਮਤਾ ਨਾਲ ਜਾਣ ਲਿਆ ਜੋ ਕਾਜ਼ੀ ਮੁੱਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਰਤੀ, ਪਰ ਤੀਜੀ ਗੱਲ ਛੱਡ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੀ ਇਹ ਸਾਖੀ ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੋਈ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਕਾਜ਼ੀ ਤੇ ਨਵਾਬ ਵਰਗੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਭਈ ਨਿਤਨੇਮ ਕਰੋ, ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੋ ਪਰ ਰੱਬ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ। ਗ਼ੈਰ-ਹਜ਼ੂਰੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਕੇ ਜੇ ਸੁਆਦ ਨਾ ਆਵੇ ਤਾਂ ਕਸੂਰ ਤੁਹਾਡਾ ਆਪਣਾ ਹੈ। ਜਦ ਬਾਣੀ ਪੜੋ ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਸਮਝੋ ਤੇ ਇਹ ਸਮਝੋ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਬਾਣੀ ਉਹ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਾਂ, ਇਹ ਸਮਝਕੇ ਦਿਲ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਲਾਈਏ ਕਿ ਜੇ ਹੁਣ ਸਾਡਾ ਦਿਲ ਉੱਡੇਗਾ ਤੇ ਜੀਭ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੇਗੀ, ਤਦ ਜਿਸਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਓਹ ਕਿੰਵ ਖੁਸ਼ ਹੋਸੀ? ਉਸ ਨਾਲ ਮਨ ਕਿਵੇਂ ਜੁੜਸੀ?

ਮਨ ਜੁੜਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ੈਆਂ ਨਾਲ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਚਿੰਤਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਅਸਰ ਪੈਸੀ। ਜੇ ਬਾਣੀ ਭਜਨ ਵੇਲੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੁੜੇਗਾ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਅਸਰ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਠੰਢ, ਸੁਖ, ਆਤਮ ਖੇੜਾ, ਆਤਮਰਸ ਲੈਕੇ ਆਵੇਗਾ, ਤੇ ਜੇ ਹੋਰਨਾਂ ਸ਼ੈਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇਗਾ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਲੈ ਲਏਗਾ। ਸੋ ਜੋ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਵੇਲੇ ਕਾਜ਼ੀ ਵਾਂਙੂ ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇਗਾ ਉਸ ਤੇ ਅਸਰ ਖਿੰਡਾਉ ਦਾ ਪਏਗਾ, ਤਾਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ ਤੇ ਸਮਝੋ ਕਿ ਅੱਜ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਖ ਰਿਹਾ ਹੈ: 'ਹੇ ਮੇਰੇ ਸਿਖ! ਹਜ਼ੂਰੀ ਦਾ ਭਜਨ, ਹਜ਼ੂਰੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰ। ਮਨ ਧਾਂਵਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਦੌੜਦਾ ਹੈ; ਇਸ ਦਾ ਸੁਭਾਉ ਇਹੋ ਹੈ, ਇਸਨੂੰ ਵਰਜ, ਮੋੜ, ਬਾਣੀ ਦੇ ਅਰਥ ਵੱਲ ਲਾ। ਵੇਖ ਬਾਣੀ ਕੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਬਾਣੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਜਸ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਜੁੜ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਹਾਂ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ। ਨਾਮ ਵਾਲੇ ਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰ, ਜੋ ਉਹ ਦੱਸਣ ਕਿ ਕਿੰਵ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਨ ਸਨੇ ਸਨੇ ਦੌੜਨਾ ਛੱਡਦਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੁੜਦਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਪੱਕ ਕਰੋ:

1. ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ, ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ।
2. ਚਾਹੇ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਆਤਮ ਨੈਣ ਅਜੇ ਖੁੱਲੇ ਨਹੀਂ।
3. ਖੁੱਲਣ ਦਾ ਤ੍ਰੀਕਾ ਬਾਣੀ ਤੇ ਭਜਨ ਹੈ।
4. ਮੈਂ ਪਾਠ ਕਰਾਂ, ਪਾਠ ਸੁਣਾਂ, ਕੀਰਤਨ ਕਰਾਂ,
ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਾਂ, ਭਜਨ ਵਿਚ ਬੰਦਗੀ ਵਿਚ ਲਗਾਂ।
5. ਪਾਠ ਕੀਰਤਨ,

ਭਜਨ ਹਰ ਹਾਲ ਵਿਚ ਸਮਝਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਹਾਂ। **"ਕੋਟਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕੋ ਠਾਕੁਰ ਸੁਆਮੀ"** (੬੧੨) ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਹਾਂ। ਉਹ ਮੇਰੀ ਅਰਦਾਸ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਹੁਣ ਭੈ ਵਿਚ, ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ, ਉਸ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਰਾ ਹਾਜ਼ਰ ਰਹਾਂ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਂ। ਜੇ ਮਨ ਉੱਡੇ ਤਾਂ ਰੋਕਾਂ। ਨ ਰੁਕੇ, ਫੇਰ ਰੋਕਾਂ, ਰੋਕਣ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਂ, ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਅਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਂ ਕਿ "ਜਿਵੇਂ ਆਪ ਨੇ ਕਾਜ਼ੀ ਤੇ ਨਵਾਬ ਨੂੰ ਹਜ਼ੂਰੀ ਦਾਨ ਕੀਤੀ ਸੀ ਮੈਨੂੰ ਬੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਦਾਨ ਕਰੋ। ਤੁਸੀਂ ਸਦਾ ਜੀਉਂਦੇ ਹੋ, ਦੇਹੀ ਵਿਚ ਕਿ ਦੇਹੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੋ, ਜਾਗਤੀ ਜੋਤਿ ਹੋ। ਜਿਵੇਂ ਓਦੋਂ ਤ੍ਰੁਠੇ ਸਾਓ ਅੱਜ ਮੇਰੇ ਤੇ ਤ੍ਰੁੱਠੋ, ਮੈਨੂੰ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ, ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ, ਭਜਨ ਕਰਨਾ ਦਾਨ ਕਰੋ। ਤੁਸੀਂ ਦਿਆਲ ਹੋ, ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਹੋ ਮੈਂ ਸਿਖ ਹਾਂ, ਚਾਹੇ ਨਾਮ ਧ੍ਰੀਕ ਸਿਖ ਹਾਂ ਪਰ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ! ਤੇਰਾ ਸਿੱਖ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦੇ ਸਦਕੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਦਾ ਪਾਠ, ਹਜ਼ੂਰੀ ਦੀ ਅਰਦਾਸ, ਹਜ਼ੂਰੀ ਦਾ ਭਜਨ ਦਾਨ ਕਰੋ।"

ਜੇ ਮਨ ਅਜੇ ਭੀ ਲੁੱਤਘੁੱਤੀਆਂ ਮਾਰੇ ਤਦ ਬੰਦਗੀ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਅੱਗੇ ਆਪਣਾ ਦੁੱਖ ਕਹੋ ਕਿ: "ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਜੀਓ! ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਪਾਠ ਕਰਿਆ ਕਰਾਂ, ਭਜਨ ਅਰਦਾਸ ਪਾਠ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਗ਼ੈਰ ਹਜ਼ੂਰੀਆ ਨਾ ਹੋਵਾਂ, ਮੇਰੇ ਗ਼ੈਰ ਹਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਰੋਗ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰੋ। ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ, ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰੋ ਜਿਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਹਜ਼ੂਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ", ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਤਿਸੰਗ ਦੀ ਮਦਦ ਲਓ।

ਆਪ ਜਤਨ ਲਾਓ, ਬਾਹਰ ਜਾਂਦਾ ਮਨ ਵਰਜੋ, ਇਸ ਨੂੰ ਹੋੜੋ, ਮੱਤ ਦਿਓਸੁ ਕਿ: "ਹੇ ਸਦਾ ਹਿੱਲਣੇ ਤੇ ਨਾਂ ਟਿਕਣੇ ਮਨ! ਹੁਣ ਮੈਂ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹਾਂ

ਦੇ ਸ਼ਾਹ, ਕੋਟ ਬ੍ਰਹਮੰਡਾਂ ਦੇ ਠਾਕੁਰ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਲੈਕੇ ਆਯਾ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਸਾਰਾ ਢਹਿ ਪਉ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਨ, ਛੰਡ ਸੰਕਲਪ, ਵਿਕਲਪ, ਖਿਆਲ, ਆਸ, ਅੰਦੇਸੇ, ਏਹ ਉਡਾਰੀਆਂ ਤੇਰੀਆਂ ਆਪਣਾ ਘਾਤ ਹੈ। ਆ ਆਪਣੇ ਘਰ, ਏਹੜ ਤੇਹੜ ਛੱਡ ਤੇ ਇਕ ਹਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਘਰ ਆਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਜੋ ਰੱਬ ਸੁਣੇਂ ਤੇ ਤੇਰਾ ਭੈਜਲ ਤਰਿਆ ਜਾਵੇ।"

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣ ਪਵੇ ਸਹਿਜੇ ਸਹਜੇ ਭਾਵੇਂ ਛੇਤੀ, ਜਿਵੇਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਬਖਸ਼ੇ, ਹਜ਼ੂਰੀ ਦਾ ਸਬਕ ਪਕਾਓ। ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਹੋਕੇ ਅਰਜ਼ਾਂ ਕਰੋ। ਸਦਾ ਪਾਠ ਵੇਲੇ ਸਮਝੋ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ 'ਹੈ', ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੇਰੇ ਹਾਜ਼ਰਾ ਹਜ਼ੂਰ ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਜੋ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਲ ਲਾਏਗਾ।

(ਗੁ:ਨਾ:ਚ: ਭਾਗ 1, ਅਧਿ-7)

23. ਸਚਾ ਰਸਤਾ।

ਹਾਂ ਠੀਕ ਹੈ। ਤੁਸਾਡੇ ਹੱਥ ਮਾਲਾ ਦਾ ਮਣਕਾ ਹੈ, ਪਰ ਮਨ ਸਿਮਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਪੁੱਤ੍ਰ, ਧਨ ਧਾਮ, ਵਿਹਾਰਕਾਰ, ਘਰ ਬਾਰ, ਅਨੇਕ ਧੰਦੇ। ਮਨ ਜਾਏਗਾ ਓਥੇ ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਦੀ ਤਾਰ ਲੱਗ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦੀ ਲਿਵ ਵਿਚ ਮਨ ਹੈ ਓਥੇ ਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ[1]। ਜਲ ਦਿਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਿੱਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ, ਪਰ ਮਨ ਭਟਕ ਰਿਹਾ ਹੈ ਦਸੋ ਦਿਸ਼ਾ, ਮਨ ਦੀਆਂ ਲਾਲਸਾਂ ਵਿਚ। ਮਾਲਾ ਗੁਪਤੀਆਂ ਲਈ ਕੁਸ਼ਾ ਦੇ ਆਸਣ ਲਗਾਈ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਬੈਠੋ ਹੋ, ਨੈਣ ਬੰਦ ਹਨ, ਮਣਕਾ ਮਣਕੇ ਤੇ ਠੱਕ ਠੱਕ ਡਿੱਗਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮਨ ਜੰਜਾਲਾਂ ਵਿਚ ਉੱਡ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਟੁਭਕੀ ਲੱਗ ਰਹੀ ਹੈ ਠੰਢੇ ਨੀਰ ਵਿਚ, ਮੂੰਹ ਪਾਲੇ ਮਾਰਿਆ ਥਰ ਥਰ ਕਰਦਾ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਹਰ ਹਰ, ਹਰ ਹਰ। ਦਿਲ ਪਾਲੇ ਦੀ ਸਕੋੜ ਵਿਚ ਮਨੋ-ਰਾਜੀ ਸੰਕਲਪਾਂ ਫੁਰਨਿਆਂ ਵਿਚ ਉਡੰਤ ਹੈ, ਜਿੱਥਰ ਜਿੱਧਰ ਮਨ ਓਧਰ ਓਧਰ ਜੀਵ ਦੀ ਗਤੀ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੈਠ ਗਏ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਉਦਾਲੇ ਲੋਕ ਜੁੜ ਬੈਠੇ ਸਾਰੇ। ਜਦ ਸਮਾਗਮ ਜੁੜਕੇ ਠੱਠ ਬੱਝ ਗਿਆ ਤਾਂ ਦਾਤੇ ਨੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਅਗਜਾਨ ਦੇ ਛੌੜ ਕੱਟੇ। ਸਾਰਾ ਸੱਚਾ ਰਸਤਾ ਦੱਸਿਆ। ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਲਿਵ ਦਾ ਮਾਰਗ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਰਸਤਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਜਪੋ, ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਵੱਸੋ, ਉਠਦੇ ਬਹਿੰਦੇ ਟੁਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਉਸ ਮਾਲਕ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਰਹੋ, ਉਸ ਪਿਆਰੀ ਤੇ ਰਸਭਰੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਤੋਂ ਉਹਲੇ ਨਾ ਹੋਵੋ, ਐਉਂ ਜਾਣੋਂ ਕਿ ਜਿਸ ਦਾ

---

1. ਸਾਈ ਵਸਤੁ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਈ ਜਿਸੁ ਸੇਤੀ ਮਨ ਲਾਇਆ॥
(ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ 1, ਪੰਨਾ-764)

ਨਾਮ ਰਸਨਾਂ ਤੇ ਹੈ ਉਹ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਹਾਂ। ਪੌਣ ਜੀਕੂੰ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਜਾਓ, ਸਵੇਂ, ਟੁਰੋ, ਬਹੋ, ਸਦਾ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹੈ, ਦੀਹਦੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਹੈ; ਤਿਵੇਂ ਉਹ ਪੌਣ ਤੋਂ ਬੀ ਸੂਖ਼ਮ ਪਰਮਤੱਤ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹੈ। ਪਜਾਰ, ਰਸ ਤੇ ਅਨੰਦ ਓਸ ਤੋਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਫੁਹਾਰੇ ਵਾਙੂ ਛੁਟਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਉਹ ਸੁਆਦ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਆਵੇਗਾ ਜੇ ਉਸ ਸਦਾ ਜਾਗਦੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ, ਉਸ ਅੰਗ, ਸੰਗ 'ਸਤਜਾ' ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਮਨ ਰਹੇਗਾ ਤਾਂ ਮਰਕੇ ਬੀ ਅਸੀਂ ਉੱਥੇ ਹੀ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਹਾਂ, ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਕਰੋ, ਬਈ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ, ਕੋਈ ਕਿੱਤਾ, ਕੋਈ ਰੋਜ਼ੀ ਕਰਕੇ-ਕਮਾਕੇ-ਰੋਟੀ ਖਾਓ। ਕਮਾਕੇ ਫਿਰ ਵੰਡ ਕੇ ਖਾਓ[1]। ਕਿਰਤ ਕਮਾਈ ਵਿਚੋਂ ਦੇਕੇ ਭਲਾ ਮਨਾਓ। ਕਰੋ ਕੰਮ ਕਾਜ ਜ਼ਰੂਰ, ਮਖੱਟੂ ਨਾ ਬਣੋ, ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਉਤੇ ਆਪਣੇ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਦਾ ਭਾਰ ਪਾਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਔਖਿਆਂ ਨਾ ਕਰੋ। ਕਰੋ, ਕੋਈ ਕਿਰਤ ਕਰੋ, ਪਰ ਜੋ ਕਰੋ ਸੁਹਣੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੋ। ਕਮਾਓ, ਪਰ ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਨਾਲ। ਹਾਂ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਨ ਲੋੜੀਏ, ਮਨ ਜਾਏਗਾ ਕੰਮਾਂ ਵੱਲ ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਕੀਕੂੰ ਵੱਸੇਗਾ? ਹਾਂ, ਬਈ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਵੱਸੇਗਾ ਐਉਂ: ਹੱਥ ਨਾਲ ਕਾਰ ਕਰੋ, ਦਿਲ ਦੀ ਸਤਜਾ ਦੀ ਜਿੰਨੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿਰਤ ਨੂੰ ਦਿਓ, ਸੁਹਣੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿਓ, ਕਿੱਤੇ ਕੰਮ ਅਕਲ ਨਾਲ ਹੋਸ਼ ਨਾਲ ਕਰੋ, ਕਪਟ ਛਲ ਨਾਲ ਨਾ, ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਬੁਰੇ ਦੀ ਨੀਯਤ ਨਾਲ ਨਾ, ਪਰ ਅਕਲ ਨਾਲ, ਸੋਚ ਨਾਲ ਕਿੱਤੇ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਦੇਕੇ। ਕਿੱਤਾ ਸੁਹਣਾ ਕਰੋ: ਪਰ ਵਿਚ ਵਿਚ ਵਿਹਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ; ਸਵੇਰਾ, ਸੰਧਜਾ, ਰਾਤ, ਵਿਹਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਹਲੇ ਵਿਹਲੇ 'ਵੇਲੇ' ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਵਸਦਿਆਂ ਸਫ਼ਲ ਕਰੋ। ਫੇਰ ਹੱਥ ਕਾਰ ਵੱਲ ਟੁਰਿਆ ਰਹੇ, ਦਿਲ ਕਰਤਾਰ ਵੱਲ ਲਾਈ ਰੱਖੋ। ਸਮਾਂ ਪਾਕੇ ਦਿਲ ਹਜ਼ੂਰੀਓਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਰੇਗਾ। ਭੁੱਲ ਦਾ ਪਰਦਾ ਹੈ ਸਾਡੇ ਤੇ ਮਾਲਕ ਵਿਚ, ਭੁੱਲ ਕੱਢ ਦਿਓ, ਯਾਦ ਵਿਚ ਵੱਸੋ। ਯਾਦ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। 'ਹਜ਼ੂਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ' ਇਹ ਸਮਝਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਨੂੰ ਇਸ 'ਹਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਅਭਜਾਸ' ਦੀ ਟੋਹਣੀ ਸਮਝੋ। ਨਾਮ ਦਾ ਪਰਚਾ ਮਨ ਨੂੰ ਗ਼ਾਫਲੀ ਤੋਂ ਕੱਢਦਾ ਤੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ; ਨਾਮ ਹਜ਼ੂਰੀਵਾਸ ਹੈ।

---

1. ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਥਹੁ ਦੇਇ॥ ਨਾਨਕ ਰਾਹੁ ਪਛਾਣਹਿ ਸੇਇ॥ (ਸਾ:ਵਾ: ਮ: ੧, ਪੰਨਾ-੧੨੪੫)

ਜਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸੱਚ ਦਾ ਡੰਕਾ ਦੇਕੇ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਓਹ ਜੀਵ, ਜੋ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋ ਗਏ ਸਨ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ: 'ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਚੱਲੋ ਭੋਜਨ ਪਾਓ'। ਅੱਗੇ ਗਏ ਤਾਂ ਕਾਰਾਂ ਕੱਢਕੇ ਚੌਂਕਾ ਸੁਆਰਕੇ ਰਸੋਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਜਾਂ ਸੁੱਚ ਸੰਜਮੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਿਚ ਵੜੇ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲੇ: "ਚੌਂਕਾ ਭਿੱਟ ਗਿਆ। ਭਿੱਟੇ ਚੌਂਕੇ ਦੀ ਰੋਟੀ ਕੌਣ ਖਾਏ?" ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਜੀ ਲੱਕੜਾਂ ਧੋ; ਚੌਂਕਾ ਪਾ, ਅੰਨ ਧੋ ਸੁਕਾ, ਆਪ ਨ੍ਹਾ ਕੇ ਪੂਰੀ ਸੁੱਚ ਆਚਾਰ ਨਾਲ ਰਸੋਈ ਬਣੀ ਹੈ।"

ਗੁਰੂ ਜੀ— ਪਰ ਤੁਸਾਂ ਵਿਚ ਵੜਕੇ ਭਿੱਟ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਬ੍ਰਾਹਮਣ— ਛੁਹ ਵਾਲਾ ਕੌਣ ਛੁਹਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕੁਲੀਨ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹਾਂ। ਕੋਈ ਚੂਹੜਾ ਚੰਡਾਲ ਡੂਮ ਕਸਾਈ ਤਾਂ ਆਇਆ ਨਹੀਂ।

ਗੁਰੂ ਜੀ—

"ਕੁਬੁਧਿ ਡੂਮਣੀ ਕੁਦਇਆ ਕਸਾਇਣਿ
ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਘਟ ਚੂਹੜੀ ਮੁਠੀ ਕ੍ਰੋਧਿ ਚੰਡਾਲਿ॥
ਕਾਰੀ ਕਢੀ ਕਿਆ ਥੀਐ ਜਾਂ ਚਾਰੇ ਬੈਠੀਆਂ ਨਾਲਿ॥"
(ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮ:੧, ਪੰਨਾ-੯੧)

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਤਨ ਸੁੱਚੇ ਕੀਤੇ ਦਾ ਕੀ ਹੈ, ਭਿੱਟਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ੈ ਅੰਦਰ ਉਹ ਬੁੱਧੀ ਹੈ ਜੋ ਪਸ਼ੂ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਵੱਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ ਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਛੱਡਦੀ ਹੈ। ਸੋਚ ਲਓ ਕਿੰਨੀਆਂ ਛੋਹਾਂ ਓਹ ਬ੍ਰਿਤੀ ਸਹੇੜਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਸਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਕੁੰਡਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਹ ਡੂਮਣੀਂ ਵਾਂਙੂ ਨੀਚ ਜਾਤ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਭੈੜੇ ਗੰਦੇ ਗੀਤ ਗਾਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਮਲੀਣ ਕਰਦੀ ਹੈ?

ਬੇਤਰਸੀ, ਜ਼ੁਲਮ, ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਬੁਰਾ ਕਰਨਾ ਤੇ ਆਪਣਾ ਭਲਾ ਲੋਚਣਾ ਇਹ ਕਸਾਈ ਪੁਣਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਪਰ ਦਾ ਮਾਸ ਨੋਚਣਾਂ ਤੇ ਆਪਣਾ ਸਵਾਦ ਲੈਣਾ, ਇਸ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਆਪਣੇ ਭੈੜੇ ਸੁਭਾਉ ਦੀ ਛੁਹ ਦੂਸਰਿਆਂ ਮਨਾਂ ਨੂੰ? ਪਰਾਈ ਨਿੰਦਿਆ, ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ, ਨਾਮ ਨੂੰ, ਵਡਿਆਈ ਨੂੰ ਬੱਜ ਲਾਉਣ ਦੀ ਨੀਯਤ, ਇਹ ਹੈ ਨਾ ਅੰਦਰ ਪਰਾਈ ਨਿੰਦਾ ਦਾ ਵਾਸ? ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਭਲਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ

ਹੋਵਾਂ ਤੇ ਫਲਾਣਾ ਮਾੜਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਨਾਮਣਾ ਵਧੀਕ ਫੈਲੇ, ਇਹ ਚੂਹੜੀ ਹੈ ਕਿ ਨਾ? ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਹੋਏ ਯਾ ਅਨਹੋਏ ਅਵਗੁਣਾਂ, ਪਾਪਾਂ, ਐਬਾਂ, ਉਕਾਈਆਂ ਦੀ ਮੈਲ ਆਪ ਕੱਠੀ ਕਰਨੀ ਚੂਹੜੀ ਵਰਗਾ ਕੰਮ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਆਪਣੇ ਸੁਹਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਇਸ ਰੀਂਦ ਨਾਲ ਬਦਬੂ ਲਾਉਣੀ ਫੇਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿੰਦਾ ਸੁਣਾਕੇ ਓਸ ਰੀਂਦ ਦੀ ਛੁਹ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਉਣੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਰਨੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਪਕੇ ਅਗੋਂ ਕਰਨੀ, ਐਉਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿੰਦਾ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਪੈਣਾ। ਨਿੰਦਾ ਚੂਹੜੀ ਪਰ੍ਹੇ ਦੀ ਪਰਧਾਨ ਹੈ। ਡੇਉਢੀਆਂ ਵਿਚ, ਮਜਲਸਾਂ ਵਿਚ, ਹੁਜਰਿਆਂ ਵਿਚ, ਜਿੱਥੇ ਚਾਰ ਯਾਰ ਬੈਠਣ ਓਥੇ ਨਿੰਦਾ ਚੂਹੜੀ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਦੋ ਚਾਰ ਰਲੇ ਓਥੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰਸ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਛਿੜਦੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਇਕ ਗਲ ਹਾਸੇ ਵਾਲੀ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਹੋਰਥੇ ਪਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸੋ ਤੀਸਰੀ ਭੈੜੀ ਛੁਹ ਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਨੀਚ ਨਿੰਦਾ ਹੈ। ਚੌਥੇ ਕ੍ਰੋਧ ਸਭ ਦਾ ਵਡਾ ਭੈੜੀ ਛੁਹ ਵਾਲਾ ਚੰਡਾਲ ਹੈ। ਕ੍ਰੋਧ ਅੱਗ ਹੈ ਆਪ ਬਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੂਏ ਨੂੰ ਬਾਲਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਸਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਕ੍ਰੋਧ ਦਾ ਬਚਨ ਕਰੇ ਤੁਸਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਕ੍ਰੋਧ ਦੀ ਅੱਗ ਭੜਕਦੀ ਹੈ, ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਕ੍ਰੋਧ ਛੁਹ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ? ਫਿਰ ਇਸ ਦੀ ਛੁਹ ਅੱਗ ਦੀ ਛੁਹ ਵਾਂਙੂ ਹੈ, ਆਪ ਬਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਛੁਹੇ ਬਾਲਦੀ ਹੈ। ਕ੍ਰੋਧ ਬਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੇ ਪਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾੜਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਇਸ ਨਾਲ ਸੜਦਾ ਹੈ ਤਨ ਇਸ ਨਾਲ ਸੜਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਚੌਂਕੇ ਵੜੇ ਹੋ, ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਕੰਘੀਆਂ ਮਾਰ ਲਓ ਕਿ ਭਿੱਟ ਦਿੱਤਾ ਜੇ ਕਿ ਨਾ ਚੌਂਕਾ? ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਢਹਿ ਪਏ ਤੇ ਬੋਲੇ:- ਕਿਵੇਂ ਬਖ਼ਸ਼ੀਏ, ਗੁਨਾਹਵੰਦ ਹਾਂ। ਬਖ਼ਸ਼ਨਹਾਰ ਨੇ ਤਦੇ ਸ਼ਲੋਕ ਗਾਵਿਆ:-

> **"ਸਚੁ ਸੰਜਮੁ ਕਰਣੀ ਕਾਰਾਂ ਨਾਵਣੁ ਨਾਉ ਜਪੇਹੀ॥**
> **ਨਾਨਕ ਅਗੈ ਉਤਮ ਸੇਈ ਜਿ ਪਾਪੀ ਪੰਦਿ ਨ ਦੇਹੀ॥**
> (ਗੁ: ਨਾ: ਚ: ਭਾਗ 1, ਅਧਿ-12)

24. ਦੁਖ ਸੁਖ ਦਾ ਕਾਰਨ ਤੇ ਦਾਰੂ।

ਦੁਖ ਸੁਖ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕਰਤਾ ਜਾਣੇ। ਕਾਰਣਾਂ ਦਾ ਕਾਰਣ ਉਹ ਆਪ ਹੈ। ਪਰ ਦੇਹਧਾਰੀ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਰਮ ਭਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਯਾ ਬੁਰਾ। ਦੁਹਾਂ ਦਾ ਸੰਸਕਾਰ ਅੰਦਰ ਅੰਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਮੂਜਬ ਸੁਭਾਉ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਸੁਭਾਉ ਸੁਖ ਦੁਖ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਜੋ ਬੀਜੋ ਸੋ ਉਗਦਾ ਹੈ, ਪੀੜ ਬੀਜੋ ਪੀੜ ਉਗੇਗੀ, ਸੁਖ ਬੀਜੋ ਸੁਖ। ਸੋ, ਬੀਜਣ ਵਾਲੇ ਆਪਣੇ ਕਰਮੀਂ ਦੁਖ ਸੁਖ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਤਪ ਹਠ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਰਾਜਭਾਗ ਲਈ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸੋ ਰਾਜ ਭਾਗ ਪਾਕੇ ਫੇਰ ਜ਼ੋਰ ਵਿਚ ਤੇ ਮਾੜੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਸੁਭਾਵ ਜੋ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਾਧਿਆ, ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਤਪੋਂ ਰਾਜ ਤੇ ਰਾਜੋਂ ਨਰਕ ਮਿਲਦਾ ਹੈ[1]।

ਕਰਮ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਅੰਦਰ ਪੱਕੇ ਬੈਠਦੇ ਹਨ। ਕਰਮ ਦੇ ਪਏ ਰੇਖ ਤੇ ਲੇਖ ਮਿਟਦੇ ਨਹੀਂ[2], ਪਰ ਸਜਣਾ! ਕਰਮ ਜੀਵ ਨੇ ਦੇਹ ਧਾਰਕੇ ਕੀਤੇ ਹੈਨ, ਅਤੇ ਜੋ ਸ਼ੈ ਆਦਿ ਰਖਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਅੰਤ ਬੀ ਹੈ। ਸੋ ਕਰਮ ਮਿਟਦੇ ਬੀ ਹੈਨ, ਜਿਵੇਂ ਅੱਗ ਲਾਣ ਨਾਲ ਲੱਕੜਾਂ ਦੇ ਢੇਰ ਸੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ[3], ਤਿਵੇਂ ਸਾਂਈਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਕਰਮ। ਜੇ ਬੰਦਾ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਵਿਚ ਲਿਵ

---

1. ਦਾਨੰ ਪਰਾ ਪੂਰਬੇਣ ਭੁੰਚੰਤੇ ਮਹੀਪਤੇ॥ ਬਿਪਰੀਤਿ ਬੁਧੵੰ ਮਾਰਤ ਲੋਕਹ ਨਾਨਕ ਚਿਰੰਕਾਲ ਦੁਖ ਭੋਗਤੇ॥੨੪॥ (ਸ:ਸਹਸ: ਮ:੫, ਪੰਨਾ-੧੩੫੬)
2. ਕਰਮਾ ਉਪਰਿ ਨਿਬੜੈ ਜੇ ਲੋਚੈ ਸਭ ਕੋਇ॥ (ਗਉੜੀ ਮ:੧, ਪੰਨਾ-੧੫੭)
3. ਲੋਕਾਂ ਮਤ ਕੋ ਫਕੜਿ ਪਾਇ॥ ਲਖ ਮੜਿਆ ਕਰਿ ਏਕਠੇ ਏਕ ਰਤੀ ਲੇ ਭਾਹਿ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ (ਆਸਾ ਮ:੧, ਪੰਨਾ-੩੫੮)

ਲਾਵੇ, ਆਪਣੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਰਖੇ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਪਈਆਂ ਕਰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਸਕਾਰੀ ਰੇਖਾਂ ਧੋ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ[1]। ਸੁਖ, ਦੁਖ, ਦੇਹ, ਜਨਮ, ਮਰਨ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ, ਪਰ ਮੁਕਤੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਨਦਰ ਉਤੇ ਹੈ[2]। ਨਦਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਨਦਰ ਨੂੰ ਖਿੱਚਦੇ ਹੈਨ। ਨਦਰ ਨੂੰ ਕੌਣ ਖਿੱਚ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਜੋ ਨਦਰੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਲਗਨ ਖਿੱਚ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੂੰ ਬੀ ਜਾ ਖਿੱਚਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮ-ਅਣਦਿੱਸਦੇ ਰੱਬ ਸਾਂਈਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ-ਉਸਦੀ ਯਾਦ ਨਾਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਕੀਰਤਨ ਨਾਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮਿਹਰ ਉਸਦੀ ਸੁਛੰਦ ਵਿਚਰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਰਾਹ ਇਹ ਹੈ: ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ, ਪਜਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ, ਜਗਤ ਵਿਚ ਲਗਦੇ ਤਾਣ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਕਰਨੇ, ਨੇਕੀ ਕਰਨੀ, ਭਲਿਆਈ ਵੰਡਣੀ, ਬਦੀ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚਣਾ।

ਇਹ ਸਵਾਲ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਫੁਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਰਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੋ ਰੇਖ ਤੇ ਲੇਖ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਮਿਟਦੇ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਉਹ ਮਿਟਦੇ ਬੀ ਹੈਨ। ਕਰਮ ਜੀਵ ਨੇ ਦੇਹ ਧਾਰਕੇ ਕੀਤੇ ਹੈਨ, ਦੇਹ ਧਾਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਮ ਕਿੱਥੇ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਦੇਹ ਦਿਤੀ? ਸੋ ਕਰਮ ਦਾ ਆਦਿ ਹੈ[3]। ਫਿਰ ਜੀਵ ਹਦਬੰਦੀ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਸਮਾਂ ਮੁੱਕਦਾ ਹੈ; ਕਰਮ ਤਾਂਤੇ ਅਮਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਸੋ ਆਦਿ ਵਾਲੀ ਸ਼ੈ ਦਾ ਅੰਤ ਹੈ ਤੇ ਮਿਤ ਵਾਲੀ ਸ਼ੈ ਲਈ ਮੁੱਕਣਾ ਹੈ[4]। ਮੁੱਕਣ ਦਾ ਰਸਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਰਮ ਤਾਂ ਜੀਵ ਸ਼ੁਭ ਕਰੇ ਤਾਂ ਜੋ ਅੱਗੋਂ ਨੂੰ ਅਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਹੋਰ ਨਾ ਵਧਣ ਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਕਰਮ

---

1. ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ਸੁਣਿ ਸਭਨਾ ਨੋ ਕਰਿ ਦਾਨੁ॥
   ਜਨਮ ਕਰਮ ਮਲੁ ਉਤਰੈ ਮਨ ਤੇ ਜਾਇ ਗੁਮਾਨੁ॥
   (ਬਾ:ਮਾਹਾ ਮਾਝ ਮ:੫, ਪੰਨਾ-੧੩੫)
2. ਕਰਮੀ ਆਵੈ ਕਪੜਾ ਨਦਰੀ ਮੋਖੁ ਦੁਆਰੁ॥ (ਜਪੁਜੀ)
3. ਜਬ ਕਛੁ ਨ ਸੀਓ ਤਬ ਕਿਆ ਕਰਤਾ ਕਵਨ ਕਰਮ ਕਰਿ ਆਇਆ॥
   (ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫, ਪੰਨਾ-੭੪੮)
4. ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਹੈ ਸਿਰ ਕਰਮਨ ਕੈ ਕਰਮਾ॥
   (ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫, ਪੰਨਾ-੬੪੨)

ਸਤਿਸੰਗ[1] ਕਰੇ ਤੇ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਰਚੇ, ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਵੇ[2]। ਇਉਂ ਕਰਤਾਰ ਤੇ ਜਾ ਮਨ ਟਿਕੇਗਾ। ਉਸ ਦੀ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਮਨ ਨੂੰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰੇਗੀ। ਅੱਗ ਤੋਂ ਦੂਰ ਗਿਆਂ ਪਾਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਅੱਗ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋਇਆਂ ਨਿੱਘ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਤੋਂ ਮਾੜੇ ਕਰਮਾਂ ਨਾਲ ਤੇ ਭੁੱਲ ਨਾਲ ਵਿਛੁੜੀਦਾ ਹੈ, ਦੂਰ ਜਾ ਪਾਈਦਾ ਹੈ। ਭਲੇ ਕਰਕੇ ਤੇ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਨੇੜੇ ਹੋਈਦਾ ਹੈ। ਨੇੜੇ ਹੋਕੇ ਸੁਖੀ ਹੋਈਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਹਰੀ ਕੀਰਤਨ ਹਰ ਵੇਲੇ ਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਯਾਦ ਅੰਦਰ ਸਹਜ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਬਣਕੇ ਟਿਕ ਜਾਵੇ। ਯਾਦ ਪਿਆਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਯਾਦ ਸਹਿਜ ਵਿਚ ਅੰਦਰ ਟਿਕਣਾ ਅਭਜਾਸ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਉਸਦੀ ਯਾਦ ਦਾ ਅਭਜਾਸ ਉਸਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਕਰੀਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਜਪੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਨ ਦੇ ਜਤਨ ਵਿਚ ਰਖਦਾ ਹੈ-

'ਹੈ ਹਜੂਰਿ ਹਾਜਰੁ ਅਰਦਾਸਿ॥ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਸਾਚੁ ਕਰਤੇ ਪ੍ਰਭ ਪਾਸਿ॥'
(ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧-੩੫੨)

ਐਉਂ ਮਿਟ ਬੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਰਮ ਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਫਲ।
(ਗੁ: ਨਾ: ਚ: ਭਾਗ 1, ਅਧਿ-18)

ਨੋਟ:- ਇਸੇ ਵਿਸ਼ੈ ਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਚਿਤ ਕਵਿਤਾ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਦੁਖ ਅੰਦੋਹ ਗਏ ਸਭ ਭੁੱਲ।

ਦੁਖ ਤੇ ਦੁੱਖ ਪੈਣ ਸਿਰ ਮੇਰੇ 'ਝੱਖੜ ਔਖਾਂ' ਪੈਂਦੇ ਝੁੱਲ,
'ਆਸਾਂ' 'ਚਾਉ' ਖੰਭ ਲਾ ਉੱਡਣ ਮਨ ਮੰਦਰ ਦੇ ਦੀਵੇ ਗੁੱਲ।
ਕਿਵੇਂ ਰੌਸ਼ਨੀ ਮੁੜ ਆ ਚਮਕੇ ਖਿੜ ਜਾਵੇ ਜਿਉਂ ਖਿੜਿਆ ਫੁੱਲ।
"ਸਾਂਈਆਂ ਮੇਰੇ, ਸਾਂਈਆਂ ਮੇਰੇ" ਕਿਰਨ ਕੁਈ ਇਕ ਚਾਨਣ ਤੁੱਲ
ਘੱਲ ਦੇਂਦੇ ਹੋ, ਆ ਚਮਕਾਵੇ ਸ਼ਮਅ ਦਿਲੇ ਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਗੁੱਲ,
ਐਉਂ ਜਾਪੇ ਜਿਉਂ ਆ ਗਏ ਆਪੂੰ ਦੁੱਖ ਅੰਦੋਹ ਗਏ ਸਭ ਭੁੱਲ,
ਛਿੜ ਪਏ ਰਾਗ, ਤਰਾਨੇ ਅੰਦਰ, 'ਸਾਂਈਆਂ ਸਾਂਈਆਂ' ਫੜਕਨ ਬੁੱਲ੍ਹ।

(ਮੇਰੇ ਸਾਂਈਆਂ ਜੀਓ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚੋਂ)

---

1. ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਪਾਈ ਪਰਮ ਗਤੇ॥ (ਮਲ:ਰਵਿ: ਪੰਨਾ-੧੨੯੩)
2. ਗੁਨ ਗਾਵਤ ਤੇਰੀ ਉਤਰਸਿ ਮੈਲੁ॥ (ਗਉ:ਸੁਖ:ਪੰਨਾ-੨੮੯)

25. ਰਾਗ ਤੇ ਵੈਰਾਗ।

ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਜਦ ਬੋਧ ਮਤ ਦੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚੋਂ ਸਮਾਪਤੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ (ਬੁਧ ਗਯਾ) ਬੋਧੀ ਅਸਥਾਨ ਬੀ ਸਾਂਭ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਥੇ ਬੁਧ ਜੀ ਨੇ ਤਪ ਤਪਿਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗ੍ਯਾਨ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਹਿੰਦੂ ਬੁਧ ਜੀ ਨੂੰ ਅਵਤਾਰ ਬੀ ਮੰਨਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਬੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿਚ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਮਹੰਤ ਦੇਵਗਿਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਮੰਦਰਾਂ ਦੇ ਮਹੰਤਾਂ ਦਾ ਵਡਾ ਮਹੰਤ ਤੇ ਮਾਨਨੀਯ ਪੁਰਖ ਸੀ, ਪਰ ਸੀ ਸੱਚ ਦਾ ਖੋਜੀ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨ। ਵਿਦ੍ਯਾ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਜਾਣਨਹਾਰ ਤਾਂ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਵੈਰਾਗੀ ਬੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ 'ਰਾਗ' ਨੂੰ ਵੈਰਾਗ ਵਿਚ ਪਲਟਦਾ ਪਲਟਦਾ ਇੰਵ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਬ੍ਰਿਛ ਦੀ ਡਾਲੀ ਪੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੁੱਕ ਜਾਏ ਤਾਂ ਮੂਲੋਂ ਅੜਕ ਤੇ ਪੱਕੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਹਦੀ ਇਸ ਪਕਿਆਈ ਤੇ ਕਰੜਾਈ ਵਿਚ ਉਸ ਵਿਚ ਲਚਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਇਹ ਲਚਕ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਜਿੰਦ ਕਣੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਜੀਉਂਦੀ ਟਹਿਣੀ ਵਿਚ ਪਕਿਆਈ ਤੇ ਲਚਕ ਦੁਇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੀਵਨ-ਮਰਨ ਦੀ ਜਦ ਗਲ ਬਾਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝਾਈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸੋਝੀ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਦਾ ਰੁਮਕਾ ਫਿਰ ਆ ਫਿਰਿਆ। ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਰਾਗ (ਪ੍ਯਾਰ) ਮਾੜਾ ਹੈ ਮਾੜੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ, ਰਾਗ ਦੁਖਦਾਈ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ, ਪਰ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਤੇ ਪ੍ਰਿਯ ਸਰੂਪ ਵਾਲੇ ਦਾ ਰਾਗ (ਪ੍ਰੇਮ) ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ

ਰਾਗ ਨਾਲ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋਈਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਰਾਗ ਦੁਖਦਾਈ ਨਹੀਂ; ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਦਾ ਥਿਰ ਹੈ, ਕਦੇ ਨਾਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ; ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਰਾਗ ਦਾ ਅੰਤ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ[1]। ਫੇਰ ਉਹ ਆਨੰਦ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਰਾਗ ਸੁਖ ਤੇ ਆਨੰਦ ਦਾਤਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਜਿਸ ਵੈਰਾਗ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਖ਼ਾਤਰ ਅਸਾਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕੁਹਣਾ ਹੈ, ਇੰਦਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਣਾ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਰਚਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾੜਿਆਂ ਸਮਝਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਵੈਰਾਗ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ਨਾਲ ਰਾਗ-ਕੀਤਿਆਂ ਸਹਜ ਸੁਭਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਅਸਰ ਇਨਸਾਨ ਦੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਕੁਹਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਇਨਸਾਨ ਨਿਰਾ ਬੁੱਧੀ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਦੇ ਅਸਲੇ ਵਿਚ ਭਾਵ (ਪ੍ਰੇਮ) ਬੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਤੁਸਾਂ ਵੈਰਾਗ ਧਾਰਿਆ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਰ ਘੱਤਿਆ ਹੈ ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਦਾ ਰਾਗ ਤੁਹਾਡੇ ਪੱਕ ਗਏ ਮਨ ਬੁੱਧਿ ਨੂੰ ਨਿਵਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਉਹ ਸੁੱਕੀ ਟਹਿਣੀ ਵਾਂਙੂ ਪੱਕਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਕਾਰਜ ਸਿੱਧੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਤਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਲਚਕਦਾਰ ਤੇ ਜੀਉਂਦੀ ਅਪਕੜਤਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਜਿੰਦ-ਹੀਨਤਾ ਵਾਲੀ ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਅਕੜੇਵਾਂ ਜਿਹਾ ਹੈ।

ਦੇਵਗਿਰ ਲਈ ਇਹ ਨਵਾਂ ਸਬਕ ਸੀ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਅੰਦਰਲੇ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਗਜਾਨਵਾਨ ਹੋਣ ਨੂੰ ਸੰਨਜਾਸ ਤੇ ਸਾਰੇ ਇੰਦਰਿਆਂ ਤੇ ਮਨ ਆਦਿ ਨੂੰ ਕੁਹਕੇ ਏਕਾਗ੍ਰ ਹੋਣੇ ਨੂੰ ਜੋਗ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਸਤਿਗੁਰ ਨੂੰ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਫੇਰ ਕੀਹ ਜੀਓ! ਇੰਦਰੇ ਦਮਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨੇ, ਮਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਾਰਨਾ? ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਭਾਈ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਰੋਕਣਾ ਹੈ, ਮਨ ਨੂੰ ਨੀਵਿਆਂ ਖਿਆਲਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦੇਣਾ। ਸਭ ਅਵਗੁਨ ਤਿਆਗਣੇ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਧਾਰਨੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਕ ਪਤੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਮਨ ਵਿਚ ਧ੍ਰਵਾ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਨਿਰਮਲ ਕਰਨੇ ਦਾ ਹੈ, ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਨਿਰਮਲਤਾ ਲਈ ਵੈਰਾਗ ਵਿਵੇਕ ਵਰਤਣੇ ਹਨ। ਮਨ ਉਤੇ ਇਸ ਨਿਰਮਲ ਬੁਧਿ ਦਾ ਚਰਾਗ਼ ਰੌਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੇ ਕੁੰਡੇ ਹੇਠ ਮਨ ਨੂੰ ਟੋਰਨਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਪ੍ਰਬੁੱਧ ਹੋਏ ਮਨ ਦੇ ਵੱਸ

1. ਨਾ ਓਹੁ ਮਰੈ ਨ ਹੋਵੈ ਸੋਗੁ। (ਆਸਾ ਮ:੧, ਪੰਨਾ-੩੪੯)

ਵਿਚ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਟੋਰਨਾ ਹੈ, ਪਰ ਅੰਦਰ ਜੋ ਸਾਡੇ ਆਤਮਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਿਯ ਸਰੂਪਤਾ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਹੈ, ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਬੀ ਵਰਤਣਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਨਹੀਂ! ਉਸ ਨਾਲ ਮਨ ਦੇ ਰੁਖ਼ ਨੂੰ ਉਪਰਲੇ ਪਾਸੇ ਵਲ ਲਗੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਬਨਾਉਣਾ ਹੈ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਅਲੰਬ ਲੱਭਕੇ ਉਸਨੂੰ ਜੱਫਾ ਮਾਰਨਾ ਹੈ। ਬੁੱਧੀ ਨੇ ਜਦ ਨਿਸਚੇ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਜਗਤ ਦਾ ਮੂਲ ਮਾਲਕ ਪਾਲਕ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੈ ਤਾਂ ਹੁਣ ਉਸ ਦਾ ਆਲੰਬ ਇਹ 'ਏਕੰਕਾਰ' ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮਨ ਬੁੱਧੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਰਾਗ ਕਰਕੇ ਅਰਥਾਤ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਲੰਬ ਬਣਾਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਲਗਾਤਾਰੀ ਲਗਾਉ ਪਾ ਲੈਣਗੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਓਹ ਵੱਸਣਗੇ। ਫੇਰ ਸਾਡਾ ਆਪਾ, ਜੀਵਤ ਆਪਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਸੁਖ ਪਾਏਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰਾ ਆਪਾ ਅਪਣੇ ਸਾਰੇ ਤਾਣ ਨਾਲ ਜਦ ਸਦਾ ਲਗਾ ਰਹੇਗਾ 'ਇਕ' ਵਿਚ ਤਾਂ 'ਇਕ' ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਸਫ਼ਲ ਤੇ ਸੁਰਜੀਤ ਗਜਾਨ ਵਾਲਾ ਰਹੇਗਾ। ਇਹ ਆਪਾ— ਇਹ ਆਤਮਾ— ਸ਼ੁਧ ਆਤਮਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਕਾਰ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨਾਲ। ਫਿਰ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸਹਿੰਦੇ ਸਹਿੰਦੇ ਹਠ, ਮਨ ਤੇ ਕੁੰਡਾ, ਤੇ ਆਪਾ ਨਿਵਾਰਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਹਨ, ਪਰ ਅੰਦਰ ਟੇਕ ਸਾਂਈਂ ਦੀ ਧਰਕੇ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਆਸਰੇ। ਜਦੋਂ ਅੰਦਰ ਠੰਢ ਵਰਤਣੀ ਹੈ ਤਾਂ 'ਸਹਿਜ' ਦਾ ਭਾ ਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਸਹਿਜ ਅਨੰਦ ਨੇ ਅੰਦਰ ਟਿਕ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਨੈਣ ਜੁੜ ਗਏ ਤੇ ਆਪ ਦੇ ਜੁੜਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨੈਣਾਂ ਦੇ ਨਾਲ 'ਹਰਣੀ ਹੋਵਾਂ' ਪਦ ਨਿਕਲਿਆ। ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਰਮਜ਼ ਸਮਝ ਲਈ ਤੇ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣ ਦੇ ਵੈਰਾਗ ਮਈ ਪਰ ਰਸ ਭਰੇ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਰਬਾਬ ਦੀਆਂ ਮਿੱਠੀਆਂ ਸੁਰਾਂ ਨਾਲ ਗਾਂਵਿਆਂ:-

ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਮਹਲਾ ੧॥
"ਹਰਣੀ ਹੋਵਾ ਬਨਿ ਬਸਾ ਕੰਦ ਮੂਲ ਚੁਣਿ ਖਾਉ॥
ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਮੇਰਾ ਸਹੁ ਮਿਲੈ ਵਾਰਿ ਵਾਰਿ ਹਉ ਜਾਉ ਜੀਉ॥੧॥
ਮੈ ਬਨਜਾਰਨਿ ਰਾਮ ਕੀ॥
ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਵਖਰੁ ਵਾਪਾਰੁ ਜੀ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਕੋਕਿਲ ਹੋਵਾ ਅੰਬਿ ਬਸਾ ਸਹਜਿ ਸਬਦ ਬੀਚਾਰੁ॥
ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ਮੇਰਾ ਸਹੁ ਮਿਲੈ ਦਰਸਨਿ ਰੂਪਿ ਅਪਾਰੁ॥੨॥
ਮਛੁਲੀ ਹੋਵਾ ਜਲਿ ਬਸਾ ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭਿ ਸਾਰਿ॥
ਉਰਵਰਿ ਪਾਰਿ ਮੇਰਾ ਸਹੁ ਵਸੈ ਹਉ ਮਿਲਉਗੀ ਬਾਹ ਪਸਾਰਿ॥੩॥
ਨਾਗਨਿ ਹੋਵਾ ਧਰ ਵਸਾ ਸਬਦੁ ਵਸੈ ਭਉ ਜਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਸੋਹਾਗਣੀ ਜਿਨ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਇ॥੪॥੨॥੧੯॥"

(ਪੰਨਾ-੧੫੭)

ਦੇਵ ਗਿਰ ਨੂੰ ਸੋਝੀ ਆ ਗਈ, ਹੁਣ ਉਸ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੋ ਗਿਆ, ਅੱਠ ਪਹਿਰ ਇਕ ਲਿਵ ਦਾ ਰੌ ਟੁਰ ਪਿਆ। ਅਗੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਗਿਆਨਵਾਨ ਸੀ, ਪਰ ਗਿਆਨ ਹੋ ਕੇ ਬੀ ਫੁਰਨਿਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਕਥਾ ਵਾਰਤਾ, ਚਰਚਾ ਵੀਚਾਰ, ਸੰਥਾ ਆਦਿ ਵੇਲੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਮਾਤ੍ਰ ਲੰਘਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਹੁਣ ਸਾਂਈਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਇਕ ਰਸਮਯ ਯਾਦ ਲਗਾਤਾਰੀ ਰੌ ਹੋ ਕੇ ਅੰਦਰ ਵਸ ਗਈ। ਮਨ, ਜੋ ਫੁਰਨਿਆਂ ਵਿਚ ਖਿੰਡਦਾ ਤੇ ਨਿਤਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਇਕ ਨੂੰ ਚੇਤ ਕੇ ਤਾਣ ਤੇ ਸੁਖ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ[1]।

(ਗੁ:ਨਾ:ਚ: ਭਾਗ 1, ਅਧਿ-23)

1. ਚੇਤਹਿ ਏਕੁ ਤਹੀ ਸੁਖੁ ਹੋਇ॥ (ਰਾਮ:ਮ:੧, ਦਖਣੀ ਓਅੰਕਾਰ, ਪੰਨਾ-੯੩੨)

26. ਸ਼ੁਭ ਤੇ ਅਸ਼ੁਭ ਕਰਮ।

ਅਸੀਂ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੀਵ ਹਾਂ, ਮਨ ਤੇ ਬੁੱਧ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜੋ ਕੁਝ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਓਹ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ: ਭਲਾ ਤੇ ਬੁਰਾ। ਇਹ ਜੋ ਕੁਛ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਰੁਚੀ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਰੁਚੀ ਪੱਕ ਪੱਕ ਕੇ ਸੁਭਾਵ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਸਾਡੀ ਕਿਰਤ (ਕਰਨੀ) ਦਾ ਫਲ ਸਾਨੂੰ ਫੇਰ ਅੰਦਰੋਂ ਭਲੇ ਬੁਰੇ ਵੱਲ ਟੋਰਦਾ ਹੈ। ਮਾੜੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਸੁਆਦ ਹੈ, ਉਹ ਮਾਨੋ ਚੋਗ ਹੈ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਫਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਪੰਛੀ ਵਾਂਗੂੰ। ਅੰਦਰੋਂ ਸੁਭਾਵ ਮਾੜੇ ਪਾਸੇ ਵਲ ਰੁਚੀ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਬਾਹਰੋਂ ਰਸਦਾਇਕ ਭੋਗ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਖਿੱਚਦੇ ਹਨ, ਇਉਂ ਜੀਵ ਫਸਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਮਨੂਰ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਉੱਚੇ ਰਸਾਂ ਵਲੋਂ ਮਰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨੀਵੇਂ ਰਸਾਂ ਵਿਚ- ਜੋ ਪਾਪ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ-ਅਸ਼ਕਤ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਮੁੜ ਜੀਵਨ ਦੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਨੀਵੇਂ ਰਸਾਂ ਵਿਚ ਮਨ ਖੱਚਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਂਈਂ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ ਤੇ ਵਿਸਾਰੇ ਵਿਚ ਜੋ ਕੋਈ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਪੱਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ; ਉਹ ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ ਕੋਲਿਆਂ ਦੇ ਸੇਕ ਨਾਲ ਗਲਣ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਫਾਥੇ ਪੰਛੀ ਦੇ ਛੁੱਟਣ, ਜਾਂ ਮਨੂਰ ਹੋਏ ਮਨ ਰੂਪ ਲੋਹੇ ਦੇ ਫੇਰ ਜੀਉ ਪੈਣ ਦਾ ਦਾਰੂ ਨਿਰੇ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਉਹ ਤਾਂ ਗਲਦੇ ਜਾਣਗੇ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਮਘ ਰਹੇ ਕੋਲਿਆਂ ਦੇ ਸੇਕ ਨਾਲ, ਹਾਂ ਮਨੂਰ ਦੇ ਜੀਉ ਉੱਠਣ ਦਾ, ਜੀਉ ਕੇ ਲੋਹੇ ਤੋਂ ਸੋਨਾ ਹੋ ਜਾਣ ਦਾ ਇਕੋ ਤ੍ਰੀਕਾ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚਾ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਛੱਟਾ ਮਾਰੇ। ਨਾਮ ਦੇ ਤ੍ਰੌਂਕੇ ਨਾਲ ਮਨ ਸਾਂਈਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਂਈਂ ਦੀ ਯਾਦ ਸਾਂਈਂ ਨਾਲ

ਮੇਲ ਹੈ। ਪਾਪਾਂ ਤੇ ਨੀਵੇਂ ਰਸਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਤੇ ਉਸਦੇ ਵਿਚ ਭੁੱਲ ਦਾ ਪਰਦਾ ਤਾਣ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਜਦ ਉਹ ਪਰਦਾ ਟੁੱਟਾ ਤਾਂ ਵਿੱਥ ਨਾ ਰਹੀ। ਹੁਣ ਸਾਂਈਂ ਦਾ ਬਲ, ਉਸ ਦਾ ਭਾਵ, ਉਸ ਦੀ ਸਤਜਾ ਦੀ ਛੁਹ ਅਸਾਂ ਵਿਚ ਆਵੇਗੀ, ਉਹ ਸਾਰੀ ਮੁਰਦਿਹਾਨ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੱਢੇਗੀ, ਮੋਇਆ ਮਨ ਜੀਉ ਪਏਗਾ, ਜੀਉਕੇ ਉੱਚੇ ਰਸਾਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਆਕੇ ਆਤਮ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਕਰਮ ਜੀਵ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਨੂੰ ਫਲ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਆਵੇ ਤਾਂ ਕਰਮ ਦਗਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਨਾਮ ਦੀ ਲਿਵ ਜੋ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ, ਉੱਚਾ ਰਸ ਹੈ, ਕਰਮ ਤੋਂ ਉਚੇਰਾ ਮਾਰਗ ਹੈ। ਨਾਮ ਪਹਿਲਾਂ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਤੇ ਸੁਭਾਵ ਦੇ ਗੰਦ ਨੂੰ ਧੋਂਦਾ ਹੈ, ਮਤ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਧੋ ਕੱਢਦਾ ਹੈ, ਆਤਮਾ ਸ੍ਵੱਛ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹੋ ਨਾਮ ਫੇਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੋਕੇ ਰਸ ਦੇਂਦਾ ਹੈ:-

"ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਮਨ ਕੀ ਮਲੁ ਜਾਇ॥
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਰਿਦ ਮਾਹਿ ਸਮਾਇ॥"
(ਸੁਖਮਨੀ-੨੬੩)

(ਗੁ: ਨਾ: ਚ: ਭਾਗ 1, ਅਧਿ-25)

27. ਆਪੇ ਨੂੰ ਆਪੇ ਕੈਦ।

"ਗੁਰਾ ਇਕ ਦੇਹਿ ਬੁਝਾਈ॥
ਸਭਨਾ ਜੀਆ ਕਾ ਇਕੁ ਦਾਤਾ
ਸੋ ਮੈ ਵਿਸਰਿ ਨ ਜਾਈ॥੫॥"
(ਜਪੁਜੀ)

ਮਾਇਆ ਦੀ ਖਿੱਚ ਨਾਲ ਖਿੱਚੇ ਜਾਣਾ ਮੋਹ ਹੈ। ਜੋ ਪਜਾਰ ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਕੀਤਿਆਂ ਬੰਦਿਆਂ ਤੋਂ... ਉਮੈਦ (ਕਰੀਦਾ ਹੈ), ਉਹ ਕੈਦ ਤੇ ਗ਼ੁਲਾਮੀ ਹੈ ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ:-

"ਹੌਦਾ ਫੜੀਅਗੁ ਨਾਨਕ ਜਾਣੁ॥
ਨਾ ਹਉ ਨਾ ਮੈ ਜੂਨੀ ਪਾਣੁ॥"
(ਵਾ:ਮਲਾ:ਮ ੧-੧੪, ਪੰਨਾ-੧੨੮੯)

ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਆਪੇ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਹੀ ਆਪੇ ਦੀ ਕੈਦ ਤੋਂ ਛੁਡਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਕੂੜੇ ਦੀ ਪਾਲ ਤੁੜਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਆਪਾ ਛੁੱਟਕੇ ਅਪਣੇ ਧੁਰੇ ਉੱਤੇ, ਅਪਣੀ ਓਟ ਉੱਤੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦੇ ਰਸ ਨੂੰ ਮਾਣਦਾ ਹੈ। ਏਥੋਂ ਫੇਰ ਆਪਾ ਸਾਂਈਂ ਦੇ ਧਜਾਨ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅੰਤ ਸਾਂਈਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।......

ਫਿਰ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਹੋਈ ਆਤਮਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਗੁਣ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ, ਉਹ ਝਲਕਾ ਮਾਰੇ ਤਾਂ ਮਾਰੇ। ਪ੍ਰੇਮ ਤਾਂ ਆਪੇ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਨਾਲੇ ਉਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਸੁਤੰਤ੍ਰਤਾ ਹੈ, ਕੈਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੈਦ ਤਾਂ ਮੋਹ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ

ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਛੁਡਾਉਂਦਾ... -ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਛੁਡਾਉਂਦਾ --ਹੈ। ਜੋ ਆਤਮਾ ਸੁਤੰਤਰ ਹੈ ਉਹ ਉਸ ਇਲਾਹੀ ਜਲਵੇ ਵਿਚ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਕਹੀਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ। ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਰੂਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਐਉਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚਾਨਣਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਮੋਹ ਮਾਯਾ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਤੁਟਦਾ ਹੈ, ਏਸੇ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਾਈਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਤੰਤ੍ਰਤਾ ਵਾਲਾ ਰੰਗ ਹੈ, ਮੋਹ ਕੈਦ ਹੈ।.......

ਸਾਰੇ ਆਪਣੀ ਕੁਦਰਤ (ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਫਿਤਰਤ, ਦੇਹ ਦੇ ਸੁਭਾਵ) ਨੂੰ ਤ੍ਰੋੜ ਮਰੋੜ ਕੇ ਇਕ ਦਮ ਕੁਝ ਹੋਰ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਤਾਕਤਾਂ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਪ ਰੂਪ ਸਮਝਕੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੰਨ ਕੇ ਕਿਸੇ ਖਿਆਲੀ ਤਜਾਗ ਵਿਚ ਟਿਕਾਣਾ ਲੋੜਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਮਨ ਨੂੰ ਰੱਬ ਬਣਾਕੇ ਟੁਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਕਿ ਨਫਸ ਰੱਬ ਦੇ ਤਖਤ ਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਹੈ, ਕੋਈ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਰਾਜ ਤੇ ਰਜੋ ਗੁਣੀ ਸੁਖ ਵਿਚ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹੀ ਪਾਰ-ਗਿਰਾਮਤਾ ਹੈ।

ਇਹ ਸਰੀਰ ਇਕ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ, ਇਕ ਰਾਜ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੋਜਨ ਲਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰ ਤਾਕਤ ਕਿਸੇ ਸੁਖ ਲਈ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਸੁਰਤ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹਨ, ਅੰਦਰ ਜੋ ਆਪਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਤਾਬਿਆ ਹਨ, ਪਰ ਆਪਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੇਠ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਤਾਕਤਾਂ ਬਲ ਪਾਕੇ ਆਪੇ ਨੂੰ ਨੱਪਦੀਆਂ ਹਨ। ਤੁਸੀ ਉਸ ਕੈਦ ਵਿਚ ਪਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ 'ਕੈਦ ਰੂਪ' ਸਮਝਕੇ ਕੱਟਦੇ ਹੋ, ਪਰ ਉਹ ਤੁਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਮੰਦਰ ਦੇ ਥੰਮ੍ਹੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਢਹਿਣ ਨਾਲ ਢੈ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਤੇ ਜਦੋਂ ਰੱਬ ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠਾਂ ਕਿ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਭਲਿਆਈ ਦੇ ਭੇਖ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਫਿਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤਦ ਸੁਭਾਵ ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਹ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਲੇ ਤੋਂ ਗਿਰਾਉ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਐਉਂ ਤੁਸੀਂ ਡਿੱਗੇ। ਦਾਰੂ ਆਪਾ ਵਿਨਾਸ਼ਨ ਨਹੀਂ, ਦਾਰੂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਤਾਕਤਾਂ ਪਰ ਵੱਸ ਪਾਓ, ਆਪੇ ਨੂੰ ਆਪੇ ਦੀ ਕੈਦ ਤੋਂ ਛੁਡਾਓ। ਆਪਾ ਅੰਦਰ ਸਰੀਰਕ, ਮਾਨਸਕ ਸਭ ਰੁਚੀਆਂ; ਤਾਕਤਾਂ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਪਰ ਬਲ ਪਾਵੇ, ਆਪਣੇ ਤਾਬੇ ਕਰੇ ਤੇ ਆਪ ਇਸ ਘਰ ਦਾ ਠਾਕਰ ਬਣਕੇ ਅੰਦਰ ਰਾਜ

ਕਰੇ। ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਵੱਸ ਕਰੇ, ਤਾਕਤਾਂ ਤੋਂ ਬਲ, ਉਮਾਹ, ਹੁਲਾਰਾ ਲਏ; ਮਾਰੋ ਨਹੀਂ, ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਆਪੇ ਪੈਰ ਕੁਹਾੜਾ ਮਾਰ ਬੈਠਦੇ ਹੋ, ਫਿਰ ਲੂਲੇ ਹੋਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਅਸੀਂ ਅਚੱਲ ਅਹਿੱਲ ਪਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਕੈਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸਦਾ ਇਹ ਤੌਖਲਾ ਬਣ ਗਿਆ ਕਿ ਕਿਤੇ ਤੁਸੀਂ ਕੈਦ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲ ਨਾ ਜਾਓ। ਦਿਨ ਰਾਤ ਦਾ ਕੈਦੀਆਂ ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣਾ ਆਪ ਕੈਦ ਪੈਣ ਤੋਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੱਟ ਹੈ? ਪਰ ਕੈਦੀ ਨੇ ਇਸ ਕੈਦ ਨੂੰ ਐਸ਼ੂਰਜ ਜਾਤਾ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਆਪਾ ਆਪੇ ਨਾਲ ਦਗ਼ੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਪੇ ਨੂੰ ਚੀਨੋ, ਆਪੇ ਨੂੰ ਪਛਾਣੋਂ, ਆਪੇ ਦੀਆਂ ਚੋਰੀਆਂ ਤੇ ਠੱਗੀਆਂ ਦੇ ਦੇਖਣਹਾਰ ਬਣੋਂ, ਆਪੇ ਤੇ ਵੱਸ ਪਾਓ ਤੇ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਹੋ ਜਾਓ, ਫਿਰ ਤੁਸਾਨੂੰ ਆਪੇ ਦਾ ਜਲਵਾ ਦਿੱਸੇ। ਫਿਰ ਆਪੇ ਨੂੰ ਜਗਤ ਆਧਾਰ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇ ਆਵੇ ਤੇ ਮਿਲ ਪਵੇ। ਫਿਰ ਸਦਾ ਸੁਖ ਮਿਲੇ।

ਪਰ ਰਾਹ ਲੰਮਾ ਹੈ, ਜੇਰੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸੁਭਾਵ, ਜੋ ਮੁੱਦਤਾਂ ਦਾ ਉਲਟ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਇੱਕੋ ਗਲ ਸੁਣਕੇ ਆਪੇ ਤੇ ਕਾਬੂ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਜਿਕੂੰ ਮੁੱਦਤਾਂ ਹੇਠਾਂ ਜਾਣ ਦਾ ਤੇ ਪੁੱਠੇ ਗੇੜ ਦਾ ਅਭਜਾਸ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕੋਈ ਸਮਾਂ ਉੱਪਰ ਦੇ ਗੇੜ ਦਾ ਅਭਜਾਸ ਕਰਾਓ। ਅੰਦਰਲੇ ਨੂੰ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਰੱਖੋ, ਸ਼ਰਨ ਸੰਭਾਲੋ; ਸ਼ਰਨ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਾ ਜਾਓ। ਸ਼ਰਨ ਦਾ ਅਭਜਾਸ ਨਾਮ ਹੈ, ਨਿਰੰਤਰ ਨਾਮ ਵਿਚ ਵੱਸੋ, ਨਾਮ ਸਭ ਸੋਝੀਆਂ ਤੇ ਬਲ ਬਖਸ਼ੇਗਾ। ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਵੱਸੋ, ਸਦਾ ਸ਼ਰਨ ਦੀ ਓਟ ਰਹੋ! ਸ਼ਰਨ ਦੇ ਆਸਰੇ ਆਪਾ ਆਪੇ ਨੂੰ ਚੀਨਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਰਨ ਦੇ ਆਸਰੇ ਆਪਾ ਆਪੇ ਤੇ ਵਸੀਕਾਰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਰਨ ਦੇ ਆਸਰੇ ਆਪਾ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋਕੇ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਸਮਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾਮ ਹੈ, ਨਾਮ ਕਦੇ ਨਾ ਭੁੱਲੋ।

"ਗੁਰਾ ਇਕ ਦੇਹਿ ਬੁਝਾਈ॥
ਸਭਨਾ ਜੀਆ ਕਾ ਇਕੁ ਦਾਤਾ ਸੋ ਮੈ ਵਿਸਰਿ ਨ ਜਾਈ॥"
(ਜਪੁਜੀ–4)

(ਗੁ:ਨਾ:ਚ: ਭਾਗ 1, ਅਧਿ–3)

28. ਸੱਚ।

ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਹੁਣ ਮਰਦਾਨੇ ਵਲ ਤੱਕੇ। ਮਰਦਾਨੇ ਰਬਾਬ ਛੇੜ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀ ਇਹ ਪਉੜੀ ਗਾਇਨ ਹੋਈ:-

"ਸਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਏਕੁ ਤੂੰ ਜਿਨਿ ਸਚੋ ਸਚੁ ਵਰਤਾਇਆ॥
ਜਿਸੁ ਤੂੰ ਦੇਹਿ ਤਿਸੁ ਮਿਲੈ ਸਚੁ ਤਾ ਤਿਨ੍ਹੀ ਸਚੁ ਕਮਾਇਆ॥
ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਸਚੁ ਪਾਇਆ
ਜਿਨ੍ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਸਚੁ ਵਸਾਇਆ॥
ਮੂਰਖ ਸਚੁ ਨ ਜਾਣਨ੍ਹੀ ਮਨਮੁਖੀ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ॥
ਵਿਚਿ ਦੁਨੀਆ ਕਾਹੇ ਆਇਆ॥੮॥"
(ਆਸਾ:ਵਾਰ:ਮ:੧, ਪੰਨਾ-੪੬੭)

ਇਸ ਪਉੜੀ ਨੂੰ ਭੂਮੀਏ ਨੇ ਸੁਣਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਜੀਉ ਤੇ ਨਕਸ਼ ਬੱਝ ਗਿਆ ਕਿ ਸੱਚ ਕੋਈ ਬੜੀ ਅਮੋਲਕ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਆਪ ਸਚ ਬੋਲਿਆ ਸਾਸੁ ਤੇ ਤੱਕ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਰੱਬ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਸੰਤ ਮੇਰੇ ਪੁੰਨਾਂ ਤੇ ਤਾਂ ਰੀਝ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਉਸ ਸੱਚ ਦੀ ਕਦਰ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਆਖਣ ਲੱਗਾ, ਤੁਸੀਂ ਸੱਚ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਹੋ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਜਾਤਾ ਸੀ ਮੇਰੇ ਸੱਚ ਉਤੇ ਗੁੱਸੇ ਹੋਵੋਗੇ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਪੁੰਨਾਂ ਤੇ ਨਹੀਂ ਰੀਝੇ ਤੇ ਇਕ ਨਿੱਕੇ ਜਿਹੇ ਸੱਚ ਤੇ ਰੀਝੇ ਹੋ। ਮੈਂ ਕੀਹ ਕਰਾਂ, ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਹੈ ਮੈਥੋਂ (ਚੋਰੀ ਦਾ) ਕਿੱਤਾ ਛੁੱਟਣਾ ਨਹੀਂ, ਸੱਚ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕੂੜਾ ਬਚਨ ਕੀਹ ਦੇ ਦਿਆਂ, ਆਪ ਦੇ ਦਰ ਕੂੜ ਦੀ ਜਾਹ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦੀਂਹਦੀ।

ਸਤਿਗੁਰ ਸੂਰਾ ਵੈਦ ਸੀ। ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਇਹ ਬੀ ਨਿਰੋਲ ਸੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦਾ ਕਿੱਤਾ ਤੇ ਉਮਰਾ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸੁਭਾਉ ਕਹਿਣੀ ਮਾਤ੍ਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਛੁੱਟ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਪਾਪ ਵਿਚ ਪਥਰਾ ਗਿਆ ਦਿਲ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਨਰਮ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਉਸ ਰਾਹੇ ਪਾ ਦੇਈਏ ਕਿ ਆਪੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬੇਮਲੂੰਮੇ ਇਹ ਮਾੜਾ ਕੰਮ, ਜੋ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਛੁੱਟ ਜਾਏ। ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਣ ਲੱਗੇ:- "ਭੂਮੀਆ! ਰਬ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਸਦਾ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਤੇ ਹੋਰ ਸਭਨਾਂ ਮਰਨਾ ਹੈ, ਪਰ ਮਰਕੇ ਮਿਟ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਮੂਲੋਂ, ਫੇਰ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਹਾਂ ਜੀਵਨ ਨੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਰੰਗ। ਰਬ ਸੱਚ ਹੈ, ਸੱਚ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੱਚ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆਂ ਹੀ ਕੂੜੇ ਕਰਮਾਂ ਨੇ ਨਾਸ਼ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਸਮਝ ਲੈ ਕਿ ਸੱਚ ਹੈ ਸੱਚ ਬੋਲਣਾ, ਤੇ ਸੱਚ ਹੈ ਸੱਚ ਧਾਰਨਾ ਅੰਦਰ ਮਨ ਵਿਚ, ਤੇ ਸੱਚ ਹੈ ਸੱਚ ਨਾਲ ਐਨਾ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਕੌੜਾ ਲਗੇ ਸੱਚ ਸੁਣਕੇ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ। ਜੇ ਇਉਂ ਕਰੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਸੱਚੀ ਸਿਖਿਆ ਲੈਣ ਦਾ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਦਾ ਵੱਲ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੱਚੀ ਸਿਖਯਾ ਧਾਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੱਚੀ ਸਿਖਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ। ਪਰਮੇਸੁਰ ਜਿਵੇਂ ਆਪ ਸੱਚ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸੱਚ ਹੈ[1]! ਉਸ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਦੀ ਕਰੇ ਅਰਾਧਣਾ, ਹਾਂ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਵੇ। ਇਉਂ ਕਿ ਇਸ ਦੇਹੀ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਜਾਣੇ। ਜਿਵੇਂ ਧਰਤੀ ਵਾਹੀ ਤੇ ਸੁਹਾਗੇ ਨਾਲ ਭੰਨੀ ਸਾਧੀਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਇਹ ਕਾਯਾਂ ਭਲੇ ਕਰਮਾਂ (ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਰਨ) ਤੇ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਤੇ ਸੱਚ ਧਾਰਨ ਨਾਲ ਸਾਧੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਧੀ ਹੋਈ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਫੇਰ ਉਸ ਸੱਚੇ ਦੇ ਸਤਿਨਾਮ ਨੂੰ ਬੀਜੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੀਉ ਫੇਰ ਮੌਲਦਾ ਹੈ ਅੰਦਰ ਆਪਣੇ, ਫੇਰ ਅੰਦਰਲਾ ਤੀਰਥ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਜੀਵ ਦਾ ਉਸ ਤੀਰਥ ਤੇ ਨਿਵਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ[2]।

---

1. ਨਿਹਚਲੁ ਏਕੁ ਨਰਾਇਣੋ ਹਰਿ ਅਗਮ ਅਗਾਧਾ॥
   ਨਿਹਚਲੁ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਹੈ ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਹਰਿ ਲਾਧਾ॥
   (ਮਾਰੂ ਵਾਰ ਮ: ੫-੧੯, ਪੰਨਾ-੧੧੦੧)
2. ਸਚੁ ਤਾਂ ਪਰੁ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਆਤਮ ਤੀਰਥਿ ਕਰੇ ਨਿਵਾਸੁ॥
   (ਆਸਾ:ਵਾ:ਮ:੧, ਪੰਨਾ-੪੬੮)

ਇਸ ਸੱਚ ਅੰਦਰ ਵਸਦੇ, ਸੁਭਾਉ ਵਿਚ ਵਸਦੇ, ਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਕੇ ਕੱਢ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਹੇ ਭੂਮੀਆ! ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚ ਨੂੰ ਘੁੱਟਕੇ ਖਿੱਚਕੇ ਪੱਲੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲਵੇ। ਹਾਂ, ਸੱਚ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ ਤੇਰਾ। ਮਿਹਰ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ਤੇਰੇ ਉੱਤੇ ਬੀ ਪਰ ਜੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਪੱਲੇ ਰੱਖਿਓਈ ਤਾਂ[1]।"

ਭੂਮਿਆ— ਸੱਚ? ਸੱਚ? ਸੱਚ? ਹੱਛਾ ਹੁਣ ਮੈਂ ਸੱਚ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਵਾਂ? ਸਦਾ ਸੱਚ ਬੋਲਾਂ? ਸੱਚ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਾਂ?। ਦੂਜੀ ਗੱਲ-ਕੋਈ ਮੈਨੂੰ ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਆਖੇ, ਚਾਹੇ ਕੌੜੀ ਹੋਵੇ, ਸਹਿ ਲਵਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸੱਚੀ ਹੈ? ਹੈਂ? ਠੀਕ ਹੈ ਜੀਓ! ਅੰਦਰੋਂ ਸੱਚਾ ਹੋਵਾਂ, ਲੋਕੀਂ ਕੁਛ ਸਮਝਣ ਪਏ, ਮੈਂ ਅੰਦਰੋਂ ਸੱਚਾ ਹੋਵਾਂ, ਹੈਂ? ਠੀਕ! ਮੈਂ ਫਿਰ ਸੱਚਾ ਲੱਬ ਲਵਾਂ, ਉਹ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਵੱਸ ਨਾ ਨਾ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਹੈ ਉਹ ਸੱਚ, ਹੈਂ ਸੱਚ ਕੀਕੂੰ ਹੋਇਆ?

ਮਰਦਾਨਾ— ਭਾਈ ਜੋ ਸਦਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਸੱਚ, ਜੋ ਹੈਸੀ ਸਦਾ ਤੋਂ ਉਹ ਸੱਚ, ਜੋ ਹੈ ਹੁਣ, ਜੋ ਹੋਵੇਗਾ ਸਦਾ ਉਹ 'ਸਦਾ ਸੱਚ' ਹੋਇਆ ਨਾ।

ਭੂਮੀਆ— ਠੀਕ; ਉਹ ਰਬ ਸੱਚ ਹੈ, ਸਦਾ ਜੋ ਹੋਇਆ। ਜੋ ਸਦਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਸੱਚ, ਠੀਕ ਹੈ। ਕੂੜ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਨਾ ਸਦਾ ਹੁੰਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੱਚ ਬਣਾ ਕੇ ਬੋਲੀਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਅਗਲੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸੱਚੇ ਹੋਣ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਨਾ ਚਿਰ ਉਸ ਸੱਚ ਦੀ ਉਮਰ ਹੋਈ। ਜਦੋਂ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕੂੜ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸੱਚ ਮਰ ਗਿਆ; ਪਰ ਉਹ ਸੱਚ ਤਾਂ ਸੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਤਾਂ ਕੂੜ ਸੀ, ਸੋ ਮਰ ਗਿਆ, ਕੂੜ ਮਰਦਾ ਹੈ। ਠੀਕ ਹੈ ਜੀ, ਸੱਚ ਉਹ ਜੋ ਸਦਾ ਰਹੇ ਤੇ ਜੋ ਸਦਾ ਜੀਵੇ ਸੋ ਸੱਚ। ਐਉਂ ਰੱਬ ਜੋ ਸਦਾ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸੱਚ ਹੀ ਹੋਇਆ ਨਾ। ਜਗਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਉਹ ਕੂੜ ਹੈ; ਪਰ ਰੱਬ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸੱਚ ਹੈ, ਠੀਕ ਹੈ ਜੀ। ਹਾਂ, ਫਿਰ ਤੁਸਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸੱਚ ਹੈ। ਇਹ ਬੀ ਮੈਂ ਅੰਦਰ ਧਾਰ ਲਵਾਂ। ਉਸਦਾ ਨਾਉਂ, ਰੱਬ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੀਕੂੰ ਸੱਚ ਹੈ? ਹਾਂ, ਰੱਬ ਜੁ ਸੱਚ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਸੱਚੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਬੀ ਸੱਚਾ।

---

1. ਓਥੈ ਸਚੋ ਹੀ ਸਚਿ ਨਿਬੜੈ ਚੁਣਿ ਵਖਿ ਕਢੇ ਜਜਮਾਲਿਆ॥
ਥਾਉ ਨ ਪਾਇਨਿ ਕੂੜਿਆਰ ਮੁਹ ਕਾਲ੍ਹੈ ਦੋਜਕਿ ਚਾਲਿਆ॥
(ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ-੪੬੩)

ਮੈਂ ਮਰ ਜਾਣਾ ਹੈ ਮੈਂ ਝੂਠਾ ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਬੀ ਮਰ ਜਾਏਗਾ ਮੇਰੇ ਮਰਨ ਮਗਰੋਂ, ਸੋ ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਬੀ ਝੂਠਾ। ਐਉਂ ਸੱਚੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸਚਾ ਆਪੇ ਹੋਯਾ। ਐਉਂ ਕਿ ਐਉਂ ਹੈ? ਹੈਂ ਜੀਓ? ਜੀਕੂੰ ਸੂਰਜ ਚਾਨਣ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਧੁੱਪ ਬੀ ਚਾਨਣਾ ਹੈ। ਰੱਬ ਬੀ ਸੱਚ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਬੀ ਸਚ। ਰਬ ਸੂਰਜ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਧੁੱਪ। ਠੀਕ ਹੈ। ਹੁਣ ਕਾਯਾ ਧਰਤੀ ਵਾਂਙੂ ਸਾਧਣੀ ਹੈ। ਦਇਆ, ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਨਾਲ। ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਕਰਨੇ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਦਇਆ ਮੈਂ ਨ ਜਾਣੀ ਸੀ। ਹੱਛਾ ਹੁਣ ਦਇਆ ਸਿੱਖਣੀ ਪਈ। ਦਇਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਠੀਕ ਹੈ, ਐਵੇਂ ਤਾਂ ਫੋਕੇ ਹੋਏ ਨਾ ਪੁੰਨ ਜਿਵੇਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੀਲੀਆਂ ਦੇ ਤੀਰ! ਠੀਕ ਹੈ। ਪਰ ਜੀਓ ਇਹ ਨਾ ਸਮਝਿਆ ਮੈਂ ਕਿ ਆਤਮ ਤੀਰਥ ਕੀਹ ਹੈ ਤੇ ਓਥੇ ਅੰਦਰ ਵੱਸਣਾ ਕੀਹ ਹੈ। ਪਰ ਚੰਗਾ ਮੈ ਦਇਆ ਸਿੱਖਾਂ, ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਰਾਂ, ਜੋ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਵਾਂ ਤੇ ਸੱਚੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਮੰਨਾਂ? ਹੈਂ ਮੰਨਾਂ? ਹਾਂ, ਅੱਗੇ ਜਾਣਦਾ ਤਾਂ ਹਾਂ ਰੱਬ, ਪਰ ਕਦੇ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ। ਹੱਛਾ ਜੀ! ਹੁਣ ਗੱਲ ਕੋਈ ਮੋਟੀ ਜੇਹੀ ਕਰਕੇ ਦੱਸ ਦਿਓ ਨਾ।

ਗੁਰੂ ਜੀ— ਭਾਈ ਇਕ ਬਚਨ ਤਾਂ ਇਹ ਹਈ ਕਿ ਸੱਚ ਧਾਰਨ ਕਰ, ਸੱਚ ਬੋਲ, ਸੱਚ ਸੁਣ, ਸੱਚੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੁਣ ਜੋ ਤੈਨੂੰ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਅੰਦਰੋਂ ਸੱਚਾ ਰਹੁ, ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਜਪੁ। ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਹਈ ਇਹ ਕਿ ਦਇਆ ਕਰਿਆ ਕਰ, ਗ਼ੀਬਾਂ ਤੇ ਦਇਆ, ਹੈਂ? ਤੀਜੀ ਇਹ ਗੱਲ ਕਿ ਤੂੰ ਐਉਂ ਸਮਝ ਲੈ ਕਿ ਲੂਣ ਖਾਕੇ ਬੁਰਾ ਨਾ ਕਰੀਂ ਕਿਸੇ ਦਾ। ਜੇ ਤੂੰ ਤ੍ਰੈ ਬਚਨ ਪਾਲੇਂਗਾ ਤਾਂ ਕਰਮ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਮਿਹਰ ਹੋ ਜਾਏਗੀ; ਤੂੰ ਬਖਸ਼ਿਆ ਜਾਏਂਗਾ।

(ਗੁ: ਨਾ: ਚ: ਭਾਗ 1, ਅਧਿ-31)

29. ਸਫਲ ਰਾਤ।

"ਪਹਿਲੈ ਪਹਿਰੈ ਫੁਲੜਾ ਫਲੁ ਭੀ ਪਛਾ ਰਾਤਿ॥
ਜੋ ਜਾਗੰਨਿ੍ ਲਹੰਨਿ ਸੇ ਸਾਈ ਕੰਨੋ ਦਾਤਿ॥੧੧੨॥"
(ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ ਜੀ)

"ਦਾਤੀ ਸਾਹਿਬ ਸੰਦੀਆ
ਕਿਆ ਚਲੈ ਤਿਸੁ ਨਾਲਿ॥
ਇਕਿ ਜਾਗੰਦੇ ਨਾ ਲਹਨਿ
ਇਕਨ੍ਾ ਸੁਤਿਆ ਦੇਇ ਉਠਾਲਿ॥੧੧੩॥"
(ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ ਜੀ)

ਇਕ ਰਾਤ ਤਾਂ ਰੋਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਤੇ ਰੋਜ਼ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਕ ਰਾਤ ਇਕੋ ਵੇਰੀ ਆਕੇ ਇਕੋ ਵੇਰੀ ਮੁਕਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਪ੍ਰਿਯ ਦੀ ਆਸਾਵੰਤ ਉਹ ਰਾਤ ਸੌਂਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਦੀ ਹੈ ਸੋ ਵਾਂਞੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਹੁ ਦਾ ਉਸ ਦੇ ਅੰਗਣੇ ਆਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਨੀਯਤ ਨਹੀਂ। ਜਦੋਂ ਆਯਾ ਸੁੱਤੀ ਵੇਖਕੇ ਮੁੜ ਜਾਸੀ। ਤਾਂ ਤੇ ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ-ਵਰ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਵਾਲੀ-ਬਾਲੀ ਲਈ ਉਹ ਰਾਤ ਜਾਗਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਨੀ ਲੋੜੀਏ। ਉਸ ਰਾਤ ਦੇ ਵੀ ਚਾਰ ਪਹਿਰ ਹਨ। ਓਹ ਚਾਰੇ ਇਕ ਗ਼ਾਫ਼ਲ ਇਸਤ੍ਰੀ ਬਿਰਥਾ ਗੁਆ ਰਹੀ ਹੈ:

ਇਸਤ੍ਰੀ ਤਾਂ ਉਹ ਇਹ ਜੀਵ ਹੈ ਤੇ ਰਾਤ ਉਸ ਦੀ ਉਮਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਚਾਰ ਹਿੱਸੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਤਾਂ ਹੈ ਬਚਪਨ ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕੁਮਾਰ ਅਵਸਥਾ ਜੋ ਇਸ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਘੋਰ ਅਗਿਆਨ ਤੇ ਫੇਰ ਗਹਿਲੜੀ ਚਾਉ ਭਰੀ

ਉਮਰ ਦੀ ਗ਼ਾਫ਼ਲੀ ਵਿਚ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਮ ਦਿਨ ਇਸਦੇ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਕਾਰ ਇਸ ਦੇ ਜਾਗ ਪੈਂਦੇ ਤੇ ਇਸਨੂੰ ਲੁੱਟਣ ਦੇ ਆਹਰ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਰ ਵਿਚ ਅਪਣੇ ਰੱਖਣਹਾਰ ਵਲ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ, ਅਗਿਆਨ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਬੀਤ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੀ ਆਈ ਜੁਆਨੀ, ਇਸ ਪਹਿਰ ਵਿਚ ਹੰਕਾਰ ਤੇ ਗ਼ਾਫ਼ਲੀ ਤੇ ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਰੁਚੀ ਪ੍ਰਬਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਾਨੋਂ ਇਹ ਬੀ ਸੁੱਤਿਆਂ ਬੀਤਦੀ ਹੈ ਤੇ ਰੁਖ਼ ਰੱਖਣਹਾਰ ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਪਲਟਦਾ। ਫਿਰ ਤੀਜਾ ਪਹਿਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਭਰ ਜੁਆਨੀ ਅਤੇ ਬੁਢਾਪੇ ਦੇ ਵਿਚਲੀ 'ਪੁਰ' ਅਵਸਥਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸਤ੍ਰੀ, ਪੁਤ੍ਰ ਤੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿਆਪਦੀ ਹੈ, ਜਗਤ ਵਿਚ ਸ਼ੋਭਾ ਦੀ ਚਾਹ ਜਗਤ ਪਿਆਰਾ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਬੀ ਰੱਖਣਹਾਰ ਦੇ ਨਾਮ ਵਲ ਰੁਚੀ ਨਹੀਂ ਪਲਟਦੀ; ਕਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਜਾਗਣ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ ਤੇ ਸੰਤਾਪ ਜੰਜਾਲਾਂ ਦੇ ਵਧ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਰਾਤ ਦਾ ਚਉਥਾ ਪਹਿਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗ਼ਾਫ਼ਲ ਰਹੀ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਜੁਆਨੀ, ਬਲ, ਧਨ, ਪਦਾਰਥ, ਪੁਤ੍ਰ ਸਦਾ ਨਾਲ ਰਹਿਣੇ ਸਮਝਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਵਿਯੋਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਸਰੀਰ ਛਿਜਦਾ ਹੈ, ਨੈਣਾਂ ਦੀ ਜੋਤਿ ਘਟਦੀ ਹੈ, ਹੱਥ ਪੈਰ ਕੰਬਣ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਗ਼ਾਫ਼ਲ ਸੁੱਤੀ ਪਈ ਹੈ। ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੀਂਦ ਪਿਛਲੇ ਪਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਕਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਜੋ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲਗਕੇ ਜਾਗ ਨੂੰ ਸਫ਼ਲ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਸੇ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਪਹਿਰ ਸਫ਼ਲਾ ਹੈ ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੇ ਹੋਰ ਦੂਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ ਅੰਦਰ ਵੱਸੇ ਬਿਨਾਂ ਚਾਰੇ ਪਹਿਰ ਗ਼ਾਫ਼ਲੀ ਵਿਚ ਬੀਤੇ, ਇਸ ਦਾ ਫਲ ਉਸ ਨੂੰ ਚਾਰੇ ਹੀ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਦੁਖ-ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਐਉਂ ਕਿ ਜਦ ਚਾਰ ਪਹਿਰ ਉਮਰਾ ਦੇ ਬੀਤ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀ ਗੰਢ ਖੁੱਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੀਵਾਤਮਾ ਸ਼ਰੀਰ ਛੱਡਕੇ ਉਠ ਤੁਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਗ਼ਾਫ਼ਲੀ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਾਰਨ ਕਰਕੇ ਉਹ ਕੈਦ ਜਿਹੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਾਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਖੁੱਲ੍ਹਣ ਦਿੱਤੀ। ਫੇਰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਜੋ ਭਲੇ ਬੁਰੇ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਕੀਤੇ ਸੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਨਾਲ ਗਏ ਹਨ; ਉਹ ਦੁਖ ਸੁਖ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜ ਜਾਗਦੇ ਰਹੇ ਸੇ, ਸੋ ਸੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਜਾਗ ਤਾਂ ਅੰਤ੍ਰੀਵ

ਚਾਹੀਏ ਰੂਹ ਦੀ ਹਰ ਸਮੇਂ, ਜੋ ਨਾਸ਼ਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ਮਾਨ ਸਮਝ ਲਵੇ, ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਜਾਣ ਲਵੇ! ਅਤੇ ਫੇਰ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰੇ ਤੇ ਨਾਸ਼ਮਾਨ ਦੇ ਵਿਚ ਵਸਦਿਆਂ ਇਸ ਦੇ ਨਸ਼ੇ[1] ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਨੀਂਦ (ਗ਼ਾਫ਼ਲੀ) ਵਿਚ ਨਾ ਜਾਵੇ।

(ਗੁ:ਨਾ:ਚ: ਭਾਗ 1, ਅਧਿ-34)

{ਨੋਟ-ਇਸੇ ਵਿਸ਼ੈ ਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਚਿਤ ਕਵਿਤਾ ਹੇਠਾਂ ਦਿਤੀ ਹੈ- ਸੰਪਾਦਕ}

ਬੜੇ ਤੜਕੇ ਅਵਾਜ਼ ਆਈ: "ਪਿਆਲਾ ਯਾਦ ਦਾ ਫੜ ਲੈ,
"ਸੁਰਾਹੀ ਨਾਲ ਲਾਕੇ ਹੁਣ ਪਿਆਲੇ ਪਿਰਮ-ਰਸ ਭਰ ਲੈ।
"ਤੇ ਲਾ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਜਾਲਾ ਹੁਣ, ਸੁਆਦਾਂ ਨਾਲ ਘੁਟ ਭਰ ਭਰ,
"ਸਰੂਰ ਆ ਜਾਏ ਆਪੇ ਨੂੰ, ਤੂੰ ਆਪੇ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਕਰ ਲੈ।
"ਕਿ ਛਡਦਾ ਤੀਰ ਕਿਰਨਾਂ ਦੇ, ਖਿੰਡਾਂਦਾ ਸੁਰਤ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ,
"ਪੂਰੇ ਤੋਂ ਆ ਰਿਹਾ ਰਾਜਾ, ਤੂੰ ਹੁਣ ਜੁੜ ਲੈ, ਤੂੰ ਹੁਣ ਠਰ ਲੈ।
"ਜ਼ਮਾਨਾ ਪਲਟਦਾ ਹਰ ਛਿਨ, ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਮਕਰ ਵਿਚ ਜੀਂਦੀ,
"ਨਾ ਸੰਗੀਂ ਹੁਣ ਤੂੰ ਘੁਟ ਭਰਨੋਂ, ਇਹ ਘੁਟ ਅੰਦਰ ਗਿਆ ਜਰ ਲੈ।
"ਜਰੇਂਗਾ ਜੇ, ਖਿੜੇਂਗਾ ਤੂੰ, ਤੇ ਖਿੜਿਆ ਫੇਰ ਖੇੜੇਂਗਾ,
"ਤੇ ਹੁਣ ਖੇੜੇ ਨੂੰ ਤੂੰ ਵਰ ਲੈ, ਹੁਣੇ ਖੇੜੇ ਨੂੰ ਤੂੰ ਵਰ ਲੈ।
"ਹੈ ਅਨਖੇੜੇ ਦੀ ਝੀਲ ਏ ਜੋ ਜ਼ਮਾਨਾ ਦਿਨ ਨੂੰ ਲਹਿਰੇਗਾ,
"ਸੁ ਹੁਣ ਓ ਤਾਣ ਭਰ ਲੈ ਤੂੰ, ਤਰੇਂਗਾ ਤਾਂ, ਜਿ ਹੁਣ ਤਰ ਲੈਂ।"
ਏ ਕਹਿੰਦੀ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ ਓ ਅਵਾਜ਼ ਅਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਜੋ ਆਈ,
ਰਹੀ ਪਰ ਗੂੰਜਦੀ ਕੰਨੀਂ : "ਤਰੇਂਗਾ ਤਾਂ, ਜੇ ਹੁਣ ਤਰ ਲੈਂ।"

{ਪੁਸਤਕ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ ਵਿਚੋਂ}

---

1. ਇਹ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਇਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ ਜੋ ਤੁਖਾਰੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਹੈ: "ਪਹਿਲੈ ਪਹਰੈ ਨੈਣ ਸਲੋਨੜੀਏ ਰੈਣਿ, **ਅੰਧਿਆਰੀ ਰਾਮ॥.....**" **(ਤੁਖਾ:ਮ:੧, ਪੰਨਾ-੧੧੧੦)**

30. ਰਾਗ ਮਸਤ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਮਸਤ।

ਰਾਗ ਇਕ ਵਿਦਜਾ ਹੈ, ਰਾਗ ਇਕ ਗੁਣ ਤੇ ਹੁਨਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਦਿਲ ਵਲਵਲੇ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਗ ਇਕ ਬੋਲੀ ਹੈ ਜੋ ਕਵਿਤਾ ਤੋਂ ਬੀ ਸੂਖਮ ਹੈ, ਰਾਗ ਇਕ ਚਿੱਤ੍ਰਕਾਰੀ ਹੈ ਜੋ ਪੱਥਰ ਦੀ ਸ਼ਿਲਪਕਾਰੀ ਤੇ ਰੰਗ ਦੀ ਮੁਸੱਵਰੀ ਤੋਂ ਬਰੀਕ ਹੈ। ਰਾਗ ਜਦ ਕੋਈ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਮਨ ਉਸ ਦੇ ਮਗਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਗ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਵਿਤਾ, ਗੀਤ, ਨਹੀਂ ਗਾਵਿਆਂ ਜਾਂਦਾ, ਪਰ ਨਿਰਾ ਰਾਗ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਗਾਂਵਿਆ ਜਾਂ ਬਜਾਇਆ ਜਾਵੇ ਉਹ ਫਿਕ ਬੋਲੀ ਹੈ, ਇਕ ਅਗੁਵਾਨੀ ਹੈ, ਇਕ ਮੋਹਿਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਅਪਣੀ ਖੈਂਚ ਨਾਲ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਰਸ ਦੇਸ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਭਾਵਾਂ ਵਿਚ ਮਨ ਐਉਂ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਓਹ ਅਕਸਰ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਪਏ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਖਿੱਚ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਡਾਢਾ ਸੁਰਤ ਦਾ ਜੋੜਣਹਾਰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਰਾਗ, ਕੀਹ ਵਲਵਲਾ ਕੀਹ ਭਾਵ ਉਪਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਕਸਰ ਗਵੱਯੇ ਤੇ ਗੁਣੀ ਜਨ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ, ਪਰਸਪਰ ਫਰਕਾਂ, ਸੁਰਾਂ ਸੁਰਤੀਆਂ, ਮੂਰਛਨਾ, ਤਾਲਾਂ ਆਦਿ ਦੇ ਗਜਾਤਾ ਤੇ ਉਸਤਾਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕਿਹੜਾ ਰਾਗ ਕੀਹ ਤਾਸੀਰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਕਿਹੜੇ ਵਲਵਲੇ ਨੂੰ ਛੇੜ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਮਾਹਿਰ, ਹਾਂ ਤਾਸੀਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣਹਾਰ, ਵਿਰਲਾ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਰਸਿਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਇਸ ਭੇਤ ਦਾ ਜਾਣੂ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਰਾਗ ਦੀ ਇਸ ਤਾਸੀਰ ਵਾਲੇ ਗੁਣ ਨੂੰ ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਆਤਮ ਰੰਗ ਉਪਜਾਉਣ ਲਈ ਰਾਗ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਫਿਰ ਸਾਡੇ ਸੁਖੱਲ ਲਈ ਇਹ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਜਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਚੇ ਹਨ, ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਯਾ ਤੋਂ ਉਪਰਾਮ

ਕਰਨ ਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਉਦਾਸ ਕਰਨ ਦੇ, ਆਪੇ ਨੂੰ ਆਪੇ ਵਿਚ ਜਗਾ ਦੇਣ ਦੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਝੂਮਾ ਦੇਣ ਦੇ ਐਸੇ ਵਲਵਲੇ ਤੇ ਭਾਵ ਉਪਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਕਹੇ ਹਨ ਕਿ ਸੁਣੋ ਤਾਂ ਉੱਚੀ ਰੌ ਦੀ ਜਾਨ ਪੈ ਜਾਵੇ। ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਭਾਵ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਗਾਉਣ ਦੇ ਆਪ ਉਸਤਾਦ ਹਨ.......। ਸੋ ਉਹ ਰਾਗ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦਾਤੇ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਜਸ ਤੇ ਉੱਚੇ ਵਲਵਲਿਆਂ ਦੇ ਭਾਵ ਗਾਇਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਹ ਕੀਰਤਨ ਹੈ, ਤੇ ਨਿਰਾ ਰਾਗ ਰਾਗ ਹੈ, ਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਦੀਪਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੋਲਾਂ ਵਾਲਾ ਰਾਗ, ਰਾਗ ਜੈਸੀ ਉੱਚੀ ਸ਼ੈ ਦਾ ਨੀਵਾਂ ਵਰਤਾਉ ਹੈ।

ਕੀਰਤਨ ਮਸਤ।

'ਕੀਰਤਨ-ਮਸਤ' ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਸਿਫ਼ਤ ਸਾਲਾਹ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੇ ਭਾਵਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਰਾਗ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਜਗਤ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਕਰਕੇ ਆਪੇ ਵਿਚ ਟਿਕਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਮਗਨ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਰਾਗ ਮਸਤ।

ਨਿਰਾ ਰਾਗ ਉਸ ਵਲਵਲੇ ਵਿਚ ਮਦਹੋਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵਲਵਲੇ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਉਸ ਰਾਗ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਉਹ ਭੀ ਵੈਰਾਗ ਆਦਿ ਉਪਜਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਪਰ ਵਜੰਤ੍ਰੀ ਤੇ ਗਵੱਯੇ ਲੋਕ ਅਕਸਰ ਉਸ ਦਾ ਵੇਗ ਸਰੀਰਕ ਭਾਵਾਂ ਵਲ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਜਦ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਤੋਂ ਵਿਰਵੇ ਹੋ ਕੇ, ਰਾਗ ਦੀਆਂ ਉੱਤਮ ਤਾਸੀਰਾਂ, ਪ੍ਰੇਮ; ਉਤਸ਼ਾਹ, ਵੈਰਾਗ ਆਦਿ ਤੋਂ ਬੇਪਰਵਾਹ ਹੋਕੇ ਐਵੇਂ ਰਾਗ ਸੁਣੋ ਤੇ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਮਗਰੇ ਛੱਡ ਦਿਓ ਤਾਂ ਸੁਰਤ ਬੇਮਲੂਮ ਕਿਸੇ ਉਸ ਵਲਵਲੇ ਵਿਚ ਮਗਨ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ਕਿ ਜਿਸ ਵਲ ਵਜੰਤ੍ਰੀ (ਜਾਣੇ ਚਾਹੋ ਅਨਜਾਣੇ) ਸਾਨੂੰ ਲਿਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮਰਦਾਨਾ- ਮੈਂ ਰਾਗ ਦੀ ਆਪਣੀ ਤਾਸੀਰ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਵਲ ਨਾ ਪਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸ ਵਲਵਲੇ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਰਾਗ ਦੀ ਉੱਤਮਤਾ **ਤੇ ਤੀਖਣਤਾ ਤੇ ਰਾਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਕਾਰੀਗਰੀ** ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੇ ਭਾਵ

ਵਿਚ ਆਕੇ 'ਰਾਗ-ਮਸਤ' [1]ਹੋ ਗਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਜਾਦੂਗਰ (ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ) ਨੇ ਉਹ ਕਰਤੱਬ ਵਰਤਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਕ ਆਦਮੀ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਕੇ ਉਸਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਤੇ ਖਿਆਲ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮੂਰਖਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਤਾਕਤ ਤੇ ਕਰਾਮਾਤ ਭਾਸਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਇਸਤੋਂ ਸ੍ਵਾਰਥ ਸਿੱਧੀਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੋਗ[2]1 ਹੈ ਤੇ ਇਸਦਾ ਨੀਵਾਂ ਵਰਤਾਉ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਤਾਂਤ੍ਰਿਕ ਕਰਤਬ ਤੇ ਸ਼ਾਕਤਕਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨਾਮੇ ਕਲਜਾਣ ਦੇ ਰਸਤੇ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਅਕਸਰ ਵਰਤਾਉ ਤਾਂ ਵਾਸ਼ਨਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੇ ਪੂਰੇ ਕਰਨ ਵਲ ਤੇ ਸ਼ਰੀਰਕ ਲੋੜਾਂ ਤੇ ਸੁਆਦਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਤੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਸੋ ਉਹ ਤਾਂ ਮਾਯਾ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਆਤਮਾ ਵਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਪਿੱਠ ਕਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

(ਗੁ: ਨਾ: ਚ: ਭਾਗ 1, ਅਧਿ-35)

1. ਇਸ਼ਾਰਾ ਉਸ ਰਾਗ ਵਲ ਹੈ ਜੋ ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਨੇ ਵਰਤਿਆ ਸੀ। ਪੜ੍ਹੋ "ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਨਿਸਤਾਰਾ" ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੰ: 30-ਗੁ. ਨਾ. ਚ.-1 -ਸੰਪਾਦਕ
2. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੋਗ=ਉਹ ਜੋਗ ਜੋ ਵਾਸ਼ਨਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਪੂਰਣਤਾ ਵਲ ਲੈ ਜਾਵੇ।

31. ਨਾਮ ਤੇ ਨਾਮੀ।

'ਰੱਬ ਦਾ ਨਾਮ' ਆਖੋ, ਪਰ ਨਾਮ ਵਿਚ ਭਾਵਨਾ ਧਾਰਕੇ ਨਾਮ ਲਓ। ਨਾਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ 'ਨਾਮੀ' ਹੈ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਧਾਰੋ। ਖ਼ਜਾਲ ਕਰੋ ਕਿ 'ਨਾਮੀ' ਹੈ। ਇਸ ਦਿੱਸਦੇ ਤੇ ਵੱਸਦੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਮਾਲਕ ਤੇ ਪਾਲਕ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਵਿਚ ਹੈ, ਪਰ ਦਿੱਸਦਾ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਰੇਖ ਰੰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਹੈ ਘਟਿ ਘਟਿ। ਉਹ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੈ। ਉਹ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਸਾਡਾ ਅੰਦਰਲਾ ਭੀ ਜੋਤਿ ਹੈ। ਹਾਂ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਮਿੱਟੀ ਅੰਧ ਵਾਂਡੂ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਜੀਉਂਦਾ, ਜਾਗਦਾ, ਸਦਾ ਸੁਰਜੀਤ ਆਤਮਤੱਤ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਰੰਗ, ਉਸ ਦੇ ਕਰਨੇ, ਉਸ ਦੇ ਵਿਚਾਰ, ਉਸ ਦੇ ਤਰੰਗ ਉਹੀ ਜਾਣੇ ਕਿਉਂਕਿ ਓਹ ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਨਹੀਂ। ਚਾਨਣੇ ਦੀ ਲਹਿਰ ਤੇ ਕਰਨੇ ਮਿੱਟੀ ਸਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਉਹ ਜੋਤਿ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਸਾਡਾ ਅੰਦਰਲਾ ਬੀ ਜੋਤਿ ਹੈ, ਜੇ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਰਹੇ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਨਿੱਕੀ ਜੋਤਿ ਦਾ ਚਾਨਣਾ ਵਧ ਜਾਵੇ; ਇਉਂ ਸਾਡਾ ਅੰਦਰਲਾ ਖਿੜਿਆ ਰਹੇਗਾ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬੁਝੇ ਦੀਵੇ ਵਾਂਡ ਢੱਠਾ ਜਿਹਾ ਤੇ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਦਿੱਸਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵਿਚ ਮਨ ਰਹੇਗਾ ਤੇ ਦੁਖ ਪਾਏਗਾ। ਸੋ ਉਸ ਮਹਾਂ ਜੋਤੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਵਿੱਥ ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਪਵੇ, ਇਹ ਸਾਡਾ ਪਰਮ ਪਰਮਾਰਥ ਹੈ। ਉਸ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਆਖੋ 'ਨਾਮੀ' ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਨੂੰ ਆਖੋ 'ਨਾਮ'। ਸੋ ਨਾਮ ਵਿਚ ਨਾਮੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਧਾਰੋ, ਮਨ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦਾ ਧ੍ਰੂਵਾ ਬੰਨ੍ਹੋ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਸੋਚ ਕਰੋ ਕਿ ਜਦ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਾਮ ਲਈਏ ਤਾਂ ਧਜਾਨ ਨਾਮੀ ਵੱਲ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾ? ਧਜਾਨ ਇਸ ਜਗਤ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਾਰ ਹੈ। ਜਿਸ ਕੰਮ ਵੱਲ ਧਜਾਨ ਹੈ ਉਹ ਹੋ ਰਹਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ

ਵਲੋਂ ਧਜਾਨ ਮੁੜਿਆ ਉਹ ਕੰਮ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਹਾਲੀ ਧਜਾਨ ਹਲ ਤੇ ਬੌਲਦਾਂ ਵਿਚ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹਲ ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਵਿਦਜਾਰਥੀ ਦਾ ਧਜਾਨ ਵਿਦਜਾ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵਿਦਜਾ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਸਾਡਾ ਧਜਾਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਤੋਂ ਉਚੇਰਾ ਨਹੀਂ ਉਠਦਾ, ਅਸਾਂ ਨਾਮੀ ਵਿਚ ਭਾਵਨਾ ਧਾਰਕੇ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਧਜਾਨ ਨੇ ਨਾਮੀ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਸੋ (1) ਉਸ ਸਾਰੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਨੂੰ ਜੋ ਧਿਆਨ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿਸਟਮਾਨ ਤੋਂ ਚੁੱਕਣ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਵਿਚ ਲਾਉਣ ਤੇ ਖਰਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, 'ਨਾਮ' ਆਖਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਧਜ਼ਾਨ ਸਾਂਈਂ ਵਲ ਲਗ ਗਿਆ, ਤਦ (2) ਉਸ ਧਿਆਨ ਦੇ ਲਗੇ ਰਹਿਣ ਨੂੰ 'ਨਾਮ' ਆਖਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ (3) ਉਹ ਲੱਗਾ ਧਿਆਨ ਸਾਂਈਂ ਵਲੋਂ ਪਜਾਰ ਵਲਵਲੇ ਤੇ ਜੀਵਨ ਰੌ ਨਾਲ ਭਰੇ ਤ੍ਰੰਗ ਲੈ ਲੈ ਖੀਵਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮਿਹਰ ਦੀ ਲਹਿਰ ਇਸ ਵਿਚ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰਦੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਨਾਮ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ (4) ਇਸ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਹੋਇਆਂ ਘਟ ਘਟ ਵਿਚ, ਵਣ ਤ੍ਰਿਣ ਵਿਚ, ਪਜਾਰਾ ਹੀ ਪਜਾਰਾ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਮ ਆਖਦੇ ਹਨ। (5) ਧਜਾਨ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਉਤੋਂ ਚੁੱਕਣ ਦੇ 'ਪ੍ਰਿਥਮ ਤਰੱਦਦ' ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਨਾਮੀ ਦੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਣ ਤਕ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰੰਗ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਨਾਮ ਆਖਦੇ ਹਾਂ। ਨਾਮ ਨਿਰਾ ਰਟਨ ਮਾਤ੍ਰ ਨਹੀਂ, ਨਾਮ ਰਟਣ ਹੈ, ਜਪ ਹੈ, ਸਿਮਰਨ ਹੈ। ਨਾਮ ਜੀਵਨ ਹੈ, ਨਾਮ ਮਿਹਰ ਹੈ, ਨਾਮ ਰੂਹ ਤੇ ਰੱਬ ਦਾ ਸੰਜੋਗ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਪਜਾਰ, ਪ੍ਰੇਮ, ਤ੍ਰੰਗ, ਸੁਖ, ਰਸ, ਰੰਗ ਮਾਨਣ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਜਦ 'ਨਾਮ' ਆਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜੀਭ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਉਚਾਰਨ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਰੱਬੀ ਰੌ ਵਾਲੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੁਲਾਰਿਆਂ ਤੇ ਉਮਾਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਉੱਜਲ ਪ੍ਰਜ੍ਵਲਤ ਦ.ਗ ਦ.ਗ ਕਰਦਾ ਸੂਰਜ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ। ਨਾਮ ਹੈ ਨਾਮੀ ਵੱਲ ਲੱਗਣਾ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਨਾਮ ਵਲੋਂ ਮਿਹਰ ਦਾ ਵਰਸਾਉ, ਹਾਂ ਉਸ ਵਲੋਂ ਉਤਰ ਰਹੇ ਪਿਆਰ, ਉਮਾਹ, ਅੰਦਰਲੀ ਸੋਝੀ ਤੱਕ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਨਾਮ' ਹੈ। ਜੀਭ ਨਾਲ ਜਪਣਾ ਸਫਲ ਨਾਮ ਹੈ। ਜਪਣਾ ਕਰਮ ਹੀ

ਜੀਭ ਦਾ ਹੈ, ਜੀਭ ਅੱਖਰ ਉਚਾਰਦੀ ਹੈ, ਨਾਮ ਭੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਹੈ। 'ਨਾਮ' ਆਤਮ-ਜਾਗ ਨੂੰ ਆਖੀਦਾ ਹੈ। ਮਨ 'ਮਾਇਆ' ਦੇ 'ਬਿਸਮਾਦ' ਵਿਚ ਸੌਂ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮਰਨ ਤੁੱਲ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਜਾਗ ਉੱਠਣਾ

ਤੇ ਉਸ ਜਾਗ ਵਿਚ ਫਿਰ ਜਾਗਦੇ ਰਹਿਣਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਦੀ ਨੀਂਦ ਕਿ ਜਾਗ ਕੋਈ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ। ਮਨ 'ਮਾਇਆ ਬਿਸਮਾਦ' ਦੀ ਮੂਰਛਾ ਤੋਂ ਉੱਠਕੇ 'ਆਤਮ ਬਿਸਮਾਦ' ਦੀ ਜਾਗ੍ਰਤ ਵਿਚ ਆਕੇ ਇਕ ਰੱਬੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਰੌ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਆਰੰਭ ਤਾਂ 'ਜੀਭ ਦੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਤੋਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਨਾਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਮੀ ਦਾ ਥਹੁ ਪਤਾ ਸੁਣੀਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ 'ਨਾਮੀ' ਹੈ ਫੇਰ 'ਨਾਮ' ਹੈ, ਫੇਰ 'ਨਾਮੀ' ਹੈ। ਆਦਿ ਤੇ ਅੰਤ ਨਾਮੀ ਹੈ ਵਿਚ ਨਾਮ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਮੀ ਦੇ ਗੁਣ ਸੁਣੀਂਦੇ ਹਨ- ਕਿ ਉਹ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਾਲਦਾ ਹੈ, ਮੱਤ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਰੱਖਣਾ ਲੋਚਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਅਸੀਂ ਸਦਾ ਸੁਖੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਵਿਚ ਅੱਪੜਨਾ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ। ਜੀਉਂਦੇ ਜੀ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਣਾ ਤੇ ਨਾਲ ਵੱਸਣਾ ਸਾਡਾ ਪਰਮਾਰਥ ਹੈ। ਪਰ ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਦੁਖੀ। ਇਹ ਦੁੱਖ ਨਾਮੀ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜੇ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਹੈ। ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਇਹ ਇੱਛਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਲਈ ਸਾਰੇ ਜਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੁਖੀ ਹੋਈਏ ਪਰ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਸੁਖ ਨੂੰ ਭਾਲਣ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਦੁਖੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਇਆ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਉਲਟ ਭੁਲਾਵੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਤੇ ਸਾਡੇ ਵਿਚ 'ਵਿੱਥ' ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਤੇ ਸੱਚਾ ਸੁਖ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਮੇਲ ਵਿਚ। ਸੋ ਜੇ ਸਦਾ ਸੁਖ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਆਦਮੀ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਉੱਠਣ ਤੇ ਨਾਮੀ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਐਸੀ ਇੱਛਾ ਕਰੇ, ਉਹ ਨਾਮੀ ਦੇ ਗੁਣ, ਸਿਫ਼ਤ, ਸਰੂਪ, ਲਛਣਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਸਮਝਦਾ ਸੁਣਦਾ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਦੇਖ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਕਦਾ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅਗੋਚਰ ਹੈ, ਤਾਂਤੇ ਇਕ ਖਿਆਲ ਬਨਾਉਂਦਾ ਹੈ ਨਾਮੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਤੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ। ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਧ੍ਰਵਾ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਹੈ ਨਾਮੀ ਦਾ ਤੇ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਨਾਮ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਲਾ ਲੈਣ ਦਾ। ਸੋ ਤੁਸਾਡੀ ਪਹਿਲੀ ਭੁੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਨਾਮੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਬੰਨ੍ਹੇ ਬਿਨਾਂ ਤੇ ਧਿਆਨ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ (ਦੱਸਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ) ਤੋਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਨਾਮੀ ਵਿਚ ਲਾ ਲੈਣ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਧਾਰੇ ਬਿਨਾਂ ਨਾਮ ਰਟਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਜਦ ਨਾਮ ਦੇ ਅਰਥ ਵਲ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਵਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਧਾਰੀ ਤਾਂ ਦੱਸੋ ਕਿਸਦਾ ਨਾਮ

ਜਪਦੇ ਹੋ ? ਪਹਿਲਾਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਵਿਚ ਭਾਵਨਾ ਧਾਰੋ, ਫੇਰ ਨਾਮ ਜਪੋ, ਇਹ ਜਾਣਕੇ ਕਿ ਇਹ ਨਾਮ ਉਸ ਮਾਲਕ ਪਾਲਕ ਦਾ ਹੈ। ਜਪਦਿਆਂ ਇਸ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਰਹੋ ਕਿ 'ਹਾਜ਼ਰਾ ਹਜ਼ੂਰ ਦੀ' ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਯਕੀਨ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਜਪ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਨਾਮ ਜੀਭ ਨਾਲ ਜਪਣ ਦੀ ਬੜੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜੇ ਤਾਂ ਇਹ 'ਨਾਮੀ ਦੇ ਵਜੂਦ ਜਾਂ ਖਿਆਲ' ਤੇ 'ਨਾਮੀ' ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਜੋੜ ਲੈਣ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆਉਂਦਿਆਂ ਮਨ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਹੁਲਾਰਾ ਉਸ ਦੀ ਯਾਦ ਦਾ ਆ ਗਿਆ, ਸਾਂਈਂ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਤੇ ਪਿਆਰ ਜਾਗ ਪਿਆ, ਅਰਥਾਤ ਖਿਆਲ ਫੌਰਨ 'ਅਨੁਭਵ' ਵਿਚ ਬਦਲ ਗਿਆ ਤਦ ਕਾਰਜ ਹੋ ਗਿਆ, ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਣਾ ਵਿਚ ਵੱਸ ਜਾਏਗਾ, ਪਰ ਐਸਾ ਹੁੰਦਾ ਨਹੀਂ ਸਿਵਾ ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਇਆਂ ਦੇ। 'ਖਿਆਲ ਰੱਬ ਦੀ ਹੋਂਦ' ਦਾ ਯਾ ਉਸ ਦੇ 'ਵਜੂਦ ਦਾ ਧ੍ਰੁਵਾ' ਬੰਨ੍ਹ ਲਈਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਿੱਸਦੇ ਜਗਤ ਦਾ 'ਕਰਨਹਾਰ ਹੈ' ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ। ਪਰ ਫੇਰ ਭੁੱਲ ਜਾਈਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ 'ਮਾਯਾ' ਤੋਂ ਉੱਠਕੇ ਇਕ ਦਮ 'ਨਾਮੀ' ਪਰ ਨਹੀਂ ਜਾ ਲੱਗਦਾ। ਸਮਝ ਭਾਵੇਂ ਸਮਝ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਧਯਾਨ ਜਿੱਥੇ ਹੈ ਉੱਥੇ ਹੀ ਹੈ, ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਤੋਂ ਉੱਠਕੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਪਰ ਨਿਰੰਤਰ ਟਿਕ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਗਲ ਲਈ ਕਿ ਧਿਆਨ ਭੁੱਲ ਵਾਲੇ ਥਾਂਉ ਤੋਂ ਉੱਠੇ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਤਰੱਦਦ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਓਹ ਤਰੱਦਦ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਧਾਰੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰਕ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ।

ਫੇਰ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਕਿ ਦਿਲ ਦਾ ਤਰੱਦਦ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸਾਂ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, -'ਰੱਬ ਹੈ', ਅਸਾਂ ਸਮਝ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਨਾ ਅਸਾਂ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਮਾਯਾ ਤੋਂ ਧਯਾਨ ਉੱਚਾ ਕਰਕੇ ਉਸ ਉਤੇ ਲਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਬੀ ਅਸੀਂ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਧਯਾਨ ਸਾਡੇ ਆਖੇ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਇਸ ਧਯਾਨ ਨੂੰ ਮੋੜਨ ਦਾ ਤਰੱਦਦ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਤਦ ਵਿਚਾਰ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਦਾ ਅਸਰ ਸਰੀਰ ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਅਸਰ ਮਨ ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਕੰਮ ਸਰੀਰ ਕਰੇ ਮਨ ਉਸੇ ਦਾ ਅਕਸ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਕਚਾਲੂ ਪੁੱਟੋ ਤਾਂ ਰਾਤ ਸੁਫਨੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕਚਾਲੂ ਪੁੱਟਣ ਦੇ

ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਮਨ ਉਦਾਸ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਢਿੱਲਾ ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗਲ ਸਮਝਕੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਰੂਪ ਰੇਖ ਤੋਂ ਪਰੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ 'ਨਾਮੀ' ਦਾ ਇਕ 'ਅੱਖਰਾਂ ਵਾਲਾ ਨਾਮ' ਲੱਭਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਉਸ 'ਅੱਖਰਾਂ ਵਾਲੇ ਨਾਮ' ਨੂੰ ਜੀਭ ਤੇ ਰੱਖ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਜੀਭ ਨਾਲ ਜਪਦੇ ਹਾਂ:-

'ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ।'

ਜਦ ਜੀਭ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਦ ਧਯਾਨ-ਜੋ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਹੈ-ਮੋੜਾ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਇਹਨਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਵੱਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਅਸਾਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਵਜੂਦ, ਉਸਦੀ 'ਹੈ' ਯਾ 'ਹੋਂਦ' ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਾਇਮ ਕਰ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ; ਉਸ ਦੇ ਸਰੂਪ, ਗੁਣਾਂ, ਸਿਫਤ ਸਲਾਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਰੂਪ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਹੋਯਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਲਿਵਲੀਨ ਹੋਣਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੋਯਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਝੱਟ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਉੱਠਕੇ ਮਾਨਸਕ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲਗਾਤਾਰ ਨਾਮ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਜਪੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰੀਰਕ ਠੁਹਕਰ ਦਾ ਅਕਸ ਮਾਨਸਕ ਮੰਡਲ ਤੇ ਪੈਕੇ ਮਾਨਸਕ ਮੰਡਲ ਈਸ਼੍ਵਰ ਧਯਾਨੀ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਿਰ ਨਾਮ ਮਾਨਸਕ ਮੰਡਲ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੋਕੇ 'ਆਤਮ ਮੰਡਲ' ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ 'ਨਾਮੀ' ਦੇ ਦੁਆਰੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚੀਦਾ ਹੈ। ਸਮਝਣ ਸਮਝਾਉਣ ਮਾਤ੍ਰ ਲਈ ਐਉਂ ਕਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੀਕੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਮਨੁੱਖ ਸਾਰਾ ਧਯਾਨ ਸਰੀਰਕ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਲਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਵੇਖੋ ਲਗ ਪਗ ਪੌਣੇ ਤ੍ਰੈ ਪਹਿਰ ਰੋਜ਼ ਸਵੀਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਰੀਰਕ ਸੁਖ ਵਾਸਤੇ ਹੈ; ਪੌਣੇ ਤ੍ਰੈ ਪਹਿਰ ਰੋਜ਼ ਲਗ ਪਗ ਰੋਜ਼ੀ ਕਮਾਉਣ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਪੁਰ ਖਰਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਬੀ ਸਰੀਰਕ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਹੀ ਧਿਆਨ ਰਿਹਾ, ਬਾਕੀ ਪੌਣੇਂ ਤ੍ਰੈ ਪਹਿਰ ਹੱਸਣ, ਖੇਡਣ, ਸੈਲ, ਤਮਾਸ਼ੇ, ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਬੀ ਸਰੀਰਕ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਸੋ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਸਰੀਰਕ ਮੰਡਲ ਵੱਲ ਰੁਖ਼ ਰਖਿਆਂ ਬੀਤੇ, ਹੁਣ ਧਿਆਨ ਮਾਨਸਕ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਜਾਵੇ ਕੀਕੂੰ ਤੇ ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ? ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਨਹੀਂ, ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਉਸਦਾ ਧਿਆਨ ਸਰੀਰਕ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਹੈ। **ਸੋ** ਸਿੱਧਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰੀਰਕ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਲੱਗ ਰਹੇ ਧਿਆਨ ਨੂੰ

ਕਿਸੇ ਸਰੀਰਕ ਕ੍ਰਿਆ ਨਾਲ ਚੁੱਕੀਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਨਾਮ ਦਾ ਜਪਣਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਧਯਾਨ ਨਾਮੀ ਦੇ ਖਿਆਲ, ਉਸ ਦੀ ਸਿਫ਼ਤ ਸਲਾਹ ਤੇ ਸਰੂਪ ਵੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਬੇ-ਮਲੂਮੇ ਇਸ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਇਹ ਧਿਆਨ ਮਾਨਸਕ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅੱਭਯਾਸ ਧਿਆਨ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਚੁਕ ਕੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਣ ਦੇ ਹੋਰ ਕਈ ਹਨ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਜੀਵ ਏਕਾਂਤ ਵਾਸੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੱਲਯਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਹੈ। ਜੇ ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਏਕਾਂਤ ਵਾਸੀ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਕੁਛ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਜਗਤ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਜੇ ਜਗਤ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਇਕ ਗੱਲ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਜੋ ਅੰਦਰਲੇ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਉੱਨਤੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਵਾਹ ਪੈਣ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਏਕਾਂਤ ਵਿਚ ਅੰਦਰਲਾ ਏਕਾਂਤ ਜੋਗੀ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਐਉਂ ਜੇ ਸਾਰੇ ਬਨੀਂ ਜਾ ਬੈਠਣ ਤਾਂ ਰੋਟੀ ਸਾਰੇ ਕਿੱਥੋਂ ਖਾਣ, ਸੋ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਬਨ ਵੱਸਕੇ ਸਾਧਨ ਕਰਨ, ਬਨ ਵੱਸਕੇ ਸਾਰੇ ਭੁੱਖੇ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਮਰ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਧਨ ਐਸਾ ਲੋੜੀਏ ਕਿ ਜੋ ਬੇਮਲੂਮੇ ਅਸਰ ਕਰੇ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਟੁਰੇ ਰਹਿਣ। ਜੀਵ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦਾ ਰਹੇ, ਪਰ ਅੰਦਰੋਂ ਧਿਆਨ ਮਾਯਾ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਲ ਰੁਖ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਨਿਰੰਤਰ ਅੰਦਰੋਂ ਰੱਬ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਫੇਰ ਅੰਦਰੋਂ ਸਾਂਈਂ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਰਹੇ ਤੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਕਾਰ ਬੀ ਕਰਦਾ ਰਹੇ। ਇਹ ਤ੍ਰੀਕਾ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸਾਂ 'ਨਾਮ' ਕਿਹਾ ਸੀ। ਅੰਦਰੋਂ ਮਿਲਿਆ ਰਹਿਣਾ ਕੋਈ ਮੁਰਦਾ ਮੇਲ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਦੋ ਜੜ੍ਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਸੰਗਮ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਉਹ ਮੇਲ ਜੀਵਨ ਹੈ-ਆਤਮ ਜੀਵਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ 'ਜੀਵਨ ਤੱਤਾਂ' ਦਾ ਮੇਲ ਹੈ। ਅਸਲ ਜੀਵਨ ਬੀ ਉਹ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਾਂਈਂ ਵੱਸਿਆ ਉਹ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ।* ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਵੱਸਿਆ ਉਹ ਮੁਰਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਲਗਾਤਾਰ ਰੌ ਹੈ ਸਾਡੇ ਧਯਾਨ ਦੀ ਸਾਂਈਂ ਵੱਲ, ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਰੌ ਹੈ ਸਾਂਈਂ ਦੇ ਪਯਾਰ ਦੀ ਸਾਡੇ ਵੱਲ। ਹਾਂ, ਉਹ ਇਕ ਜੀਵਨ ਹੁਲਾਰਾ ਹੈ।

---

* ਸੋ ਜੀਵਿਆ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਇ॥
ਨਾਨਕ ਅਵਰੁ ਨ ਜੀਵੈ ਕੋਇ॥ (ਮਾਝ ਵਾਰ ਮ:੧, ਪੰਨਾ-੧੪੨)

ਦੂਸਰੀ ਭੁੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਤੁਸੀਂ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹੋਏ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦੇ ਕਿ ਧਜਾਨ ਮਾਯਾ ਮੰਡਲ ਤੋਂ ਉੱਠਕੇ ਮਾਨਸਕ ਤੇ ਆਤਮਕ ਮੰਡਲ ਵੱਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਮਾਯਾ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲਤਾ ਉਹੋ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਰੁਮਕਾ ਰੱਬੀ ਨਹੀਂ ਫਿਰਦਾ, ਕਦੇ ਸਿਫ਼ਤ ਸਲਾਹ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਕਦੇ ਉਨਮਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਕਦੇ ਚਾਉ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ, ਕਦੇ ਭੈ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ, ਕਦੇ ਪਜਾਰ ਰੌ ਨਹੀਂ ਫਿਰਦੀ, ਕਦੇ ਵੈਰਾਗ ਦੀ ਰਮਜ਼ ਨਹੀਂ ਵੱਜਦੀ, ਕਦੇ ਵਲਵਲਾ ਨਹੀਂ ਉਠਦਾ, ਕਦੇ ਸ਼ੁਕਰ ਦਾ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਉਮਗਦਾ। ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਲੱਗ ਕੇ ਜਪਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਏਵੇਂ ਕਹਿ ਛੱਡਦੇ ਹੋ ਕਿ ਜਪਦੇ ਹਾਂ।

ਇਹ ਬੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਆਤਮਾ ਦਾ ਜੱਗਜਾਸੂ ਸਤਿਸੰਗ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ, ਅਰਥਾਤ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਜੀਉਂਦੇ ਦੀ ਸੁਹਬਤ ਕਰੇ। ਨਾਮੀ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਅੰਦਰ ਲੈ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਜੀਉ ਉਠੇਗਾ, ਹਾਂ ਜਪਣਾ ਹੀ 'ਜਾਗ੍ਰਤ' ਨੂੰ ਲੈ ਆਏਗਾ।[1] ਤੁਸੀਂ ਮੁੱਢ ਵਿਚ 'ਸਾਂਈਂ ਦਾ ਸਰੂਪ', 'ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ' ਕੋਈ ਧ੍ਰੁਵਾ ਨਹੀਂ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜਪਦੇ ਹੋਏ ਵੇਖਦੇ ਹੋ ਕਿ ਕੀ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਦ ਨਾਮ ਕੋਈ ਜਪੇਗਾ ਜ਼ਰੂਰ ਨਾਮੀ ਅੰਦਰ ਆਵੇਗਾ ਤੇ ਮਨ ਉਨਮਨ ਹੋਵੇਗਾ।

ਬਾਂਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਿਆ ਕਰੋ। ਬਾਣੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਨਾਲ ਮਨ ਸਿਫ਼ਤ ਸਲਾਹ ਦੇ ਘਰ ਜਾਵੇਗਾ।[2] ਯਾਦ ਰਖੋ:- ਉਹ ਦਿਲ ਮੁਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਿਫ਼ਤ ਸਲਾਹ ਦਾ ਰੁਮਕਾ ਨਹੀਂ ਫਿਰਦਾ। ਜ਼ਿਮੀਂ, ਅਸਮਾਨ, ਤਾਰੇ, ਚੰਦ, ਸੂਰਜ, ਪਾਣੀ, ਪੌਣ ਸਭ ਸਿਫ਼ਤ ਸਲਾਹ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਇਹ ਨਾ ਲੈ ਜਾਣ ਤਦ ਮਨ ਮਰਿਆ ਜਾਣੋ। ਜੇ ਜੀਉਣਾ ਚਾਹੋ ਤਦ ਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰੋ, ਮੋਇਆ ਮਨ ਸਿਫ਼ਤ ਸਲਾਹ ਦੇ ਘਰ ਆਕੇ ਜੀਵੇ। ਬਾਣੀ ਮਨ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬਾਣੀ ਨਾਮ ਦੀ ਗੋਦ ਹੈ, ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਨਾਮ ਵਿਚ, ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਖੇਲਦੇ 'ਜਾਗੇ ਮਨ' ਅੰਨਦ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

---

1. ਸੁਤੜੇ ਅਸੰਖ ਮਾਇਆ ਝੂਠੀ ਕਾਰਣੇ॥
   ਨਾਨਕ ਸੇ ਜਾਗੰਨਿ੍ ਜਿ ਰਸਨਾ ਨਾਮੁ ਉਚਾਰਣੇ॥ (ਸ. ਵ. ਤੇ ਵ.-1424)
2. ਜਿਸ ਨੋ ਬਖਸੇ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ॥ ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਪਾਤਿਸਾਹੁ॥ (ਜਪੁਜੀ)

ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੁੱਜਤੀ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਹੁੱਜਤਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾ ਹੁੰਦਾ। ਅਕਲ ਦੀਵਾ ਹੈ, ਚਾਨਣ ਹੈ, ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤੋ ਤਾਂ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੀਦੀ ਹੈ। ਸੂਛ ਅਕਲ ਤੋਂ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਵਾਲੀ ਵਿੱਦਜਾ ਸਹਾਇਕ ਹਨ ਨਾਮ ਦਿਆਂ। ਹਾਂ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਨਾਮ ਅਭਜਾਸ ਦੀ ਕਰਨੀ ਨਾਲ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਨਿਰੀ ਵਿੱਦਜਾ ਨਾਲ ਸਮਝ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੁਛ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਧਜਾਨ ਮਾਯਾ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਉਠਦਾ। ਮਾਯਾ ਤੋਂ ਮਨ ਦਾ ਧਜਾਨ ਨਾਮ ਨਾਲ ਉਠਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਨੇ ਹੀ ਗਜਾਨ ਵਿਚ ਯਾ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਨੇਕੀਆਂ ਤੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਸਫ਼ਲਤਾ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਹੈ।

(ਗੁ:ਨਾ:ਚ: ਭਾਗ 1, ਅਧਿ-36)

32. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਏ।

ਗੁਰੂ ਜੀ (ਲੰਮਾ ਸਾਹ ਲੈ ਕੇ ਰਸ ਤੇ ਵੈਰਾਗ ਵਿਚ)— ਅਸੀਂ ਕੁਚੱਜੇ ਹਾਂ, ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਮਗਨ ਹਾਂ; ਮਨ ਕੁਸੁਧ ਤੇ ਕਾਲਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਹੀ ਅਵਗੁਣ ਵੱਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੇ ਗੁਣ ਆ ਜਾਣ ਤਾਂ ਪਿਆਰਾ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲੇ[1]।

ਸ਼ੇਖ ਬ੍ਰਹਮ (ਨੈਣ ਭਰਕੇ)— ਉਹ ਗੁਣ ਕਿਹੜੇ ਹਨ ਜੋ ਧਾਰਨ ਕਰਾਂ, ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਅੱਖਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਕੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੂੰ ਰੀਝਾਵਾਂ, ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਮਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਹੜਾ ਮੰਤਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਪ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਵੱਸ ਕਰ ਲਵਾਂ? ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਵੇਸ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਨਾਂ ਤੇ ਉਹ ਮੋਹਿਤ ਹੋਵੇ[2]?

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ- ਮਨ ਦਾ ਮਾਨ ਛੱਡਣਾ ਤੇ ਨਿਉਂ ਕੇ ਤੁਰਨਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਹੈ ਅੱਖਰ, ਬੋਲ ਕੁਬੋਲ ਅਤੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਸਹਾਰਨਾ ਤੇ ਰਜ਼ਾ ਤੇ ਰਹਿਣਾ, ਇਹ ਹੈ ਗੁਣ ਤੇ ਮਣਕੇ। ਫਿਰ ਜੀਭ ਹੀ ਬਣ ਜਾਵੇ ਮਾਲਾ। ਉਹ ਜਪੇ ਨਾਮ ਮੰਤਰ। ਏਹ ਤ੍ਰੈਏ ਧਾਰਨੇ ਮਾਨੋਂ ਵੇਸ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਕਿਉਂ? ਏਹ ਤਾਂ ਹੀ ਧਾਰੂ ਜੇ ਅੰਦਰ ਸਾਂਈਂ ਦੀ ਸਿਕ ਹੋਉ ਤਾਂ, ਸੋ ਵੇਸ ਹੋਇਆ-ਸਿੱਕ ਮਿਲਨੇ ਦੀ[3]।

---

1. ਮਹਲ ਕੁਚਜੀ ਮਤਵੜੀ ਕਾਲੀ ਮਨਹੁ ਕਸੁਧ॥ ਜੇ ਗੁਣ ਹੋਵਨਿ ਤਾ ਪਿਰੁ ਰਵੈ ਨਾਨਕ ਅਵਗੁਣ ਮੁੰਧ॥੧॥ (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ਮ:, ਪੰਨਾ-੧੦੮੮)
2. ਕਵਣੁ ਸੁ ਅਖਰੁ ਕਵਣੁ ਗੁਣੁ ਕਵਣੁ ਸੁ ਮਣੀਆ ਮੰਤੁ॥
   ਕਵਣੁ ਸੁ ਵੇਸੋ ਹਉ ਕਰੀ ਜਿਤੁ ਵਸਿ ਆਵੈ ਕੰਤੁ॥੧੨੬॥ (ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ)
3. ਨਿਵਣੁ ਸੁ ਅਖਰੁ ਖਵਣੁ ਗੁਣੁ ਜਿਹਬਾ ਮਣੀਆ ਮੰਤੁ॥
   ਏ ਤ੍ਰੈ ਭੈਣੇ ਵੇਸ ਕਰਿ ਤਾਂ ਵਸਿ ਆਵੀ ਕੰਤੁ॥੧੨੭॥ (ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ)

ਇਸ ਵੇਲੇ ਪੀਰ ਦਾ ਦਿਲ ਬਹੁਤ ਦ੍ਰਵ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹਰ ਉੱਚੇ ਸਾਧਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਅਵਗੁਣਾਂ ਦੇ ਹਵਾ ਹਵਾ ਜਿੰਨੇ ਰੁਮਕੇ ਦੀ ਭੀ ਪੀੜਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਕਿਸੇ ਐਸੇ ਭਾਵ ਵਿਚ ਪੀਰ ਬੋਲਿਆ: "ਹੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ! ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਕਾਤੀ, ਕੋਈ ਛੁਰੀ ਦੇਹ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸ ਮਨ ਦੇ ਮਾਣ ਨੂੰ ਹਲਾਲ ਕਰਾਂ। ਜਾਨਵਰ ਦੇ ਕੋਹਣ ਨੂੰ ਛੁਰੀ ਲੋਹੇ ਦੀ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਲਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋਹੇ ਦੀ ਕਾਤੀ ਹੈ; ਪਰ ਇਸ 'ਮਾਣੁ' ਦੇ ਹਲਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਛੁਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਦੱਸ।"

ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦੀ ਆਭਾ ਵਿਚੋਂ ਪਿਆਰ ਤੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਆਭਾਂ ਬਦਲੀ ਖਾਕੇ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਦਾ ਇਕ ਟਿਕਵਾਂ ਤੇ ਭਰਵਾਂ ਭਾਵ ਲੈ ਆਈਆਂ ਤੇ ਬੋਲਣ ਦੀ ਸੁਰ ਬੀ ਅੜਵੇਂ ਰੁਖ ਦੀ ਅਡੋਲਤਾ ਵਾਲੀ ਹੋ ਗਈ: "ਸ਼ੇਖਾ! 'ਸੱਚ' ਇਕ ਲੋਹਾ ਹੈ ਜੋ ਅਸਪਾਤ ਤੇ ਫੌਲਾਦ ਤੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੈ, ਇਹ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਉਸ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਤੇ ਡਾਢ ਹੈ। ਇਸ ਸੱਚ ਦੇ ਲੋਹੇ ਤੋਂ ਇਕ ਛੁਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਦਸਤਾ ਬੀ ਕਿਸੇ ਲੱਕੜੀ, ਪੱਥਰ ਯਾ ਦੰਦ ਖੰਦ ਦਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ, ਉਹ ਸਾਰੀ ਇਸ ਲੋਹੇ ਦੀ ਹੀ ਬਣਾਈਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਘਾੜਤ ਅੱਗ ਦੇ ਤਾਅ ਤੇ ਹਥੌੜੀ ਦੀ ਸੱਟ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਸਗੋਂ ਅੰਦਰ ਹੀ ਸਫ਼ਾਈ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਦੇ ਸੇਕ ਨਾਲ ਤੇ ਸੱਚ ਦੇ ਬਦਲੇ ਸਿਰ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਦੁਖਾਂ ਦੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਕਾਤੀ ਘੜੀਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਘਾੜਤ ਨੂੰ ਅਪਰ ਅਪਾਰ ਕਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਇਹ ਬਣ ਜਾਏ, ਸੁਹਣੀ ਬੀ ਬੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਇਸ ਨੂੰ ਕਰੰਡ ਦੀ ਸਾਣ ਨਹੀਂ ਚਾੜ੍ਹੀਦਾ; ਇਸ ਨੂੰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਤ੍ਰਿੱਖਿਆਂ ਕਰੀਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਇਹ ਪੈਨੀ (ਤ੍ਰਿਖੀ) ਛੁਰੀ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮਜਾਨ ਵਿਚ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰਖੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਮਿਆਨ ਚਮੜੇ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਛੁਰੀ ਨਾਲ ਜੇ ਕੋਈ ਕੋਹਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸ਼ੇਖ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਐਵੇਂ ਤਾਂ ਸ਼ੇਖ (ਬਜ਼ੁਰਗ) ਇਕ ਉਪਮਾ ਲਈ ਪਦ ਵਰਤ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਹੋ ਕਿ ਸ਼ੇਖ ਨਾਮ ਹੈ ਵਡੇ ਦਾ, ਆਗੂ ਦਾ, ਧਰਮ ਦੇ ਆਗੂ ਦਾ। ਸੋ ਅਸਲ ਸ਼ੇਖ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਛੁਰੀ ਨੇ ਕੋਹਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਛੁਰੀ ਦੇ ਲਗਦੇ ਸਾਰ ਹਿਰਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਲਹੂ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 'ਲੈਣ ਲੈਣ'

ਦੀ ਹਿਰਸ 'ਹਰ ਸ਼ੈ ਮੇਰੀ ਹੋ ਜਾਏ', ਇਸ ਦਾ ਲੋਭ ਜਦ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਤਦ ਜੀਵ ਦੀਆਂ ਸਭ ਕਸਰਾਂ ਗਈਆਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ 'ਲੈਣ ਬ੍ਰਿਤੀ' ਤੇ 'ਅਤ੍ਰਿਪਤ ਲੈਣ ਬ੍ਰਿਤੀ' ਹੀ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਅਵਗੁਣ ਕਰਾਉਂਦੀ ਤੇ ਸੱਚ ਦੀ ਥਾਂ ਝੂਠ, ਦਗ਼ੇ ਤੇ ਫ਼ਰੇਬ ਸਿਖਾਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਛੁਰੀ ਨਾਲ ਜੋ ਹਲਾਲ ਹੋਇਆ ਸੋ ਸੱਚ ਮੁਚ ਹਲਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਹਰਾਮ ਫੇਰ ਸਾਰਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਫੇਰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਲਈ ਕੀ ਕੀ ਗੱਲਾਂ ਹਰਾਮ ਹਨ, ਕੀ ਕੀ ਹਲਾਲ ਹਨ ਤੇ ਕੀ ਕੀ ਹੱਕ ਹਨ। ਐਉਂ ਜਾਣਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਹੱਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੱਕ ਨਾਮ ਸੱਚ ਦਾ ਬੀ ਹੈ, ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਬੀ ਹੈ, ਸੋ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੱਕ ਹਲਾਲ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਜਦ ਹੱਕ ਹਲਾਲ ਨੂੰ ਚੰਬੜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਚ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ 'ਆਚਰਣੀ ਸਚ' ਤੋਂ ਨਾਮ ਨਾਲ ਟੁਰਿਆ ਹੋਇਆ 'ਮੂਲਕ ਸਚ' ਅਰਥਾਤ 'ਸਚੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ' ਨੂੰ ਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਂਈਂ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ, ਸਾਂਈਂ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਸਮਾਈ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ[1]।"
ਏਸ ਛੁਰੀ ਨਾਲ ਮਨ ਦਾ ਮਾਨ ਕੱਟੀਦਾ ਹੈ।

(ਗੁ:ਨਾ:ਚ: ਭਾਗ ੧, ਅਧਿ-੪੦)

---

1. ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਇਹ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਉਸ ਸ਼ਲੋਕ ਦਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ ਜੋ ਰਾਮਕਲੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ ਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਨੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਉਚਾਰਿਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-
"ਸਚ ਕੀ ਕਾਤੀ ਸਚੁ ਸਭੁ ਸਾਰੁ॥ ਘਾੜਤ ਤਿਸ ਕੀ ਅਪਰ ਅਪਾਰ॥
ਸਬਦੇ ਸਾਣ ਰਖਾਈ ਲਾਇ॥ ਗੁਣ ਕੀ ਥੇਕੈ ਵਿਚਿ ਸਮਾਇ॥
ਤਿਸ ਦਾ ਕੁਠਾ ਹੋਵੈ ਸੇਖੁ॥ ਲੋਹੂ ਲਬੁ ਨਿਕਥਾ ਵੇਖੁ॥
ਹੋਇ ਹਲਾਲੁ ਲਗੈ ਹਕਿ ਜਾਇ॥ ਨਾਨਕ ਦਰਿ ਦੀਦਾਰਿ ਸਮਾਇ॥੨॥"
(ਵਾਰ:ਰਾਮ: ਮਹਲਾ ੧-੧੯, ਪੰਨਾ-੯੫੬)

33. ਨਿਰਗੁਣ ਸਰਗੁਣ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਇਕ ਹੈ, ਅਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ ਤੇ ਸਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਤੇ ਕੀਹ ਹੈ? ਇਹ ਗਲ ਅਕਹਿ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਭਾਣਾਂ, ਮਰਜ਼ੀ, ਹੁਕਮ ਕੋਈ ਹੈ, ਉਸ ਸਰਬ ਚੇਤਨਾ ਤੋਂ ਪਰੇ ਪਰਮ ਚੇਤਨ ਸਰੂਪ ਵਿਚ, ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਆਪ ਨਹੀਂ ਵਰਣਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਤਿਵੇਂ ਉਸ ਦਾ **'ਹੁਕਮ ਨ ਕਹਿਆ ਜਾਈ'**। ਸੋ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਚਦਾ ਹੈ[1]। ਰਚਦਾ ਕੀਹ ਹੈ? ਨਿਰਗੁਣ ਸਰਗੁਣ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ[2]। ਹੋ ਜਾਣਾ ਬੀ ਕੀ? ਨਿਰਗੁਣ ਸਰਗੁਣ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ[3]। ਫਿਰ ਉਹ ਆਪਣਾ ਨਾਉਂ ਰਚਦਾ ਹੈ; ਜੋ ਉਸ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਹੈ ਤੇ ਜੋ ਦੂਈ ਦੇ ਆਰੰਭ ਨੂੰ ਆ ਛੁਹੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਓਹ ਦੂਜੀ ਸ਼ੈ 'ਕੁਦਰਤ' ਸਾਜਦਾ ਹੈ। ਇਹ (ਕੁਦਰਤ) ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਰੀਕ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਤੰਤਰ ਬੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਫੇਰ ਉਹ ਆਪ ਤੋਂ ਵੱਖ ਬੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਇਸ ਰਚੀ ਹੋਈ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਦਰਤ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਵਿਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਓਹ ਮਾਨੋਂ ਆਸਣ ਲਾਕੇ ਬਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪਤਾ ਵਿਚ ਹੀ ਬੈਠਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਸਣ ਹੈ ਸੱਚ ਦਾ[4]। ਐਉਂ

---

1. ਅਗੇ ਹੁਣ ਜੋ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ੯ ਪਉੜੀਆਂ ਮਾਤ੍ਰ ਦਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ।
2. ਨਿਰਗੁਨ ਤੇ ਸਰਗੁਨ ਦ੍ਰਿਸਟਾਰੰ॥ (ਗਉ:ਬ:ਅ:ਮ:੫, ਪੰਨਾ-੨੫੦)
3. ਨਿਰਗੁਣੁ ਸਰਗੁਣੁ ਆਪੇ ਸੋਈ॥ (ਮਾਝ ਮ:੩, ਪੰਨਾ-੧੨੮)
4. ਮਾਇਆ ਜਲੁ ਖਾਈ ਪਾਣੀ ਘਰੁ ਬਾਧਿਆ ਸਤ ਕੈ ਆਸਣਿ ਪੁਰਖੁ ਰਹੈ॥੨॥ (ਰਾਮ:ਮ:੧, ਪੰਨਾ-੮੭੭)

ਇਕ ਹੀ ਹੈ। ਰਚਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਹੈ, ਰਚਨ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਤੇ ਰਚੀ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਭੀ ਹੈ ਤੇ ਵਿਚ ਵਜਾਪਕ ਬੀ ਹੈ। ਸੱਚ ਦੇ ਆਸਣ ਪਹਿਲੋਂ ਬੀ ਸੀ ਤੇ ਫੇਰ ਬੀ। 'ਅਨੰਦ' ਸਰੂਪ ਹੈ ਉਸ ਦਾ। ਰਚਕੇ ਬੀ ਉਹ ਰਚੀ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ, ਪਾਲਦਾ ਹੋਇਆ ਫੇਰ ਚਾਉ (ਅਨੰਦ) ਸਰੂਪ ਹੈ[1]। ਫਿਰ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਰਚਨਾ ਰਚੀ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਜੀਵ ਉਪਾਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਕਲ ਸ਼ਊਰ ਦਿਤਾ, ਕਰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਤੇ ਚੋਣ ਦਿਤੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦਿਤਾ ਤੇ ਨਿਆਂ ਲਈ 'ਧਰਮ ਦਾ ਵਿਵੇਚਕ' ਬੀ ਥਾਪ ਦਿਤਾ। ਸੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਚ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪਾਇਆ, ਸਚ ਨੂੰ ਆ ਮਿਲੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੂੜ ਨਾਲ ਨੇਹੁ ਲਾਯਾ ਓਹ ਮੁੱਠੇ ਗਏ। ਸੱਚ ਦੀ ਕਮਾਈ ਲਈ ਨਾਮ ਦੱਸਿਆ, ਜੋ ਉਸੀ 'ਨਾਮੀ' ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਉਸੇ ਦਾ ਹੀ ਮਾਨੋ ਰੂਪ ਹੈ। ਸੋ ਨਾਮ ਵਾਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆ ਮਿਲੇ[2]। ਪਰੰਤੂ ਜਿਹੜੇ ਜੀਵ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕੂੜ ਵਿਚ ਨਾਮ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਖੱਚਤ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਭੋਗਾਂ ਵਿਚ ਲਗੇ ਰਹੇ ਅੰਤ ਮਰੇ ਤੇ ਰੂਹ ਗਈ ਅੱਗੇ, ਓਥੇ ਸ਼ੁਭ ਕਰਨੀ ਤੇ ਹਰੀ ਦੇ ਕੀਤੇ ਜਸ ਦਾ ਮੁੱਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਉਸ ਦਾ ਰਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਿਆ ਜੀਵਨ ਵਿਚ, ਓਥੇ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੀ, ਮਨ ਉਥੇ ਪਰਚਦਾ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਰਹਿਣ ਦੇਂਦਾ ਨਹੀਂ, ਫਿਟਕਾਰਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਹੁਣ ਪਛੁਤਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਾਏ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋਕੇ ਜਨਮ ਗੁਆ ਆਏ[3]।

(ਗੁ:ਨਾ:ਚ: ਭਾਗ 1, ਅਧਿ-44)

---

1. ਆਪੀਨੈ੍ ਆਪੁ ਸਾਜਿਓ ਆਪੀਨੈ੍ ਰਚਿਓ ਨਾਉ॥ ਦੁਯੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਾਜੀਐ ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਡਿਠੋ ਚਾਉ॥ ਦਾਤਾ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਤੂੰ ਤੁਸਿ ਦੇਵਹਿ ਕਰਹਿ ਪਸਾਉ॥ ਤੂੰ ਜਾਣੋਈ ਸਭਸੈ ਦੇ ਲੈਸਹਿ ਜਿੰਦੁ ਕਵਾਉ॥ ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਡਿਠੋ ਚਾਉ॥੧॥ (ਵਾ:ਆ:ਮ: ੧, ਪੰਨਾ-੪੬੩)
2. ਨਾਨਕ ਜੀਅ ਉਪਾਇ ਕੈ ਲਿਖਿ ਨਾਵੈ ਧਰਮੁ ਬਹਾਲਿਆ॥ ਓਥੈ ਸਚੇ ਹੀ ਸਚਿ ਨਿਬੜੈ ਚੁਣਿ ਵਖਿ ਕਢੇ ਜਜਮਾਲਿਆ॥ ਥਾਉ ਨ ਪਾਇਨਿ ਕੂੜਿਆਰ ਮੁਹ ਕਾਲ੍ਹੈ ਦੋਜਕਿ ਚਾਲਿਆ॥ ਤੇਰੈ ਨਾਇ ਰਤੇ ਸੇ ਜਿਣਿ ਗਏ ਹਾਰਿ ਗਏ ਸਿ ਠਗਣ ਵਾਲਿਆ॥ ਲਿਖਿ ਨਾਵੈ ਧਰਮੁ ਬਹਾਲਿਆ॥੨॥ (ਵਾ:ਆ:ਮ: ੧, ਪੰਨਾ-੪੬੩)
3. ਆਪੀਨੈ੍ ਭੋਗ ਭੋਗਿ ਕੈ ਹੋਇ ਭਸਮੜਿ ਭਉਰੁ ਸਿਧਾਇਆ॥ ਵਡਾ ਹੋਆ ਦੁਨੀਦਾਰੁ ਗਲਿ ਸੰਗਲੁ ਘਤਿ ਚਲਾਇਆ॥ ਅਗੈ ਕਰਣੀ ਕੀਰਤਿ ਵਾਚੀਐ ਬਹਿ ਲੇਖਾ ਕਰਿ ਸਮਝਾਇਆ॥ ਥਾਉ ਨ ਹੋਵੀ ਪਉਦੀਈ ਹੁਣਿ ਸੁਣੀਐ ਕਿਆ ਰੂਆਇਆ॥ਮਨਿ ਅੰਧੈ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ॥੩॥ (ਵਾ:ਆ:ਮ: ੧, ਪੰਨਾ-੪੬੩)

34. ਕੀ ਮਾੜੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਸਦਾ ਲਈ ਮਾਰੀਆਂ ਗਈਆਂ?

ਇਹ ਸ਼ਰੀਰ ਗੇਣਤੀ ਦੇ ਦਿਨ ਜਗਤ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਸੌ ਬਰਸ ਰਹੇ। ਕਰਮ ਗੇਣਤੀ ਵਿਚ ਹੈਨ ਚਾਹੋ ਕਿਤਨੇ ਕਰੇ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਦੰਡ ਸਦਾ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਕੁਦਰਤ ਹੈ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਇਹ ਕਿ ਭੁੱਲ ਤੋਂ ਦੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਦੁਖ ਉਸਤਾਦ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅੱਗੇ ਭੁੱਲ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਬੰਦੇ ਵਿਚ ਸ਼ਊਰੁ ਜੁ ਹੈ, ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਾਂਙੂ ਇਸ ਦੀ ਮਤ ਬੱਝੀ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਨਾ। ਦੁਖ ਪਾ ਪਾ ਕੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸੋਝੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਦੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਦੁਖੀ ਜੀਵ ਆਪ ਤੋਂ ਦਾਨੇ ਤੇ ਸਿਆਣੇ ਭੀ ਲੱਭਦਾ ਹੈ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਮੱਤ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਤੇ ਉਹ ਦਾਤਾ ਫੇਰ ਐਸੇ ਸਿਆਣੇ ਭੇਜ ਬੀ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਸੁਮਤਿ ਦੇਣ ਲਈ। ਇਉਂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਦਾਰੂ ਨਾਮ ਹੈ। ਸੋ ਉਹ ਰਚਣਹਾਰ ਤੇ ਪਾਲਣਹਾਰ ਨਦਰਿ ਕਰਕੇ ਲੋੜਕੂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਜੀਵ ਦੀ ਹਉਂ ਨੂੰ ਕੱਟਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਮ ਨਾਲ, ਸਾਂਈਂ ਨਾਲ ਮੇਲਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਸਚ ਅਸੀਂ ਬੋਲਣਾ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਇਕ 'ਸਦਾ ਸੱਚ' ਹੈ ਜੋ ਸਾਂਈਂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਸਤਿਗੁਰ ਉਸ ਸੱਚ ਤਕ ਅਪੜਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ[1]।

---

1. ਨਦਰਿ ਕਰਹਿ ਜੇ ਆਪਣੀ ਤਾ ਨਦਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਇਆ॥ ਏਹੁ ਜੀਉ ਬਹੁਤੇ ਜਨਮ ਭਰੰਮਿਆ ਤਾ ਸਤਿਗੁਰਿ ਸਬਦੁ ਸੁਣਾਇਆ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਜੇਵਡੁ ਦਾਤਾ ਕੋ ਨਹੀ ਸਭਿ ਸੁਣਿਅਹੁ ਲੋਕ ਸਬਾਇਆ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਸਚੁ ਪਾਇਆ ਜਿਨ੍ੀ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ ਗਵਾਇਆ॥ ਜਿਨਿ ਸਚੋ ਸਚੁ ਬੁਝਾਇਆ॥੪॥
(ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਮ:੧, ਪੰਨਾ–੪੬੫)

ਇਹ ਹੈ ਰਬ ਦੇ ਰਹਿਮ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਤੇ ਨਿਆਂ ਦਾ, ਕਿ ਮਿਤ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਅਮਿਤ ਫਲ ਨਹੀਂ ਲਗ ਸਕਦਾ ਤੇ ਮਾੜੇ ਕਰਮ ਵਿਚ ਜੋ ਪੀੜਾ ਰੱਖੀ ਹੈ, ਉਹ ਦਾਰੂ ਵਲ ਪ੍ਰੇਰਦੀ ਹੈ, ਐਉਂ ਕਰਮ ਦਗਧ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਉਸ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨਰਕ ਨਿਵਾਰਨ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ੁਭ ਕਰਣੀ ਹੈ, ਸੋ ਦਾਨ ਹੈ। ਕਮਾਵੇ, ਖਾਵੇ, ਪਰ ਦਾਨ ਦੇਕੇ। ਦਾਨ ਦੇਵੇ ਪਰ ਆਪਾ ਨਾ ਜਣਾਵੇ, ਸਗੋਂ ਪੁੰਨ ਕਰੇ, ਲੋਕ ਮਾੜਾ ਕਹਿਣ ਤਾਂ ਖੁਸ਼ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਨਾਸ਼ਮਾਨ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ਮਾਨ ਜਾਣੇ ਤਾਂ ਭਲਿਆਈ ਕਰਨੀ ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਰ ਗੱਲ ਹੈ[1]।

ਪਰ ਇਹ ਰਸਤਾ ਸਤਿਗੁਰ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਵਿਚ ਸਾਂਈਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮਿਲਿਆਂ ਮਾੜੇ ਪਾਸੇ ਦਾ ਮੋਹ ਹਟਦਾ ਤੇ ਸਾਂਈਂ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਸੱਚੇ ਦੇ ਨਾਲ ਮੋਹ ਪੈਣ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ[2]।

ਫੇਰ ਜੋ ਇਉਂ ਜਗਤ ਵਿਚ ਸਤਿਸੰਗ ਪਾ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪੇ ਨੂੰ ਸੰਤੋਖ ਵਿਚ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਮਾੜੇ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ, ਸਿਫ਼ਤ, ਸਲਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੇ ਅਰਥਾਤ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ[3]। ਪਰ ਜੋ ਮੂਰਖ ਹਨ, ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਸੱਚ ਦੇ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਟੁਰਦੇ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ

---

1. ਨਾਉ ਤੇਰਾ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਹੈ ਨਾਇ ਲਇਐ ਨਰਕਿ ਨ ਜਾਈਐ॥ ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਸਭੁ ਤਿਸ ਦਾ ਦੇ ਖਾਜੈ ਆਖਿ ਗਵਾਈਐ॥ ਜੇ ਲੋੜਹਿ ਚੰਗਾ ਆਪਣਾ ਕਰਿ ਪੁੰਨਹੁ ਨੀਚੁ ਸਦਾਈਐ॥ ਜੇ ਜਰਵਾਣਾ ਪਰਹਰੈ ਜਰੁ ਵੇਸ ਕਰੇਦੀ ਆਈਐ॥ ਕੋ ਰਹੈ ਨ ਭਰੀਐ ਪਾਈਐ॥੫॥ (ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ-੪੬੫)
2. ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਓ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਆ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਵਿਚਿ ਆਪੁ ਰਖਿਓਨੁ ਕਰਿ ਪਰਗਟੁ ਆਖਿ ਸੁਣਾਇਆ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲਿਐ ਸਦਾ ਮੁਕਤੁ ਹੈ ਜਿਨਿ ਵਿਚਹੁ ਮੋਹੁ ਚੁਕਾਇਆ॥ ਉਤਮੁ ਏਹੁ ਬੀਚਾਰੁ ਹੈ ਜਿਨਿ ਸਚੇ ਸਿਉ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ॥ ਜਗਜੀਵਨੁ ਦਾਤਾ ਪਾਇਆ॥੬॥ (ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਮ:੧, ਪੰਨਾ- ੪੬੬)
3. ਸੇਵ ਕੀਤੀ ਸੰਤੋਖੀਂਈ ਜਿਨ੍ਹੀ ਸਚੋ ਸਚੁ ਧਿਆਇਆ॥ ਓਨ੍ਹੀ ਮੰਦੈ ਪੈਰੁ ਨ ਰਖਿਓ ਕਰਿ ਸੁਕ੍ਰਿਤੁ ਧਰਮੁ ਕਮਾਇਆ॥ ਓਨ੍ਹੀ ਦੁਨੀਆ ਤੋੜੇ ਬੰਧਨਾ ਅੰਨੁ ਪਾਣੀ ਥੋੜਾ ਖਾਇਆ॥ ਤੂੰ ਬਖਸੀਸੀ ਅਗਲਾ ਨਿਤ ਦੇਵਹਿ ਚੜਹਿ ਸਵਾਇਆ॥ ਵਡਿਆਈ ਵਡਾ ਪਾਇਆ॥੭॥ (ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਮ:੧, ਪੰਨਾ-੪੬੬)

ਆਉਣਾ ਬਿਰਥਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਾਹਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੰਦਾ ਕਹੀਏ, ਸਚ ਤਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰ ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਹੈ ਤੇ ਰਬ ਦੀ ਇਹ ਦਾਤ ਹੈ। ਇਸ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਵਾਲੇ ਸੱਚ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਦੇ 'ਸੱਚੇ' ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ[1], ਤਾਂਤੇ ਸਬ ਲਈ ਦੁਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਂਈਂ ਇਹ ਖ਼ੈਰ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਵੇ।

(ਗੁ:ਨਾ:ਚ: ਭਾਗ 1, ਅਧਿ-44)

1. ਸਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਏਕੁ ਤੂੰ ਜਿਨਿ ਸਚੋ ਸਚੁ ਵਰਤਾਇਆ॥ ਜਿਸੁ ਤੂੰ ਦੇਹਿ ਤਿਸੁ ਮਿਲੈ ਸਚੁ ਤਾ ਤਿਨ੍ੀ ਸਚੁ ਕਮਾਇਆ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਸਚੁ ਪਾਇਆ ਜਿਨ੍ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਸਚੁ ਵਸਾਇਆ॥ ਮੂਰਖ ਸਚੁ ਨ ਜਾਣਨ੍ੀ ਮਨਮੁਖੀ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ॥ ਵਿਚਿ ਦੁਨੀਆ ਕਾਹੇ ਆਇਆ॥੮॥ (ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਮ:੧, ਪੰਨਾ-੪੬੭)

35. ਤਿਨ੍ ਮੰਗਾ ਜਿ ਤੁਝੈ ਧਿਆਇਦੇ।

ਗੁਰੂ ਜੀ— ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸਾਂਈਂ ਦੇ ਭੈ ਵਿਚ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਸੱਚੇ ਦੇ ਦਰ ਦਾ ਢਾਡੀ ਮਾਤ੍ਰ ਹਾਂ, ਢਾਡੀ ਇਕ ਨੀਵੀਂ ਜ਼ਾਤ ਹੈ, ਹੋਰ ਲੋਕੀ ਉੱਚੀ ਜ਼ਾਤ ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਮਗਨ ਰਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ। ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭਗਤ ਉਸ ਦਰ ਪਰਵਾਨ ਹਨ ਜੋ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਜੀਉਂਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਰਸਤੇ ਹੀ ਪਿਆਰ ਪੁਗਦਾ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਯਾ ਭਗਤੀ ਹੀ ਰਾਹ ਹੈ। ਸਿਫਤ ਸਾਲਾਹ ਨਾਲ ਦਿਲ ਖਿੜਿਆ ਖਿੜਿਆ ਸਾਂਈਂ ਦੇ ਰਾਹ ਟੁਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਈ ਲੋਕ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਕਰਨੀ ਦੇ ਬਫਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਕਈ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਬਿਨਾਂ ਆਪਣੀ ਮਤ ਅਗੇ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਢੋਈ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਸੋ ਜਗਤ ਵਿਚ ਵਸਦਿਆਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰੀਏ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹੋ ਗਲ ਨਿਤ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ[1]। ਇਹ ਉੱਤਮ ਬੀਚਾਰ ਹੈ ਸਭ ਤੋਂ।

(ਗੁ:ਨਾ:ਚ: ਭਾਗ 1, ਅਧਿ-44)

1. ਭਗਤ ਤੇਰੈ ਮਨਿ ਭਾਵਦੇ ਦਰਿ ਸੋਹਨਿ ਕੀਰਤਿ ਗਾਵਦੇ॥ ਨਾਨਕ ਕਰਮਾ ਬਾਹਰੇ ਦਰਿ ਢੋਅ ਨ ਲਹਨ੍ਹੀ ਧਾਵਦੇ॥ ਇਕਿ ਮੂਲੁ ਨ ਬੁਝਨਿ੍ ਆਪਣਾ ਅਣਹੋਦਾ ਆਪੁ ਗਣਾਇਦੇ॥ ਹਉ ਢਾਢੀ ਕਾ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਹੋਰਿ ਉਤਮ ਜਾਤਿ ਸਦਾਇਦੇ॥ ਤਿਨ੍ ਮੰਗਾ ਜਿ ਤੁਝੈ ਧਿਆਇਦੇ॥੯॥ (ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਮ:੧, ਪੰਨਾ-੪੬੮)

36. ਵਿਸਮਾਦੁ।

ਅਸਚਰਜ ਹੈ! ਕਾਲੀ ਬੋਲੀ ਰਾਤ ਕਿੱਧਰ ਗਈ? ਇਹ ਚਿੱਟਾ ਚਾਨਣਾ ਕਿਧਰੋਂ ਆ ਗਿਆ? ਵਾਹਵਾ!

ਵਿਸਮਾਦ! ਹੈ,

ਹੈਂ, ਇਹ ਪੁਰੇ ਵਲੋਂ ਲਾਲੀ-ਭਖ ਕੇਹੀ? ਏਸ ਨੀਲੇ ਸਰਪੋਸ਼ ਨੂੰ ਕੌਣ ਸੁਨਹਿਰੀ ਕਰ ਗਿਆ? ਅਹਾ, ਹਾ, ਕਿਆ ਸੁਆਦਦਾਰ ਤੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਨਜ਼ਾਰਾ ਹੈ, ਵਾਹ ਵਾ!

ਅਦਭੁਤ! ਹੈ,

ਕੇਹੀ ਗੋਲ ਗੋਲ ਚਾਨਣੇ ਦੀ ਡਲ੍ਹਕਦੀ ਟਿਕੀ ਅਸਮਾਨ ਤੇ ਧਰਤੀ ਦੀ ਸੰਨ੍ਹ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਕੈਸਾ ਅਦਭੁਤ ਦਰਸ਼ਨ ਹੈ, ਰੰਗ ਹੈ, ਰੂਪ ਹੈ, ਤੇਜ ਹੈ, ਮਸਤੀ ਦੀ ਫੁਹਾਰ ਹੈ, ਸੁਹੱਪਣ ਦਾ ਫੁਟਾਲਾ ਹੈ, ਵਾਹ ਵਾ!

ਪਰਮ ਅਦਭੁਤ! ਹੈ,

ਟਿੱਕੀ ਦਾ ਕਿਵੇਂ ਤੇਜ ਵਧ ਗਿਆ? ਪੰਘਰੇ ਹੋਏ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਡਲ੍ਹਕਾਂ ਵਾਲੀ ਟਿੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਲਹਿਰਾਉ ਹੈ, ਅਚਰਜੋ ਅਚਰਜ ਵਧ ਗਏ, ਅਸਚਰਜ ਦਾ ਅਨੂਠਾ ਚੜ੍ਹਦਾ ਜੋਬਨ ਹੈ, ਡਲ੍ਹਕ ਦਰ ਡਲ੍ਹਕ, ਲਿਸ਼ਕਾਰ ਦਰ ਲਿਸ਼ਕਾਰ: ਵਾਹ ਵਾ!

ਪਰਮ ਪਰਮਾਦਭੁਤ! ਹੈ,

ਚਾਨਣੇ, ਤੇਜ, ਗਰਮੀ, ਸੁਹਾਉ ਡਲ੍ਹਕ ਦਰ ਡਲ੍ਹਕ ਵਿਚੋਂ ਲਾਸਾਂ ਛੁੱਟੀਆਂ, ਅਚਰਜ ਹੱਦੋਂ ਟੱਪ ਗਿਆ। ਕਿਰਨਾਂ ਖਿੱਲਰੀਆਂ, ਜਗ ਮਗ ਕਿਰਨਾਂ ਫੈਲੀਆਂ; ਅਕਾਸ਼, ਧਰਤ ਪੁਲਾੜ ਨੂਰ ਨਾਲ ਭਰ ਗਏ, ਕਿਸ

ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਕਿਸ ਗਜ ਗਾਮਨੀ ਚਾਲ[1] ਨਾਲ, ਲਾਲ ਲਾਲ, ਡਲ੍ਹਕ ਦਾਰ, ਝਲਕਦਾਰ, ਆਬਦਾਰ, ਨਸ਼ੇਦਾਰ, ਨਖ਼ਰੇਦਾਰ ਢਾਲ ਨਾਲ ਟਿੱਕੀ ਉੱਚੀ ਚੜ੍ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਪਰਮ ਅਦਭੁਤ ਤੋਂ ਪਰਮਾਦਭੁਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਵਾਹ ਵਾਹ, ਵਿਸਮਾਦ ਦਾ ਸੁਆਦ ਆ ਗਿਆ, ਦਰਸ਼ਨ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰਾ ਬਿਸਮਾਦ ਹੈ।

ਹਾਂ, ਭਈ 'ਬਿਸਮਾਦ' ਜਦ ਝਲਕਾਰਾ ਮਾਰੇ ਤਾਂ ਏਹੋ ਕੁਛ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਬਿਸਮਾਦ ਨੇ ਲਿਸ਼ਕਾਰਾ ਮਾਰਿਆ ਮਸਤ ਹੋ ਗਏ, ਅਮਸਤ ਹੋ ਗਏ, ਮਗਨ ਹੋ ਗਏ, ਅਮਗਨ ਹੋ ਗਏ। ਫੇਰ ਉਸ ਦਾ ਪਤਾ ਐਉਂ ਦਿਤਾ:-

"ਦਰਸਨ ਦੇਖਤ ਹੀ ਸੁਧ ਕੀ ਨ ਸੁਧ ਰਹੀ, ਬੁਧ ਕੀ ਨ ਬੁਧ ਰਹੀ ਮਤਿ ਮੈ ਨ ਮਤਿ ਹੈ॥ ਸੁਰਤਿ ਮੈਂ ਨ ਸੁਰਤਿ ਔ ਧਜਾਨ ਮੈ ਨ ਧਜਾਨ ਰਹਜੋ ਗਜਾਨ ਮੈਂ ਨ ਗਜਾਨ ਰਹਜੋ ਗਤਿ ਮੈ ਨ ਗਤਿ ਹੈ। ਧੀਰਜ ਕੋ ਧੀਰਜ ਗਰਬ ਕੋ ਗਰਬ ਗਯੋ, ਰਤਿ ਮੇਂ ਨ ਰਤਿ ਰਹੀ ਪਤਿ ਰਤਿ ਪਤਿ ਹੈ। ਅਦਭੁਤ ਪਰਮਦਭੁਤ ਬਿਸਮੈ ਬਿਸਮ, ਅਸਚਰਜੈ ਅਸਚਰਜ ਅਤਿ ਅਤਿ ਹੈ।" (ਕਬਿਤ ਭਾ. ਗੁ.)

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਬੜਾ ਉੱਚਾ ਹੈ, ਬਿਸਮਾਦ ਦਾ ਰੂਪ ਜੋ ਆਪ ਨੇ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪੂਰਨ ਬਿਸਮਾਦ ਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਇਲਾਹੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਜਲਵੇ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਪਿਆ। ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਇਕ ਝਲਕਾ ਜੋ ਮਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਸੁਆਦਲੇ ਘਾਉ, ਰਸ ਭਰੇ ਅਸਰ ਤੇ ਮਗਨਤਾਈਆਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਏਹੋ ਹੈ।

ਜੇ ਕੋਈ ਪੁੱਛੇ ਕਿ ਸੂਰਜ ਤਾਂ ਰੋਜ਼ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹੇ ਤੇ ਕੀ ਬਿਸਮਾਦ? ਠੀਕ ਹੈ, ਸੱਜਣਾਂ! ਜਮਾਂਦਰੂ ਹਨੇਰੀ ਕੋਠੜੀ ਵਿਚ ਪਲਦੋਂ, ਜੁਆਨ ਕਰਕੇ ਤੜਕਸਾਰ ਪੂਰੇ ਵਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਤੈਨੂੰ ਖੜਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਫੇਰ ਜੇ ਸੂਰਜ ਦਾ ਹੀ ਦਰਸ਼ਨ ਬਿਸਮਾਦ ਵਿਚ ਬੇਸੁਧ ਨਾ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਤਾਂ ਪੁੱਛਦੇ। ਜਾਂ ਭਾਈ, ਪੁਛ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ, ਕਿ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੀ ਲਹਿਰਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

---

1. ਹਾਥੀ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਵਾਲੀ ਤੋਰ-ਚਾਲ।

ਹੁਣ ਮਨੁੱਖ ਸਿਆਣਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਅਕਲੱਈਆ ਹੋ ਗਿਆ, ਗਿੱਝ ਗਿਆ। ਖਿੜੀ ਰਾਤ ਦੇ ਅੰਬਰ ਦਾ ਅਸਚਰਜ ਨੀਲ ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਉਤੇ ਅਚਰਜਤਾ ਦੀ ਸੱਟ ਨਹੀਂ ਮਾਰਦਾ, ਛਟਕੀ ਤਾਰਿਆਂ ਜੜੀ ਰਾਤ ਹੈਰਾਨੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲੈ ਉਡਦੀ, ਚਾਂਦਨੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਫ਼ਤ ਸਲਾਹ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਡੋਬਦੀ, ਸੂਰਜ ਦਾ ਉਦੈ ਹੋਣਾ ਉਸ ਨੂੰ ਬਿਸਮਾਦ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ, ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਲਿਸ਼ਕ ਤੇ ਕੜਕ ਉਸ ਨੂੰ ਮਨ ਹਰਨੇ ਅਦਭੁਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲੈ ਜਾਂਦੀ। ਅੱਗ ਰੋਜ਼ ਬਾਲਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਦੇ ਹੈਰਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਹੈ? ਚੱਲਦੇ ਪਾਣੀ, ਡਿੱਗਦੇ ਪਾਣੀ, ਅਡੋਲ ਸ਼ਾਂਤ ਖੜੇ ਪਾਣੀ, ਉੱਬਲਦੇ ਪਾਣੀ ਉਸ ਨੂੰ ਭਚਿੱਤ੍ਰੀ (ਅਚਰਜ) ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ। ਕਿਉਂ? ਮਨੁੱਖ ਦਾਨਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਪੜ੍ਹਾਕੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਖੋਜੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਹਰ ਗਲ ਦਾ ਕਾਰਨ ਲੱਭਦਾ ਹੈ। ਬਿਸਮਾਦ ਉਦੈ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਅਕਹਿ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਧਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਥੋੜੀ-ਜੇਹੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਲਾਲ ਬੁਝੱਕੜ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਉਂ ਕਰਕੇ ਉਸਦੇ ਵਿਸਮਾਦ ਰਸ ਤੋਂ ਟੁੱਟ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਗਜਾਤਾ ਬਣ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ਆਹੋ ਜੀ, ਮਨੁੱਖ ਹਿਸਾਬੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਲੇਖੇਦਾਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਗੇਣਤੀਆਂ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਪਰ ਮਾਰਿਆ ਗੇਣਤੀਆਂ ਨੇ; ਗਿਣਦਾ ਗਿਣਦਾ ਆਪ ਗੇਣਤੀ ਹੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਰਸ ਤੋਂ ਹੀਨ 'ਅਰਸੀਆ' ਹੋ ਗਿਆ, ਸੁਆਦ ਤੋਂ ਵਾਂਜਿਆ ਗਿਆ, ਬੇਖ਼ੁਦੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਤੋਂ ਸੱਖਣਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਨੇਮ ਹੈ ਕਿ:-

ਗੇਣਤੀ ਆਈ, ਰਸ ਸੁਆਦ ਗਏ।
ਬਿਸਮਾਦ ਆਯਾ ਰਸਾਂ ਦੇ ਕੜ ਪਾਟ ਪਏ।*

ਭਲਾ, ਮਨੁੱਖ ਸੱਚ ਮੁੱਚ ਜਾਣ ਗਿਆ ਹੈ? ਬਈ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਦਾਨੇ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਅੱਗ ਕਿਉਂ ਚਮਕਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਸਾੜਦੀ ਹੈ? ਬਿਜਲੀ ਕੀ ਹੈ? ਇਸ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਕਿਉਂ ਐਦਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ? ਕੋਈ ਨਾ ਦੱਸ ਸਕੇਗਾ। ਅਜੇ ਤੱਕ ਮਨੁੱਖ ਅਨਜਾਣ ਹੈ, ਇਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਕੁਛ ਜਾਣਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਜੋ ਇਸ ਨੇ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਅਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਜਾਣ ਹੀ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਅਜੇ ਏਸ ਨੂੰ ਅਸਲ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਕਾਰਣ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ

* ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਤੇ ਵਿਸਮਾਦ ਦੇ ਮਗਰ ਬੈਠੇ ਦਾ ਥਹੁ ਨਹੀਂ। ਏਸ ਤਾਂ ਗੇਣਤੀਆਂ ਵਿਚ ਪੈਕੇ ਕੁਛ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਭੇਤ ਕੱਢਕੇ ਕੁਛ ਜਾਣਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਲਾਲ ਬੁਝੱਕੜ ਬਣਕੇ ਵਿਸਮਾਦ ਰੰਗ ਗੁਆਕੇ ਮਾਨੋ ਆਪਣੇ ਅਦਨ ਦੇ ਬਾਗ ਵਿਚੋਂ ਧੱਕਾ ਖਾਧਾ ਹੈ; ਬੈਕੁੰਠ ਤੋਂ ਗਿੜਾਉ ਪਾਇਆ ਹੈ। (ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਇਨਸਾਨ 'ਆਦਮ' ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਨਾਜ ਖਾਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿਚ ਬੈਕੁੰਠ ਦੇ ਅਦਨ ਨਾਮ ਦੇ ਬਾਗ਼ ਵਿਚੋਂ ਧੱਕੇ ਮਾਰ ਕੇ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਹੁਣ ਬਿਸਮਾਦ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਬਿਸਮਾਦ ਕਰੇ? ਸੋਚ ਵਿਚ ਜੁ ਦਿਨ ਰਾਤ ਫਸ ਗਿਆ। ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਚਮਤਕਾਰ ਰੋਜ਼ ਤੱਕੀਦੇ ਹਨ, ਬਿਸਮਾਦ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਪਰ ਵੇਖੋ ਓਹ ਜੀਉਂਦਾ ਤੇ ਜਿੰਦ ਦਾਤਾ ਦਿਲ, ਜੋ ਕਦੇ ਗੇਣਤੀਆਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਢੱਠਾ, ਸਗੋਂ ਢੱਠਿਆਂ ਨੂੰ ਤੁਲ੍ਹਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਦਿਲਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਦਿਲ ਹੈ ਇਸ ਬਿਸਮੈ ਭਾਵ ਨੂੰ ਕੀਕੂੰ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਹਰ ਚਮਤਕਾਰ ਵਿਚ ਵੇਖਦਾ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਦਾ ਹੈ:-

"ਵਿਸਮਾਦੁ ਨਾਦ ਵਿਸਮਾਦੁ ਵੇਦ॥
ਵਿਸਮਾਦੁ ਜੀਅ ਵਿਸਮਾਦੁ ਭੇਦ॥
ਵਿਸਮਾਦੁ ਰੂਪ ਵਿਸਮਾਦੁ ਰੰਗ॥
ਵਿਸਮਾਦੁ ਨਾਗੇ ਫਿਰਹਿ ਜੰਤ॥
ਵਿਸਮਾਦੁ ਪਉਣੁ ਵਿਸਮਾਦੁ ਪਾਣੀ॥
ਵਿਸਮਾਦੁ ਅਗਨੀ ਖੇਡਹਿ ਵਿਡਾਣੀ॥
ਵਿਸਮਾਦੁ ਧਰਤੀ ਵਿਸਮਾਦੁ ਖਾਣੀ॥
ਵਿਸਮਾਦੁ ਸਾਦਿ ਲਗਹਿ ਪਰਾਣੀ॥
ਵਿਸਮਾਦੁ ਸੰਜੋਗੁ ਵਿਸਮਾਦੁ ਵਿਜੋਗੁ॥
ਵਿਸਮਾਦੁ ਭੁਖ ਵਿਸਮਾਦੁ ਭੋਗੁ॥
ਵਿਸਮਾਦੁ ਸਿਫਤਿ ਵਿਸਮਾਦੁ ਸਾਲਾਹ॥
ਵਿਸਮਾਦੁ ਉਝੜ ਵਿਸਮਾਦੁ ਰਾਹ॥

---

1. ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚੋਂ। (ਆਸਾ ਮ:1-463)

ਵਿਸਮਾਦੁ ਨੇੜੈ ਵਿਸਮਾਦੁ ਦੂਰਿ॥
ਵਿਸਮਾਦੁ ਦੇਖੈ ਹਾਜਰਾ ਹਜੂਰਿ॥
ਵੇਖਿ ਵਿਡਾਣੁ ਰਹਿਆ ਵਿਸਮਾਦੁ॥
ਨਾਨਕ ਬੁਝਣੁ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ[1]॥੧॥"

ਹਾਂ ਜੀ, ਇਹ ਸੁੱਚੇ, ਉੱਚੇ ਸੱਚੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ ਇਸ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਚਮਤਕਾਰ ਨੂੰ ਵਿਡਾਣ (ਅਚਰਜੋ ਅਚਰਜ) ਵੇਖਕੇ ਵਿਸਮਾਦ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਾਂ ਜੀ: ਤੇ ਇਸ ਵਿਡਾਣ ਨੂੰ ਵਿਸਮਾਦ ਕਰਕੇ ਦੇਖਣਾ, ਇਸ ਵਿਸਮਾਦ ਦੇ ਉੱਚੇ ਰੰਗ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਭਾਗ ਭਰੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਦਿਲ ਸੋਚ, ਗੋਣਤੀ, ਫ਼ਿਕਰ ਦੇ ਭਾਵ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨਜ਼ਾਰੇ ਵੇਖਕੇ ਵਿਡਾਣ ਹੋ ਜਾਏ। ਓਹ ਸੁਭਾਗ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਏ, ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਝਾਕੇ ਲਏ ਤੇ ਵਿਸਮਾਦ ਵਿਚ ਰਹਿ ਗਿਆ।

ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲੁਕੇ ਬੈਠੇ 'ਦੇਖਣਹਾਰ' ਦਾ ਇਸ (ਦਿਸਣਹਾਰ) ਚਮਤਕਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਲੁਕੀ ਬੈਠੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਕੋਈ ਗੁੱਝਾ ਮੇਲ ਹੈ। ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੇ ਝਲਕਾ ਮਾਰਿਆ, ਦੇਖਣਹਾਰ ਨੂੰ ਵਿਸਮਾਦ ਦਾ ਚੱਕਰ ਆ ਗਿਆ। ਵਿਸਮਾਦ ਦਾ ਚੱਕਰ ਆਇਆ ਕਿ ਆਪੇ ਵਿਚ ਮਗਨ। ਮਗਨਤਾ ਆਈ ਕਿ 'ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ' ਨਾਲ ਨੇਹੁੰ ਟੁੱਟਾ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਦਾ ਨੇਹੁੰ ਟੁੱਟਾ ਕਿ ਆਪਾ ਆਪੇ ਵਿਚ ਤੇ ਅਨੰਤ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਛਾਲ ਮਾਰਨ ਨੂੰ ਤਯਾਰ ਯਾ ਛਾਲ ਵੱਜ ਹੀ ਗਈ।

ਹਾਂ ਜੀ, ਏਹੋ ਸਮਾਧੀ ਜੇ, ਜਿਸ ਦੇ ਮਗਰ ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਜੁੱਗ ਗਲ ਗਏ ਤੇ ਤਪੀਆਂ ਹੱਠੀਆਂ ਦੇ ਕਲਪ ਲੰਘ ਗਏ। 'ਸੋਚ' ਨੇ ਗਯਾਨੀ, ਤਯਾਗੀ, ਵੈਰਾਗੀ, ਜਪੀ, ਤਪੀ ਕਈ ਰੂਪ ਧਾਰੇ, ਕਈ ਹੱਥ ਪੈਰ ਮਾਰੇ, ਪਰ ਇਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ, 'ਆਪੇ' ਨੂੰ 'ਆਪਾ' ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ ਰੰਗਣ ਨਾ ਚੜ੍ਹੀ ਪਰ ਨਾ ਚੜ੍ਹੀ; ਇਹ ਤਾਂ 'ਰਸ' ਦੀ ਸ਼ੈ ਸੀ 'ਸੋਚ' ਦੀ ਸ਼ੈ ਨਹੀਂ ਸੀ, 'ਸੋਚ' ਰਸ ਨੂੰ ਤੋੜਕੇ ਗੋਣਤੀ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਲੋੜਾਂ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਭੁੱਖਾਂ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਲੈ ਤੁਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਫੇਰ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਪੈ ਗਿਆਂ ਲੈ ਲੈਣ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਲੋਭ ਦਾ ਸੁਆਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਜੇ ਕਦੇ ਮਨ ਉਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੇ ਝਲਕਾ ਮਾਰਿਆ

ਬੀ ਤਾਂ ਜਿਉਂ ਹੀ ਕਿ ਬਿਸਮੈ ਭਾਵ ਉਦੈ ਹੋਣ ਲੱਗਾ, ਝੱਟ ਸੋਚ ਨੇ ਅੰਦਰੋਂ ਕਿਹਾ: "ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਸੁੰਦਰਤਾ ਪ੍ਰਗਟੀ ਹੈ, ਇਹ ਸੁਹਣਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਫੜ ਲਓ, ਲੈ ਲਓ, ਆਪਣੇ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਕਰੋ", ਇਹ 'ਲੈ ਲੈਣ' ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਬਿਸਮੈ ਭਾਵ ਵਿਚ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਮੋਟਿਆਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਲੋਭ ਲਹਿਰ ਆਈ, ਸੋਚ ਮੋਟੀ ਹੋ ਗਈ, ਵਿਸਮੈ ਭਾਵ ਪੰਘਰਕੇ ਤਿਲਕਿਆ ਤੇ ਤਿਲਕਦਿਆਂ ਤਿਲਕਦਿਆਂ ਮਾਨੋਂ ਭਾਫ ਬਣਕੇ ਉੱਡ ਗਿਆ। ਐਉਂ ਜਗਤ-ਦਾਨਾ ਜਗਤ, ਸੋਚ ਵਾਲਾ ਜਗਤ-ਵਿਸਮਾਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ; ਵਿਸਮਾਦ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ, ਵਿਡਾਣਾ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਪਰ ਵਿਸਮਾਦ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਸੋਚ ਇਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦੇਂਦੀ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਨੂੰ ਬਾਹੋਂ ਫੜ ਲੈਂਦੀ ਹੈ।

(ਗੁ:ਨਾ:ਚ: ਭਾਗ 1, ਅਧਿ-46)

ਨੋਟ:- ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਾਂ ਦੇ ਲੇਖਕ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ 85 ਸਾਲ 6 ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਆਯੂ ਰੱਜਕੇ ਜੀਵੀ, ਖੇੜਿਆਂ ਦੇ ਝੂਟੇ ਲੈ ਲੈ ਕੇ ਜੀਵੀ, ਪੂਰੇ ਵਿਸਮਾਦ ਤੇ ਸ੍ਵੈਸਰੂਪਤਾ ਦੀ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਜੀਵੀ। ਖਿੜਨ ਤੇ ਖਿੜਾਵਨ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਕੰਮ, ਕੋਈ ਗੇਣਤੀ, ਕੋਈ ਹਿਸਾਬੀ ਸੋਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਵਿਸਮਾਦ ਦੇ ਹੁਲਾਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕੇਵਲ ਇਕ ਕਵਿਤਾ ਪੇਸ਼ ਹੈ, ਜੋ ਸਬੱਬੀ ਯਾਦ ਆ ਗਈ ਹੈ।

ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੋਂ ਸੁੰਦਰ ਵਿਚ।

ਤੈਨੂੰ ਤੱਕਦੀ ਖਿੜੀ ਗੁਲ਼ਾਬ ਵੱਲੀ!
ਮੋਹਿਤ ਹੋਂਵਦੀ ਤੁਰੀ ਦਰ ਆਈਆਂ ਮੈਂ।

ਤੇਰੀ ਰੰਗ ਸੁਗੰਧ ਤੋਂ ਮਸਤੀਆਂ ਦੀ,
ਝੂੰਮਾਂ ਸਿਰੇ ਤੇ ਆਣਕੇ ਛਾਈਆਂ ਮੈਂ।

ਤੈਨੂੰ ਪਰਸਦਿਆਂ ਥਰਹਰੀ ਕੰਪ ਲਗੀ,
ਵਿਸਮ ਵਿਸਮ ਲਹਿਰਾਂ ਅੰਦਰ ਧਾਈਆਂ ਮੈਂ;

ਫੇਰ ਗੁੰਮਦੀ ਜਾਂਵਦੀ ਆਪ ਵਿਚ ਨੂੰ,
ਕਿਸੇ ਵਿੱਚ ਗਲਵੱਕੜੀ ਪਾਈਆਂ ਮੈਂ।

ਗ਼ੈਬੀ ਛੁਹ ਕੋਈ ਸੁੰਦਰ ਸੋਹਿਣੇ ਦੀ,
ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਏ ਵਿਚ ਕਲਾਈਆਂ ਮੈਂ।

ਪਿਛਲੇ ਪਾਸਿਓਂ 'ਮੈਂ' ਦੇ ਕਿਨ੍ਹੇ ਆਕੇ,
ਲਿਵਲੀਨਤਾ ਵਿੱਚ ਵਿਲਾਈਆਂ ਮੈਂ।

ਕੋਈ ਦੱਸੀਓ ਗ਼ੈਬ ਦੇ ਸੁਹਣਿਓ ਵੇ!
ਕਿਤੇ ਇਹੋ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ 'ਸਾਂਈਆਂ ਮੈਂ'?
(ਪੁਸਤਕ ਮੇਰੇ ਸਾਈਆਂ ਜੀਓ ਵਿਚੋਂ)

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਆਪਨੇ ਬਗੀਚੇ ਵਿਚ ਇਕ ਗੁਲਾਬ ਦਾ ਫੁਲ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਐਸੇ ਵਿਸਮਾਦ ਵਿਚ ਆਏ ਕਿ ਓਥੇ ਹੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਬੈਠ ਗਏ ਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਦੇਰ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹੇ। ਸਮਾਧੀ ਖੁਲ੍ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ।

ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਬੜੇ ਕਵੀ ਮਸਤ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੋਂ ਸੁੰਦਰ ਵਿਚ ਕਿਸ ਸਹਿਜ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ step-by-step ਆਪਨੇ ਮਾਲਕ ਨਾਲ ਤਦਰੂਪ ਹੋਈਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਵੀ ਨੇ ਨਹੀਂ ਵਿਜਾਖਿਆ।

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਬ੍ਰਿਛ ਬੂਟਿਆਂ, ਝਰਨਿਆਂ, ਬਿਜਲੀਆਂ, ਝੀਲਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੋਂ ਜੀਵਨ ਕਣੀ ਦੀ ਮਹਿਸੂਸਤਾ ਕਰਾ ਦਿਤੀ। ਦੇਖੋ ਦਿਉਦਾਰ ਦੇ ਬ੍ਰਿਛ ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਵਾਰਤਾਲਾਪ:

ਚਿਣੰਗ

ਦਿਉਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿੱਘ ਆ ਗਈ,
ਅੱਗ ਕਿਸੇ ਜਦ ਬਾਲੀ,
"ਇਹ ਕੀ ਚਮਤਕਾਰ ਸੁਖ ਵਾਲਾ?"
ਪੁੱਛਣ ਹੋਹੁ ਸਵਾਲੀ।
ਬਿਜਲੀ ਨੇ ਤਦ ਗਰਜ ਆਖਿਆ:
"ਹੇ ਸੁਖ ਨੀਂਦੇ ਸੁੱਤਿਓ!
"ਤੁਸੀਂ ਅਗਨ ਹੋ ਆਪ, ਸੁਹਣਿਓ!
ਪਰ ਚਿਣੰਗੋਂ ਹੋ ਖਾਲੀ।"।
(ਪੁਸਤਕ ਸਾਹਿਤ ਕਲੀਆਂ ਵਿਚੋਂ)

-ਸੰਪਾਦਕ

37. ਫ਼ਕੀਰੀ।

{ਸਿਆਲਕੋਟ ਵਿਚ ਪੀਰ ਹਮਜ਼ਾ ਗੌਸ ਦਾ ਚਿਲਾ
ਤੋੜਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਖਿਆ।}

ਉਹ ਦਰਵੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਜੋ ਕਹਿਰ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਕਦਾ ਹੈ, ਫ਼ਕੀਰ ਦਾ ਮਕਾਨ ਸੀਤਲਤਾਈ ਹੈ, ਠੰਢ ਹੈ ਤੇ ਟਿਕਾਉ ਹੈ।

ਉਹ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਕਿੱਥੋਂ ਹੈ ਜੋ ਦੁੱਪਰਿਆਰ ਹੱਥ ਵਿਕੇ? ਉਹ ਰੱਬ ਦਾ ਕਿਵੇਂ ਜੋ ਸਦਾ ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਨਹੀਂ? ਮਨ ਮਾਰਨਾ ਕਠਨ ਹੈ, ਭੁੱਲਾਂ ਤੋਂ ਬੱਚਣਾ ਔਖਾ ਹੈ, ਪਰ ਫ਼ਕੀਰ ਨੇ ਤਾਂ ਨਫ਼ਸ ਹੀ ਮਾਰਨਾ ਹੈ, ਨਫ਼ਸ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਆਪ ਤਾਂ ਨਫ਼ਸ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ। ਫ਼ਕੀਰ ਨੇ ਮਨੋਵੇਗ ਦੇ ਹੱਥ ਵਾਗਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀਆਂ, ਮਨ ਦੀਆਂ ਵਾਗਾਂ ਹੱਥ ਰੱਖਕੇ ਉੱਚੇ ਘਰ ਸਦਾ ਖਿੜਨਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਰੰਗ ਬਦਲ ਗਿਆ, ਨੈਣ ਉੱਚੇ ਹੋ ਗਏ, ਲਾਲੀ ਭਾ ਛਾ ਗਈ ਤੇ ਸਰੀਰ ਸਾਰਾ ਸੁਰ ਕੀਤੇ ਸਾਜ਼ ਦੀ ਤਾਰ ਵਾਂਢੂ ਖਿੱਚ ਗਿਆ। ਮਰਦਾਨਾ ਰੰਗ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਸੀ, ਉਸਨੇ ਰਬਾਬ ਛੇੜ ਦਿੱਤਾ। ਜਗਤ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤਕ ਲਹਿਰੇ ਵਿਚ, ਅੰਦਰਲੇ ਦੇ ਹੁਸਨ ਵਿਚ, ਸੁਖ ਵਿਚ ਤੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਆਏ ਦਾਤਾ ਜੀ ਤੋਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹੋਇਆ ਰਾਮਕਲੀ ਵਿਚ, ਧੁਨਿ ਉੱਠੀ ਇਲਾਹੀ, ਆਪ ਗਾਵੇਂ:-

"ਜਿਤੁ ਦਰਿ ਵਸਹਿ ਕਵਨੁ ਦਰੁ ਕਹੀਐ ਦਰਾ ਭੀਤਰਿ ਦਰੁ ਕਵਨੁ ਲਹੈ॥ ਜਿਸੁ ਦਰ ਕਾਰਣਿ ਫਿਰਾ ਉਦਾਸੀ ਸੋ ਦਰੁ ਕੋਈ ਆਇ ਕਹੈ॥੧॥ ਕਿਨ ਬਿਧਿ ਸਾਗਰੁ ਤਰੀਐ॥ ਜੀਵਤਿਆ ਨਹ

ਮਰੀਐ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਦੁਖੁ ਦਰਵਾਜਾ ਰੋਹੁ ਰਖਵਾਲਾ ਆਸਾ ਅੰਦੇਸਾ ਦੁਇ ਪਟ ਜੜੇ॥ ਮਾਇਆ ਜਲੁ ਖਾਈ ਪਾਣੀ ਘਰੁ ਬਾਧਿਆ ਸਤ ਕੈ ਆਸਣਿ ਪੁਰਖੁ ਰਹੈ॥੨॥ ਕਿੰਤੇ ਨਾਮਾ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਣਿਆ ਤੁਮ ਸਰਿ ਨਾਹੀ ਅਵਰੁ ਹਰੇ॥ ਊਚਾ ਨਹੀ ਕਹਣਾ ਮਨ ਮਹਿ ਰਹਣਾ ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਆਪਿ ਕਰੇ॥੩॥ ਜਬ ਆਸਾ ਅੰਦੇਸਾ ਤਬ ਹੀ ਕਿਉ ਕਰਿ ਏਕੁ ਕਹੈ॥ ਆਸਾ ਭੀਤਰਿ ਰਹੈ ਨਿਰਾਸਾ ਤਉ ਨਾਨਕ ਏਕੁ ਮਿਲੈ॥੪॥ ਇਨ ਬਿਧਿ ਸਾਗਰੁ ਤਰੀਐ॥ ਜੀਵਤਿਆ ਇਉ ਮਰੀਐ॥੧॥ ਰਹਾਉ ਦੂਜਾ॥੩॥"

(ਰਾਮ:ਮ:੧, ਪੰਨਾ-੮੭੭)

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਧੁਨਕਾਰ, ਰਾਮਕਲੀ ਦੀ ਪਿਆਰੀ ਪਿਆਰੀ ਵੈਰਾਗ ਮਈ ਗੂੰਜ, ਸ਼ਬਦ ਸਾਫ਼ ਸੁਥਰਾ, ਸੱਚਾ ਅਰਥ, ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਬਜਤ੍ਰ, ਇਕ ਉਹ ਨਕਸ਼ਾ ਬੰਨ੍ਹ ਗਏ ਕਿ ਸ਼ਾਂਤਿ, ਏਕਾਂਤ, ਵੈਰਾਗ ਤੇ ਸੱਚੀ ਉਦਾਸੀਨਤਾ ਛਾ ਗਈ। ਕੋਲ ਬੈਠਿਆਂ ਦੇ ਕਲੇਜਿਆਂ ਵਿਚ ਅਪਣੇ ਔਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸੋਝੀ ਦੀਆਂ ਛੁਰੀਆਂ ਫਿਰ ਗਈਆਂ। ਪੀਰ ਜੀ ਤੇ ਖਾਸ ਅਸਰ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਜੋ ਫ਼ਕੀਰੀ ਦਾ ਅਸਲ ਆਦਰਸ਼ ਹੈ ਆਪੇ ਦਿੱਸ ਪਿਆ। ਜਿਥੇ ਫ਼ਕੀਰ ਫਸ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿੱਲ੍ਹਣ ਨਜ਼ਰੀ ਪੈ ਗਈ। ਉਸ ਦੇ ਆਪੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭੁੱਲ ਵੇਖ ਲਈ।

'ਫ਼ਕੀਰ' ਦਰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰੀਤਮ[1] ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੈ। ਜੋ ਆਪ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਹੋਵੇ, ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਸਿੱਕ ਲਾਵੇ, ਉਹ ਪੀਰ ਹੈ, ਸਿੱਧ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਦਰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿਚ ਇਹ ਰੋਕਾਂ ਹਨ-

(ੳ) ਦੁਖ (ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਕਲੇਸ਼)।

(ਅ) ਰੋਹ (ਗੁੱਸਾ, ਈਰਖਾ, ਜਲਨ, ਬੁਰੇ ਕਰਨੇ, ਜਿੱਦਾਂ, ਹੋਡਾਂ, ਸਾੜੇ)।

(ੲ) ਆਸਾ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ।

(ਸ) ਅੰਦੇਸਾ (ਫਿਕਰ, ਸੋਚਾਂ, ਗ਼ਮ, ਚਿੰਤਾ, ਭੈ, ਵਾਲੀਆਂ ਸੋਚਾਂ)।

(ਹ) ਮਾਇਆ (ਪਦਾਰਥ, ਸਾਕਾਂ ਮਿੱਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਮੋਹ)

---

1. ਦਰ ਦਰਸਨ ਕਾ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਹੋਵੈ॥ (ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧-੩੬੦)

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਫਤਹ ਪਾਉਣੀ, ਜੀਉਂਦੇ ਮਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਜੀਉਂਦੇ ਮਰਨਾ ਸਾਗਰ ਤਰਨ ਸਮਾਨ ਕਠਨ ਹੈ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ 'ਸਤਿ' ਦੇ ਆਸਣ ਤੇ ਹੈ।

'ਆਸ ਅੰਦੇਸੇ' ਤੇ ਫਤਹ ਪਾਉਣੀ ਇਸ ਆਸਣ ਦੇ ਰਸਤੇ ਟੁਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਫ਼ਕੀਰ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਕ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹਾਂ ਪਰ ਹੈ ਉਹ ਆਸ ਅੰਦੇਸੇ ਵਿਚ, ਤਾਂ ਉਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਆਖ ਰਿਹਾ।

ਆਸ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਦਿੱਸੇ ਪਰ ਸੁਰਤ ਉਸ ਦੀ ਨਿਰਾਸਾ ਵਿਚ ਹੋਵੇ, ਤਦ ਉਹ ਕਿਸੇ ਹਠ ਯਾ ਰੋਹ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਫਸੇਗਾ। ਗੱਪਾਂ ਨਹੀਂ ਮਾਰਨੀਆਂ ਕਿ ਅਸਾਂ ਆਪਾ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ ਜੇ ਅੰਦਰ ਰਸ ਭਰੇ ਤਾਂ ਅੰਦਰੇ ਜਰਨਾ ਹੈ ਤੇ ਰਜ਼ਾ ਤੇ ਤੱਕ ਰੱਖਣੀ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਮੇਰਾ ਰੱਬ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਬੁੱਕ ਸੁਣਾਵਾਂ। ਇਹ ਸਮਦਰਸੀ ਭਾਵ ਅੰਦਰ ਹੋਵੇ, ਵਰਤਣ ਪਿਆਰ ਤੇ ਆਪਾ ਨਾ ਜਨਾਵਣ ਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜੀਉਂਦਾ ਮਰਦਾ ਤੇ ਸਾਗਰ ਤਰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਜਨਮ ਦਾ ਆਸ਼ਾ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ। ਮਾਲਕ ਨੇ, ਜੋ ਅਕਹਿ ਤੇ ਅਗੋਚਰ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਅਗੋਚਰ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਸਾਜਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਰਵੇ, ਹਰੇ, ਲਹਿ-ਲਹੇ, ਸੱਚੇ ਤੇ ਸੁੱਚੇ ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਵਿਛੁੜੇ ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਦਿੱਸਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਟੁੱਟੇ ਡਾਲ ਵਾਂਗ ਸੁੱਕੇ ਕਾਠ, ਯਾ ਚਸ਼ਮਿਓਂ ਵਿਛੁੜੇ ਛੱਪੜ ਵਾਂਗੂ ਤ੍ਰੱਕ ਉਠਦੇ ਹਾਂ। ਫ਼ਕੀਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੇ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਸਾਂਈਂ ਨਾਲ ਰੱਖਣਾ ਹੈ। ਯਾਦ ਇਸ ਦੀ ਡੋਰ ਹੈ। ਆਸ ਅੰਦੇਸੇ, ਹਰ ਗੱਲ, ਜੋ ਦੀਸਣਹਾਰ ਵਿਚ ਫਸਾਵੇ, ਓਹ ਸਾਂਈਂ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜਨ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਉਹ ਵਰਜਣੀ ਹੈ। ਨੱਸ ਬੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ, ਵਿੱਚੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਤੇ ਸਦਾ ਉੱਚੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਸਾਂਈਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਜਦ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਇਹ ਹੈ ਤੇ ਫਲ ਏਥੇ ਓਥੇ ਦਾ ਸੁਖ ਹੈ ਤਾਂ ਫੇਰ ਸਿੱਧੀਆਂ, ਰਿੱਧੀਆਂ ਆਪਣੇ ਪਰਤਾਪ ਬਨਾਉਣ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਥਾਂ ਹੈ। 'ਮਾਨ ਮਹੱਤ ਤੇ ਦਰਬ' ਤਾਂ ਸਾਂਈਂ ਦਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਬਚਾਉ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਨਾਂ ਕਿ 'ਮਾਨ ਮਹੱਤ ਤੇ ਦਰਬ' ਦੇ ਮਗਰ ਫਿਰਨਾ ਹੈ? ਜੇ ਕੋਈ ਸਾਧ, ਸਿੱਧ, ਪੀਰ, ਫ਼ਕੀਰ, ਸੰਤ ਮਹਾਤਮਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਮਾਨ ਮਹਤ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹਦਾ

ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਹੈ ਤੇ ਨੀਵੀਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਹੈ, ਜੇ ਓਹ ਆਮਦਨਾਂ ਵਧਾਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੁਵਾਲਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਬਣਾਕੇ ਮਾਇਆ ਕੱਠੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵਰ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇਕੇ ਤਹਿਤ ਬਹਾਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਪੱਕਾ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰ ਹੈ। ਓਹ ਦੀਨ ਦਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਰਾਖਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਐਸੇ ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਨੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਫ਼ਕੀਰ ਉਹ ਜੋ ਸੁਖੀ ਹੈ; ਪੀਰ, ਫ਼ਕੀਰ, ਸਾਧਿਕ, ਸੰਤ, ਮਹਾਤਮਾ ਉਹੋ ਜੋ ਆਪ ਜਪਦਾ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਜਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਆਸ ਅੰਦੇਸੇ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੈ, ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਆਸ ਅੰਦੇਸੇ ਕੱਟਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੋ ਵਰਾਂ ਸ੍ਰਾਪਾਂ ਹੇਠਾਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਵਸੀਲੇ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਿਚ, ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਰਚਨ ਵਿਚ ਹੈ, ਓਹ ਰੱਬੀ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ, ਓਹ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਹੈ ਤੇ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਹੱਟੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਗਤ ਭੁਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਸੁੱਚੀ ਮੱਤ ਨਹੀਂ ਰਹੀ, ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਜੀਵਨ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਉਚਾਈ ਤੇ ਸਚਾਈ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਸੱਚ ਬਿਨਾਂ ਸੁੱਚਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਤੇ ਸਚ ਜਿਹਾ ਰਸ ਤੇ ਸੁਖ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਮੁਰੀਦੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਨਿਰੇ ਬਾਲਕੇ ਬਨਾਉਣੇ ਤੇ ਮਾਯਾ ਵਧਾਉਣੀ ਹੋਵੇ, ਛੱਡ ਦਿਓ। ਨਿਰਵਾਸ਼ ਰਹੋ ਤੇ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਸੁੱਚਾ ਕਰੋ। ਅੰਦਰ ਦੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਦੇਖੋ! ਅੰਦਰ ਨੂੰ 'ਸਾਂਈਂ ਲਿਵ ਲੱਗਾ' ਬਣਾਈ ਚੱਲੋ ਤੇ ਏਸ ਰੰਗ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰੇ ਸੰਕਲਪਾਂ, ਇੱਛਜਾਂ, ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਬੰਧਨ ਸਮਝੋ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸੁਖੀ ਹੋ। ਸੁਖੀ ਬੰਦਾ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਂਦਾ ਤੇ ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਦੇ ਬੰਧਨ ਤੋੜਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਸਦਾ ਪਿਆਰ ਤੇ ਮਿਹਰ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵਸਦਾ ਹੈ।

(ਗੁ: ਨਾ: ਚ: ਭਾਗ 1, ਅਧਿ-47)

ਨੋਟ:- ਫਿਰ ਦੇਖੋ (ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਤੇ) ਲੇਖਕ ਜੀ ਫ਼ਕੀਰ ਨੂੰ ਸੁੱਚਾ ਤੇ ਅਸਲੀ ਫ਼ਕੀਰ ਬਣਨ ਲਈ ਕੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਫ਼ਕੀਰਾ!

[ਦਾਸ ਕਿ ਮਾਲਿਕ]

ਫਕੀਰਾ! ਚਲ ਸੰਭਲਕੇ ਤੂੰ
ਜੇ ਖ਼ੁਸ਼ਬੋਈ ਨਿਕਲ ਤੁਰੀ-ਆ;
ਕਿ ਭੌਰੇ ਔਣਗੇ ਦੁਾਲੇ
ਇਹ ਗਲ ਭਲੀ-ਆ ਤੇ ਭੀ ਬੁਰੀ-ਆ।

ਜੁ ਖ਼ੁਸ਼ੁਬੋਈ ਦੇ ਗ੍ਰਾਹਕ ਹਨ,
ਜੋ ਗੁੰਜਾਰਾਂ ਦੇ ਗਾਯਕ ਹਨ,
ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਸਤਾਂ ਦੀ ਸੁਹਬਤ ਜੋ,
ਫਕੀਰਾ! ਸੋ ਖਰੀਆ, ਸੋ ਖਰੀ ਆ

ਏ ਪਜਾਰਨਗੇ ਤੁਧੇ ਤਾਂਈਂ,
ਭੀ ਤੇਰਾ ਪਜਾਰ ਲੇਵਣਗੇ,
ਲਗੇਗਾ ਰੰਗ ਦੂਹਰਾ ਹੋ,
ਝਰੀ ਮਾਨੋਂ ਮਧੂ ਝਰੀ ਆ।

ਗੁਣਾਂ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾ ਗਾਯਨ ਹੋ,
ਖੁਲ੍ਹੇਗਾ ਸ੍ਵਾਦ ਸਿਫ਼ਤਾਂ ਦਾ,
ਹੁਸਨ ਸੁਹਣੇ ਦਾ ਚਮਕੇਗਾ
ਕਿ ਕੁਈ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਪਰੀ ਆ।੧.

ਕੋਈ ਇਕ ਹੋਰ ਆਵਨਗੇ,
ਓ ਕਬਜ਼ਾ ਨਿੱਜ ਜਮਾਵਨਗੇ,
ਨਿਰਾ ਅਪਣਾ ਹੀ ਜਾਣਨਗੇ,
ਇਹ ਸੁਹਬਤ ਮੂਲ ਨਾ ਕਰੀ-ਆ!

ਹਰ ਇਕ ਚਾਹੁ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਹੋ,
ਮੇਰਾ ਹੀ ਇੱਕ ਮੇਰਾ ਹੋ,
ਨ ਹੋਰਸ ਦਾ ਤੂੰ ਹੋ ਰੱਤੀ,
ਇਹ ਚਾਹਨਾਂ ਜਾਣ ਲੈ ਬੁਰੀ-ਆ।

ਇ ਮਾਂ ਹੈ ਈਰਖਾ ਦੀ ਵੇ,
ਇ ਫਿਤਨੇ ਕਰ ਦਿਊ ਬਰਪਾ[1]
ਡਰੀਂ ਇਸ ਤੋਂ ਫ਼ਕੀਰਾ ਵੇ!
ਡਰੀਂ ਨਿਤ ਏਸ ਤੋਂ ਡਰੀ-ਆ।

ਬਣਨਗੇ ਦਾਸ ਏ ਤੇਰੇ,
ਪੈ ਹੋਵਨਗੇ ਤਿਰੇ ਮਾਲਕ,
ਨਕੇਲ ਅਣਦਿੱਸਵੀਂ ਪਾਕੇ,
ਇਹ ਖਿੱਚਣਗੇ: ਮਗਰ ਤੁਰੀ ਆ।

ਤੂੰ ਬੰਦਾ ਇਸ਼ਕ ਦਾ ਹੈਂਵੇਂ!
ਫਕੀਰਾ! ਹੈਂ ਸੁਤੰਤਰ ਤੂੰ,
ਨਿਰਾਂਕੁਸ[2] ਹੋ ਵਿਚਰਦਾ ਰਹੁ,
ਇਸੇ ਹੀ ਰਵਸ਼ ਤੇ ਤੁਰੀ-ਆ। ੨.

(ਪੁਸਤਕ 'ਆਵਾਜ਼ ਆਈ' ਵਿਚੋਂ)

---

1. ਬਖੇੜੇ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦੇਣੇਗੇ।
2. ਅੰਕੁਸ਼ ਉਹ ਸੂਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਕੰਟ੍ਰੋਲ (control) ਕਰਦੇ ਹਨ। ਤੂੰ ਆਪਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕੰਟ੍ਰੋਲ ਥਲੇ ਨਾ ਲਾ-ਸੁਤੰਤਰ ਰਹੁ।

38. ਬੀਮਾਰ ਤੇ ਸੁਸਥ ਜਿੰਦੜੀ।

ਪਠਾਣੀ ਤਲਵਾਰ ਮਹਮੂਦ ਗ਼ਜ਼ਨਵੀ ਤੋਂ ਸੂਤੀ ਗਈ ਅਜੇ ਮਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਚਾਹੇ ਚਾਰ ਸਦੀਆਂ ਹਿੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰਜਾ ਤੇ ਪਠਾਣਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਹੋ ਗਿਆਂ ਬੀ ਬੀਤ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਂ, ਉਹ ਤਲਵਾਰ ਜੋ ਦੀਨ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਸੂਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਜੇ ਬੀ ਉਸੇ 'ਤਲਵਾਰ ਤੋੜ*' ਨਾਮ ਤੇ ਸੂਤੀ ਖੜੀ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਇਹ ਹਿੰਦ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਧੱਕ ਰਹੀ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਫ਼ਕੀਰੀ ਜ਼ੁਬਾਨ-ਅਰਥਾਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਤਲਵਾਰ, ਮਿਆਨ ਵਿਚ ਹੀ ਵੱਸਦੀ ਤੇ ਓਥੋਂ ਹੀ ਵਾਰ ਕਰਦੀ-ਹਿੰਦ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਦਾਖ਼ਲ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਸ਼ਰਈ ਇਸਲਾਮ ਨੇ ਵੇਦਾਂਤ ਦੇ ਜੋਗ ਦੀ ਚੱਸ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਲੈਕੇ 'ਸੂਫੀ' ਅਖਰਾਂ ਦਾ ਸਿਰਨਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਲਾਕੇ ਤੇ ਇਨਸਾਨੀ ਲੋੜਾਂ ਦੀਆਂ ਤ੍ਰੇੜਾਂ ਤੱਕ ਤੱਕ ਕੇ ਆਪਣੇ ਦੀਨੀ ਆਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤ੍ਰੇੜਾਂ ਵਿਚ ਵਾੜ ਵਾੜ ਕੇ ਹਿੰਦੂ ਚਿਟਾਨ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਕਰ ਤੋੜਨੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਜਜ਼ਬ ਕਰਨੇ ਦਾ ਨਵਾਂ ਤਰੀਕਾ ਬੀ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਜਾਰੀ ਕਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਧਾਗੇ, ਤਵੀਤ, ਮੰਤਰ, ਜੰਤਰ, ਰੱਖਾਂ, ਫੂਕਾਂ, ਝਾੜੇ, ਭੂਤਾਂ ਨੂੰ ਕੀਲਣਾਂ, ਦੰਦ ਪੀੜਾਂ ਨੂੰ ਕੋਕੇ ਜੜਨੇ, ਸੀਤਲਾ ਨੂੰ ਸੁਆਹ ਦੇਣੀ ਆਦਿਕ ਗੱਲਾਂ ਬੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮੁਲਾਣੇ ਤੇ ਫ਼ਕੀਰ ਹੁਣ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਾਵਾਂ ਦੇ 'ਪੁੱਤ੍ਰ-ਪ੍ਰੇਮ' ਦੇ ਵਲਵਲਿਆਂ ਨੂੰ ਠੰਢ ਪਾਉਣ ਦੇ ਪੱਜ ਟਬਰ ਕਬੀਲਿਆਂ ਵਿਚ ਧਸ ਜਾਣਾ ਇਕ ਵਸੀਲਾ ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ। ਏਹ ਲੋਕ

---

* ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ, ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਤਲਵਾਰ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦੇਵੇ, ਜੋ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਚੁਕਾ ਦੇਵੇ, ਸੋ ਹੈ ਧਰਮ=ਦੀਨ ਅਰਥਾਤ ਦੀਨ ਦੇ ਨਾਮ ਸੂਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਅਰੋਜ ਪੈਣ ਦਾ ਤੇ ਜਦੋਂ ਦਾਉ ਫਬ ਗਿਆ ਮੁੰਡਾ ਕਿ ਕੁੜੀ, ਤ੍ਰੀਮਤ ਕਿ ਨੱਢਾ, ਜੋ ਅਸਰ ਹੇਠ ਆਇਆ, ਦਾਖ਼ਲ ਇਸਲਾਮ। ਜੇ ਅਗੋਂ ਰੌਲਾ ਰੱਪਾ, ਜ਼ੋਰ ਧੱਕਾ ਕੁਛ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਸਦਾ ਸੂਤੀ ਇਸਲਾਮੀ ਤਲਵਾਰ-ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦੇ ਮਸਲੇ ਤੇ ਕਾਜ਼ੀ ਦੇ ਦਿਤੇ ਫ਼ਤਵਿਆਂ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ-ਝੱਟ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਪੈਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ।

ਭਾਵੇਂ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਖਾਨਾਂ ਜੰਗੀਆਂ ਹੋ ਚੁਕੀਆਂ, ਗ਼ੁਲਾਮ, ਖ਼ਿਲਜੀ, ਤੁਗ਼ਲਕ ਤੇ ਲੋਧੀ ਕਈ ਘਰਾਣੇ ਰਾਜ-ਸਿੰਘਾਸਨ ਪਰ ਵਾਰੋਵਾਰੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਕੁੱਟਦੇ ਆਪੋ ਵਿਚ ਲੜਦੇ ਭਿੜਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਹਿੰਦੀਆਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਖਾਨਾਂ ਜੰਗੀਆਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਲਾਭ ਉਠਾਕੇ ਆਪਾ ਨਾ ਸੰਭਾਲਿਆ। ਇਕ ਵੇਰੀ ਜੁ ਢੱਠੇ ਸੋ ਢੱਠੇ, ਮੁੜ ਨਾ ਸੁਰਤ ਸੰਭਾਲੀ, ਨਾ ਪਾਸਾ ਪਰਤਿਆ। ਪੈਂਦੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤੇ ਖਾਂਦੇ ਗਏ ਤੇ ਪੀੜ ਨੂੰ ਹਾਇ ਹਾਇ ਤੇ ਰੋਣ ਦੀ ਝੀਣੀ ਬਾਣ ਵਿਚ ਝੱਲੀ ਗਏ, ਨਾ ਜਥੇਬੰਦੀ ਆਈ, ਨਾ ਸਾਂਝੇ ਕੌਮ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਅੰਗੂਰ ਫੁੱਟਿਆ।

ਹਿੰਦੀ ਪਰਜਾ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨਹੀਂ; 'ਅਸੀਂ ਹਿੰਦੀ ਹਾਂ' ਦਾ ਕੋਈ ਭਾਵ ਨਹੀਂ। ਮਜ਼ੂਰੀ, ਵਿਹਾਰ ਕਾਰ ਨਾਲ ਆਪੇ ਦੇ ਦਿਨ ਕਿਵੇਂ ਚੰਗੇਰੇ ਲੰਘ ਜਾਣ, ਇਸ ਰੋਝੇ (ਮਸਰੂਫੀਅਤ) ਵਿਚ ਸਭ ਕੋਈ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਰੋਝੇ ਖੁਦੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਲੈਕੇ ਆਪੋ ਵਿਚ ਤ੍ਰੇੜ ਤੋਂ ਤ੍ਰੇੜ ਦੇ ਰਹੇ ਹੈਨ। ਵਿੱਦਜਾ-ਸਰਬ ਸਾਧਾਰਣ ਦੀ ਵਿੱਦਜਾ-ਹੈ ਨਹੀਂ। ਕੋਈ ਚੋਟੀ ਦਾ ਵਿਦਵਾਨ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਵੇਦਾਂਤ ਦੇ-ਦਿਲ ਤੇ ਪੱਠਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਸਤ ਤੇ ਉਮਾਹ ਰਹਿਤ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ-ਅਸਰ ਹੇਠ ਇਕ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖ਼ੁਦਗ਼ਰਜ਼ੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਜੀਉ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਾਨਦਾਰ ਵਾਂਗੂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਬਨਸਪਤੀ ਵਾਂਗੂ ਖਾ, ਪੀ, ਮੌਲ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਪਰ ਬਿਨ ਸਾਹਸ ਤੇ ਬਿਨ ਜੀਵਨ ਰੌ ਦੇ ਮਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਾਂ, ਫੋਕਾ ਨਿਰਾ ਖਿਆਲੀ ਵੇਦਾਂਤ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖੱਸੀ (ਨਾਮਰਦ) ਤੇ ਹਮਦਰਦੀ ਤੋਂ ਸੱਖਣਾ ਇਕ 'ਬ੍ਰਿਛ ਬੂਟੇ ਵਰਗਾ' ਭਾਵ-ਰਹਿਤ ਜੀਵਨ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਫ਼ਕੀਰ, ਗੁਸਾਈਂ, ਸਾਧੂ, ਭਿੱਖੂ ਤੇ ਰਮਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਜਾਨਾਂ ਪਾਵਣ, ਅਚਰਨ ਉੱਚੇ ਕਰਨ, ਉੱਚੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਰੌ ਵਿਛਾ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਕੇਵਲ ਮੰਗਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਭੇਖ ਮਾਤ੍ਰ ਨਾਲ ਕਿ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇ ਡਰਾਵੇ ਨਾਲ, ਅਸੀਸ ਤੇ ਵਰ ਦੇ ਲੋਭ ਨਾਲ

ਕਿ ਧਾਗੇ, ਜੰਤ੍ਰਾਂ, ਬੀਰਾਰਾਧਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਪੀੜਾਂ ਹਰਨ ਦੇ ਭੁਲੇਵੇ ਦੇਂਦੇ ਕੇਵਲ ਪੇਟ ਪੂਜਾ ਦਾ ਕਾਰਜ ਸਾਧ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਸਾਧੂ ਨੇ ਅੰਬਾਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਸੁਹਣੇ ਸੁਹਾਵੇ ਟਿਕਾਣੇ ਚਮਾਸਾ ਗੁਜ਼ਾਰ ਲਿਆ, ਕਿਸੇ ਰਮਣੀਕ ਪਹਾੜੀ ਖੋਹ ਕਿ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨਿੱਘੇ ਆਸਰੇ ਸਿਆਲ ਬਿਤਾ ਲਿਆ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਸੇ ਸੁਹਾਵੇ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਯਾ ਪਰਬਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਿਖਰੇ ਉਨ੍ਹਾਲ ਬਿਤਾ ਲਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਜਿਵੇਂ ਦਾਉ ਫਬ ਗਿਆ ਕੁਲੀ, ਗੁੱਲੀ, ਜੁੱਲੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲਈ। ਹਾਂ, ਇਹੋ ਜੇਹੀ ਰੁੱਲੀ, ਡੁੱਲੀ, ਢਿੱਲੀ, ਡਿੱਗੀ, ਨਿਮਾਣੀ, ਨਿਤਾਣੀ ਪਰਜਾ ਪਰ ਪਠਾਣੀ ਤਲਵਾਰ ਹਕੂਮਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ[1]। ਕੋਈ ਕੋਈ ਰਾਜ ਸ਼ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਬੀ ਚਮਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਤਾਬਿਆ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਰੁਖ਼ ਰੌਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਤੀਰੇ ਦਾ ਸਹਾਈ ਹੋਕੇ। ਉਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹਾਸਲ ਹਿੰਦੀ ਪਰਜਾ ਨਾਲ ਦਰਦ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ, ਸਗੋਂ ਜਿਵੇਂ ਗ਼ੁਲਾਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗ਼ੁਲਾਮਾਂ ਦਾ ਥਾਪਿਆ ਸਰਦਾਰ ਗ਼ੁਲਾਮਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਕੋਲੋਂ ਆਪਣਿਆਂ ਤੇ ਵਧੀਕ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਏਹ ਮਨਸਬਦਾਰ ਆਪਣਿਆਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਦੁਖਦਾਈ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਵਿੱਦਜਾ ਦਾ ਇਕ ਪਾਸੇ ਅੰਧਕਾਰ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜ਼ੋਰ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਗ਼ੁਬਾਰ ਧੂਆਂਧਾਰ ਹੈ।

(ਇਹ ਨਕਸ਼ਾ ਸੀ ਬੀਮਾਰ ਜਿੰਦੜੀ ਦਾ-ਸੰਪਾਦਕ)

ਇਸ ਹਾਲਤ, ਵਿਚ, ਇਸ ਬੀਮਾਰ ਪ੍ਰਜਾ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇਕ ਜੀਉਂਦੀ ਜਿੰਦ ਕਿਤੋਂ ਆ ਨਿਕਲੀ ਹੈ। ਉਹ ਸੁਹਾਵੀ, ਚਮਕੀਲੀ, ਰੰਗੀਲੀ ਪਿਆਰਾਂ ਵਾਲੀ ਜਿੰਦੜੀ-ਗੁਰ ਨਾਨਕ-ਜਿੰਦੜੀ ਹੈ। ਕੂਲੀ ਕੂਲੀ, ਪਿਆਰੀ ਪਿਆਰੀ, ਸੁਹਣੀ ਸੁਹਣੀ ਪਰ ਨਿੱਗਰ ਨਿੱਗਰ, ਅਹਿੱਲ ਅਹਿੱਲ, ਹੀਰੇ ਨਾਲੋਂ ਕੁਰਾੜੀ ਤੇ ਰੇਸ਼ਮ ਨਾਲੋਂ ਨਰਮ। ਹਾਂ, ਇਹ 'ਮਲੂਕ' ਤੇ 'ਜ਼ੋਰਦਾਰ' ਜਿੰਦੜੀ ਇਸ ਮੋਈ ਪ੍ਰਜਾ ਵਿਚ ਰੱਬੀ ਗਿਆਨ ਤੇ ਵਿਦਜਾ ਦਾ ਦੀਵਾ ਬਾਲ ਬੈਠੀ ਹੈ। ਸਰਬ ਸਾਧਾਰਣ, ਹਾਂ, ਆਮ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਉੱਚੇ ਉੱਚੇ ਖਿਆਲ, ਜਾਨ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਆਪੇ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਕੇ ਜੀਉ ਪੈਣ

---

1. ਇਤਿਹਾਸ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏਸੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਪਠਾਣ ਰਾਜ ਦਾ ਦੀਵਾ ਬੁਝਕੇ ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਘਰ ਜਗ ਪਿਆ ਅਰ ਉਸ ਤਲਵਾਰ ਨੇ ਮਿਆਨ ਵਿਚ ਪੱਕੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਪਾਈ, ਹੱਥ ਵਟਾਏ। ਹਾਂ, ਅਕਬਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕੁਛ ਸਾਹ ਕੱਢਿਓਸੁ, ਪਰ ਕੁਛ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਫੇਰ ਉੱਠ ਖੜੀ ਹੋਈ।

ਵਾਲੀ ਅੰਦਰਲੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਵਿਦਜਾਵਾਨ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਨੀਂਹ ਧਰੀਸੂ। ਆਪਣਾ ਸਾਹਿਤਜ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਸੂ, ਨਾਲ ਧਰਮਸਾਲ ਥਾਪੀ ਸੂ, ਜਿਥੇ ਕਿ ਮੁੱਢਲੀ ਵਿਦਜਾ ਮਿਲੇ, ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਸੁੱਚਾ ਤੇ ਸੱਚਾ ਧਰਮ-ਇਨਸਾਨੀ ਹਮਦਰਦੀ ਤੇ ਰੱਬੀ ਪਿਆਰ ਵਾਲਾ ਧਰਮ-ਸਿਖਜਾ ਜਾਵੇ, ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸਤਿਸੰਗ ਲੱਗੇ, ਕੀਰਤਨ ਹੋਵੇ, ਕੀਰਤਨ ਨਾਲ ਸੁਤੇ ਹੀ ਮਨ ਇਕਾਗ੍ਰ ਹੋਵੇ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਆਈ ਬਾਣੀ ਦੇ ਅਰਥ ਸਮਝਕੇ ਆਪਾ ਰੌਸ਼ਨ ਹੋਵੇ। ਸਾਂਈਂ ਵਲ-ਜੋ ਕਿ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਸੋਮਾ, ਚਸ਼ਮਾ ਤੇ ਅਸਲਾ ਹੈ-ਇਸ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਰੁਖ਼ ਹੋਕੇ ਕੋਈ ਲਗਨ ਲੱਗ ਜਾਵੇ। ਉੱਧਰ ਦੋ ਵੇਲੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਨਾਲ ਪਰਸਪਰ ਪਿਆਰ ਉਪਜੇ, ਭਾਈਪਨੇ, ਭਰਾਪਨੇ ਦੇ ਭਾਵ ਜਾਗ ਪੈਣ, ਹਮਦਰਦੀ ਦੀ ਝਰਨਾਟ ਜੀਉਂਦਾ ਵਲਵਲਾ ਹੋਕੇ ਅੰਦਰ ਹਿਲੋਰੇ ਖਾਣ ਲੱਗ ਜਾਵੇ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਭਾਵ ਉਪਜ ਪਵੇ, ਤਾਂ ਬੇਮਲੂਮੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਜਥੇਬੰਦੀ, ਜੋ ਇਨਸਾਨਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਤੇ ਹਮਦਰਦੀ ਨਾਲ ਜੋੜਦੀ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤਿਆਂ ਦੇ ਜੋੜ ਨਾਲ ਇਕ ਇਕ ਨੂੰ ਸੁਖ ਮਿਲੇ। ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਖ਼ੁਦਗ਼ਰਜ਼ੀ ਬੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਫਰਦ ਫਰਦ ਇਕ ਇਕ ਇਨਸਾਨ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਾਂਙੂ ਪੀੜਾ ਦੇਣੋਂ ਨਿਸ਼ੰਗ ਤੇ ਬੇਦਰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਕੌਮ ਕੌਮ ਦੀ ਜੱਥੇਬੰਦੀ ਦੂਜੀ ਕੌਮ ਤੇ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਪੀੜ ਦਾਤੀ ਤੇ ਬੇਤਰਸ ਵਜੂਦ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਸੁਹਣਿਆਂ ਦੇ ਸੁਲਤਾਨ ਨੇ ਧਰਮਸ਼ਾਲ ਵਿਚ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਚਾਨਣਾ ਦੇਕੇ ਹਰੀ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਤੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨੋਕਾਂ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਲਵਲੇ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਦਿਲ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ ਪੁਚਾ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਸੱਜਣੋਂ! ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਬਾਣੀ ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਤੇ ਟੁਰੋ। ਬਾਣੀ ਆਪਾ ਵਾਰਨ ਸਿਖਾਲਦੀ ਹੈ, ਬਾਣੀ ਅਗਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪਤੇ ਦੇਕੇ ਇੱਥੇ ਹੀ ਪਿਆਰ ਦੀ ਮਸ਼ਕ ਕਰਨ ਦਾ ਭੇਤ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਪਿਆਰ ਏਥੇ ਬੀ ਸੁਖੀ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਗਤ ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਆਪਾ ਵਾਰਨ, ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਥਯਾ ਪੜ੍ਹਨੀ ਹੈ ਤੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸੁਖੀ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਐਉਂ ਜੋ ਜੱਥੇਬੰਦੀ ਦੀ ਨੀਂਹ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਧਰੀ ਸੋ ਉਹਨਾਂ ਨੀਹਾਂ ਤੇ ਧਰੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਖ਼ੁਦਗ਼ਰਜ਼ੀ ਦੇ ਰਦੇ ਨਾ ਲੱਗਣ ਸਗੋਂ ਆਪਾ ਵਾਰਨ ਦੀਆਂ ਸਿਲਾਂ ਨਾਲ ਇਮਾਰਤ

ਉੱਸਰੇ ਤੇ ਧਰਮਸਾਲਾ ਵਿਚੋਂ ਉਪਜੀ ਜਥੇਬੰਦੀ, ਪਿਆਰ, ਉਪਕਾਰ ਸੇਵਾ ਦੇ ਭਾਵ ਨਾਲ ਜਗਤ ਨੂੰ ਸੁਖਦਾਈ ਹੋਵੇ।

ਪਰ ਇਹ ਕੰਮ ਸੌਖਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਪਰਵਾਰ, ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਖ਼ੇਸ਼ ਕਬੀਲਾ ਸਾਰੇ ਇਸਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋ ਗਏ। ਓਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਹਾਂ ਵਿਹਾਰ ਕਰਦੇ, ਖੱਟਦੇ ਕਮਾਂਉਂਦੇ, ਖਾਂਦੇ ਪੀਂਦੇ, ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਕਰਦੇ, ਪੁਤ੍ਰ ਪਰਵਾਰ ਰਚਦੇ, ਦੁਨੀਆਂਦਾਰ ਬਣਦੇ, ਵੱਡੇ ਸਦਾਉਂਦੇ ਤੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਇਹ ਨਾਮਣਾ ਛੋੜਦੇ, ਕਿ ਅਮਕਾ ਦੋ ਲੱਖ ਛੱਡ ਗਿਆ ਹੈ, ਤੁਰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ; ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਇਹ ਹੋਵੇ। ਤੇ ਹਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਮਰਕੇ ਵੇੜ੍ਹਦਾਰ ਬਬਾਣ ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਪੜਪੋਤ੍ਰੇ ਚੌਰੀਆਂ ਕਰਦੇ, ਘੰਟੇ ਖੜਕਦੇ, ਗਰੀ ਛੁਹਾਰੇ ਲਾਚੀਦਾਣੇ ਪੈਸੇ ਉਡਦੇ, ਹਜ਼ਾਰ ਪੰਜ ਸੌ ਮਨੁੱਖ ਤੀਵੀਂ ਦੇ ਨੜੋਏ ਨਾਲ ਨੂੰਹਾਂ, ਪੋਤੇ-ਨੂੰਹਾਂ ਦੇ ਸੰਧੂਰੇ ਸਿਰਾਂ ਤੋਂ ਮੱਥੇ ਟਿਕਵਾਉਂਦੇ, ਸੰਸਾਰ ਯਾਤ੍ਰਾ ਪੂਰੀ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਤਿਵੇਂ ਇਹ ਵੀ ਵਡਾ ਦੁਨੀ ਦਾਰ ਬਣੇ ਤੇ ਵਧੇ ਫੂਲੇ। ਮਾਨੋ ਮਛੀਆਂ ਤਲਾਉੜੀ ਦੀ ਇਕ ਨੁਕਰ ਦੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ, ਉਸ ਨੁੱਕਰ ਵਿਚ ਉਗੀ ਸਿਵਾਲ ਉਤੋਂ ਡਿਗਦੇ ਕੱਖ ਕਾਣ, ਆਟੇ ਦੀ ਗੋਲੀ, ਪਤਾਸੇ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨੂੰ, ਬੱਸ[1] ਸਮਝ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਤੋ ਉਚੇਰਾ ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸ਼ੁਦਾਈ ਕਹਿ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਜਹਾਜ਼ ਤਾਰਨੇ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲਾ ਸਦਾ ਜੀਵਾ-ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ-ਜਗਤ ਨੂੰ ਜਲੰਦਾ ਦੇਖਕੇ ਉਸ ਦੇ ਤਾਰਨ ਤੇ ਉਬਾਰਨ ਦਾ ਫ਼ਿਕਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਸ ਅਪਣਿਆਂ ਦੀ ਰੋਕ ਰੁਕਾਵਟ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੋਹ ਨੂੰ, ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਰਸਮੀਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਬਣੇ ਫ਼ਰਜ਼ਾਂ ਦੀ ਨੈਂ ਨੂੰ ਤਰਕੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਦੂਜੀ ਰੋਕ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਤੋਂ ਤੇ ਤੀਜੀ ਰੋਕ ਸਮੇਂ ਦੇ ਧਰਮ ਆਗੂਆਂ ਵਲੋਂ ਦੇਖੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣਾ ਇਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀਵਨ ਅਗੇ ਦੂਸਰਾ ਕੰਮ ਸੀ। ਉਹ ਜੋ ਸੱਚੀ ਧਰਮਸਾਲ ਦੀ ਦਿਲਾਂ ਉਤੇ ਉਸਾਰੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਸਭ ਮੁਖ਼ਾਲਫ਼ਤਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਕੇ, ਸਭ ਰੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਕੇ ਇਕ ਵੇਰੀ ਮੂਰਤੀਮਾਨ ਕਰਕੇ ਖੜਾ ਕਰ ਦੇਣਾ ਇਹ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕਮਾਲ ਸੀ। ਜੋ ਜੀਵਨ ਰੌ ਦੇਣੀ ਸੀ ਉਸ ਰੁਮਕਾ ਫੇਰ ਦੇਣਾ, ਜੋ ਸੰਦੇਸ਼ਾ ਜਗਤ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਸੀ ਉਹ ਦੇ ਦੇਣਾ, ਜੋ ਮੁਰਦੇ ਪਏ ਡਿੱਠੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ

1. ਕਾਫੀ।

ਨੂੰ ਜੀਵਾ ਕਰ ਦੇਣਾ, ਜੋ ਅਗਨਿ ਜਗਤ ਨੂੰ ਲਗ ਰਹੀ ਸੀ ਉਸ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਠੰਢ ਵਰਤਾਕੇ ਦਿਖਾ ਦੇਣੀ, ਇਕ ਅਰਸ਼ੀ ਉਨਰ ਸੀ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੂਰਤੀਮਾਨ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਉਣਾ ਸੀ। (ਇਹ ਤਸਵੀਰ ਸੀ ਸੂਸਖ ਜਿੰਦੜੀ ਦੀ -ਸੰਪਾਦਕ) (ਗੁ:ਨਾ:ਚ: ਭਾਗ 1, ਅਧਿ-48)

ਨੋਟ:- ਸੱਚੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕਿਤਨੀਆਂ ਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਬੇਅੰਤ ਦੁਖੜੇ ਸਹਾਰ ਕੇ, ਕੁਰਾਹੀਆ ਗੋਲਾ, ਬਾਵਰਾ, ਲੂਣ ਹਰਾਮੀ ਤੇ ਗੁਨਹਗਾਰ ਵਰਗੇ ਨਿਰਆਦਰੀ ਦੇ ਵਾਕ ਸਹਾਰਕੇ ਬੇਅੰਤ ਬੀਮਾਰ ਜਿਦੜੀਆਂ, ਆਪ ਚਲਕੇ, ਘਰ ਘਰ ਜਾਕੇ, ਸੂੱਸਥ ਕੀਤੀਆਂ, ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਝਲਕਾ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਰਚਿਤ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਗੀਤ ਵਿਚ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਜਯ ਗੁਰ ਨਾਨਕ!

ਟੇਕ- ਜਯ ਗੁਰ ਨਾਨਕ, ਜਯ ਗੁਰ ਨਾਨਕ, ਜਯ ਤੈਨੂੰ।
ਜਯ ਹੋ, ਜਯ ਹੋ, ਜਯ ਤੈਨੂੰ।
ਜਯ ਦੁਖ ਹਰਨੈਂ, ਜਯ ਸੁਖ ਕਰਨੈਂ, ਬੰਧਨ ਹਰਨੈਂ ਜਯ ਤੈਨੂੰ!
ਹਰੇ ਕਰੇਨੈਂ, ਸੁੱਕੇ ਕਾਠਾਂ, ਸਖਣੇ ਭਰਨੈਂ, ਜਯ ਤੈਨੂੰ!
ਜਯ ਗੁਰ ਨਾਨਕ....1.

ਜਗਤ ਜਲੰਦੇ ਨੂੰ ਤੂੰ ਰਖਿਆ, ਰੱਖੀ ਰੁੜ੍ਹਦੀ ਜਾਂਦੀ ਤੂੰ,
ਘਰ ਘਰ ਦਰ ਦਰ ਫਿਰ ਫਿਰ ਰਖਿਆ ਅਪਣੇ ਕੀਤੇ ਪਾਂਦੀ ਨੂੰ।
ਜਯ ਗੁਰ ਨਾਨਕ....2.

ਦੁਸ਼ਟ ਉਬਾਰੇ, ਕੁਸ਼ਟੀ ਤਾਰੇ, ਰਾਖਸ਼ ਬੀ ਨਿਸਤਾਰੇ ਤੂੰ,
ਗਰਤ ਘੋਰ ਅੰਧ ਤੋਂ ਕੱਢੇ ਪਾਪੀ ਭਾਰੇ ਭਾਰੇ ਤੂੰ!
ਜਯ ਗੁਰ ਨਾਨਕ....3.

ਜਯਤਿ ਜਯਤਿ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਤੈਨੂੰ, ਸੰਤ ਫ਼ਕੀਰ ਉਧਾਰੇ ਤੂੰ,
ਅਟਕੇ ਖਲੇ ਰਸਤਿਆਂ ਉਤੇ ਮਜ਼ਲ ਪੁਚਾਏ ਸਾਰੇ ਤੂੰ!
ਜਯ ਗੁਰ ਨਾਨਕ....4.

ਨਦੀ ਚੜ੍ਹੀ ਚੜ੍ਹ ਤਾਰੂ ਹੋਈ, ਤੱਕਾਂ, ਕੂਕ ਪੁਕਾਰਾਂ-'ਤੂੰ'
ਸ਼ੂਕੇ ਨਦੀ, ਕੂਕ ਨੂੰ ਡੋਬੇ, ਤਾਂ ਬੀ ਵਾਜਾਂ ਮਾਰਾਂ-'ਤੂੰ'
ਜਯ ਗੁਰ ਨਾਨਕ....5,

ਮੇਰੀ ਕੂਕ ਸੁਣੀਂ ਗੁਰ ਨਾਨਕ! ਸਹਸ ਸ੍ਰਵਣ ਦਾ ਧਾਰੀ ਤੂੰ,
'ਨਾਥ ਅਨਾਥਾਂ ਬਾਣ ਧੁਰਾਂ ਦੀ', ਇਹ ਅਨਾਥ ਬੀ ਤਾਰੀ ਤੂੰ!
ਜਯ ਗੁਰ ਨਾਨਕ....6.

ਆਪੇ ਤੁਠਣ ਵਾਲਿਆ ਸਾਈਆਂ! ਆ ਕੇ ਅੱਜ ਅਚਾਨਕ ਤੂੰ,
ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਲੈ ਲੈ ਮੈਨੂੰ, ਸ਼ਰਨਪਾਲ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਤੂੰ!
ਜਯ ਗੁਰ ਨਾਨਕ....7.

{ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ੨-੧੫ ਤੇ ੨੪-੧੦-੧੯੪੧ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਰਚੀ ਗਈ}

(ਪੁਸਤਕ 'ਕੰਬਦੀ ਕਲਾਈ' ਵਿਚੋਂ)

39. ਬੁਧਿ ਬਦਲੀ ਸਿਧਿ ਪਾਈ।

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਐਰਾਵਤੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਰਾਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਠੁਮਕ ਠੁਮਕ ਵਗ ਰਹੀ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਹੈ, ਪਛੋਂ ਵਲੋਂ ਠੰਢੀ ਠੰਢੀ ਹਵਾ ਦਰਿਯਾ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਗਲ ਲੱਗ ਲੱਗ ਪਿਆਰ ਲੈ ਲੈ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਰਾਰਲੇ ਕੰਢੇ ਰੱਬੀ ਜੋਤਿ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ) ਬੈਠੀ ਹੈ, ਸਮਾਧੀ ਲੱਗ ਰਹੀ ਹੈ, ਮਰਦਾਨਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਧਰਤੀ ਦੇ ਉੱਤੇ ਅਰਸ਼ੀ ਸ਼ੋਭਾ ਛਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜਾਗ ਪਿਆ ਬੰਦਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਮਾਇਆ ਦੀ ਢੋਲ-ਕੜਕੁੱਟ ਵਿਚ ਉਹ ਬ੍ਰੀਕ ਮਹੀਨ ਅਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਅੱਗਾ ਹੈ, ਅੱਗਾ ਹੈ; ਮੌਤ ਤੋਂ ਪਰੇ ਜੀਵਨ ਹੈ, ਇਹ ਜੀਵਨ ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਹੈ, ਹਾਂ, ਉਹ ਸਦਾ ਦਾ ਹੈ, ਹਾਂ, ਇਸ ਸੋਝੀ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ, ਕੋਈ ਕੋਈ ਆਦਮੀ, ਆਕੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਕੇ ਚੁਪਾਤੇ ਬਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੁੜੇ ਬੈਠੇ ਹਨ ਸਾਂਈਂ ਨਾਲ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਐਸੇ ਸੁਹਣੇ ਬੰਦੇ-ਹਾਂ ਉਹ ਬੰਦੇ ਜੋ ਸਮਝ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਮੌਤ ਅੰਤ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਇਹ ਇਕ ਹੋਰ ਜਨਮ ਹੈ, ਇਕ ਕਾਯਾਂ ਪਲਟ ਹੈ, ਹਾਲਤ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਹੈ। ਹਾਂ ਬੈਠੇ ਹਨ ਓਹ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ-ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਸਿਞਾਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਮਦਰੱਸਾ ਹੈ, ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਅੰਦਰਲੀ ਜੋਤਿ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਦੀ ਵਿਦਯਾ ਪਾਉਣੀ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਰਹਿਕੇ, ਤਜਰਬੇ ਕਰ ਕਰਕੇ, ਵਰਤ ਵਰਤਕੇ, ਹੱਡੀਂ ਵਾਪਰ ਵਪਰਾ ਕੇ ਜਾਚ ਸਿੱਖਣੀ ਹੈ ਕਿ “ਜੀਅ ਦਾ ਜੀਵਨ” ਕੀਹ ਹੈ। ਹਾਂ, ‘ਜੀਅ ਦੇ ਜੀਵਨ’ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿੱਖਕੇ ਇਸ ਮਾਯਾ ਮੋਹ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇਸ ਮਾਦਾ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਜੜਤਾ ਦੇ ਅਖਾੜੇ ਵਿਚ ਘੁਲ ਘੁਲ ਕੇ, ਢਹਿ ਢਹਿਕੇ, ਢਾ ਢਾਕੇ, ਇਸ ਘੋੜ ਦੌੜ ਦੇ ਪਿੜ ਵਿਚ ਡਿੱਗ ਡਿੱਗ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ

ਹੋ ਕੇ, 'ਸਦਾ ਸਵਾਰ' ਰਹਿਣ ਦੀ ਸ਼ਾਹ ਸਵਾਰੀ ਸਿਖਣੀ ਹੈ। ਹਾਂ; ਜੋ ਸਿੱਖ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਇਕ ਤਾਂ ਇਹੋ ਸਰੀਰ ਹੈ, ਇਕ ਜਾਨ ਹੈ, ਪਰ ਇਕ ਅੰਸ਼ ਚਾਣਨੇ ਦੀ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ-ਬੀ ਹੈ। ਇਹ ਰਿਸ਼ਮ ਜੋਤਿ ਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਕਿਣਕਾ ਸਾਂਈਂ ਦੀ ਜ਼ਾਤ ਦਾ ਚਿਣਗਾਰਾ ਹੈ। ਉਸ ਚਿਣਗਾਰੀ ਨੂੰ ਨਿੱਕਿਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣਾ, ਸੁਆਹ ਨਾਲ ਕਜੀਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੋਣ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਪਾਲਣਾ ਹੈ, ਉੱਚਾ ਵੱਡਾ, ਵਿਸਥਾਰ ਵਾਲਾ ਰੂਪ ਉਸ ਦਾ ਵੇਖਣਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਂਈਂ ਦੀ ਮਹਾਂ ਜਜੋਤਿ ਨਾਲ ਮੇਲਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੰਦੇ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਜੀਵਨ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਜਾਨ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ, ਉੱਨਤੀ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਤਾਣ ਲਾਵੇ। ਹਾਂ, ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਜਾਨ 'ਸਰੀਰ' ਤੇ 'ਜੋਤਿ' ਦੇ ਕਿਣਕੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਖੜੀ ਹੈ। ਜੋਤਿ ਦੀ ਛੁਹ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਤੇ ਜੋਤਿ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ 'ਜਾਨ' ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ 'ਜਾਨ' ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਜਾਮੇ ਵਿਚ ਹੈ ਬੜੀ ਉੱਤਮ ਹੈ, ਇਹ ਜੇ ਸਰੀਰ ਵੱਲ ਤਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਪਸ਼ੂ ਹੈ; ਜੇ ਜੋਤਿ ਵੱਲ ਤਕੱਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇਵਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਸਰੀਰ ਵਲ ਇੰਨਾਂ ਤੱਕੇ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਅਰੋਗ ਰੱਖੇ, ਇਸ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰਨ ਕਰੇ, ਇਸ ਵਿਚ ਜੋ ਹੁਲਾਰੇ ਤੇ ਮਟਕਾਰੇ ਉਠਦੇ ਹਨ; ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗਿੱਚੀ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਵੈਰਾਗ, ਤਜਾਗ, ਤਪ, ਹਠ ਨਾਲ ਨਾ ਘੁੱਟੇ। ਹਾਂ; ਸਰੀਰ ਦੇ ਹੁਲਾਰੇ ਤੇ ਖਿੜਾਉ ਨੂੰ ਨਾ ਗੁਵਾਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਮਸੂਮ ਰਸਦਾਈ ਖੇੜੇ ਨਾਲ ਗਮਰੁੱਠ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਨਿਰੀ ਉਸ ਦੀ ਗੋਲੀ ਹੀ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ; ਸਗੋਂ ਉਸ ਦੇ ਹੁਲਾਰੇ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਜੋਤਿ ਵੱਲ ਤੱਕੇ; ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ 'ਜੀਅ' ਦੀ ਸਾਰ ਲਵੇ..., ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਹੁਲਾਸ, ਹੁਲਾਰੇ, ਪੁੰਗਾਰੇ ਤੇ ਖੇੜੇ ਉਸ ਜੀਅ ਦੇ ਜੀਵਨ' ਨੂੰ ਰਸ ਭਰੇ ਕਰਣ ਵਾਸਤੇ ਲਗਾਵੇ। ਹਾਂ, ਓਹ ਸਾਰੇ ਜਲ ਹੋਣ ਤੇ 'ਜੀਅ ਦੇ ਜੀਵਨ' ਦੀ ਕਿਆਰੀ ਸਿੰਚੀ ਜਾਣ, ਜੋ ਓਹ ਜੀਵਨ ਇਕ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ, ਮਹਿਕਾਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਖਿੜਿਆ ਚਮਨ ਬਣ ਜਾਵੇ। ਐਉਂ ਜੋਤਿ ਦੇ ਅੰਗੂਰ ਨੂੰ ਲਪਟਾਂ ਮਾਰਦਾ ਬਾਗ਼ ਬਣਾਕੇ ਜਗਤ ਤੋਂ ਟੁਰੇ। ਹਾਂ, ਜੋ ਮੌਤ ਕਹੀਦੀ ਹੈ ਉਹ ਆਤਮ ਜਨਮ ਹੈ, ਉਸ ਨਵੇਂ ਆਤਮ ਜਨਮ ਵਿਚ ਰਾਜ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਕੇ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਹੋਕੇ, ਯੁਵਰਾਜ ਹੋਕੇ ਜੰਮੇ ਤੇ ਫੇਰ ਓਥੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਠਾਠ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇ। ਓਥੇ ਕੰਗਾਲ, ਕੀਰ, ਨਿਰਧਨ, ਦੁਆਲੀਆ ਤੇ ਹਾਰਿਆ

ਜੁਆਰੀਆ ਹੋ ਕੇ ਨਾ ਔਪੜੇ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸਮਝਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ, ਐਸੇ ਜਾਗ ਪਏ ਬੰਦੇ, ਭੁਲੇਵੇਂ ਦੀ ਨੀਂਦ ਤੋਂ ਜਾਗ ਪਏ ਦੁਲਾਰੇ ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਬੈਠੇ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣ ਰਹੇ ਤੇ ਅਪਣੇ ਅੰਦਰ ਜੋਤਿ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ ਰਾਵੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ।

ਅਸੀਂ **'ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਇਹੁ ਰਾਮ ਕੀ ਅੰਸੁ'** (੮੭੧) ਤੇ **'ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈਂ'** (੪੪੧) ਦੇ ਵਾਕਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਸਰੀਰ ਇਸ ਜਾਨ ਜਿੰਦ ਪ੍ਰਾਣ ਤੋਂ ਸਿਵਾ ਇਕ ਕਿਣਕਾ 'ਜੀਅ' ਦਾ, ਆਤਮਾ ਦਾ, ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਰਬ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਦਾ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਰਖਦੇ ਹਾਂ। ਸਰੀਰ ਸਾਡਾ ਪਸ਼ੂ ਸ਼੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ, ਮਾਦੇ ਦਾ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ, ਮਾਯਾ ਦਾ ਮੜੋਲਾ ਹੈ। ਜਿੰਦ ਸਾਡੀ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਰਗੀ ਜਿੰਦ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਸ ਵਿਚ ਪਸ਼ੂ ਬਿਰਤੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਜਿੰਦ ਵਿਚ ਇਕ ਰਮਜ਼ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਹੈ, ਅਕਲ ਦੀ ਹੈ, ਵੀਚਾਰ ਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਬ੍ਰਿਤੀ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੀ ਪਸ਼ੂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਬ੍ਰਿਤੀ ਹੈ। ਹਾਂ, ਉਸ ਵਿਚ ਇਕ ਸੈਨਤ ਸਿੱਧੀ ਦੀ ਹੈ, 'ਦੇਵ ਬੁੱਧੀ' ਯਾ 'ਸੁਧਿ' ਦੀ। ਹਾਂ, ਉਹ 'ਦੇਵ ਬ੍ਰਿਤੀ' ਹੈ ਜੋ ਕਦੇ ਕਦੇ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਦੇਂਦੀ ਹੈ-ਤੂੰ ਪਸ਼ੂ ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਮਨੁਖ ਨਹੀਂ **'ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲ ਪਛਾਣ'**। (੪੪੧) ਹਾਂ, ਉਹ ਬ੍ਰਿਤੀ ਓਹ ਜੋ ਗੁੰਮ ਗੁੰਮ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਕਦੇ ਕਦੇ ਬਿਨਾਂ ਕਾਰਨ ਤੇ ਕਾਰਜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਕੀਤਿਆਂ ਚਮਕਾਰੇ ਵਾਂਙੂ ਕੁਛ ਦੱਸ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਸੱਚਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਬ੍ਰਿਤੀ (ਸਿਧਿ ਯਾ ਸੁਧਿ[1]) ਦੀ ਸਾਡੀ ਜਿੰਦ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ 'ਜੀਅ ਦੇ ਜੀਵਨ' ਵੱਲ ਤੇ ਕਦੇ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ: ਚੱਲ 'ਜੀਅ ਦਾਨੁ ਦਾਤਿਆਂ'

---

1. "ਮੰਨੈ ਸੁਰਤਿ ਹੋਵੈ ਮਨਿ ਬੁਧਿ॥ ਮੰਨੈ ਸਗਲ ਭਵਣ ਕੀ ਸੁਧਿ"(੩) ਪੁਨਾ:- "ਤਿਥੈ ਘੜੀਐ ਸੁਰਤਿ ਮਤਿ ਮਨਿ ਬੁਧਿ॥ ਤਿਥੈ ਘੜੀਐ ਸੁਰਾ ਸਿਧਾ ਕੀ ਸੁਧਿ"(੮) "ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਬੁਧਿ ਹਰਿ ਲਈ ਮੇਰੀ ਬੁਧਿ ਬਦਲੀ ਸਿਧਿ ਪਾਈ॥" (੩੩੯) 'ਸੁਰਤ' ਸਾਡੀ ਬਨਸਪਤੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਹੈ। 'ਮਤ' ਤੇ 'ਮਨ' ਜੀਵ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਹੈ। ਬੁਧਿ ਸਾਡੀ ਇਨਸਾਨੀ, ਕੇਵਲ ਇਨਸਾਨੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਵਸਤੂ ਹੈ। ਸਿਧਿ ਯਾ ਸੁਧਿ ਦਾ ਕਿਣਕਾ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਦੇਵ ਸ਼੍ਰਿਸ਼ਟ ਦੀ ਵਸਤੂ ਹੈ ਜੋ ਉੱਚੇ ਆਤਮ ਜੀਵਨ ਦੀ ਮਾਨੋਂ ਬੁੱਧੀ ਹੈ ਜੋ ਕਾਰਨ ਕਾਰਜ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਗਿਣੇ ਬਿਨਾਂ ਚਮਕਾਰੇ ਮਾਰਦੀ ਹੈ। ਸਿਧਿ ਯਾ ਬੁਧਿ ਸੁਰਾਂ ਤੇ ਸਿੱਧਾਂ ਅਰਥਾਤ ਦੇਵਤਿਆਂ 'ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਗਏ ਇਨਸਾਨਾ' (ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ) ਦੇ ਮੰਡਲ ਦੀ ਵਸਤੂ ਹੈ।

ਕੋਲ ਤੇ ਮੰਗ ਜੀਵਨ ਕਣੀਂ ਤੇ ਫੇਰ ਦਾਤਾ ਪਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਓਹ ਜਿਸ ਪਰ ਵਾਕ ਹੈ:- **'ਜੀਅਦਾਨੁ ਦੇ ਭਗਤੀ ਲਾਇਨਿ ਹਰਿ ਸਿਉ ਲੈਨਿ ਮਿਲਾਏ॥'** (ਸੂਹੀ ਮ:੫/੭੪੯)

ਪੜ੍ਹਿਆ ਆਦਮੀ ਅਨਪੜ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ ਸਿਆਣਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਅੰਦਰੋਂ ਪਸ਼ੂ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਹੈ ਤਾਂ, ਓਹ ਕਿੰਨੀਆਂ ਚਤੁਰਾਈਆਂ ਕਰੇ, ਰੱਬ ਨੂੰ ਪਰਮਾਰਥ ਨੂੰ, ਉੱਚੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਜੀਅ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਟਿਚਕਰਾਂ ਕਰੇ, ਮਖ਼ੌਲ ਕਰੇ, ਆਪ ਚੰਗਾ ਬਣ ਬਣ ਬਹੇ, ਉਹ ਮੂਰਖ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਅਕਲ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਸੁਰਤ ਤੋਂ ਤ੍ਰਕੀ ਕਰਕੇ ਮਤ ਮਨ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਤੱਕ ਉਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਉਸ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਅਗਲੀ ਮੰਜ਼ਲ 'ਸੁਧਿ' ਸੀ, ਨਾ ਕਿ ਉਹ ਬੁੱਧੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ-ਉਰੇ ਉਰੇ ਹੀ ਅਟਕ ਕੇ-ਅਪਣੀ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਆਪ ਵੱਟੇ ਪਾਵੇ ਤੇ ਆਖੇ:- 'ਅੱਗੇ ਕੁਛ ਨਹੀਂ, ਬਸ ਇਹੋ ਜਗ ਮਿੱਠਾ ਜੇ, ਅਗਲਾ ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੇ ਹੱਥਯਾਰਾਂ-ਅੱਖਾਂ-ਨੇ ਨਹੀਂ ਡਿੱਠਾ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜੇ'। ਇਉਂ ਕੂਕੇ ਤੇ ਜੀਵਨ ਬਸਰ ਕਰੇ ਲਬ ਲੋਭ ਹੰਕਾਰ ਦਾ, ਉਹ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਮੂਰਖ ਆਖਿਆ ਹੈ। ਜੋ ਮਤਿ ਕਿ ਪਸ਼ੂ ਵਿਚ ਵਸਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਾਰਨ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ, ਦਲੀਲ ਕਰ ਸੱਕਣੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਮਤਿ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੀ ਕਿ 'ਕਿਉਂ ਫਲਾਣੀ ਗੱਲ ਹੋਈ' ਤੇ 'ਕਿਉਂ ਦੀ ਖੋਜ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਉਹ ਮਤਿ ਜੇ ਇਨਸਾਨੀ ਅਕਲ ਬਨ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੇਡੀ ਤ੍ਰੱਕੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ? ਜਿਵੇਂ ਦੇਖੋ ਇਕ ਬਨ ਵਿਚ ਸਿਆਲ ਦੀ ਰੁੱਤੇ ਕੁਛ ਆਦਮੀ ਅੱਗ ਬਾਲ ਕੇ ਸੇਕਦੇ ਸਵੇਰੇ ਉਠਕੇ ਟੁਰ ਗਏ। ਦੂਰ ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਤੇ ਬੈਠੇ ਬਾਂਦਰ ਦੇਖਦੇ ਰਹੇ, ਲਕੜਾਂ ਪਾਉਂਦਿਆਂ, ਸੇਕਦਿਆਂ, ਫੂਕਾਂ ਮਾਰਦਿਆਂ ਤੱਕਦੇ ਰਹੇ, ਪਰ ਸਮਝ ਨਾ ਸਕੇ ਕਿ ਅੱਗ 'ਕਿਉਂ' ਯਾ; ਕਿਵੇਂ ਬਲਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਮਨੁੱਖ ਚਲੇ ਗਏ, ਬਾਂਦਰ ਅੱਗ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਢਾਣੀ ਲਾ ਕੇ ਅੱਗ ਸੇਕਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਅੱਗ ਬਲ ਬਲ ਕੇ ਹਿਸ ਗਈ, ਬੁਝ ਗਈ, ਲੱਕੜਾਂ ਕੋਲ ਪਈਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਬਾਂਦਰ ਅੱਗ ਵਿਚ ਲਕੜਾਂ ਪਾ ਕੇ ਅੱਗ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਂਦਰ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਮਤਿ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਬੁੱਧੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਂਦਰਾਂ ਨੂੰ ਜੇ ਬੁੱਧੀ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਕਿੰਨੀ ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਬਾਤ ਹੈ। ਤਿਵੇਂ ਸਮਝ ਲਓ ਮਨੁੱਖ, ਜੋ ਬੁਧੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ ਪਸ਼ੂਆਂ

ਤੋਂ ਉਚਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਬੁਧੀ ਬੀ ਇਕ ਹੱਦ ਬੰਨੇ ਵਾਲੀ ਸ਼ੈ ਹੈ। ਕਾਰਨ ਕਾਰਜ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚਾਰੇ ਬਿਨਾਂ, ਇਕੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਕਜਾਤ, ਇਕੋ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਮੁਸ਼ਾਹਿਦੇ (ਅਵਿਲੋਕਨ) ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਓਹ ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੇ ਨਹੀਂ ਅਪੜਦਾ। ਪੰਜ ਇੰਦ੍ਰੇ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥਜਾਰ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਤੋਂ ਪਰੇ ਦੀ ਖੋਜ ਨਹੀਂ ਕੱਢ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਦੀ ਬੁੱਧੀ 'ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸੁਖਾਂ ਤੇ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ' ਸੰਦ ਹੈ, ਹੱਥਜਾਰ ਹੈ; ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ 'ਸੁਧਿ' ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਰਮਜ਼ ਬੀ ਇਨਸਾਨ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਹ ਕਦੇ ਕਦੇ ਆਪਣਾ ਚਮਕਾਰ ਮਾਰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਨਸਾਨ ਇਸ ਨੂੰ ਪਕੜਦਾ, ਖੋਜਦਾ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਆਪੇ ਨੂੰ ਇਕਾਗ੍ਰ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ ਜੋ ਇਹ ਇਕ ਜੀਉਂਦੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਤਾਕਤ ਹੋਕੇ ਅੰਦਰ ਸੂਰਜ ਵਾਂਙੂ ਰੌਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਅਗਲੀ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਡੰਡਾ ਇਹੋ ਹੈ। ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜਕੇ ਬੁੱਧੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਹੀ ਬੈਠਕੇ ਕਈ ਆਦਮੀ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸ਼ੋਕ ਹੈ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਵਿੱਦਜਾ ਵਿਗਜਾਨ ਦੀ ਸਾਣ ਤੇ ਚਾੜ੍ਹਕੇ ਅਤਿ ਤ੍ਰਿੱਖਾ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਪਸ਼ੂ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਹੀ ਦਿਨ ਬਿਤਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਭੁੱਖਾਂ ਲੋੜਾਂ ਤੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਪੂਰਨ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਰਾ ਬਲ ਬੁੱਧ ਖਰਚਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਸਿਧਿ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ-ਅਗਲੀ ਤਰੱਕੀ ਨੂੰ ਟਿਚਕਰਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਐਸੇ ਜੀਵਨ ਦੇਖਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ:-

"ਪੜਿਆ ਮੂਰਖੁ ਆਖੀਐ ਜਿਸੁ ਲਬੁ ਲੋਭੁ ਅਹੰਕਾਰਾ॥"
(ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ-੧੪੦)

(ਗੁ:ਨਾ:ਚ: ਭਾਗ 1, ਅਧਿ-50)

40. ਪੜਿਆ ਮੂਰਖੁ ਆਖੀਐ॥

{ਦੂਨੀ ਚੰਦ ਨੂੰ ਆਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ....}

.....ਦੇਖ ਮਾਇਆ ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਨਾਮ ਭੁਲੇਵੇਂ ਦਾ ਹੈ, ਮਤਾਂ ਭੁਲੇਵਾ ਪੈ ਜਾਈਂ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਇਕ ਸਾਧੂ ਹੈ ਚੰਗਾ, ਰੋਟੀ ਖੁਆਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਟੋਰ ਦਿਆਂ। ਐਸ ਵੇਲੇ ਤੈਨੂੰ ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ ਦਿਸ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਮਾਯਾ ਪੈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਘਰ ਜਾਕੇ ਤੈਨੂੰ 'ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਗੋਵਿੰਦ ਰੂਪ' ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪੈਣੋਂ ਹਟ ਜਾਵੇ, ਤਕੜਾ ਰਹੀਂ, ਉਹ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰੂ ਜਜੋਤੀ ਹੈ। ਸਿੱਖਯਾ ਦਾਤੇ, ਮੁਰਸ਼ਿਦ, ਗੁਰਮੁਖ, ਉਸਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨੇ ਹਨ। ਸਿਖਿਆ ਦਾਤੇ ਦੀ ਸਦਾ ਲੋੜ ਹੈ, ਪਰ ਓਹ ਆਪ ਤਾਂ ਗੁਰਮੁਖ[1] ਬੀ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬੀ ਹੈ। ਉਸ ਗੁਰੂ ਗੁਰਮੁਖ ਤੋਂ ਸੁਮੱਤ ਲੈ। ਮਤਾਂ ਸਮਝੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦੂਸਰੇ ਲੋਕ ਤੋਂ ਦਿੱਸ ਪਿਆ ਹਾਂ ਤੇ ਮੱਤਿ ਦੇ ਚੱਲਿਆ ਹਾਂ ਇਹੋ ਬੱਸ ਹੈ, ਮਤ ਇਹ ਭੁਲੇਵਾ ਭੀ ਖਾਂਦਾ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਾਖੀ ਭਰਨ ਵਾਲਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਗੁਰੂ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਦੇਵਤੇ ਤੇ ਦਾਨੇ, ਪੀਰ ਤੇ ਪੈਕਾਂਬਰ, ਰਿਖੀ ਤੇ ਅਵਤਾਰ ਸਦਕੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਹੋ। ਉਹ ਪਸ਼ੂ ਬੁੱਧੀਆਂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਦੇਵਤਾ ਬਣਾਕੇ ਸਿਧਿ (ਬੁੱਧਿ ਤੋਂ ਅਗਲੀ ਅਕਲ) ਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਵਤੇ ਬਣਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅੰਦਰਲੇ ਨੂੰ ਚਾਨਣਾ ਪਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੂਰਜ ਚੰਦ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਚਾਨਣਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਮਨ ਨੂੰ ਚਾਨਣਾ

---

1. ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਲਿ ਵਿਚਿ ਪਰਗਟੁ ਹੋਆ॥ (ਭਾ:ਗੁ:ਵਾਰ ੧ ਪਉੜੀ ੨੭)

ਚਰਾਗ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਜਗਤ ਵਿਚ ਬੜੇ ਬੜੇ ਦਾਨੇ ਹਨ; ਸ਼ਾਸ਼ਤ੍ਰ ਵੇਤਾ ਹਨ, ਜੋ ਆਪ ਪੜ੍ਹਦੇ ਆਪੇ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਬਣ ਬੈਠਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਓਹ ਗਲਾਂ ਬੀ ਚੰਗੇਰੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੇਵਕ ਸੱਜਣ ਬੀ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਭੌਣ ਬੀ ਪਰਸੀਂਦੇ ਹਨ; ਜਾਪਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਜਗਤ ਦੇ ਤਾਰਕ ਤੇ ਸਿੱਖਜਾ ਦਾਤੇ ਹੈਨ, ਪਰ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਤਿਲਾਂ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਬੁਆੜ ਦਾ ਬੂਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤਿਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵੱਧਦਾ, ਫੈਲਦਾ, ਫੁਲਦਾ ਤੇ ਫਲਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਫਲੀ ਫੋਹੋ ਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤਿਲਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਸੁਆਹ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ[1]। ਤਿਵੇਂ 'ਆਪੇ ਮੈਂ ਰੱਜੀ ਪੁੱਜੀ ਆਪੇ ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ ਜੀਉਣ' ਵਾਂਙੂ ਆਪੇ ਬਣੇ ਗਿਆਨੀ ਕਥਨੀ ਦੇ ਸੂਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਬਣਨਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂਓ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮਨ ਤੇ ਬੁੱਧਿ ਨਾਲ ਪਰਮਾਰਥ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਜਾਣ ਲੈਣ ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਗਤੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਭੁੱਲ ਦੀ ਗਲ ਹੈ। 'ਜਾਣ ਲੈਣਾ' ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਰ 'ਹੋ ਜਾਣਾ' ਅਸਲ ਤਰੱਕੀ ਹੈ। ਸੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪਈਂ ਜੇ ਤੂੰ ਛੁੱਟਣ ਦੀ, ਸੁਖੀ ਹੋਣ ਦੀ ਆਸ ਧਾਰਨਾ ਹੈਂ! ਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਨੂੰ ਮਿਲ, ਉਸ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਨਾਲ ਰੱਬ ਚਿਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਭੌਜਲ ਤੋਂ ਤਾਰਨਹਾਰ ਬੋਹਿਥਾ ਹੈ[2]।

ਹੁਣ ਤੂੰ ਜਾਹ, ਇਹ ਗੱਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੰਨੀ ਗੰਢ ਦੇ ਲੈ, ਫੋਕੇ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਗਿਆਨੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਨਾ ਗੁਰੂ ਪੁਣੇ ਦੇ ਫੋਕੇ ਦਾਵੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ, ਨਾ ਕਰਨੀ ਹੀਨ ਸਾਧੂ ਤੇ ਪੂਜਾ ਖਾਣੇ ਬਰਾਹਮਣ ਕੁਛ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ

---

1. ਬਲਿਹਾਰੀ ਗੁਰ ਆਪਣੇ ਦਿਉਹਾੜੀ ਸਦ ਵਾਰ॥ ਜਿਨਿ ਮਾਣਸ ਤੇ ਦੇਵਤੇ ਕੀਏ ਕਰਤ ਨ ਲਾਗੀ ਵਾਰ॥੧॥ਮਹਲਾ੨॥ ਜੇ ਸਉ ਚੰਦਾ ਉਗਵਹਿ ਸੂਰਜ ਚੜਹਿ ਹਜਾਰ॥ ਏਤੇ ਚਾਨਣ ਹੋਦਿਆਂ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਘੋਰ ਅੰਧਾਰ॥੨॥ਮ:੧॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਨ ਚੇਤਨੀ ਮਨਿ ਆਪਣੈ ਸੁਚੇਤ॥ ਛੁਟੇ ਤਿਲ ਬੂਆੜ ਜਿਉ ਸੁੰਞੇ ਅੰਦਰਿ ਖੇਤ॥ ਖੇਤੈ ਅੰਦਰਿ ਛੁਟਿਆ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਉ ਨਾਹ॥ ਫਲੀਅਹਿ ਫੁਲੀਅਹਿ ਬਪੁੜੇ ਭੀ ਤਨ ਵਿਚਿ ਸੁਆਹ॥੩॥ (ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ-੪੬੨)
2. ਸਤਿਗੁਰ ਵਿਟਹੁ ਵਾਰਿਆ ਜਿਤੁ ਮਿਲਿਐ ਖਸਮੁ ਸਮਾਲਿਆ॥ ਜਿਨਿ ਕਰਿ ਉਪਦੇਸੁ ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ ਦੀਆ ਇਨ੍ਹੀ ਨੇਤ੍ਰੀ ਜਗਤੁ ਨਿਹਾਲਿਆ॥ ਖਸਮੁ ਛੋਡਿ ਦੂਜੈ ਲਗੇ ਡੁਬੇ ਸੇ ਵਣਜਾਰਿਆ॥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੈ ਬੋਹਿਥਾ ਵਿਰਲੈ ਕਿਨੈ ਵੀਚਾਰਿਆ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰਿਆ॥੧੩॥ (ਵਾਰ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧, ਪੰਨਾ-੪੭੦)

ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਅਕਲ ਤਾਂ ਸਾਣ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਸੁਭਾਵ ਜੋ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਓਹੋ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਤ੍ਰਿਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੜ੍ਹਨਾ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ, ਮਨ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਤੋਂ ਜਗਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਹੈ[1], ਪਰ ਲੋਕੀਂ ਪੜ੍ਹਕੇ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਪੜ੍ਹਕੇ ਵਧੇਰੇ ਮਾਯਾ ਵਿਚ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਪਰਮਾਰਥ ਦੀ ਵਿੱਦਜਾ ਪੜ੍ਹਕੇ ਭੁੱਲ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਬਿਵਹਾਰਕ ਵਿਦਜਾ ਪੜ੍ਹਕੇ ਭੁੱਲੇਵੇਂ ਵਿਚ ਫਸਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਦੱਸਿਆ ਸੀ: ਮਾਇਆ ਨਾਮ ਭੁਲੇਵੇ ਦਾ ਹੈ। ਦੌਲਤ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਪਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਸੱਤਜਾ ਮੇਰੀ ਹੈ ਕੁਟੰਬ ਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਅਪਣੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਭੁਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਜ਼ਤ ਤੇ ਤਾਕਤ ਮਾਇਆ ਹੈਨ ਕਿ ਆਪਣੇ ਮਦ ਵਿਚ ਭੁਲਾ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਸੰਸਾਰੀ ਵਿਦਜਾ ਭੁਲੇਵਾ ਹੈਂ ਕਿ ਆਪਣੇ ਜਾਣਨ ਦੇ ਗਰਬ ਵਿਚ ਫਸਾਕੇ ਅੱਗੇ ਤ੍ਰੱਕੀ ਕਰਨੋਂ ਰੋਕਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਮਾਇਆ ਭੁਲੇਵਾ ਹੈ, ਭੁਲੇਵਾ ਮਾਇਆ ਹੈ[2]। ਭੁਲੇਵਾ ਕੀਹ ਹੈ? ਕਿ ਦਿੱਸਣ ਵਾਲਾ ਜਗਤ ਤੇ ਮਨ ਨਾਲ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਲੋਕ ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਭਾਸੇ, ਉਸ ਦੇ ਸੁਖ ਸਦੀਵੀ ਭਾਸਣ ਤੇ ਮਨ ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ, ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ, ਉਸ ਸਮਰੱਥ ਵਜੂਦ ਨੂੰ ਨਾ ਸਹੀ ਕਰੇ ਜੋ ਕਿ ਸਾਰੇ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ। ਹਾਂ, ਜੋ ਰੱਬ ਜੀ ਤੋਂ ਮਨ ਨੂੰ ਉਖੇੜਕੇ ਉਸਦੀ ਕੀਤੀ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਪਾਵੇ ਸੋ ਭੁਲੇਵਾ ਹੈ। ਜੋ ਮਨ ਰੱਬ ਜੀ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਰੱਬ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲੱਗਾ ਹੈ, ਹਾਂ, ਜੋ ਰੱਬ ਜੀ ਵੱਲ ਰੁਖ਼ ਤੇ ਝੁਕਾਉ ਪਕੜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਭੁਲੇਵਾ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਦਾਰਥ ਕਿ ਕੁਟੱਬ, ਇੱਜ਼ਤ ਕਿ ਸੱਜਣ ਭੁਲੇਵੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ, ਉਹ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਵਿਚ ਵਸਦਾ

---

1. ਮਨ ਸਮਝਾਵਨ ਕਾਰਨੇ ਕਛੂਅਕ ਪੜੀਐ ਗਿਆਨ॥(ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਪੰਨਾ-੩੪੦) ਪੁਨਾ:-ਸਚੈ ਸਰਮੈ ਬਾਹਰੇ ਅਗੈ ਲਹਹਿ ਨ ਦਾਦਿ॥ ਅਕਲਿ ਏਹ ਨਾ ਆਖੀਐ ਅਕਲਿ ਗਵਾਈਐ ਬਾਦਿ॥ ਅਕਲੀ ਸਾਹਿਬੁ ਸੇਵੀਐ ਅਕਲੀ ਪਾਈਐ ਮਾਨੁ॥ ਅਕਲੀ ਪੜ੍ਹਿ ਕੈ ਬੁਝੀਐ ਅਕਲੀ ਕੀਚੈ ਦਾਨੁ॥ ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ ਰਾਹੁ ਏਹੁ ਹੋਰਿ ਗਲਾਂ ਸੈਤਾਨੁ॥੧॥ (ਵਾਰ ਸਾ:ਸ:ਮ: ੧, ਪੰਨਾ-੧੨੪੫)
2. ਏਹ ਮਾਇਆ ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਵਿਸਰੈ ਮੋਹੁ ਉਪਜੈ ਭਾਉ ਦੂਜਾ ਲਾਇਆ॥ (ਰਾਮਕਲੀ ਮ:੩ ਅੰਨਦ, ਪੰਨਾ-੯੨੧)

ਕਿਸੇ ਦਾ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਚਿਤਵਦਾ, ਮੰਦੇ ਤੋਂ ਬੱਚਦਾ, ਸਾਂਈਂ ਵਿਚ ਜਾਗਦਾ, ਲਿਵ ਲਾਕੇ ਟੁਰਦਾ ਹੈ, ਹਾਂ ਉਸ ਨੇ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਭੁਲੇਵਾ ਨਹੀਂ ਖਾਧਾ[1]। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਲੋਕੀਂ ਵਿਹਾਰਕ ਵਿੱਦਜਾ ਪੜ੍ਹਕੇ ਵਧੇਰੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਹਾਂ ਉਹ ਤ੍ਰਿਖੀ ਅਕਲ ਨਾਲ ਵਧੇਰੇ ਧੋਖਾ, ਛਲ, ਫ਼ਰੇਬ ਸਿਖ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਐਸੇ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਨੂੰ ਮੂਰਖ[2] ਕਹੀਦਾ ਹੈ। ਤੇ ਹਾਂ, ਇਕ ਹੋਰ ਸੁਣ:-

ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਦਜਾਵਾਨ ਹਨ, ਜਿਹੇ ਕੁ ਸਾਂਖ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਰਗੇ ਤੇ ਨਾਸਤਕ, ਜੋ ਵਿੱਦਜਾ ਦੇ ਤ੍ਰਿੱਖੇ ਚਾਨਣੇ ਵਿਚ ਚੁੰਧਜਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੱਬ ਜੀ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਕੇ ਨਾ ਦਿੱਸਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਭੁਲੇਵਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੱਬ ਜੀ ਹੈਨ ਨਹੀਂ, ਐਸੇ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਸੁਹਬਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਏਹੋ ਜਿਹੇ ਪੜ੍ਹੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਕੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ[3]। ਚੇਤੇ ਰੱਖਣਾ, ਰੱਬ ਜੀ ਤੋਂ ਵੇਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਇਥੇ ਆਕੇ ਖੇਚਲ ਵਧੇਰੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਇਥੇ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਪਸਾਰੇ ਦਾ ਮੂਲ ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਜੀ ਹੈਨ ਤੇ ਰੱਬ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਰਬ ਜੀ ਵਿਚ ਲਿਵ ਲੁਵਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਲਿਵ ਮੇਲ ਹੈ। ਉਹ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸਫ਼ਲ ਹੈ ਜੋ ਉਪਕਾਰ, ਭਲਿਆਈ, ਨੇਕੀ ਸਿਖਾਵੇ[4], ਜੋ ਸਾਂਈਂ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਖਾਵੇ[5]। ਓਹ ਪੜ੍ਹਿਆ ਦਰਕਾਰ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਸਿੱਧੇ ਰਸਤਿਓਂ ਭੁਲਾਵੇ। ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਫਲ ਤਾਂ ਹੈ ਜੇ ਇਹ ਇਕ ਗੱਲ ਸਮਝੇ ਪੈ ਜਾਵੇ ਕਿ ਸਭ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਇਕ ਕਰਤਾਰ ਤੇ ਦਾਤਾਰ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਕਦੇ ਨਾ ਭੁੱਲੇ[6];

---

1. ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਜਿਨਾ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਤਿਨੀ ਵਿਚੇ ਮਾਇਆ ਪਾਇਆ॥੨੯॥ (ਅਨੰਦ, ਪੰਨਾ-੯੨੧
2. ਪੜਿਆ ਮੂਰਖੁ ਆਖੀਐ ਜਿਸੁ ਲਬੁ ਲੋਭੁ ਅਹੰਕਾਰਾ॥ (ਮਾਝ ਵਾਰ ਮ:੧, ਪੰਨਾ-੧੪੦)
3. ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਪੜਿਆ॥ ਤੇਤਾ ਕੜਿਆ॥ (ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ-੪੬੭)
4. ਵਿਦਿਆ ਵੀਚਾਰੀ ਤਾਂ ਪਰਉਪਕਾਰੀ॥ (ਆਸਾ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ-੩੫੬)
5. ਨਾਨਕ ਸੋ ਪੜਿਆ ਸੋ ਪੰਡਿਤੁ ਬੀਨਾ ਜਿਸੁ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਗਲਿ ਹਾਰੁ॥੫੪॥੧॥ (ਰਾਮ:ਮ:੧, ਪੰਨਾ ੯੩੮)
6. ਗੁਰਾ ਇਕ ਦੇਹਿ ਬੁਝਾਈ॥ ਸਭਨਾ ਜੀਆ ਕਾ ਇਕੁ ਦਾਤਾ ਸੋ ਮੈ ਵਿਸਰਿ ਨ ਜਾਈ॥ (ਜਪੁਜੀ)

ਇਹ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸਫ਼ਲ ਹੈ[1]। ਪੜ੍ਹਨਾ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ; ਪਰ ਮਾਯਾ ਜੋੜਨ ਲਈ, ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਗਰ ਲਾਉਣ ਲਈ, ਦੂਜਿਆਂ ਲਈ ਖਾਤੇ ਖੱਟਣ, ਜਾਲ ਰਚਣ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗ਼ੁਲਾਮ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਪੜ੍ਹਨਾ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੈ[2]। ਮਨ ਨੂੰ ਗਿਆਨਵਾਨ ਕਰਨ ਲਈ, ਵਧੇਰੇ ਨੇਕੀ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਉਸ ਮਾਰਗ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਬੁੱਧੀ ਸੁਧੀ (ਸਿਧਿ) ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਵੇ[3] ਪੜ੍ਹਨਾ ਸਫ਼ਲ ਹੈ।

(ਗੁ:ਨਾ:ਚ: ਭਾਗ ੧, ਅਧਿ-੫੦)

ਨੋਟ:- ਇਸੇ ਵਿਸ਼ੈ ਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅਗਲੇ ਪਨਿੰਆ ਤੇ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ -ਸੰਪਾਦਕ

---

1. ਪੜਿ ਪੜਿ ਗਡੀ ਲਦੀਅਹਿ ਪੜਿ ਪੜਿ ਭਰੀਅਹਿ ਸਾਥ॥ ਪੜਿ ਪੜਿ ਬੇੜੀ ਪਾਈਐ ਪੜਿ ਪੜਿ ਗਡੀਅਹਿ ਖਾਤ॥ ਪੜੀਅਹਿ ਜੇਤੇ ਬਰਸ ਬਰਸ ਪੜੀਅਹਿ ਜੇਤੇ ਮਾਸ॥ਪੜੀਐ ਜੇਤੀ ਆਰਜਾ ਪੜੀਅਹਿ ਜੇਤੇ ਸਾਸ॥ ਨਾਨਕ ਲੇਖੈ ਇਕ ਗਲ ਹੋਰੁ ਹਉਮੈ ਝਖਣਾ ਝਾਖ॥੧॥ (ਵਾਰ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧, ਪੰਨਾ-੪੬੭)
2. ਮਨਮੁਖੁ ਬਿਦਿਆ ਬਿਕ੍ਰਦਾ ਬਿਖੁ ਖਟੈ ਬਿਖੁ ਖਾਇ॥ (ਰਾਮ:ਮ:੧, ਪੰਨਾ-੯੩੮)
੩. ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਬੁਧਿ ਹਰਿ ਲਈ ਮੇਰੀ ਬੁਧਿ ਬਦਲੀ ਸਿਧਿ ਪਾਈ॥੨॥੨੧॥੭੨॥ (ਗਉੜੀ: ਕਬੀਰ ਜੀ, ਪੰਨਾ-੩੩੯)
   ਪੁਨਾ:- ਤਿਥੈ ਘੜੀਐ ਸੁਰਾ ਸਿਧਾ ਕੀ ਸੁਧਿ॥ (ਜਪੁਜੀ)

1. ਵਲਵਲਾ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਚਜਾਈਆਂ ਉਤੋਂ
'ਬੁੱਧੀ' ਖੰਭ ਸਾੜ ਢੱਠੀ,
ਮੱਲੋ ਮੱਲੀ ਓਥੇ ਦਿਲ
ਮਾਰਦਾ ਉਡਾਰੀਆਂ;

ਪਜਾਲੇ ਅਣਡਿੱਠੇ ਨਾਲ
ਬੁੱਲ੍ਹ ਲਗ ਜਾਣ ਓਥੇ
ਰੱਸ ਤੇ ਸਰੂਰ ਚੜ੍ਹੇ,
ਝੂੰਮਾਂ ਆਉਣ ਪਜਾਰੀਆਂ,

'ਗਜਾਨੀ' ਸਾਨੂੰ ਹੋੜਦਾ ਤੇ
"ਵਹਿਮੀ ਢੋਲਾ" ਆਖਦਾ ਏ:
"ਮਾਰੇ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਾਈਆਂ
ਬੁੱਧੋਂ ਪਾਰ ਤਾਰੀਆਂ।"

"ਬੈਠ ਵੇ ਗਿਆਨੀ! ਬੁੱਧੀ-
ਮੰਡਲੇ ਦੀ ਕੈਦ ਵਿਚ,
'ਵਲਵਲੇ ਦੇ ਦੇਸ਼' ਸਾਡੀਆਂ
ਲੱਗ ਗਈਆਂ ਯਾਰੀਆਂ।" **8.**

{17-11-1915, ਰੇਲ ਦੇ ਡਬੇ ਵਿਚ ਗਾਜ਼ੀਆਬਾਦ ਰਚੀ}
(ਪੁਸਤਕ ਬਿਜਲੀਆਂ ਦੇ ਹਾਰ ਵਿਚੋਂ)

2. ਗ੍ਯਾਨ-ਅਗ੍ਯਾਨ।

ਕੁਛ ਜਾਣਿਆ ਆਖਿਆ ਜਾਣ ਲੀਤਾ,
ਕੋਈ ਨਾਉਂ ਬੀ ਆਪ ਬਣਾ ਲਿੱਤਾ,
ਧ੍ਯਾਨ ਓਸਦੇ ਵਿੱਚ ਨਾ ਰਤੀ ਰਹਿਆ,
ਆਲੇ ਭੁੱਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾ ਦਿੱਤਾ,
ਜਦੋਂ ਬਹਿਸ ਹੋਵੇ, ਹਿਕੇ ਕਥਾ ਕਰਨੀ,
ਤਦੋਂ ਗ੍ਯਾਨ ਦਾ ਢੋਲ ਵਜਾ ਦਿੱਤਾ:
ਏਸ ਗ੍ਯਾਨ ਨਾਲੋਂ ਅਗਿਆਨ ਚੰਗਾ,
ਲਗਾਤਾਰ ਜੇ ਧ੍ਯਾਨ ਲਗਾ ਲਿੱਤਾ।

ਕੁਛ ਜਾਣਿਆ ਕੇ ਕੁਛ ਜਾਣਿਆਂ ਨਾ,
ਨਾਉਂ ਧਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਨਾ ਰਤੀ ਆਈ,
ਕਰ ਲਿਆ ਪ੍ਰਤੀਤ ਪਰ ਅੰਦ੍ਰਲੇ ਨੇ
ਏਥੇ 'ਅਸਲ' ਹੈ ਅਸਲ, ਇਕ ਅਸਲ ਭਾਈ!
ਏਸ 'ਅਸਲ' 'ਅਨੰਤ' ਵਲ ਲੌ ਲੱਗੀ,
ਧ੍ਯਾਨ ਲਗਾਤਾਰ ਏਸ ਵਲ ਧਾਇਆ ਈ,
ਗ੍ਯਾਨ ਵਾਰ ਸੁੱਟੇ ਇਸ ਅਗ੍ਯਾਨ ਉੱਤੋਂ
ਇਹ ਅਗ੍ਯਾਨ ਹੀ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਭਾਇਆ ਈ। **7.**

{੧੫-੧੨-੧੯੧੭, ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਰਚੀ}
(ਪੁਸਤਕ ਬਿਜਲੀਆਂ ਦੇ ਹਾਰ ਵਿਚੋਂ)

3. ਇਲਮ, ਅਮਲ।

ਸਿਰ ਕਚਕੌਲ ਬਨਾ ਹੱਥ ਲੀਤਾ,
ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਦੁਆਰੇ ਫਿਰਿਆ,
ਦਰ ਦਰ ਦੇ ਟੁਕ ਮੰਗ ਮੰਗ ਪਾਏ,
ਤੁੰਨ ਤੁੰਨ ਕੇ ਇਹ ਭਰਿਆ,
ਭਰਿਆ ਦੇਖ ਅਫਰਿਆ ਮੈਂ ਸਾਂ,
ਜਾਣਾ ਪੰਡਤ ਹੋਇਆ,-
ਟਿਕੇ ਨ ਪੈਰ ਜ਼ਿਮੀਂ ਤੇ ਮੇਰਾ
ਉੱਚਾ ਹੋ ਹੋ ਟੁਰਿਆ॥1॥

ਇਕ ਦਿਨ ਏ ਕਚਕੌਲ ਲੈ ਗਿਆ
ਮੁਰਸ਼ਿਦ ਮੁਹਰੇ ਧਰਿਆ,
'ਜੂਠ ਜੂਠ' ਕਰ ਉਸ ਉਲਟਾਇਆ
ਖਾਲੀ ਸਾਰਾ ਕਰਿਆ;
ਮਲ ਮਲ ਕੇ ਫਿਰ ਧੋਤਾ ਇਸ ਨੂੰ
ਮੈਲ ਇਲਮ ਦੀ ਲਾਹੀ:
ਦੇਖੋ, ਇਹ ਕਚਕੌਲ ਲਿਸ਼ਕਿਆ;
ਕੰਵਲ ਵਾਂਗ ਫਿਰ ਖਿੜਿਆ॥2॥

{੩-੧੦-੧੯੧੪, ਫੇਨੋਲ, ਮਸੂਰੀ}
(ਪੁਸਤਕ 'ਲਹਿਰਾਂ ਦੇ ਹਾਰ' ਵਿਚੋਂ)

4. ਹੋਸ਼-ਮਸਤੀ।

'ਕਿਉਂ ਹੋਯਾ?' ਤੇ 'ਕੀਕੂੰ ਹੋਯਾ?'
ਖਪ ਖਪ ਮਰੇ ਸਿਆਣੇ,
ਓਸੇ ਰਾਹ ਪਵੇਂ ਕਿਉਂ ਜਿੰਦੇ!
ਜਿਸ ਰਾਹ ਪੂਰ ਮੁਹਾਣੇ।

ਭਟਕਣ ਛੱਡ, ਲਟਕ ਲਾ ਇੱਕੋ,
ਖੀਵੀ ਹੋ ਸੁਖ ਮਾਣੀਂ,
ਹੋਸ਼ਾਂ ਨਾਲੋਂ ਮਸਤੀ ਚੰਗੀ
ਰਖਦੀ ਸਦਾ ਟਿਕਾਣੇ॥

{੬-੧੦-੧੯੧੪ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਰਚੀ}
(ਪੁਸਤਕ 'ਲਹਿਰਾਂ ਦੇ ਹਾਰ' ਵਿਚੋਂ)

41. ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਦਾ ਦਿਆਲ ਹੈ।

{ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਨੂੰ ਅਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਸਿਖਿਆ}

ਡਰ ਦੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਰੱਬ ਜੀ ਡਰ ਦੇ ਦਾਤੇ ਨਹੀਂ, ਓਹ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨਾਲੋਂ ਵਧੀਕ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਓਹ ਦੰਡ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਕ੍ਰੋਧੀ ਰਾਜਾ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਓਹ ਸਦਾ ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਸੱਚੇ ਪਿਤਾ, ਸੱਚੀ ਮਾਤਾ ਹਨ। ਜੀਵ ਦੁਖ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਸਹੇੜੇ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ, ਜੋ ਬੱਚਾ ਅੱਗ ਵਿਚ ਹੱਥ ਪਾਵੇ ਉਹ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਆਪ ਸਾੜਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦੰਡ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਿਹਾ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਦਾ ਦਿਆਲ ਹੈ, ਘੋਰ ਪਾਪੀਆਂ ਲਈ ਬੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਹੇੜੇ ਗੰਦ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਦੇ ਉਪਾਉ ਰੱਬ ਜੀ ਨੇ ਰਚੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ, ਇਸ ਲੋਕ (ਉਪਰਲੇ ਲੋਕ) ਵਿਚ ਰੱਬ ਜੀ ਮਿਹਰਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਤੁਸਾਡੇ ਲੋਕ (ਯਾਨੀ ਇਸ ਲੋਕ) ਵਿਚ ਬੀ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ, ਸੁਮਤਿ ਤੇ ਜੀਅ ਦਾਨ ਦੇਣ ਲਈ, ਘੱਲਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ, ਜਿਥੇ ਜਿਥੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੈ, ਸਾਂਈਂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਮੀਂਹ ਵਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਰੱਬ ਜੀ ਨੂੰ ਸਦਾ ਮਾਤਾ ਵਤ ਪਿਆਰ ਕਰਨੇ ਹਾਰੇ ਜਾਣੋਂ। ਵੇਖੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਗਤ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਸਾਂਈਂ ਜੀ ਦੀ ਹੀ ਅਪਾਰ ਮਿਹਰ ਹੈ।

ਜੀਵ ਜੋ ਸ਼ਰੀਰਾਂ ਵਿਚ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ ਤੁਸੀਂ ਲੋਕ ਜੋ ਸ਼ਰੀਰ ਧਾਰੀ ਹੋ, ਇਹ ਭੀ ਮਿਹਰ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਧਾਰਕੇ, ਮਾਯਾ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਕਿ ਮਾਦੇ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਪਾਕੇ ਰੂਹ ਦਾ ਕਿਣਕਾ ਘੋਲਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਪੈ ਕੇ ਬਲਵਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਅਖਾੜੇ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਕੁਸ਼ਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ

ਬਲ ਵਧਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਕਿ ਪਾਪਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਕੇ ਉਸ ਤੇ ਫ਼ਤੇ ਪਾਕੇ ਰੂਹ ਬਲਵਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ[1]। ਇਹ ਨਾ ਸਮਝੋ ਕਿ ਜਗਤ ਕਿਸੇ ਭੁੱਲ ਨਾਲ ਰਚਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ; ਨਹੀਂ, ਜਗਤ ਇਕ ਖੇਲ ਹੈ ਕਿਸੇ ਸੋਹਣੇ ਦਾ। ਹਾ, ਓਸਦੀ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਹੈ ਤੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ, ਹਾਂ, ਇਹ ਇਕ ਅਖਾੜਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਸਾਡੀ ਬੀ ਸਮਝੋਂ ਪਰੇ ਕੌਤਕ ਹੈ, ਕਿ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੈਕੇ ਰੂਹ ਉੱਨਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਰੂਹ ਦੀ ਉੱਨਤੀ ਬੇ-ਹੱਦ ਹੈ, ਇੱਥੇ ਆਕੇ ਬੀ ਸਭ ਕੋਈ ਇਕ ਦਰਜੇ ਨਹੀਂ। ਹਰ ਕੋਈ ਜਿਸ ਦਰਜੇ ਦੀ ਤ੍ਰਕੀ ਕਰਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਓਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਤ੍ਰੱਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ[2]। ਇਥੋਂ ਤਾਈਂ ਕਿ ਸਾਂਈਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੁੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸਮਝੋਂ ਪਰੇ, ਕਿਸੇ ਅਤਿ ਆਨੰਦ, ਕਿਸੇ ਕਥਨੋਂ ਪਰੇ ਯਥਾਰਥ ਨੂੰ ਅੱਪੜਦਾ ਹੈ। ਖੁਸ਼ੀਆਂ, ਆਨੰਦ ਰਸ ਅੱਮਿਤ ਤੇ ਪਰ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹਨ। ਸੋ ਡਰੋ ਨਹੀਂ[3] ਖੁਸ਼ ਹੋਵੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਤਨੀ ਭਾਰੀ ਉੱਨਤੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਕਿੱਥੋਂ ਤਾਂਈ ਅੱਪੜ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਦੇ ਮਹਲ ਤਕ, ਸਾਂਈਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਤੱਕ ਸਾਡੀ ਤ੍ਰੱਕੀ ਹੈ।

ਪਰ ਬਈ ਰੱਬ ਜੀ ਦਾ ਡਰ ਬੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਿਰਮਲ ਭਉ[4] ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਵਾਲਾ ਭਉ ਬੱਚੇ ਨੂੰ

---

1. ਜਿਵੈਂ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ:-
   ਹਉ ਗੋਸਾਈ ਦਾ ਪਹਿਲਵਾਨੜਾ॥ ਮੈ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਉਚ ਦੁਮਾਲੜਾ॥
   ਸਭ ਹੋਈ ਛਿੰਝ ਇਕਠੀਆ ਦਯੁ ਬੈਠਾ ਵੇਖੈ ਆਪਿ ਜੀਉ॥੧੭॥
   (ਸਿਰੀ ਰਾਗ: ਮ: ੫, ਪੰਨਾ-੭੪)
2. ਦੇਹੀ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਤ੍ਰੱਕੀ ਦਾ ਮੌਕਿਆ ਹੈ, ਤਦੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ:-
   ਇਸ ਦੇਹੀ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਦੇਵ॥ ਸੋ ਦੇਹੀ ਭਜੁ ਹਰਿ ਕੀ ਸੇਵ॥
   (ਭੈਰਉ: ਕਬੀਰ, ਪੰਨਾ-੧੧੫੯)
   ਪੁਨਾ:- ਪ੍ਰਾਣੀ ਤੂੰ ਆਇਆ ਲਾਹਾ ਲੈਣਿ॥ (ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮ:੫, ਪੰਨਾ-੪੩)
3. ਏਹ ਕਿਨੇਹੀ ਚਾਕਰੀ ਜਿਤੁ ਭਉ ਖਸਮ ਨ ਜਾਇ॥
   (ਆਸਾ ਵਾਰ ਮ:੨, ਪੰਨਾ-੪੭੫)
   ਪੁਨਾ:- ਨਿਰਭਉ ਭਏ ਸਗਲ ਭਉ ਮਿਟਿਆ॥ (ਪੰਨਾ-੩੮੩)
4. ਨਿਰਮਲ ਭਉ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇਆ ਹਰਿ ਵੇਖੈ ਰਾਮ ਹਦੂਰੇ॥
   (ਸੂਹੀ ਮ:੪, ਪੰਨਾ-੭੭੩)

ਪਿਤਾ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਇਹ ਭਉ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਡਰ ਆਖੀਦਾ ਹੈ। ਨਿਡਰ ਦਲੇਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪਾਪਾਂ ਵਲ ਰੁਚੀ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾਂ ਕਈ ਵੇਰ ਕਾਲੀ ਕਰ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ਨਿਰਮਲ ਭਉ ਉਹ ਡਰ ਨਹੀਂ ਜੋ ਜਾਨ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਘੁੱਟ ਘੁੱਟਕੇ ਨਪੀੜ ਘੱਤਦਾ ਹੈ, ਭਉ ਮਿੱਠਾ ਮਿੱਠਾ ਪਿਆਰ ਵਾਲਾ ਨਿਰਮਲ ਭਉ ਕਹੀਦਾ ਹੈ[1] ਜਿਸ ਨਾਲ ਰਬ ਜੀ ਦੀ ਸਿਫ਼ਤ ਸਲਾਹ ਵਿਚ ਜਾਈਦਾ ਹੈ।

ਤੁਸੀਂ ਮਿਤ ਵਿਚ ਹੋ, ਥੋੜੀ ਦੂਰ ਤਕ ਦੇਖਦੇ ਹੋ। ਹਰੇਕ ਬੰਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਸਾਰੇ ਦਾ, ਜੁਜ਼ਵ ਹੈ ਕੁੱਲ ਦਾ, ਕਿਣਕਾ ਹੈ ਸਮਸ਼ਟੀ ਦਾ, ਜ਼ਰਹ (ਕਿਣਕਾ) ਹੈ ਰੇਤ ਥਲੇ ਦਾ, ਸੋ ਉਸ ਦੀ ਸਮਝ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸਾਰੇ ਨੂੰ, ਕੁੱਲ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦੀ। ਜੋ ਸਾਰੇ ਦਾ ਕਰਤਾ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਹੈ ਓਹ ਸਾਰੇ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਦੇ ਭੇਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦੇ। ਬੱਸ ਹੈ ਜਾਣ ਲੈਣਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਵਤ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਰਚੇ ਹੋਏ ਹਾਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ, ਉਸਦੀ-ਮਾਂ ਵਾਂਙੂ ਬਾਲ ਬਣਕੇ-ਉਂਗਲੀ ਫੜੀ ਰੱਖਣੀ ਸੁੱਖ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ। ਮਾਂ ਦੀ ਉਂਗਲ ਤੋਂ ਖੁੰਝ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਬੱਚਾ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਬੀ ਦੁਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਦੁਖੀ ਹਾਂ। ਉਸ ਮਾਂ ਦੀ ਉਂਗਲ ਫੜੀਏ। ਉਸ ਮਾਂ ਨਾਲ ਲਿਵ ਵਿਚ ਰਹੀਏ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾਂ ਮੇਲਾ ਹੈ, ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ ਤੇ ਦੁਖ ਸਾਡੇ ਭਲੇ ਦੇ ਵਾਧੇ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਲਈ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਲਿਵ ਵਿਚ ਆਕੇ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਜੀਉਂਦੇ ਜੀ ਹੀ ਤੱਕ ਲਵਾਂਗੇ ਕਿ ਸਾਡਾ ਆਪਾ ਸੁਖ ਦੀ, ਰਸ ਦੀ, ਟਿਕਾਉ ਦੀ, ਖੇੜੇ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲਿਵ ਨਾਲ ਜੀਉਂਦੇ ਬੀ ਸੁਖ ਤੇ ਮਰਕੇ ਬੀ ਸੁਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਦਾ ਹੈ।

(ਗੁ:ਨਾ:ਚ: ਭਾਗ 1, ਅਧਿ-50)

{ਇਤਿ ਭਾਗ ਤੀਜਾ}

---

1. ਨਾਨਕ ਭੈ ਵਿਣੁ ਜੇ ਮਰੈ ਮੁਹਿ ਕਾਲੈ ਉਠਿ ਜਾਇ॥
   (ਮਾਝ ਵਾਰ ਮ:੩, ਪੰਨਾ-੧੪੯)